

CHARAKTERYSTYKA PROGRAMU

I PROCEDURA OSIĄGANIA CELÓW

Program „Od przedszkolaka do pierwszaka” precyzuje organizację procesu wychowawczo-dydaktycznego-opiekuńczego, który jest niezbędny do osiągnięcia naczelnego celu wychowania przedszkolnego, jakim jest wsparcie całościowego rozwoju dziecka. W programie zwraca się uwagę na **celowość działań nauczyciela i dziecka**. Jest on **uporządkowanym zbiorem celów ogólnych**, czyli tych adresowanych do nauczyciela, określających jego zamiar, strategię pracy, oraz **celów operacyjnych**, zwanych też szczegółowymi, określających konkretne osiągnięcia, umiejętności dzieci. Program zawiera także wiadomości, treści, które dziecko opanuje i zdobędzie w wyniku planowanych działań wychowawczo-dydaktycznych. Cele operacyjne wynikają z celów ogólnych. Taki układ treści w znacznym stopniu ułatwia opracowywanie narzędzi badawczych, niezbędnych do **diagnozowania osiągnięć wychowanków**.

Program jest zgodny z „Podstawą programową wychowania przedszkolnego”, ściśle się do niej odnosi. Punktem wyjścia opracowania programu stały się określone w podstawie zadania, jakie stoją przed placówkami wychowania przedszkolnego. Efektem realizacji zadań przedszkola są sformułowane w niniejszym programie cele, które powinny osiągnąć dzieci na kolejnych etapach rozwoju.

Do zadań wychowania przedszkolnego należy

1. Wspieranie wielokierunkowej aktywności dziecka poprzez fachową organizację doświadczeń w fizycznym, emocjonalnym, społecznym i poznawczym obszarze jego rozwoju.

- Według prof. Ryszarda Więckowskiego „wielokierunkowa aktywność dziecka powinna zapewnić mu jego wszechstronny rozwój”.
- A.J. Ayers, twórczyni metody integracji sensorycznej, uważała, że „pod wpływem normalnych, naturalnych aktywności, dzieci rozwijają się, a ich systemy nerwowe osiągają coraz wyższe stadia rozwojowe”.
- Początek wszelkiej edukacji wyznacza natura dziecka. To właśnie ją nauczyciel powinien dostrzec i optymalnie wykorzystać w działaniach edukacyjnych na rzecz rozwoju dziecka w czterech obszarach: fizycznym, emocjonalnym, społecznym i poznawczym. Automatycznie pokaże się nauczycielowi indywidualność każdego dziecka.
- Niezbędne w działaniach nauczyciela jest rozwijanie i kształcenie umiejętności dziecka w czterech obszarach z jednakową wagą dla każdego z nich. Taka spójność i jednakowe nasilenie działań jest warunkiem późniejszego radzenia sobie z nauką szkolną.
- Nauczyciel powinien organizować zabawy, ćwiczenia, gry, zadania i wszelkie czynności w taki sposób, aby wspomagały rozwój fizyczny, emocjonalny, społeczny i poznawczy dziecka. Niezbędna jest harmonia i spójność podczas zajęć w tych czterech obszarach. Doskonale sprawdza się tutaj zastosowanie modelu holistycznego rozwoju człowieka związanego z systemem form i metod kształcenia oraz terapii, czyli tzw. „Edukacją przez ruch” D.H. Dziamskiej.

2. Tworzenie warunków umożliwiających dzieciom swobodny rozwój, zabawę i odpoczynek w poczuciu bezpieczeństwa.

- Przedszkole to drugi dom dla dzieci. Rodzice, oddając dziecko do przedszkola są pewni, że będzie czuło się tam wspaniale, wiele się nauczy, zje pyszne posiłki, będzie mogło bawić się z innymi dziećmi, o wszystko będzie mogło zwrócić się do swojej pani i nic złego mu się nie stanie. To kwintesencja działalności przedszkola, w którym dziecko czuje się kochane, potrzebne i bezpieczne. Zadaniem dyrektora, ale też nauczycieli i pozostałych pracowników jest tworzenie takiego właśnie przedszkola.
- Wiele czynników składa się na spełnienie takich wymagań. Dziecko – mały bezbronny człowiek – jest podmiotem najważniejszym, a jego poczucie bezpieczeństwa fizycznego i psychicznego są priorytetowe.
- Ważne jest zaplanowanie bezpiecznego i jednocześnie efektywnego pobytu dziecka w przedszkolu – zaczynając od całościowego zaplanowania stabilnego funkcjonowania przedszkola, przez coroczne i okresowe planowanie

procesu pedagogicznego, dziennym harmonogramie pobytu dziecka w przedszkolu kończąc. Dzięki dobremu planowaniu można osiągnąć zamierzony rezultat.

- Należy podkreślić, że ważne są nie tylko warunki lokalowe, wyposażenie, pomoce dydaktyczne, zdrowe posiłki, normy BHP czy ciekawe programy wychowania przedszkolnego, ale przede wszystkim nauczyciel i jego relacje z wychowankami. To jego postawa w stosunku do dzieci i ich rodziców oraz sposób działania warunkują jakość pobytu dziecka w przedszkolu. Prawdziwy nauczyciel potrafi wychowywać dziecko tak, by było szczęśliwe, odpowiedzialne i otwarte na świat.

3. Wspieranie aktywności dziecka podnoszące poziom integracji sensorycznej i umiejętności korzystania z rozwijających się procesów poznawczych.

- Metoda integracji sensorycznej powstała w latach 70. w Stanach Zjednoczonych. Jej twórczynią była amerykańska psycholog i terapeutka zajęciowa – Ann Jean Ayres.
- Ogólnie integracja polega na scaleniu w jednolitą całość podobnych elementów. A.J. Ayres definiowała integrację sensoryczną jako „proces, dzięki któremu nasz mózg, otrzymawszy informacje ze wszystkich zmysłów, rozpoznaje je, segreguje i interpretuje, a także integruje je ze sobą oraz z wcześniejszymi doświadczeniami i na tej podstawie tworzy odpowiednią do sytuacji reakcję (zwaną w teorii SI reakcją adaptacyjną)”.
- Warto, aby nauczyciel przyjrzał się koncepcji „Edukacji przez ruch” D. Dziamskiej, która jest systemem form i metod realizującym założenia integracji sensorycznej, wspomagającym proces uczenia się. W działaniach z dzieckiem według tej koncepcji wykorzystuje się do realizacji ćwiczeń naturalny ruch dziecka o charakterze naprzemiennym w rytmie towarzyszącej ćwiczeniom muzyki. W trakcie takich działań następuje aktywizacja i integracja zmysłów. Rozwija się również wrażliwość estetyczna, bo w koncepcji łączy się działania ruchowe, graficzne, muzyczne i plastyczne. Dodatkowo, dziecko doskonale bawi się jednocześnie samo i z innymi, a poprzez zabawę poznaje otoczenie i samego siebie. Powstające w wyniku ćwiczeń wytwory można wykorzystywać do kolejnych form działania w trakcie kolejnych zajęć z dziećmi. Można więc stwierdzić, że wspomagany jest rozwój w czterech obszarach: poznawczym, społecznym, ruchowym i emocjonalnym, sama koncepcja zaś łączy aspekt kształcący z terapeutycznym.

4. Zapewnienie prawidłowej organizacji doświadczeń umożliwiających ciągłość procesów adaptacji oraz pomoc w zapewnieniu tej ciągłości u dzieci rozwijających się w sposób nieharmonijny, wolniejszy lub przyspieszony.

- Pierwszym niezwykle ważnym krokiem wyznaczającym organizowanie warunków sprzyjających adaptacji oraz wspólnej i zgodnej zabawie oraz nauce dzieci rozwijających się w sposób nieharmonijny, wolniejszy lub przyspieszony jest prowadzenie i dokumentowanie obserwacji pedagogicznych, które stanowią źródło wiedzy o dziecku i wyznaczają kierunki działań. Określają one także poziom rozwoju dziecka.
- Jeśli wyniki obserwacji są niepokojące w jakimkolwiek obszarze rozwoju dziecka, konieczne jest podjęcie działań korygujących. Oczywiście nie może odbywać się to bez konsultacji ze specjalistami oraz rodzicami
- Ważne też jest opracowanie indywidualnego programu wspomagania i korygowania rozwoju dzieci, które osiągnęły niski poziom gotowości i dojrzałości szkolnej określony w wyniku przeprowadzonej analizy gotowości i dojrzałości szkolnej na początku roku poprzedzającego rozpoczęcie przez dziecko nauki w klasie I szkoły podstawowej.
- Tak jak w każdym działaniu z dzieckiem, tak również przy osiąganiu powyższego celu wiele zależy od postawy nauczyciela, wiedzy, umiejętności i efektywności jego pracy. Dużą rolę odgrywają też ciekawe, adekwatne do stawianych celów metody i formy pracy z dzieckiem oraz dobór środków dydaktycznych. Niezwykle ważna jest indywidualizacja pracy. Sprawdzają się proponowane w tym programie metody: gimnastyka umysłu P. Dennisona, metoda Bon Depart, programy komputerowe, trening autogenny w wersji A. Polender, metoda symboli dźwiękowych (muzykoterapia według B. Kaji), pedagogika zabawy, działania w bezpośrednim kontakcie z przetrudą, terapia przez sztukę, „Edukacja przez ruch” D. Dziamskiej i inne.
- Dzieci o przyspieszonym rozwoju wymagają nie mniejszej troski i zainteresowania. Wszystkie uzdolnione przedszkolaki potrzebują konkretnych, odnoszących się do rzeczywistości sytuacji, w których mogą wypróbować swoje pomysły, możliwości. To punkt wyjścia dla nauczyciela i rodzica. Ważne, aby wychodzić naprzeciw ich zainteresowaniom związanym z uzdolnieniami, ale jednocześnie dbać o ich sprawność psychiczną. W działaniach z dzieckiem o przyspieszonym rozwoju ważna jest indywidualizacja. Należy tworzyć sytuacje, w których dziecko mogłoby wykorzystać swój twórczy potencjał. Należy także stymulować intelekt dziecka. Szczególnie przydatne są metody aktywizujące, w tym służące rozwiązywaniu problemów, mobilizujące do myślenia przyczynowo-skutkowego. Sprawdzają się również działania w kąciakach zainteresowań – poprzez dobór odpowiednich pomocy, środków dydaktycznych, zabawek można rozwijać i odkrywać możliwości dzieci. Dziecko oczekuje

wyzwań i trudniejszych zadań. Można więc zwiększyć stopień trudności: postawić dodatkowe zadanie o charakterze otwartym, problemowym i twórczym; dbać o to, aby dziecko mogło zaprezentować swój talent na szerszym forum; w każdej nadarzającej się sytuacji rozbudzać zdolności i cierpliwie odpowiadać na pytania, wykazać zainteresowanie w rozmowie z dzieckiem.

- Jeżeli w przedszkolu znajduje się grupa integracyjna, gdzie spotykają się dzieci pełno- i niepełnosprawne, to organizując zajęcia, należy pamiętać, że dzieci niepełnosprawne i pełnosprawne realizują swoje potrzeby, możliwości intelektualne i psychiczne na zasadzie sprzężenia zwrotnego, wzajemnie czerpiąc korzyści. W przypadku dzieci niepełnosprawnych grupa zaspokaja ich potrzeby psychiczne, uspołecznia je, mobilizuje, uczy pokonywania trudności. Z kolei dzieci pełnosprawne spontanicznie uczą się opiekuńczości, akceptacji, dostrzegania potrzeb innych. Priorytetem w tym względzie jest również systematyczna współpraca z rodzicami i specjalistami. Dla rodziców dzieci niepełnosprawnych zawsze trzeba znaleźć czas na rozmowę o ich dziecku, należy ich wspierać. Również rodzicom dzieci zdrowych należy okazać wyrozumiałość i cierpliwość, wyjaśniając, że wspólna zabawa dzieci pełno- i niepełnosprawnych dostarcza wielu korzyści. Oczywiście funkcjonowanie grupy integracyjnej wymaga spełnienia dodatkowych warunków potrzebnych do optymalnego przebiegu procesu pedagogicznego, takich jak: przygotowanie programów autorskich, dostosowanie budynku i placu przedszkolnego (np. zniesienie barier architektonicznych, odpowiednie wyposażenie), wykwalifikowana kadra pedagogiczna.
- We wszystkich działaniach należy pamiętać o rodzicach wychowanków. Mogą oni pomóc nauczycielowi, ale bardzo często sami także potrzebują pomocy i wsparcia. Efektywny kontakt z rodzicami jest więc bardzo ważny i cenny w zdobywaniu doświadczeń zapewniających ciągłość procesów adaptacji u dzieci rozwijających się w sposób nieharmonijny, wolniejszy lub przyspieszony.

5. Wspieranie samodzielnej dziecięcej eksploracji świata, dobór treści adekwatnych do poziomu rozwoju dziecka, jego możliwości percepcyjnych, wyobrażeń i rozumowania, z poszanowaniem indywidualnych potrzeb i zainteresowań.

- Dziecko poznaje świat na dwa sposoby: za pomocą zmysłów i umysłu. Dzięki wrodzonej ciekawości chce samodzielnie i czynnie odkrywać, badać i poznawać świat. Dzieci w wieku siedmiu lat uczą się w sposób niezamierzony, mimowolny i spontaniczny. Te wyjątkowe cechy należy wykorzystać w procesie pedagogicznym.
- Każde dziecko jest indywidualnością. Nie można więc użyć jednego wzorca do wspomaganie wszystkich dzieci, a należy wykorzystać własne pomysły dostosowane do indywidualnych cech i możliwości wychowanka, do jego zainteresowań i poziomu rozwoju.
- Należy tworzyć sytuacje, w których dziecko mogłoby wykorzystać swój twórczy potencjał. Należy także stymulować intelekt dziecka. Szczególnie przydatne są metody aktywizujące, w tym służące rozwiązywaniu problemów, mobilizujące do myślenia przyczynowo-skutkowego. Sprawdzają się również działania w kąciakach zainteresowań – poprzez dobór odpowiednich pomocy, środków dydaktycznych, zabawek można rozwijać i odkrywać możliwości dzieci. Warto zastosować metodę projektów, w której wszystkie dzieci mają jednakową szansę eksploracji świata.
- W przedszkolu, oprócz zorganizowanych zajęć, pojawia się wiele sytuacji, które można wykorzystać do kształtowania czynności intelektualnych. Wynikają one chociażby z zabawy dziecięcej, czy zajęć codziennych, np. sprawdzenie, czy wystarczy dla wszystkich łyżek podczas nakrywania do stołu, rozdzielanie po jednej dla każdego, czy też poranne liczenie – ustalanie, ile dzieci przyszło do grupy, ustawienie w szeregi dziewczynek i chłopców – porównywanie, kogo jest więcej „na oko” poprzez kolejne ustawianie się w pary chłopiec – dziewczynka, zabawa samochodami (szczególnie lubiana przez chłopców), wzbudza zainteresowanie i zdobywanie wiedzy technicznej u dzieci. Każda sytuacja nadarzająca się w ciągu całego dnia w przedszkolu może stać się okazją do nauki.
- Niezwykle ważne jest hartowanie emocjonalne dzieci, które pomaga im radzić sobie w życiu. Odporność emocjonalna warunkuje pomyślne funkcjonowanie w grupie i udaną edukację. Zawsze pamiętać trzeba o tym, że należy wspierać swojego wychowanka w działaniach, motywować go do podejmowania zadań, chwalić, umacniając jego poczucie wartości, pozwalać mu działać i doświadczać. Błędem jest wyręczanie pojmowane jako troska i pomoc.
- Na nauczycielu spoczywa ważny obowiązek takiej organizacji zajęć i zabaw, aby dziecko, jak powiedział Platon, „uczyło się niechcący, a zapamiętywało na zawsze”.

6. Wzmacnianie poczucia wartości, indywidualność, oryginalność dziecka oraz potrzeby tworzenia relacji osobowych i uczestnictwa w grupie.

- Wiek przedszkolny to okres, w którym w wysokim stopniu kształtuje się samoakceptacja dziecka. W domu rodzinnym też tworzą się pierwsze relacje osobowe. Rodzice są pierwszymi nauczycielami wzmacniającymi poczucie własnej wartości, indywidualności i oryginalności dziecka, warunkującymi samoakceptację i relacje osobowe.
- Ważnym etapem w kształtowaniu się młodego człowieka jest kontakt z grupą rówieśniczą i nauczycielem w przedszkolu. W grupie rówieśniczej dziecko uczy się zachowań prospołecznych, a nauczyciel udziela mu wsparcia i jest jego przewodnikiem w kształtowaniu prospołecznej postawy i samoakceptacji. To niełatwe zadanie i dla dziecka, i dla nauczyciela. Trzeba podejść do tego w sposób mądry i przemyślany, tak aby wzmacniać samoocenę dziecka. Warto dać dzieciom możliwość np. robienia czegoś sensownego wspólnie, rozmawiania na dany temat oraz oceny. Kiedy dziecko tworzy obraz samego siebie, czerpie wzory z rodziców, a potem z nauczyciela. Pozytywna i autentyczna samoocena jest fundamentem prawidłowego rozwoju. Jeżeli dziecko akceptuje siebie, to łatwiej będzie poruszało się w otaczającym świecie podczas zdobywania nowych umiejętności.
- Priorytetowym zadaniem nauczyciela jest poświęceniu uwagi dziecku, wysłuchanie go, umożliwienie wyrażania emocji i własnego zdania. Pozytywnie nastawienie dorosłych, pochwała, ciepłe gesty, uśmiech, akceptacja – to pierwszy, ale niezwykle ważny krok do wzmacniania własnej wartości, a następnie do harmonijnego zdobywania i doskonalenia kompetencji i kształtowania relacji w grupie.
- W procesie budowania obrazu samego siebie dziecko czerpie wzory z rodziców w środowisku rodzinnym, a potem z nauczyciela w przedszkolu. Istotne jest więc dostrzeganie indywidualności dziecka i nieporównywanie go z innymi, a także wspieranie go w radzeniu sobie z emocjami i akceptowaniu mocnych i słabych stron. Trzeba zapewnić dziecku możliwość wyboru, np. chustek do tańca, zabawek, komponowania kanapek według własnego pomysłu itp. Ciągłe wyręczanie dziecka albo nieustanne decydowanie za nie przyniesie negatywny efekt. Ważna w działaniach nauczyciela i dziecka jest konsekwencja i jasno przedstawione i powtarzane zasady postępowania. Wymierne efekty przynosi ocenianie przede wszystkim wysiłku dziecka włożonego w wykonanie zadania, a także chwalenie go, np. za właściwe zachowanie. Doskonałym sposobem na kształtowanie postawy młodego człowieka jest dobór odpowiednich zabaw – takich, w których może on dostrzec swoje mocne strony i umiejętności, oryginalność i indywidualność. Pomocne są również bajki, opowiadania edukacyjne i różne formy teatralne. Należy pamiętać również o tym, że karanie jest mniej efektywne niż chwalenie, bowiem stosowanie pochwał pozwala na właściwe ukierunkowanie swojego zachowania w otoczeniu pozytywnych emocji. Jeżeli nauczyciel chce użyć słów krytyki, to musi pamiętać o tym, aby dotyczyły one nie dziecka, ale jego zachowania. Warto postępować zgodnie z maksymą Marii Montessori, która twierdziła, że „czym dziecko żyje, tego się uczy”.

7. Tworzenie sytuacji sprzyjających rozwojowi nawyków i zachowań prowadzących do samodzielności oraz dbania o zdrowie, sprawność ruchową i bezpieczeństwo, w tym bezpieczeństwo w ruchu drogowym

- Samodzielność jest potrzebą rozwojową każdego dziecka. Przez podejmowanie prób i gromadzenie doświadczeń stopniowo opanowuje ono niezbędne w życiu umiejętności, rozwija swoje możliwości, poznaje własną odrębność i kształtuje tożsamość. Samodzielność jest cechą, która rozwija się etapami i przechodzi od niższych do wyższych form.
- W procesie rozwijania samodzielności niezwykle ważne jest mądre wychowywanie polegające na tym, aby dziecka nie wyręczać, lecz pozwolić mu na błędzenie, zmaganie się własnymi problemami, a także stawianie mu wymagań dostosowanych do jego wieku i możliwości.
- Z rozwijaniem samodzielności wiąże się ściśle dbałość o bezpieczeństwo oraz wzmacnianie poczucia własnej wartości dziecka w związku z jego sukcesami wynikającymi z samodzielnego działania. Wszelkie działania nauczyciela ukierunkowane na samodzielność dziecka warunkują samodzielność w życiu dorosłym.
- Dzieci w wieku przedszkolnym znajdują się w okresie wzmożonego i fundamentalnego rozwoju. Uświadomienie dziecku konieczności dbania o zdrowie jest niezwykle ważnym zadaniem rodziców i nauczycieli.
- Warunkiem dbałości o zdrowie wychowanków jest utrwalenie nawyków higienicznych, kształtowanie prawidłowej postawy ciała, wdrażanie do przebywania na świeżym powietrzu, racjonalne hartowanie i odżywianie organizmu, przestrzeganie zasad bezpieczeństwa w każdym działaniu w tym w ruchu drogowym.
- Do działań prozdrowotnych należy wykorzystać naturalną potrzebę ruchu dziecka. Należy też systematycznie dawkować ruch w połączeniu z prawidłowym odżywianiem.
- Najkorzystniejsze jest uprawianie ćwiczeń, zabaw ruchowych, gier sportowych na powietrzu. Sprzyja to nie tylko podnoszeniu sprawności fizycznej, ale również dotlenianiu, hartowaniu organizmu. „Od aktywności ruchowej

zależy również mineralizacja tkanki kostnej oraz prawidłowe ukrwienie organizmu. Wysiłek fizyczny pobudza dojrzewanie ośrodków ruchowych w mózgu, przyspieszając tym samym rozwój motoryczności” (K. Właźnik, 1999).

- Powinno się zapewniać dziecku dużo zajęć ruchowych, pamiętając jednak o tym, aby nie przeciążyć bardzo młodego, rozwijającego się organizmu.
- Ważne jest systematyczne organizowanie różnorodnych form ruchu – ćwiczeń porannych o wielostronnym ruchu, zestawów zabaw ruchowych, ćwiczeń gimnastycznych, szczególnie u dzieci starszych, gier sportowych z regułami, spacerów, wycieczek.
- Aktywność ruchową dobrze jest łączyć z muzyką, wykorzystywać przybory gimnastyczne, akcesoria. Należy też szukać ciekawych metod. Zaliczyć do nich można np. opowieść ruchową J. G. Thulina, gimnastykę ekspresyjną R. Labana, K. Orffa, gimnastykę rytmiczną A. i M. Kniessów, muzykoterapię według B. Kaji, pedagogikę zabawy według Polskiego Stowarzyszenia Pedagogów i Animatorów KLANZA, jak również metodę integracji sensorycznej wg D. Dziamskiej, w której ruch uaktywnia wszystkie zmysły.
- Podczas zajęć ruchowych na wolnym powietrzu można wykorzystać warunki terenowe sprzyjające w szczególności zabawom bieżnym, orientacyjno-porządkowym czy z elementem wspinania.
- Zabawy, ćwiczenia, gry zespołowe motywują do stosowania zasad bezpieczeństwa i zachowania zasady fair play. Jak w każdym obszarze dziecięcych działań bezpieczeństwo jest priorytetem.

8. Przygotowywanie do rozumienia emocji, uczuć własnych i innych ludzi oraz dbanie o zdrowie psychiczne, realizowane m.in. podczas codziennych zajęć w przedszkolu oraz sytuacji zadaniowych uwzględniających treści adekwatne do intelektualnych możliwości i oczekiwań rozwojowych dzieci.

- Wraz z rozwojem myślenia, pamięci i języka dziecka rozwijają się jego emocje, a dzięki temu staje się ono coraz bardziej świadome zarówno własnych emocji, jak i uczuć innych ludzi.
- W wieku przedszkolnym już trzyletnie dziecko ma chęć do mówienia o własnych przeżyciach. Ta umiejętność doskonali się z wiekiem. Dzięki zdobywanym doświadczeniom i pomocy dorosłych dziecko potrafi rozpoznać i nazwać emocje oraz uczucia im towarzyszące, np. radość – *Jest mi wesoło*, smutek – *Jest mi smutno*. Niezwykle istotna jest wówczas rozmowa z dzieckiem na temat tego, co przeżywa, co się stało, szukanie odpowiedzi, dlaczego tak się stało i jak można sobie z tym poradzić. Dzięki temu dziecko nauczy się, jak radzić sobie z emocjami, będzie dostrzegało emocje innych, a w efekcie rozwiniętej umiejętności rozumienia uczuć innych ludzi. Bardzo dobrze sprawdzi się w tym przypadku zabawa teatralna. Wcielanie się w określone role pomaga zrozumieć emocje i uczucia. Doskonałym sposobem jest czytanie dzieciom książek dotyczących tego zagadnienia i rozmowa na temat ich treści (zastanawianie się nad postępowaniem bohaterów).
- Rolą dorosłych jest pomaganie dzieciom, w szczególności kiedy dzieci uczą się rozumienia uczuć innych ludzi. Dla dzieci istotna jest różnorodność doświadczeń, ale jednocześnie obecność dorosłego, który staje się przewodnikiem po świecie emocji i uczuć, zawsze służy radą i pomaga rozwiązywać problemy. Warto zachęcać dziecko do odgadywania uczuć innych dzieci, np. *Powiedz, jak teraz czuje się Ania, gdy Julek zabrał jej ulubioną zabawkę?* Pozwoli to dziecku utożsamić się z drugą osobą i lepiej ją zrozumieć.
- Wszystkie sposoby postępowania nauczyciel powinien dostosować do możliwości rozwojowych dziecka. Powinien interweniować, gdy dziecko nie może poradzić sobie z trudnymi emocjami.
- Niezwykle ważne jest kształtowanie odporności emocjonalnej od najmłodszych lat, które warunkuje przyszłe życie człowieka. Już w grupie przedszkolnej pomaga funkcjonować dziecku. Warunkiem hartowania emocjonalnego jest poczucie bezpieczeństwa. Dziecko otoczone zdrową miłością musi czuć się kochane bez względu na wszystko.
- Hartowanie emocjonalne należy prowadzić metodą małych kroków, zaczynając od umożliwienia dzieciom wyrażania emocji na różne sposoby, niewerbalnie i werbalnie. Sprawdza się tu „kostka uczuć” czy „symboliczne emocjonalne buźki”. W dalszej kolejności należy uczyć dzieci radzenia sobie z emocjami, stresem, napięciem. Warto do tego wykorzystać każdą nadarzającą się sytuację, wydarzenie w przedszkolu, spontaniczną zabawę. Należy pamiętać o tym, że równie ważne są emocje pozytywne i negatywne. Trzeba jednak nieustannie czuwać nad przebiegiem działań kształcących odporność emocjonalną po to, aby emocje nie osiągnęły poziomu destrukcji.
- Nie można wyręczać dziecka, jeśli nie radzi sobie z zadaniem, a raczej należy je wspierać, motywować i tak dobierać formy pracy, aby osiągało ono zamierzone cele. Doskonale sprawdza się propozycja konstruowania gier prof. E. Gruszczyk-Kolczyńskiej. Dziecko bowiem zawsze tak tworzy grę, że potrafi w nią grać. Uczy się więc podejmowania decyzji, twórczego myślenia, sensownych działań, wytrwałości, budowania poczucia własnej wartości, przeżywania sukcesu, znoszenia porażki. Dużą rolę odgrywa dobór gotowych gier do możliwości dzieci. Powinny one mieć pozytywny wpływ na dziecko oraz – co niezwykle ważne – wyzwalać takie emocje, które dziecko jest w stanie udźwignąć.

9. Tworzenie sytuacji edukacyjnych budujących wrażliwość dziecka, w tym wrażliwość estetyczną, w odniesieniu do wielu sfer aktywności człowieka: mowy, zachowania, ruchu, środowiska, ubioru, muzyki, tańca, śpiewu, teatru, plastyki.

- Od najwcześniejszych lat zadaniem dorosłych, również nauczycieli przedszkola, jest budowanie wrażliwości dziecka, w tym wrażliwości estetycznej w wielu sferach aktywności: mowy, zachowania, ruchu, środowiska, ubioru, muzyki, tańca, śpiewu, teatru i plastyki. Kontakt dziecka w wieku przedszkolnym ze sztuką wpływa dobroczynnie na jego rozwój poznawczy, kształtuje postawy, umożliwia spostrzeganie, przeżywanie, przyswajanie i tworzenie. Sztuka inspirowa i rozwija wrażliwość estetyczną.
- Twórczość plastyczna jest naturalną predyspozycją każdego dziecka. Jest swoistym przekazem niewerbalnym własnych doświadczeń, emocji, wrażeń.
- Dzieciom należy pozwolić na różnorodne działania plastyczne, adekwatnie do ich możliwości. Powinno się zaczynać od nieskomplikowanych działań operowania linią, barwną plamą, a następnie przechodzić do wykonywania prac w różnych technikach płaskich i przestrzennych. Doskonale sprawdza się łączenie technik oraz działań plastycznych z muzyką i tekstem literackim.
- W pierwszym okresie rozwoju wartości estetycznych dziecka duże znaczenie ma piosenka, a w szczególności jej słowa. Później dziecko zaczyna interesować się rytmem, dynamiką, akompaniamentem. Zaczyna słuchać różnych rodzajów muzyki, w tym klasycznej, stając się jej doskonałym odbiorcą. Wspaniale sprawdza się metoda aktywnego słuchania muzyki według B. Straussa.
- Niezwykle ważny jest ruch przy muzyce, dający możliwość radosnego odreagowania napięć, zaspokojenia potrzeby ruchu, uwrażliwiania muzycznego. Ciekawą formą rozwijania wartości estetycznych jest gra na prostych instrumentach, głównie perkusyjnych, samodzielna i zespołowa, np. w przedszkolnej orkiestrze. Organizacja ćwiczeń ruchowo-rytmiczno-muzycznych wpływa nie tylko na umuzykalnienie dziecka, lecz także rozwija jego osobowość, refleks, spostrzegawczość, wrażliwość, pamięć. Wspólne tańce i piosenki dodatkowo wzmacniają integrację grupy.
- Działania muzyczne warto łączyć z działaniami teatralnymi i plastycznymi. Wpływa to na całościowe, bogate zbliżenie ze sztuką.
- Zabawa w teatr rozpoczyna się od nieskomplikowanych form – przedstawiania krótkich zdań, później tekstów. Wraz ze wzrostem możliwości dzieci można wprowadzać bogatsze formy sceniczne. Trzeba pamiętać o kilku ważnych zasadach pracy: najpierw należy poznać dziecko, aby wydobyć z niego to, co najlepsze, dobrać odpowiedni utwór i zapoznać z nim swych wychowanków, wydobyć puentę, wybrać role, omówić ustawienie i poruszanie się po scenie, dopasować muzykę i rekwizyty, wykonać scenografię, bilety, zaproszenia. W pracy z utworem literackim warto wykorzystać metodę przekładu intersemiotycznego proponowaną w tym programie. Pozwala ona bowiem na pełne wykorzystanie potencjału twórczego dziecka, łącząc działania muzyczne, ruchowe, teatralne i plastyczne, oraz na zapewnienie aktywnego kontaktu ze sztuką. Ponadto rozwija ona u dzieci pewność siebie, umiejętność dokonywania wyboru, odwagę, pozytywne postrzeganie siebie.
- Tworzenie powinno odbywać się na bazie zdobytych przez dziecko doświadczeń. Nauczyciel z kolei powinien: zainspirować je, pobudzić jego przeżycia, np. organizując ciekawą wycieczkę, aktywizować do myślenia, przeżywania, wypowiedzania się, zapewnić materiały i warunki do działań twórczych, wreszcie dać swobodę tworzenia.
- Ingerencja nauczyciela powinna być dyskretna, odpowiednia do potrzeb, wspierająca i wspomagająca.
- Bardzo ważnym końcowym elementem tworzenia jest omówienie wytworów i ich mądre, celowe „zużytkowanie”. Można wykorzystać je podczas uroczystości, przedsięwzięć, zajęć otwartych, można także zorganizować wystawę.

10. Tworzenie warunków pozwalających na bezpieczną, samodzielną eksplorację otaczającej dziecko przyrody, stymulujących rozwój wrażliwości i umożliwiających poznanie wartości oraz norm odnoszących się do środowiska przyrodniczego, adekwatnych do etapu rozwoju dziecka.

- Priorytetowym zadaniem nauczyciela-wychowawcy jest dbałość o wszechstronny rozwój dziecka. Chodzi m.in. o stwarzanie sytuacji umożliwiających dzieciom zdobywanie wiedzy o świecie w tym świecie przyrody społecznym, którego są częścią.
- Proces dydaktyczno-wychowawczy powinien przebiegać nie tylko w budynku przedszkolnym, lecz przede wszystkim w bliższym i dalszym otoczeniu. Niezbędne jest nauczanie poza klasą, pozwalające na bezpośredni kontakt ze światem przyrodniczym, a tym samym na zdobywanie bezpośrednich doświadczeń. Doskonale sprawdzają się tu zajęcia badawcze, obserwacje przyrodnicze, eksperymenty, wycieczki i spacer.

- Świat przyrody jest naturalnym środowiskiem każdego człowieka. Dzięki obcowaniu z nim dziecko ma możliwość dostrzec jego niewyobrażalne i naturalne piękno. Ważną rolę nauczyciela jest pokazanie i uświadomienie dziecku tego piękna, co wpłynie na wrażliwość dziecięcego spojrzenia i będzie motywować dziecko do ochrony środowiska przyrodniczego. Pomocne mogą tutaj być takie działania, jak wszelkie zabawy w bezpośrednim kontakcie z przyrodą, szukanie ciekawostek przyrodniczych, malowanie z natury, układanie opowiadań, bajek inspirowanych obserwacją przyrody, działania artystyczne z wykorzystaniem materiału przyrodniczego, prowadzenie hodowli i wiele innych.
- Podczas kontaktów ze światem przyrody dzieci poznają go polisensorycznie (wielozmysłowo), dlatego te doświadczenia są wyjątkowo cenne. W trakcie przemyślanych działań w środowisku przyrodniczym kształtują się postawy ochrony i dbałości o świat przyrody, co przyniesie efekty w przyszłości.

11. Tworzenie warunków umożliwiających bezpieczną, samodzielną eksplorację elementów techniki w otoczeniu, konstruowania, majsterkowania, planowania i podejmowania intencjonalnego działania, prezentowania wytworów swojej pracy.

- Technika jest znaczącym elementem współczesnego świata. Jest elementem naszego życia. Przewijają się także w zainteresowaniach przedszkolaków. Kształcenie myślenia technicznego dzieci jest ważnym zadaniem dla nauczyciela ze względu na nieustanny rozwój otaczającej nas zewsząd techniki.
- Należy pamiętać o tym, że edukacja techniczna to nie tylko rozwijanie sprawności manualnej i poznawanie nowinek technicznych, ale również kształtowanie osobowości dziecka przez celowo organizowaną działalność techniczną. Jest istotna we wspomaganie psychoruchowego i umysłowego rozwoju dziecka.
- W trakcie poznawania świata techniki dziecko nie tylko zdobywa niezbędną wiedzę o tym, jak działają różnorodne urządzenia, jak bezpiecznie z nich korzystać, ale również staje się ono twórcą, wynalazcą. Ma możliwość prezentowania swoich dzieł, opisu ich działania, np. wymyślanie i konstruowanie pojazdu przyszłości czy maszyn, ułatwiających nam życie codzienne, a potem przedstawianie i omówienie, jak działa.
- Doskonale sprawdzają się zabawy konstrukcyjne, które pozwalają dziecku „myśleć rękami”. Rozwijają one aktywność twórczą i zmysł estetyczny, zdolności sensoryczno-motoryczne oraz poczucie ładu i celowości konstrukcji. Kiedy dzieci samodzielnie konstruują, są dumne, że potrafią sobie poradzić. Sprawia im to ogromną radość. Gdy konstruują razem z innymi dziećmi, uczą się zgodnej współpracy. Zauważają, że tylko taka daje oczekiwane efekty.
- Można zauważyć, że światy społeczny, przyrodniczy i techniczny przenikają się, a my w nich funkcjonujemy. Tego musimy też nauczyć naszych wychowanków.

12. Współdziałanie z rodzicami, różnymi środowiskami, organizacjami i instytucjami, uznanymi przez rodziców za źródło istotnych wartości, na rzecz tworzenia warunków umożliwiających rozwój tożsamości dziecka.

- Tożsamość kształtuje się w kontakcie z otoczeniem społecznym: od kontaktu z najbliższymi – mamą i tatą – stanowiącymi wzór do naśladowania, przez kontakt z grupami społecznymi (np. rówieśnikami w przedszkolu), aż do dalszego kontaktu z różnymi ideami, religiami i światopoglądami.
- Kształtowanie tożsamości jest procesem złożonym, wymagającym współdziałania z różnymi podmiotami. Mały człowiek nieustannie poszukuje odpowiedzi na pytanie: „Kim jestem?”. Stopniowo uczy się samoobserwacji, samooceny i samorealizacji, podejmowania decyzji oraz współdziałania z innymi ludźmi w różnych obszarach. W toku rozwoju tożsamości wzmacnia się poczucie własnej wartości i tzw. dziecięce zrozumienie dla innych. Dziecko dostrzega swoją odrębność, czuje się wyjątkowe. To właśnie poczucie własnego „Ja” pozwala mu cieszyć się z odrębności od innych, zdobywać nowe umiejętności, działać twórczo, poznawać różne sposoby uczenia się i wykazywać inicjatywę, a także mieć własne zdanie.
- W przedszkolu każda sytuacja ma wpływ na rozwój tożsamości dziecka: zwykła rozmowa z dorosłym i rówieśnikiem, rozwiązywanie codziennych problemów, wspólna zabawa. Doskonale sprawdzają się też metody aktywizujące ukierunkowane na wykazywanie wszelkiej aktywności dziecka. Pomocne mogą być: metoda projektów, drama, różnorodne gry z zasadami i regułami oraz – jak zawsze w przedszkolu – zabawa. Warto prowadzić działania we współpracy z różnorodnymi podmiotami, np. spotkania z ciekawymi ludźmi, wycieczki edukacyjne umożliwiające poznanie różnych zawodów, spektakle teatralne, zajęcia muzealne, filmy edukacyjne, różnorodne przedsięwzięcia i akcje, których przesłaniem jest krzewienie wartości.

13. Kreowanie, wspólne z wymienionymi podmiotami, sytuacji prowadzących do poznania przez dziecko wartości i norm społecznych, których źródłem jest rodzina, grupa w przedszkolu, inne dorosłe osoby, w tym osoby starsze, oraz rozwijania zachowań wynikających z wartości możliwych do zrozumienia na tym etapie rozwoju

- Pierwsze społeczne kontakty dziecko nawiązuje w rodzinie. Tutaj po raz pierwszy zaczyna poznawać wartości i normy społeczne. Zachowania społeczne wyniesione z domu są wyjątkowo trwałe, ponieważ są kształtowane w okresie, w którym psychika dziecka jest niezwykle plastyczna. Wchodząc do grupy przedszkolnej, dziecko staje się członkiem pierwszej większej społeczności. Stopniowo dostrzega obecność innych dzieci, chce się z nimi bawić. Jakość kontaktów z rówieśnikami i osobami dorosłymi uzależniona jest od rozwoju emocjonalnego i moralnego.
- Rozwijanie umiejętności społecznych dzieci wiąże się z tworzeniem takich sytuacji, które umożliwią mu rozwijanie więzi z innymi osobami. To z kolei pozwoli na współdziałanie i coraz lepsze funkcjonowanie w grupie.
- Doskonałą okazją do zdobywania umiejętności społecznych jest oczywiście zabawa. To w jej trakcie dziecko dokonuje wyboru zabawki, często musi ustąpić, nawiązuje dialog z innymi, uczy się odporności emocjonalnej. Podczas zabawy może dojść do konfliktów, szczególnie dotyczy to zabawy najmłodszych dzieci, znajdujących się jeszcze w fazie egocentryzmu. W takich przypadkach nauczyciel powinien stwarzać sytuacje, w których dzieci będą uczyły się wzajemnego słuchania, będą mogły kształtować i rozwijać umiejętność komunikowania się niewerbalnego i werbalnego. Do zabaw integracyjnych z najmłodszymi przedszkolakami może przydać się ulubiona maskotka. Doskonale sprawdza się też chusta animacyjna. Kiedy wykorzystuje się ją do wspólnego tańca, wykonania zadania czy ćwiczenia, angażuje się cała grupa. Świetnie sprawdza się, w szczególności u starszych przedszkolaków, zabawa w teatr, metoda dramy, kiedy dzieci wcielają się w role i nawiązują przy tym kontakty. Społecznie ważne, codzienne role odgrywają dyżurni. Najczęściej pełnią dyżury we dwoje, dzieląc się obowiązkami i zadaniami – dzięki temu osiągają wysoki stopień uspołecznienia.
- Budowanie systemu wartości jest najważniejszym zadaniem rodziców, a następnie wychowawców. Wyuczone wartości stanowią podłoże do kształtowania się charakteru dziecka i rzutują na jego przyszłe funkcjonowanie w społeczeństwie.
- Naukę wartości należy rozpocząć od oddziaływania własnym przykładem. Rodzic, nauczyciel stanowi wzór do postępowania. Dziecko – wnikliwy obserwator – utożsamia się z tym wzorem. Zabawa jest podstawową formą działalności dziecka, dobrze jest więc poprzez nią uczyć wartości. W jej trakcie można uświadomić dziecku, co jest dobre, a co złe. Poza tym wszelkie wspólne zajęcia, np. gotowanie, taniec, gra, wycieczka, to dobra okazja do wprowadzania w świat wartości. Nie sposób oczywiście pominąć bajek, które stanowią skarbnicę wartości. Doskonałą formą jest także zabawa w teatr, dzięki której dziecko może wniknąć w przeżycia bohaterów, poznać skutki ich zachowań.
- Doskonałymi działaniami służącymi do poznawania wartości i norm społecznych są działania z udziałem dorosłych. Wszelkie uroczystości przedszkolne, wspólne zajęcia warsztatowe i inne wspólne przedsięwzięcia są optymalnym obszarem do kształtowania postaw małego człowieka. Kiedy dziecko czuje się gospodarzem w przedszkolu podczas danego przedsięwzięcia, kiedy przygotowuje upominki dla innych, kiedy wspólnie z dorosłymi wykonuje dane zadanie czy pomaga w ich realizacji, wtedy właśnie uczy się szacunku dla innych i szacunku dla pracy. W tego typu sytuacjach wzmacniają się więzy rodzinne i wyzwalają się pozytywne emocje.
- Ważnym krokiem jest tworzenie w przedszkolu systemu norm i zasad regulujących życie w grupie. Z dziećmi zawiera się umowy, wprowadza proste nakazy i zakazy. Wspólnie z wychowankami można stworzyć „kodeks przedszkolaka” czy zawrzeć kontrakt grupowy. Pełnią one rolę pierwszych ważnych dokumentów przedszkolaka.

14. Systematyczne uzupełnianie, za zgodą rodziców, realizowanych treści wychowawczych o nowe zagadnienia, wynikające z pojawienia się w otoczeniu dziecka zmian i zjawisk istotnych dla jego bezpieczeństwa i harmonijnego rozwoju.

- Współczesna edukacja ma zapewnić dziecku bezpieczny pobyt w przedszkolu i jednocześnie realizować zadania związane ze wspierającą rolą wychowawczą wobec rodziców. O tym, jak ważne jest bezpieczeństwo dla każdego człowieka, pisał K. Neyman: „Bezpieczeństwo nie jest wszystkim, lecz bez bezpieczeństwa wszystko jest niczym”. W bezpiecznej przestrzeni dziecko ma możliwość harmonijnego i bezpiecznego rozwoju.
- Nauczyciel jako baczny obserwator właściwie każdego dnia diagnozuje problemy środowiskowo-wychowawcze i szuka rozwiązań w porozumieniu z rodzicami, gdy pojawiają się nieoczekiwane zmiany w otoczeniu dziecka mogące wpłynąć na zachwianie jego harmonii rozwojowej i bezpieczeństwa. Ocena i właściwa klasyfikacja tych zjawisk i zachodzących zmian pozwala uruchomić odpowiednie treści wychowawcze pozwalające na osiągnięcie pożądanego poziomu bezpieczeństwa i harmonijnego rozwoju. Przygotowanie tych treści w bezpośredniej współpracy z rodzicami gwarantuje dotarcie do dzieci z właściwym przekazem.

- Nerozerwalny łańcuch dziecko – rodzic – nauczyciel powinien funkcjonować w każdym momencie procesu pedagogicznego, także wtedy gdy pojawiają się niezamierzone nowe sytuacje czy zdarzenia w stabilnym świecie dziecka, np. zagrożenia związane z rozwojem społeczeństwa informatycznego i szybkiego dostępu do informacji (komputery, smartfony itp.).
- W działania pedagogiczne oprócz personelu przedszkola powinni być zaangażowani również rodzice, których wiedza o własnym dziecku jest niezbędna do podejmowanych decyzji służących dbałości o bezpieczny i harmonijny ich rozwój.
- Nauczyciel winien również uświadomić rodzicom, że powinni również samodzielnie pomagać dzieciom utrwalać uzyskane w trakcie prowadzonych zajęć nowe doświadczenia i wzorce zachowań minimalizujących potencjalne zagrożenia i utrwalających wypracowane reakcje i efekty pozytywne. Powyższe stanowić powinno warunek utrzymania niezachwianego harmonijnego rozwoju dziecka.

15. Systematyczne wspieranie rozwoju mechanizmów uczenia się dziecka, prowadzące do osiągnięcia przez nie poziomu umożliwiającego podjęcie nauki w szkole.

- Od najmłodszych lat dzieci wymagają wsparcia edukacyjnego niezbędnego do zaspokojenia potrzeby edukacyjnej. Jest ono konieczne do osiągania nowych kompetencji dziecięcych, warunkujących zdobywanie w przyszłości najlepszych wyników w nauce i pracy.
- W działaniach pedagogicznych sprawdza się powiedzenie „im wcześniej, tym lepiej”, oczywiście zgodnie ze specyfiką rozwoju małego dziecka. To właśnie w wieku przedszkolnym dziecko posiada największy potencjał. Do piątego roku życia rozwija się 50% jego zdolności i zainteresowań. Należy więc jak najwcześniej zapewnić dzieciom warunki dobrego rozwoju.
- Jak w każdym działaniu z dziećmi, warunki dobrego rozwoju zależą od nauczyciela, jego kompetencji, efektywności, osobowości. Na nim spoczywa odpowiedzialność za rozwój swoich wychowanków. Jednocześnie ma on zaszczyt pracować z tak niezwykle dziećmi.
- Do wspomaganie rozwoju dziecka nauczyciel powinien wykorzystać każdą nadarżającą się okazję – adekwatną do potrzeb i możliwości wychowanka. Szczególnie przydatne są zabawy tematyczne, w których dziecko, nawet to nieśmiałe, wchodzi w różne role. Następuje wtedy wyzwolenie emocji, m.in. radości, i zlikwidowanie napięcia, ponieważ zaspokajane są potrzeby dziecka. Warto również włączać dzieci do organizowania różnorodnych uroczystości. Dzieci mają wówczas możliwość poczuć się niezwykle ważnymi osobami, odpowiedzialnymi gospodarzami. Każdemu dziecku można przydzielić odpowiednie zadanie, np. pomoc w przygotowaniu scenografii, zaproszeń, biletów, wizytówek, przygotowanie sali na przyjęcie gości, nakrywanie do stołów, przygotowanie prostych upominków, witanie gości, wskazywanie miejsc zaproszonym itp. W takich sytuacjach wzrasta poczucie własnej wartości, stymulowana jest aktywność, następuje przełamywanie barier społecznych i psychicznych, rozwija się samodzielność.
- W szkole oprócz umiejętności społecznych, etycznych, technicznych, przyrodniczych, sprawnościowych, artystycznych dużą uwagę przywiązuje się do umiejętności niezbędnych do samodzielnego uczenia się z książek. Dlatego przygotowanie do pisania, czytania i działań matematycznych stanowi istotny element działań przedszkolaków. Wszelkie loteryjki, gry, rebusy, układanki, obrazki, różnorodne liczniki, fantazyjne wzory do pisania, kopiowania, szablony do obrysowywania pomagają w zdobywaniu tych umiejętności. Nauczyciel musi zwracać uwagę na stosowanie przemiennych przyborów pisarskich i kreślarskich. Warto założyć kącik czytelniczy, w którym dzieci zawsze będą miały dostęp do książek: będą mogły je oglądać, słuchać bajek, legend, opowieści, a także w przypadku dzieci szybciej rozwijających się – będą miały możliwość ich czytania. Świetnym rozwiązaniem jest „skrzynia skarbów”. Ważną kwestią stanowi ciągle motywowanie i chwalenie dziecka, wzmacniające jego chęć działania.
- U dzieci młodszych doskonale sprawdzają się wszelkie zabawy oparte na manipulowaniu, konstruowaniu. Rozwijają one nie tylko sprawność manualną. Dzieło, które jest tworzone i które powstaje, napawa dziecko dumą. Wzrasta poczucie pewności, bo przecież zrobiło coś wspaniałego samodzielnie. Podczas zabawy dziecko ma możliwość kontaktu z rówieśnikami, bo przecież obok bawią się inni, czasami włączają się do wspólnego działania, rozmawiają. Zdarzają się konflikty, kiedy jedno dziecko zabiera drugiemu „bardzo ważny klocek”. Tym sytuacjom towarzyszą emocje, z którymi przedszkolak próbuje sobie radzić. Prosi o pomoc nauczyciela, reaguje głośnym krzykiem, bije, obraża się lub po prostu płacze. Takie reakcje też są potrzebne – to też nauka, zdobywanie doświadczeń społecznych. W przypadku konfliktu potrzebna jest pomoc nauczyciela i jego mądra reakcja, ingerencja, wskazówki. Dawkowane wsparcie, szczególnie dla dzieci młodszych, potrzebne jest także podczas wykonywania codziennych czynności, takich jak np. samoobsługa w łazience, szatni, spożywanie posiłków.

- Wszystkie działania nauczyciela służą rozwijaniu wielu niezbędnych do radzenia sobie w życiu umiejętności. Stanowią one fundament budowania dalszych doświadczeń. Na początek przygotowują dziecko do roli ucznia w szkole. Nauczyciel we współpracy z rodzicami powinien kształtować w dziecku wyobrażenie szkoły i jej znaczenie oraz nastawienie dziecka do szkoły. Nie wolno tworzyć negatywnego obrazu szkoły, ale dawać wskazówki, rozwijać umiejętności niezbędne do szkolnego funkcjonowania, pomagać w obawach, wyjaśniać niepewności.
  - Bowiem pokonanie progu szkoły stanowi dla dziecka i jego rodziców nie lada wyzwanie.
- 16. Organizowanie zajęć – zgodnie z potrzebami – umożliwiających dziecku poznawanie kultury i języka mniejszości narodowej lub etnicznej lub języka regionalnego – kaszubskiego.**
- Kwestie dotyczące edukacji dzieci i młodzieży, należących do grup mniejszości narodowych i etnicznych oraz do społeczności posługującej się językiem regionalnym uregulowane są w przepisach prawa oświatowego. Działania w tym zakresie dotyczą w szczególności: dążenia do podtrzymywania poczucia tożsamości narodowej, etnicznej, językowej i religijnej, a przede wszystkim nauki języka oraz historii i kultury mniejszości, do jakiej należy dziecko.
  - W badaniach preferencji kategorii etnicznych największą faworyzację swojej grupy etnicznej wykazują dzieci w wieku od 4 do 7 lat. Preferowanie własnej grupy etnicznej, a niechęć do obcokrajowców silniej okazują właśnie dzieci młodsze. Dzieje się tak, ponieważ dzieci w naturalny sposób preferują ludzi podobnych do siebie pod względem wyglądu, wieku, koloru skóry, języka, którym się posługują itd. Wynika to między innymi z faktu, że dzieci czują się wtedy bezpieczniej. Zrozumienie i akceptacja inności to duże wyzwanie dla dziecka, a osiągnięcie tej niezwykle trudnej umiejętności może dokonać się tylko z pomocą i wsparciem dorosłych.
  - Dziecko nieustannie uczy się rozumieć współczesny mu świat. Te dziecięce poszukiwania stanowią wyzwanie dla nauczyciela – przewodnika. Szczególnie trudnym zadaniem jest dla niego prowadzenie dziecka po trudnym do zrozumienia świecie społecznym, w którym pośród wielu kultur znajduje się ta charakterystyczna dla swojego kraju. Nauczyciel powinien pokazywać dziecku prawdziwy obraz świata i pomagać w jego uporządkowaniu. Dwa spojrzenia – na inną i na własną kulturę, muszą iść ze sobą w parze, w celu kształtowania u małego dziecka spójnego, poukładanego obrazu świata. Świat obcy dziecku, winien łączyć się ze światem mu znanym, bliskim (np. dom, podwórko, przedszkole)
  - Należy dostarczać wychowankom prostej, zrozumiałej wiedzy o innych kulturach i wykorzystywać te działania do głębszego poznania kultury własnego kraju.
  - Powinno się podejmować działania zmierzające do kształtowania postawy poszanowania praw drugiego człowieka, tolerancji, akceptacji oraz zmniejszania dyskryminacji i agresji wobec mniejszości, a zwiększania prospołeczności i szacunku.
  - Należy wykorzystać własny wzorzec osobowy (nauczyciela) do przekazywania wartości wychowankom.
  - Powinno starać się wyeliminować strach przed obcością, a tworzyć poczucie bliskości, znajomości z ludźmi odmiennymi językowo, kulturowo i etnicznie.
- 17. Tworzenie sytuacji edukacyjnych sprzyjających budowaniu zainteresowania dziecka językiem obcym nowożytnym, chęci poznawania innych kultur.**
- Badania naukowe dowodzą, że mózg ludzki najintensywniej rozwija się przed siódmym rokiem życia i wtedy też mamy największą zdolność do przyswajania języka. Dzieci w wieku przedszkolnym niezwykle szybko, wręcz automatycznie, uczą się nowych słów i stosują je w naturalnych sytuacjach. Dar naturalnego, mimowolnego, wręcz instynktownego, uczenia się, którym obdarzony jest przedszkolak, można doskonale wykorzystać do nauki języka obcego. Język obcy zapamiętywany jest w taki sam sposób, jak język ojczysty.
  - Należy postawić na fakt silnej chęci komunikowania się dzieci, dzięki której dziecko może się uczyć zupełnie niezależnie dwóch języków.
  - Powinno się uświadamiać dzieciom istnienie odmienności językowej i kulturowej.
  - W doborze metod nauczania języka należy uwzględnić charakterystyczne dla wieku przedszkolnego myślenie konkretno-obrazowe i odejść od nauczania pasywnego na rzecz nauczania aktywnego.
  - Przygotowanie dzieci do posługiwania się językiem obcym nowożytnym powinno być zgodne z nową podstawą programową, włączone w różne działania realizowane w ramach programu wychowania przedszkolnego i odbywać się głównie w formie zabawy.
  - Ważne, aby przyswajanie języka obcego odbywało się w środowisku przyjaznym dziecku – takim, w którym czuje się swobodnie, a nauka jest zabawą, przygodą i przyjemnością na miarę możliwości przedszkolaka. Dzieci mają wtedy możliwość angażować wszystkie zmysły i wykorzystywać różnorodne aktywności, rozbudzając przy tym własną ciekawość świata, ćwicząc pamięć i wyobraźnię. Planując i organizując zajęcia, nauczyciel powinien

uwzględniać rozwojową ruchliwość dziecka tak, aby jego podopieczni mieli zapewniony zarówno ruch, jak i odpoczynek.

- Dziecko swobodnie czuje się w świecie baśni, fantazji. W naturalny sposób identyfikuje się z bohaterami bajek, naśladowując to, jak się poruszają, ubierają, jak mówią itp. Tę niezwykłą umiejętność poruszania się w świecie bajek można doskonale wykorzystać do nauki języka.
- Nauczyciel musi pozwolić dzieciom na tzw. cichy okres, czyli czas osłuchania się z językiem. Nie należy wymagać, aby małe dziecko od razu powtarzało i stosowało słowa czy zdania. Efekty będą na pewno, ale należy dać dziecku indywidualny czas oraz możliwość reakcji niewerbalnej.
- Otoczenie dziecka językiem, w naturalny sposób umożliwi oswojenie się przede wszystkim z jego melodią, intonacją, akcentem, a także pozwoli na kojarzenie słów z daną zabawą, sytuacją, zdarzeniem.
- Ważne jest organizowanie zabaw, przedstawień, innych form aktywnego działania, podczas których dzieci będą miały szansę do wielokrotnego słuchania i powtarzania obcych słów czy zwrotów. Niezwykle przydatne są wiersze, rymowanki, piosenki. Pomogą także umiejętności stosowania TIK przez nauczycieli.
- Doskonałym sposobem na bezstresową, przyjemną naukę języka jest współpraca z rodzicami posługującymi się językiem obcym, którzy mogą w naturalny sposób kontynuować z dzieckiem przygodę językową w domu.

Program, który trzymają Państwo w ręku, stanowi uszczegółowienie podstawy. Ukierunkowany jest na wielostronny rozwój dziecka, zgodnie z jego wiekiem i możliwościami rozwojowymi.

Treści programowe ujęto w bloki tematyczne. Wynikają one z obszarów podstawy programowej i – aby ułatwić korzystanie z programu – są cytowane przed blokami tematycznymi. W osiągnięciu celów kształcenia, wychowania i realizacji zadań pomoże nauczycielowi:

- dokładne poznanie struktury programu;
- przeprowadzenie diagnozy w celu określenia poziomu rozwoju swoich wychowanków;
- planowanie działań zgodnie z programem i wynikami diagnozy;
- dobór odpowiednich metod i form pracy;
- ewaluacja działań.

Przy tworzeniu programu kierowano się zasadami: przejrzystości, łatwości korzystania, konkretności i spójności. Jednocześnie program jest tak skonstruowany, że umożliwia dostosowywanie go do możliwości i potrzeb dzieci. Ma prostą konstrukcję i jest podzielony na trzy grupy wiekowe. W każdej z nich przedstawiono te same bloki tematyczne (odnoszą się one także do obszarów podstawy programowej), a w nich cele, ułożone zgodnie z zasadą stopniowania trudności. Dodatkowo wstęp do rozdziału „Jestem przedszkolakiem – zostanę pierwszakiem. Koncepcja wychowawczo-dydaktyczno-opiekuńcza” zawiera cytaty z dzieł znanych pedagogów, psychologów, lekarzy, pisarzy – uznanych autorytetów w dziedzinie edukacji. Są one źródłem mądrości godnej naśladowania. Przybliżą nauczycielowi wartość i sedno działań z dzieckiem. Staną się cenną wskazówką, wzbudzą refleksję

Grupy wiekowe

- Jestem trzylatkiem – będę czterolatkiem
- Jestem czterolatkiem – będę pięcioletkiem
- Jestem pięcioletkiem – będę sześciolatkiem
- Jestem sześciolatkiem – będę siedmioletkiem

Bloki tematyczne

- Blok 1. Znam swoje prawa i obowiązki. Akceptuję siebie. Zgodnie bawię się z innymi
- Blok 2. Jestem samodzielny, dbam o higienę, ład i porządek
- Blok 3. Mówię coraz wyraźniej, panuję nad swoim głosem, rozumiem się z innymi
- Blok 4. Coraz lepiej rozumiem siebie i swoje otoczenie
- Blok 5. Dbam o zdrowie i sprawność fizyczną
- Blok 6. Dbam o bezpieczeństwo swoje i innych
- Blok 7. Jestem jak prawdziwy aktor w teatrze i widz na widowni

AUTORKA: Iwona Broda

- Blok 8. Lubię śpiewać, lubię tańczyć
- Blok 9. Wypowiadam się przez różne działania plastyczne
- Blok 10. Interesuję się techniką, konstruuje i cieszę się, że potrafię to zrobić
- Blok 11. Obserwuję pogodę i wiem, jak się zachować, aby było bezpiecznie
- Blok 12. Jestem częścią przyrody, szanuję rośliny i zwierzęta
- Blok 13. Lubię matematykę i rozumiem coraz więcej
- Blok 14. Chcę czytać i pisać – lubię to
- Blok 15. Kocham swoją rodzinę, miejscowość, swój kraj
- Blok 16. Przygotowuję się do posługiwania się językiem obcym nowożytnym
- Blok 17. Przygotowuję się do posługiwania się językiem mniejszości narodowej lub etnicznej lub językiem regionalnym kaszubskim

Bloki tematyczne w odniesieniu do obszarów podstawy programowej

I Fizyczny obszar rozwoju dziecka

- Blok 2. Jestem samodzielny, dbam o higienę, ład i porządek
- Blok 5. Dbam o zdrowie i sprawność fizyczną
- Blok 10. Interesuję się techniką, konstruuje i cieszę się, że potrafię to zrobić

II Emocjonalny obszar rozwoju dziecka. III Społeczny obszar rozwoju dziecka

- Blok 1. Znam swoje prawa i obowiązki. Akceptuję siebie. Zgodnie bawię się z innymi
- Blok 6. Dbam o bezpieczeństwo swoje i innych

IV Poznawczy obszar rozwoju dziecka

- Blok 3. Mówię coraz wyraźniej, panuję nad swoim głosem, rozumiem się z innymi
- Blok 4. Coraz lepiej rozumiem siebie i swoje otoczenie
- Blok 7. Jestem jak prawdziwy aktor w teatrze i widzę na widowni
- Blok 8. Lubię śpiewać, lubię tańczyć
- Blok 9. Wypowiadam się przez różne działania plastyczne
- Blok 11. Obserwuję pogodę i wiem, jak się zachować, aby było bezpiecznie
- Blok 12. Jestem częścią przyrody, szanuję rośliny i zwierzęta
- Blok 13. Lubię matematykę i rozumiem coraz więcej
- Blok 14. Chcę czytać i pisać – lubię to
- Blok 15. Kocham swoją rodzinę, miejscowość, swój kraj
- Blok 16. Przygotowuję się do posługiwania się językiem obcym nowożytnym
- Blok 17. Przygotowuję się do posługiwania się językiem mniejszości narodowej lub etnicznej lub językiem regionalnym kaszubskim

Każdy blok to zbiór celów ogólnych i szczegółowych, dających nauczycielowi poczucie uporządkowania i orientację co do możliwości dziecka w danym okresie rozwoju. Jednocześnie zakres treści programu pozwoli nauczycielowi opracowywać plany pracy wychowawczo-dydaktyczno-opiekuńczej oraz prowadzić działania z wychowankami w taki sposób, aby osiągnęli oni umiejętności dające możliwość dobrego startu w szkole.

JAK POMÓC PRZEDSZKOLAKOWI ZOSTAĆ PIERWSZAKIEM?

WSKAZÓWKI METODYCZNE DOTYCZĄCE REALIZACJI PROGRAMU

*Nie zadawajcie dzieciom gwałtu nauczania,
tylko niech się bawią.
Dziecko doskonale bawi się,
ale ta zabawa jest dla niego prawdziwą nauką,
bo uczy się „niechcący”,
a zapamiętuje „na zawsze”.*
Platon

Podstawową formą aktywności dziecka jest zabawa. „Zabawa pomaga dziecku poznać świat czterema podstawowymi metodami – poprzez naśladowanie, eksplorowanie, próbowanie i konstruowanie” (E. B. Hurlock, 1985). Są różne rodzaje zabaw, np. ruchowe, konstrukcyjno-manipulacyjne, twórcze, dydaktyczne, tematyczne, każda niesie ważne dla rozwoju dziecka wartości. W zabawie dziecko wykorzystuje swój ogromny potencjał, nabywając umiejętności. Jak umożliwić ich optymalne zdobywanie? W sposób zabawowy, odnosząc się do sytuacji życiowych, codziennych, bliskich dziecku. Należy współdziałać z wychowankiem. Uczyć się – bawiąc i bawić się – ucząc. Być jego przewodnikiem po świecie nauki. Nie wyręczać, lecz wspomagać. Pozwolić dziecku samodzielnie działać, doświadczać, przeżywać, przyswajać, wyciągać wnioski, pokonywać trudności, osiągać sukcesy.

W swojej pracy nauczyciel powinien stosować takie metody i formy pracy, aby dziecko mogło wielostronnie się rozwijać. Wśród wielu – poczynając od metod słownych, czynnych i percepcyjnych – według Marii Kwiatkowskiej na szczególną uwagę zasługują metody problemowe, aktywizujące, praktyczne. Pozwalają one na połączenie aktywności dziecka z działaniem i przeżywaniem, co z kolei umożliwia zrozumienie i utrwalenie wiedzy oraz zdobytych umiejętności. Do ciekawych propozycji metodycznych niewątpliwie należą:

- **Metoda aktywnego słuchania muzyki, zwłaszcza klasycznej, według B. Strauss**, która czyni dziecko prawdziwym odbiorcą muzyki. Wprowadzając w świat muzyki, rozwija jego wrażliwość, wyobraźnię, pomysłowość, doskonali koordynację słuchowo-wzrokowo-ruchową.
- **Metoda pedagogiki zabawy według Polskiego Stowarzyszenia Pedagogów i Animatorów KLANZA**, oparta na wielokierunkowej aktywności dziecięcej. Łączy ona ruch, muzykę, taniec, działania plastyczne, poznawcze. Do ciekawszych zabaw należą te z chustą animacyjną. Doskonale wpływają one na integrację grupy, wyzwalały pozytywne emocje.
- **Metoda gimnastyki twórczej według C. Orffa i R. Labana**. Wykorzystuje się w niej różne formy ruchu, w tym również pantomimę, opowieść muzyczno-ruchową, a także ekspresję dziecka i jego twórczą inwencję. Umożliwia podejmowanie decyzji.
- **Metoda P. Dennisona** ukierunkowana na ćwiczenie obu półkul mózgowych, oparta przede wszystkim na ruchach naprzemiennych.
- **Metoda W. Sherborne** często stosowana w pracy z dziećmi niepełnosprawnymi. Oparta na kontakcie z drugim człowiekiem i otoczeniem. Pozwala na wycucie przestrzeni, ciężaru i ciała. Rozwija sprawność fizyczną.
- **Metoda gimnastyki A. i M. Kniessów** rozwija koordynację słuchowo-wzrokowo-ruchową. Doskonale kształtuje poczucie rytmu i sprawność fizyczną. Jest to rodzaj gimnastyki utanecznionej, polegającej na poszukiwaniu coraz to nowych form ruchu sprzężonego z rytmem, muzyką, z zastosowaniem przyborów. Zajęcia polegają na naśladowaniu ruchów prowadzącego, który jest współwiczającym.
- **Metody związane z nauką czytania: M. Bogdanowicz, B. Ročlawskiego, I. Majchrzak, G. Domana i inne**. Wielość pomysłów na naukę czytania pozwala dostosować do dziecka najbardziej odpowiednią metodę lub daje możliwość ich połączenia. To z kolei umożliwia pełne przygotowanie do nauki czytania i ułatwia opanowanie samej techniki czytania.
- **Metoda Dobrego Startu M. Bogdanowicz** jest systematycznie modyfikowana, rozszerzana. Stosuje się ją w terapii i w profilaktyce w odniesieniu do dzieci, których rozwój jest zaburzony – usprawniając nieprawidłowo rozwijające się funkcje, oraz do dzieci o prawidłowym rozwoju psychomotorycznym – aktywizując ten rozwój. Metoda ta to system ćwiczeń oddziałujących przede wszystkim na procesy instrumentalne: percepcyjne i motoryczne. Zasadniczą

rolę odgrywają w niej trzy elementy: wzrokowy (wzory graficzne), słuchowy (piosenka) i motoryczny (wykonywanie ruchów zorganizowanych w czasie i przestrzeni, odtwarzanie wzorów graficznych, zharmonizowanych z rytmem piosenki). Celem metody jest jednoczesne usprawnienie czynności analizatorów: wzrokowego, słuchowego i kinestetyczno-ruchowego, kształcenie lateralizacji, orientacji w schemacie ciała i przestrzeni. W jej założeniach leży więc usprawnienie i koordynacja, czyli integrowanie funkcji.

- **Metoda nauki matematyki prof. E. Gruszczyk-Kolczyńskiej** doskonale wykorzystująca możliwości i prawidłowości rozwojowe małego dziecka. Pozwala dziecku działać, doświadczać, rozwiązywać problemy, wyciągać wnioski, przewidywać, cieszyć się z każdego działania. Uczy logicznego myślenia i rozwija wyobraźnię. Zwraca uwagę na ważny aspekt hartowania emocjonalnego dziecka, nabywania odporności emocjonalnej, np. poprzez umożliwienie mu konstruowania gier.
- **Metoda oparta na tzw. nauczaniu poza klasą** w bezpośrednim kontakcie z przyrodą. Przetransponowana na teren przedszkolny umożliwia naturalne, wielozmysłowe odkrywanie, badanie otaczającego świata. Pozwala na wyzwalamie i kontrolowanie emocji, rozwija szacunek do przyrody i uzmysławia dzieciom, że wszyscy jesteśmy jej częścią.
- **Metoda malowania dziesięcioma palcami według R. F. Show** polega na manipulowaniu farbą przy użyciu dłoni i palców. Wykorzystuje naturalną skłonność dziecka do tzw. paćkania się. Jest bardzo przydatna w terapii. Wspólnie sprawdza się również w działaniach z młodszymi dziećmi.
- **Relaksacja stopniowa według E. Jacobsona w wersji B. Kaji** opiera się na wykonywaniu określonych ruchów rękami, nogami, tułowiem, twarzą w celu napinania i rozluźniania kolejnych grup mięśni. Następujące po sobie napinanie i rozluźnianie mięśni służy początkowo odczuwaniu różnicy we wrażeniach płynących z mięśnia napiętego, będącego w stanie kontrakcji, i wrażeniach płynących z mięśnia rozluźnionego. Wprowadza się przy tym np. bliskie dzieciom postacie z bajek.
- **Trening autogenny w wersji A. Polender** to metoda relaksacji, w której wykorzystano mechanizm identyfikacji i naśladownictwa w celu wywołania stanów organicznych. Relaksacja według oryginalnej instrukcji odbywa się w trakcie opowiadania bajki, w której duży nacisk położony jest na nastrój spokoju oraz uczucie ciężkości i ciepła w kończynach. Metodę stosuje się od czwartego roku życia dziecka.
- **Metoda symboli dźwiękowych (muzykoterapia według B. Kaji)** łączy w sobie ruch i muzykę. Ma charakter terapii w zaburzeniach, ale też stymulacji w prawidłowym rozwoju. Na tle odpowiednio dobranej muzyki prowadzi się zajęcia usprawniające zaburzone funkcje i procesy. Muzyka wyzwala aktywność, a ćwiczenia aktywizują rozwój psychiczny i ruchowy.
Metoda określa grupy ćwiczeń i tok metodyczny warunkujący wszechstronny rozwój. Grupy ćwiczeń:
  - sfera ruchowa – pobudzanie ruchowe całego ciała w zakresie ruchów dowolnych i kontrolowanych, stymulacja rozwoju ruchów manualnych;
  - procesy poznawcze – ćwiczenia rozwijające procesy myślowe, zwłaszcza analizę, syntezę i porównywanie poprzez ćwiczenia w operowaniu symbolami dźwięków;
  - procesy emocjonalne – ćwiczenia odreagowujące napięcia emocjonalne (relaksacyjne), wzmagające wiarę we własne siły (rola wzmocnień pozytywnych);
  - sfera społeczna – ćwiczenia zespołowe umożliwiające współdziałanie.
 Tok metodyczny:
  - ekspresja ruchowa na dowolne tematy muzyczne (spontaniczna i kontrolowana);
  - interpretacja plastyczna utworów muzycznych;
  - poznawanie i operowanie symbolami dźwięków;
  - zabawy słowno-muzyczno-ruchowe z elementami melorecytacji, inscenizacji, ćwiczeń pantomimicznych;
  - relaksacja.
- **Metoda przekładu intersemiotycznego według K. Krasoń** wprowadza w świat poezji. Polega na przetransponowaniu słowa na ruch i dźwięk, a także wytwór plastyczny. W dużym stopniu wyzwala ekspresję twórczą dziecka.
- **Metoda dramy** jako metoda dydaktyczno-wychowawcza umożliwia poznanie świata poprzez działanie. Rozwija osobowość dziecka. Jej podstawą jest fikcja wyobrazeniowa, bycie w roli. Drama podtrzymuje spontaniczną ekspresję i skłonność do zabawy. Stwarza możliwość rozwoju: zmysłów (słuchu, węchu, dotyku, wzroku, smaku), wyobraźni, używania, doskonalenia i panowania nad własnym ciałem, mowy, intelektu, panowania nad emocjami.
- **Techniki C. Freineta** oparte na nauce poprzez zabawę i wielokierunkowej działalności dziecka. Doskonale rozwijają wyobraźnię, wrażliwość i ekspresję. Pozwalają dziecku na podejmowanie decyzji, rozwiązywanie problemów, szukanie odpowiedzi na nurtujące je pytania, badanie, eksperymentowanie, przeżywanie i doświadczenie. Uczą radzenia sobie w grupie. Pozwalają na wykorzystanie ogromnego potencjału drzemiącego w małym człowieku.

Podstawowe i najbardziej znane techniki Freineta przetransponowane na teren przedszkolny to: swobodne teksty dzieci połączone z gazetką przedszkolną, doświadczenia poszukujące, planowanie pracy indywidualnej i zbiorowej przez dzieci pod kierunkiem nauczyciela, różnorodne formy ekspresji artystycznej i technicznej jako podstawa wychowania estetycznego i technicznego; korespondencja i wymiana międzygrupowa i międzyprzedszkolna.

- **Metoda „Wzory i obrazki” według M. Frostig, D. Horne’a** polega na rozwijaniu u dzieci zdolności spostrzegania wzrokowego. Ćwiczenia skoncentrowane są na pięciu aspektach percepcji wzrokowej:
  - koordynacji wzrokowo-ruchowej;
  - spostrzeganiu figur i tła;
  - stałości spostrzegania;
  - spostrzeganiu położenia przedmiotów w przestrzeni;
  - spostrzeganiu stosunków przestrzennych.
- **Metody z zastosowaniem programów komputerowych** można wykorzystywać szczególnie w terapii dzieci o prawidłowym rozwoju umysłowym, u których rozwój funkcji percepcyjno-motorycznych jest zaburzony lub opóźniony, oraz u dzieci z inteligencją niższą niż przeciętna i u dzieci upośledzonych w stopniu lekkim. Dzięki programom komputerowym można: usprawniać zaburzone funkcje, ciekawie dla dziecka motywować do nauki czytania i pisanie, pobudzać sferę emocjonalno-motywacyjną.
- **Edukacja przez ruch** według D. Dziamskiej – to system form i metod kształcenia oraz terapii, który wykorzystuje naturalny, spontaniczny ruch ciała. Człowiek rusza się, a więc przez ruch uaktywnia zmysły, dzięki którym poznaje otaczający go świat. Zaletą tego systemu jest to, że ćwiczeniom towarzyszy rytm, który ułatwia wykonywanie czynności, zwiększa ogólną koordynację ruchową, co wpływa na integrację układu sensorycznego. Dodatkowo uaktywniony ruch naprzemienny pobudza pracę obu półkul mózgowych i przyczyniają się do lepszego odbierania i interpretowania bodźców budujących wiedzę.
- **Metoda projektu** – pozwala dzieciom na uczenie się przez działanie. Rozwijają zainteresowania dziecka, a jednocześnie zaspokajają ich naturalną ciekawość świata. Dzieci w tej metodzie niejako kierują własnym uczeniem się, planują działania, prowadzą badania, podejmują decyzje, dokonują wyborów i uczą się współpracy. Poznają świat polisensorycznie i wciągają do działania także najbliższych. Uzyskany efekt daje im wiele radości, satysfakcji, dumy, a także poczucie własnej wartości.

Stosując metody aktywizujące, nauczyciel może również w sposób ciekawy, bezstresowy dla dziecka diagnozować jego rozwój, osiągnięcia, kompetencje.

Optymalna praca z proponowanym programem powinna być dobrze zaplanowana nie tylko w okresowym, np. miesięcznym, planie pracy nauczyciela, ale również w tygodniowym oraz w rytmie całonocnego pobytu dziecka w przedszkolu. W każdym bowiem momencie dnia można dobrać adekwatne do sytuacji metody i formy pracy z wychowankiem, które służą jego wielostronnemu rozwojowi.

Propozycja zagospodarowania dnia w przedszkolu

I zajęcia poranne

- 6.00–9.00** Przychodzenie dzieci do przedszkola. Czynności opiekuńcze i organizacyjne. Konsultacje indywidualne z rodzicami. Zabawy spontaniczne. Wspieranie rozwoju dziecka poprzez różnorodne zabawy i ćwiczenia prowadzone pod kierunkiem nauczyciela.
- 8.45–9.00** Przygotowanie do śniadania. Zabiegi higieniczne. Czynności samoobsługowe. Wdrażanie zasad higieny i kulturalnego zachowania.

II realizacja podstawy programowej

- 9.00–9.20** Czynności organizacyjne. Śniadanie. Wdrażanie zasad kulturalnego spożywania posiłków. Poznawanie wartości zdrowego odżywiania. Rozwijanie umiejętności pełnienia roli dyżurnego.
- 9.20–12.20** Wspieranie rozwoju dziecka poprzez prowadzenie dydaktycznych zajęć programowych. Organizowanie zajęć na świeżym powietrzu. Zabawy organizowane i spontaniczne przy niewielkim udziale nauczyciela. Inne przedsięwzięcia i zadania wspierające rozwój dziecka.
- 10.30–10.40** „Witaminka” – owocowy przerywnik. Wdrażanie zasad higieny i kulturalnego zachowania. Poznawanie wartości zdrowego odżywiania.

AUTORKA: Iwona Broda

- 12.20–13.00** Czynności organizacyjne. Przygotowanie do obiadu. Zabiegi higieniczne. Czynności samoobsługowe. Obiad. Wdrażanie zasad higieny i kulturalnego zachowania i spożywania posiłku. Poznawanie wartości zdrowego odżywiania. Rozwijanie umiejętności pełnienia roli dyżurnego.
- 13.00–13.45** Zabawy i zajęcia o charakterze relaksacyjnym w sali zajęć lub na powietrzu. Indywidualna praca z dziećmi, praca wyrównawcza lub opiekuńcza. Zabawy organizowane i spontaniczne przy niewielkim udziale nauczyciela. Inne przedsięwzięcia i zadania wspierające rozwój dziecka.
- 13.45–14.00** Czynności organizacyjne. Wdrażanie zasad higieny i kulturalnego zachowania i spożywania posiłku. Przygotowanie do podwieczorku. Podwieczorek.

III zajęcia popołudniowe

- 14.00–14.30** Podwieczorek. Wdrażanie zasad higieny i kulturalnego zachowania i spożywania posiłku.
- 14.30–17.00** Dowolna działalność dzieci, zabawy w sali lub na powietrzu. Kontakty indywidualne z rodzicami. Czynności organizacyjne.

W ciągu całego dnia w sposób naturalny, zgodnie z rytmem dnia mogą być realizowane treści niniejszego programu z zastosowaniem odpowiednio dobranych przez nauczyciela metod i form pracy.

Najważniejsza jednak jest postawa nauczyciela – mądrego przewodnika. J. Korczak podkreślał, że „Wychowawca, który nie wtłacza, a wyzwala, nie ciągnie, a wznosi, nie ugniata, a kształtuje, nie dyktuje, a uczy, nie żąda, a zapytuje – przeżyje wraz z dzieckiem wiele natchnionych chwil” (J. Korczak, 2002). Nauczyciel jest dla dziecka wzorem do naśladowania, jego postawa powinna łączyć w sobie przyjaźń i konsekwencję. To nauczyciel, budując w dziecku poczucie bezpieczeństwa, tworzy doskonały teren do wspólnych działań, w czasie których uczy się nie tylko wychowanek, lecz także nauczyciel. Podążając za stwierdzeniem L. Wygotskiego, nauczyciel powinien być świadomy tego, że „Dziecko potrafi się uczyć według jakiegoś programu, lecz jednocześnie jego natura, zainteresowania i poziom umysłowy umożliwiają mu przyswojenie tego programu tylko na miarę tego, jak będzie się on stawał jego własnym programem” (Wygotski 1971).

Nauczyciel wzbogaca swoje metody i formy pracy, dostosowując je do potrzeb i możliwości dziecka. Wybierając odpowiednią metodę pracy, dobiera również ciekawe pomoce dydaktyczne, najlepiej, by były one dostępne dla dzieci w „skrzyniach skarbów”. Przedszkolaki wbrew pozorom najlepiej bawią się przedmiotami zwyczajnymi, łatwo dostępnymi, tanimi, takimi jak: kapsle, korki, drewniane patyczki, buteleczki, pokrywki, pudełka, wstążki, sznurówki, szmatki, chustki, kocyki, kartoniki o różnych kształtach i kolorach, różnorodne obrazki. Kiedy mogą wybierać spośród tych skarbów, cieszą się, gdyż mają ogromne pole działania i wymyślania coraz ciekawszych zabaw. Piękne, kolorowe, gotowe zabawki czy zestawy typu: fryzjer, lekarz itp. dość szybko nudzą dzieci. Ważny też jest odpowiedni dobór zabawek. Zabawka odgrywa w zabawie najczęściej niebagatelną rolę: pobudza wielostronną aktywność dziecka, rozwija zainteresowania, wyobraźnię, chęć poznawania, kształci sprawność manualną, koordynację, pobudza do podejmowania decyzji i realizowania zadań, wpływa na integrację grupy, ale też wycisza (np. „przylotka”), zapewnia poczucie bezpieczeństwa.

Dziecko poznaje świat i buduje jego obraz wielozmysłowo. W ten sposób rozwija się jego osobowość i świadomość. Proces nauczania i wychowania prowadzony według powyższych zasad i metod stwarza podwaliny do ukształtowania człowieka aktywnego, wrażliwego i świadomego swojej wartości oraz otaczającej go rzeczywistości. Aktywne przeżywanie środowiska, po którym swoją wędrówkę rozpoczyna młody człowiek wiedziony mądrą ręką nauczyciela, gwarantuje osiągnięcie sukcesu. Za taki bezsprzecznie uznać należy ukształtowanie świadomego, przyszłego obywatela świata.

JESTEM PRZEDSZKOLAKIEM – ZOSTANĘ PIERWSZAKIEM

KONCEPCJA WYCHOWAWCZO-DYDAKTYCZNO-OPIEKUŃCZA

Materiał edukacyjny

Blok 1. Znam swoje prawa i obowiązki. Akceptuję siebie. Zgodnie bawię się z innymi

Normy i granice są ludziom potrzebne, aby na świecie nie panował chaos, abyśmy wiedzieli, co jest właściwe, a co nie.

Brigitte Beil

Blok 2. Jestem samodzielny, dbam o higienę, ład i porządek

Bez względu na to, czy możesz coś zrobić, czy tylko marzysz o tym – zacznij. W śmiałości jest geniusz, potęga i magia.

Johann Wolfgang Goethe

Blok 3. Mówię coraz wyraźniej, panuję nad swoim głosem, rozumiem się z innymi

Ważne jest, by nigdy nie przestać pytać. Ciekawość nie istnieje bez przyczyny. Wystarczy więc, jeśli spróbujemy zrozumieć choć trochę tej tajemnicy każdego dnia. Nigdy nie trać świętej ciekawości. Kto nie potrafi pytać, nie potrafi żyć.

Albert Einstein

Blok 4. Coraz lepiej rozumiem siebie i swoje otoczenie

Dziecko, bawiąc się, doznaje po raz pierwszy w życiu radości twórcy i władcy.

Antoni Kępiński

Blok 5. Dbam o zdrowie i sprawność fizyczną

Dorosłym się zdaje, że dzieci nie dbają o zdrowie; dzieci zupełnie tak samo jak dorośli chcą być zdrowe i silne.

Janusz Korczak

Zdrowie chętniej widzi, gdy ciało tańczy niż pisze.

Georg Christoph Lichtenberg

Blok 6. Dbam o bezpieczeństwo swoje i innych

Doskonale bezpieczeństwo i nietykalność własności oraz osoby: oto prawdziwa wolność społeczna.

Antoine de Rivarol

Blok 7. Jestem jak prawdziwy aktor w teatrze i widz na widowni

Tylko dzieci potrafią zatknąć kij w piasku, uznać, że jest królową i obdarzyć go miłością.

Antoine de Saint- Exupéry

Dzieci mają wręcz cudowną moc, aby zmieniać się we wszystko, w co tylko zapragną.

Jean Cocteau

AUTORKA: Iwona Broda

Blok 8. Lubię śpiewać, lubię tańczyć

W tańcu możesz sobie pozwolić na luksus bycia sobą.

Paulo Coelho

Muzyka budzi w sercu pragnienie dobrych czynów.

Antoine de Saint- Exupéry

Blok 9. Wypowiadam się przez różne działania plastyczne

Przywróćcie prawo pierwszeństwa takim wartościom, jak odczuwanie, przeżywanie, tworzenie, rozumienie, uspołecznienie, miłość i życie.

Celestyn Freinet

Nie istnieje nic takiego, czego by sztuka nie potrafiła wyrazić [...].

Oskar Wilde

Blok 10. Interesuję się techniką, konstruuję i cieszę się, że potrafię to zrobić

Wyobraźnia jest ważniejsza od wiedzy, ponieważ wiedza jest ograniczona.

Albert Einstein

Po osiągnięciu pewnego poziomu sprawności technicznej nauka i sztuka upodabniają się do siebie pod względem postaci, estetyki i cech plastycznych.

Albert Einstein

Blok 11. Obserwuję pogodę i wiem, jak się zachować, aby było bezpiecznie

Nie wpajajcie dzieciom martwej wiedzy, ale dawajcie pewien styl myślenia, który pozwoli ująć istotę rzeczy.

Antoine de Saint- Exupéry

Blok 12. Jestem częścią przyrody, szanuję rośliny i zwierzęta

Nikt nie ma na własność wschodu słońca, który zachwyił nas pewnego wieczoru [...] Tak samo jak nikt nie może mieć na własność pochmurnego popołudnia i deszczu dzwoniącego o szyby [...] ani też magicznej chwili, gdy fala morska rozbija się o skały. Nikt nie może mieć na własność tego, co na Ziemi najpiękniejsze, ale każdy to może poznać i pokochać.

Paulo Coelho

Mamy tylko jedną Ziemię, a jej przyszłość zależy od każdego na pozór niewielkiego działania, zależy od każdego z nas.

Florian Plit

Blok 13. Lubię matematykę i rozumiem coraz więcej

Matematyka zawiera w sobie nie tylko prawdę, ale i najwyższe piękno [...].

Bertrand Russell

Blok 14. Chcę czytać i pisać – lubię to

Kochajcie książki. One ułatwią wam życie, po przyjacielsku pomogą zorientować się w pstrej i burzliwej gmatwaninie myśli, uczuć i zdarzeń. One nauczą was uszanować człowieka i samych siebie, one uskrzydlą rozum i serce uczuciem miłości dla świata, dla człowieka.

Maksym Gorki

Blok 15. Kocham swoją rodzinę, miejscowość, swój kraj

Ojczyznę małego dziecka jest najpierw jego rodzinny dom – matka, ojciec, starszy brat, bliskie i znajome sprzęty, drzewa za oknem, zapach ziemi na wiosnę, śpiew ptaków, chłodna wilgoć trawy w ogrodzie, ulice i przedszkole, potem wieś lub miasto. Z tych pierwszych wrażeń i spostrzeżeń – jak z kolorowej mozaiki – powstaje obraz kraju. I niepostrzeżenie znane z dzieciństwa lasy i pola stają się najbardziej swojskim krajobrazem, najpiękniejszym ze wszystkich cudów świata, prawdziwą ojczyzną, do której się tęskni i powraca z ulgą.

Hanna Ratyńska

Blok 16. Przygotowuję się do posługiwania się językiem obcym

Bez znajomości języków człowiek czuje się gorzej niż bez paszportu.

Antoni Czechow

Mówiąc do człowieka w języku, który rozumie, trafiasz do jego głowy. Mówiąc w jego własnym języku, trafiasz do jego serca.

Nelson Mandela

Blok 17. Przygotowuję się do posługiwania się językiem mniejszości narodowej lub etnicznej lub językiem regionalnym kaszubskim

Ojczyznę małego dziecka jest najpierw jego rodzinny dom – matka, ojciec, starszy brat, bliskie i znajome sprzęty, drzewa za oknem, zapach ziemi na wiosnę, śpiew ptaków, chłodna wilgoć trawy w ogrodzie, ulice i przedszkole, potem wieś lub miasto.

Z tych pierwszych wrażeń i spostrzeżeń – jak z kolorowej mozaiki – powstaje obraz kraju. I niepostrzeżenie znane z dzieciństwa lasy i pola stają się najbardziej swojskim krajobrazem, najpiękniejszym ze wszystkich cudów świata, prawdziwą ojczyzną, do której się tęskni i powraca z ulgą.

Hanna Ratyńska

JESTEM TRZYLATKIEM – BĘDĘ CZTEROLATKIEM

„Jestem trzylatkiem, będę czterolatką” – ogólna charakterystyka rozwoju dzieci trzyletnich:

- mało samodzielne i mało zaradne, potrzebują pomocy i wsparcia emocjonalnego dorosłych, wymagają indywidualnego podejścia,
- spostrzeżenia wzrokowe niedokładne,
- posiadają mały zasób słownictwa i doświadczeń, jednak rozumieją znacznie więcej niż są w stanie opowiedzieć,
- męczą się i nudzą się szybko,
- bardzo wrażliwe emocjonalnie, przechodzą z jednego nastroju w drugi,
- uwaga dzieci jest krótkotrwała, uwaga i pamięć ma charakter mimowolny,
- dominujące myślenie o charakterze sensoryczno-motorycznym,
- przejawiają bardzo silną potrzebę zabawy,
- lubią bawić się same, znajdują się jeszcze w fazie egocentryzmu,
- obserwują inne bawiące się dzieci, próbują bawić się w parach,
- rozbudzona wyobraźnia (początki wyobraźni twórczej) inspiruje dzieci do prostych zabaw tematycznych, konstrukcyjnych, plastycznych.

Podstawa programowa wychowania przedszkolnego

I Fizyczny obszar rozwoju dziecka

Dziecko przygotowane do podjęcia nauki w szkole:

- 1) zgłasza potrzeby fizjologiczne, samodzielnie wykonuje podstawowe czynności higieniczne;
- 2) wykonuje czynności samoobsługowe: ubieranie się i rozbieranie, w tym czynności precyzyjne, np. zapinanie guzików, wiązanie sznurowadeł;
- 3) spożywa posiłki z użyciem sztućców, nakrywa do stołu i sprząta po posiłku;
- 4) komunikuje potrzebę ruchu, odpoczynku itp.;
- 5) uczestniczy w zabawach ruchowych, w tym rytmicznych, muzycznych, naśladowczych, z przyborami lub bez nich; wykonuje różne formy ruchu: bieżne, skoczne, z czworakowaniem, rzutne;
- 6) inicjuje zabawy konstrukcyjne, majsterkuje, buduje, wykorzystując zabawki, materiały użytkowe, w tym materiał naturalny;
- 7) wykonuje czynności, takie jak sprzątanie, pakowanie, trzymanie przedmiotów jedną ręką i oburącz, małych przedmiotów z wykorzystaniem odpowiednio ukształtowanych chwytów dłoni, używa chwytu pisarskiego podczas rysowania, kreślenia i pierwszych prób pisania;
- 8) wykonuje podstawowe ćwiczenia kształtujące nawyk utrzymania prawidłowej postawy ciała;
- 9) wykazuje sprawność ciała i koordynację w stopniu pozwalającym na rozpoczęcie systematycznej nauki czynności złożonych, takich jak czytanie i pisanie.

Program „Od przedszkolaka do pierwszaka”

- Blok 2. Jestem samodzielny, dbam o higienę, ład i porządek
- Blok 5. Dbam o zdrowie i sprawność fizyczną
- Blok 10. Interesuję się techniką, konstruuje i cieszę się, że potrafię to zrobić

Blok 2. Jestem samodzielny, dbam o higienę, ład i porządek

Cele ogólne	Cele szczegółowe (umiejętności dzieci)
1. Wdrażanie do samodzielności i kulturalnego zachowania	<p>Dziecko:</p> <ul style="list-style-type: none"> • potrafi umyć dłonie i twarz, • potrafi samodzielnie wytrzeć dłonie i twarz, • sygnalizuje potrzeby fizjologiczne, i inne • samodzielnie korzysta z toalety: zdejmuje i podciąga majteczki i spodnie, spuszcza wodę, myje ręce, wyciera ręce, • potrafi włożyć i zdjąć spodnie, kurtkę, szalik, obuwie, • potrafi samodzielnie umyć zęby, • podczas posiłków poprawnie posługuje się łyżką i widelcem, • spożywa posiłek, zachowując odpowiednią postawę i porządek wokół siebie, • używa serwetki podczas posiłku i po jego zakończeniu.
2. Wyrabianie dbałości o ład i porządek	<p>Dziecko:</p> <ul style="list-style-type: none"> • rozpoznaje swój znaczek indywidualny oznaczający szafkę w sali i szatni oraz wieszaczek w łazience, • odkłada na swoją półkę rzeczy osobiste, • wiesza własny ręcznik na swój wieszak, • wiesza ubranie we własnej szafce w szatni, • odkłada zabawki i rzeczy na swoje miejsce po zakończeniu zabawy. • odnosi swoje naczynia po posiłku na wyznaczone miejsce, • próbuje nakrywać do stołu

Blok 5. Dbam o zdrowie i sprawność fizyczną

Cele ogólne	Cele szczegółowe (umiejętności dzieci)
1. Motywowanie do dbałości o swoje zdrowie	<p>Dziecko:</p> <ul style="list-style-type: none"> • stosuje zasady higieny: mycie rąk przed posiłkami, mycie zębów po posiłkach, mycie rąk i twarzy po przyjściu z podwórka, mycie rąk po skorzystaniu z toalety, • wyjaśnia znaczenie spożywania produktów mlecznych, warzyw i owoców, • aktywnie uczestniczy w przygotowaniu potraw z produktów mlecznych, warzyw i owoców, • opowiada o pracy lekarza, • dostrzega związek między chorobą a leczeniem, • dostrzega różnice w ubieraniu się zgodnie z wymogami pogody, • przestrzega zasady: „kiedy jesteś zmęczony, należy odpocząć”.
2. Motywowanie do dbałości o sprawność fizyczną	<p>Dziecko:</p> <ul style="list-style-type: none"> • aktywnie uczestniczy w zabawach ruchowych, grach i ćwiczeniach gimnastycznych prowadzonych w ogrodzie przedszkolnym, parku, sali gimnastycznej, na boisku, zachowując zasady bezpieczeństwa, • ustawia się na polecenie nauczyciela w pary, w rząd, w koło, w rozsypce, w szeregu wzdłuż wyznaczonej linii, • poprawnie porusza się na czworakach, • potrafi rzucać oburącz piłkę i jedną ręką woreczek przed siebie i do określonego celu,

Cele ogólne	Cele szczegółowe (umiejętności dzieci)
	<ul style="list-style-type: none"> • toczy piłkę oburącz i jedną ręką, • skacze na jednej nodze i na dwóch nogach, • przeskakuje przez łatwą przeszkodę, np. rozłożoną na podłodze szarfę, laskę gimnastyczną, • pokonuje łatwy tor przeszkód, zachowując równowagę, • wspina się na niewielkie przeszkody, • chodzi po śladach i po narysowanej linii, po rozciągniętym na podłodze sznurku, • przenosi przedmioty, np. kubek częściowo wypełniony wodą z jednego miejsca na drugie, • aktywnie korzysta ze spacerów i wycieczek terenowych, • aktywnie uczestniczy w zajęciach z profilaktyki wad postawy: przeciw płaskostopiu, • na proste plecy.

Blok 10. Interesuję się techniką, konstruuje i cieszę się, że potrafię to zrobić

Cele ogólne	Cele szczegółowe (umiejętności dzieci)
1. Rozwijanie zainteresowań technicznych	<p>Dziecko:</p> <ul style="list-style-type: none"> • ogląda narzędzia i urządzenia techniczne codziennego użytku, • obserwuje, jak działają wybrane urządzenia, przestrzega zakazu ich obsługiwania, • uruchamia zabawki, np. pojazdy z napędem, roboty, inne, • opowiada w prosty sposób, jak działa zabawka, którą się lubi bawić, np. auto, spychacz, robot, lalka, lokówka, • uczestniczy w przygotowaniu prostych potraw z wykorzystaniem sprzętu gospodarstwa domowego, • podaje przykłady nowoczesnego sprzętu elektronicznego, np. komputer, telewizor • plazmowy, bankomat, drukarka, • uczestniczy w organizowaniu „przedszkolnego muzeum przeszłości” ze zbiorami dawnych narzędzi i urządzeń, przedmiotów codziennego użytku, • potrafi bezpiecznie trzymać przedmioty jedną ręką i oburącz.
2. Inspirowanie do działań konstrukcyjnych	<ul style="list-style-type: none"> • podejmuje działania konstrukcyjne, tworząc budowle, pojazdy, kompozycje przestrzenne z różnych rodzajów klocków, • tworzy budowle z różnorodnych materiałów, • próbuje opowiadać o swoich dziełach konstrukcyjnych, • majsterkuje z wykorzystaniem prostych materiałów np. patyczki, sznurek, wyciorki itp., • podejmuje próbę prawidłowego trzymania kredki podczas rysowania, • podejmuje próby porządkowania swojego otoczenia po zakończeniu zabawy czy innego działania, • cieszy się z wykonanego zadania

Podstawa programowa wychowania przedszkolnego

II Emocjonalny obszar rozwoju dziecka.

Dziecko przygotowane do podjęcia nauki w szkole:

- 1) rozpoznaje i nazywa podstawowe emocje, próbuje radzić sobie z ich przeżywaniem;
- 2) szanuje emocje swoje i innych osób;

- 3) przeżywa emocje w sposób umożliwiający mu adaptację w nowym otoczeniu, np. w nowej grupie dzieci, nowej grupie starszych dzieci, a także w nowej grupie dzieci i osób dorosłych;
- 4) przedstawia swoje emocje i uczucia, używając charakterystycznych dla dziecka form wyrazu;
- 5) rozstaje się z rodzicami bez lęku, ma świadomość, że rozstanie takie bywa dłuższe lub krótsze;
- 6) rozróżnia emocje i uczucia przyjemne i nieprzyjemne, ma świadomość, że odczuwają i przeżywają je wszyscy ludzie;
- 7) szuka wsparcia w sytuacjach trudnych dla niego emocjonalnie; wdraża swoje własne strategie, wspierane przez osoby dorosłe lub rówieśników;
- 8) zauważa, że nie wszystkie przeżywane emocje i uczucia mogą być podstawą do podejmowania natychmiastowego działania, panuje nad nieprzyjemną emocją, np. podczas czekania na własną kolej w zabawie lub innej sytuacji;
- 9) wczuwa się w emocje i uczucia osób z najbliższego otoczenia;
- 10) dostrzega, że zwierzęta posiadają zdolność odczuwania, przejawia w stosunku do nich życzliwość i troskę;
- 11) dostrzega emocjonalną wartość otoczenia przyrodniczego jako źródła satysfakcji estetycznej.

III Społeczny obszar rozwoju dziecka

Dziecko przygotowane do podjęcia nauki w szkole:

- 1) przejawia poczucie własnej wartości jako osoby, wyraża szacunek wobec innych osób i przestrzegając tych wartości, nawiązuje relacje rówieśnicze;
- 2) odczuwa i wyjaśnia swoją przynależność do rodziny, narodu, grupy przedszkolnej, grupy chłopców, grupy dziewczynek oraz innych grup, np. grupy teatralnej, grupy sportowej;
- 3) posługuje się swoim imieniem, nazwiskiem, adresem;
- 4) używa zwrotów grzecznościowych podczas powitania, pożegnania, sytuacji wymagającej przeproszenia i przyjęcia konsekwencji swojego zachowania;
- 5) ocenia swoje zachowanie w kontekście podjętych czynności i zadań oraz przyjętych norm grupowych; przyjmuje, respektuje i tworzy zasady zabawy w grupie, współdziała z dziećmi w zabawie, pracach użytecznych, podczas odpoczynku;
- 6) nazywa i rozpoznaje wartości związane z umiejętnościami i zachowaniami społecznymi, np. szacunek do dzieci i dorosłych, szacunek do ojczyzny, życzliwość okazywana dzieciom i dorosłym – obowiązkowość, przyjaźń, radość;
- 7) respektuje prawa i obowiązki swoje oraz innych osób, zwracając uwagę na ich indywidualne potrzeby;
- 8) obdarza uwagę inne dzieci i osoby dorosłe;
- 9) komunikuje się z dziećmi i osobami dorosłymi, wykorzystując komunikaty werbalne i pozawerbalne; wyraża swoje oczekiwania społeczne wobec innego dziecka, grupy.

Program „Od przedszkolaka do pierwszaka”

- Blok 1. Znam swoje prawa i obowiązki. Akceptuję siebie. Zgodnie bawię się z innymi
- Blok 6. Dbam o bezpieczeństwo swoje i innych

Blok 1. Znam swoje prawa i obowiązki. Akceptuję siebie. Zgodnie bawię się z innymi

Cele ogólne	Cele szczegółowe (umiejętności dzieci)
1. Przygotowanie dzieci do pobytu w przedszkolu. Zachęcanie do udziału w programie adaptacyjnym	<p>Dziecko:</p> <ul style="list-style-type: none"> • wchodzi chętnie do przedszkola z rodzicami, • bawi się z rówieśnikami w obecności rodziców, • stara się uważnie słuchać poleceń rodziców i nauczyciela, • próbuje przestrzegać zasad obowiązujących w grupie przedszkolnej

Cele ogólne	Cele szczegółowe (umiejętności dzieci)
<p>2. Motywowanie do zgodnego udziału w życiu grupy przedszkolnej</p>	<p>Dziecko:</p> <ul style="list-style-type: none"> • podaje swoje imię i nazwisko, • rozpoznaje swój znaczek indywidualny, • rozpoznaje swoje miejsce przy stoliku, • rozpoznaje swoją szafkę w szatni, • odkłada zabawki na miejsce, • porządkuje swoją półkę, • uczestniczy w zwiedzaniu przedszkola, poznając inne dzieci i pracowników przedszkola oraz pomieszczenia przedszkolne oraz plac przedszkolny, • stara się przestrzegać zasad zgodnego współdziałania w grupie, ujętych w kodeksie przedszkolaka • używa zwrotów grzecznościowych: proszę, dziękuję, przepraszam, dzień dobry, do widzenia, • korzysta z pomocy nauczyciela w sytuacjach konfliktowych, • aktywnie uczestniczy w organizowanych przez nauczyciela różnorodnych zajęciach, • w szczególności w zabawach integracyjnych, np. z chustą animacyjną, • wyraża swoje emocje, nastrój, samopoczucie niewerbalnie: gestem, mimiką, ruchem, • za pomocą koloru, przez teatrzyk cieni, działaniami w środowisku przyrodniczym, itp., • rozstaje się z rodzicami po przyjeździe do przedszkola bez lęku, • rozpoznaje dobre i złe zachowanie, • zwraca się do innych dzieci po imieniu, • uczestniczy w zabawach relaksacyjnych, odpoczywając przy muzyce.
<p>3. Motywowanie do radzenia sobie w trudnych sytuacjach</p>	<p>Dziecko:</p> <ul style="list-style-type: none"> • korzysta z pomocy nauczyciela w trudnych, problemowych sytuacjach, • potrafi zwrócić się o pomoc do nauczyciela, • zgłasza nauczycielowi lub innemu pracownikowi przedszkola swoje dolegliwości, • zadaje pytania dzieciom i dorosłym, • aktywnie uczestniczy w aranżowanych zabawach kształtujących odporność emocjonalną.

Blok 6. Dbam o zdrowie i sprawność fizyczną

Cele ogólne	Cele szczegółowe (umiejętności dzieci)
<p>1. Rozwijanie umiejętności zapewniających bezpieczeństwo sobie i innym</p>	<p>Dziecko:</p> <ul style="list-style-type: none"> • przestrzega zasad bezpieczeństwa obowiązujących w przedszkolu i jego otoczeniu, • dostrzega konieczność zachowania ostrożności wobec nieznanymi osobami, • przestrzega zakazu oddalania się od opiekunów na terenie przedszkola i poza nim, • przestrzega zakazu zbliżania się do nieznanymi zwierząt, • przestrzega zasad bezpieczeństwa dotyczących zachowania ostrożności względem nieznanymi roślin, • przestrzega zakazu bawienia się nieznanymi przedmiotami, • przestrzega zakazu zabawy zapalkami, lekarstwami i środkami chemicznymi, • przestrzega zasad bezpieczeństwa dotyczących zabaw na śniegu i lodzie, • orientuje się, gdzie można bawić się bezpiecznie, • wskazuje niebezpieczne przedmioty, np. mogące wywołać pożar, • wskazuje zagrożenia związane z gorącą wodą, ogniem.

Cele ogólne	Cele szczegółowe (umiejętności dzieci)
2. Uświadamianie dzieciom konieczności przestrzegania zasad bezpieczeństwa w sytuacji zagrożenia	<p>Dziecko:</p> <ul style="list-style-type: none"> • orientuje się, do kogo należy się zwrócić o pomoc w sytuacji niebezpiecznej, • sygnalizuje nauczycielowi swoje dolegliwości.
2. Przygotowanie dzieci do właściwego zachowania się w ruchu ulicznym	<p>Dziecko:</p> <ul style="list-style-type: none"> • przechodzi przez ulicę, stosując się do wskazówek nauczyciela, • poprawnie reaguje na sygnalizację świetlną: czerwone światło – stop, zielone światło – przejdź przez ulicę, • wyjaśnia rolę odbłasków (znaczków, koszulek, czapek).

Podstawa programowa wychowania przedszkolnego

IV Poznawczy obszar rozwoju dziecka

Dziecko przygotowane do podjęcia nauki w szkole:

- 1) wyraża swoje rozumienie świata, zjawisk i rzeczy znajdujących się w bliskim otoczeniu za pomocą komunikatów pozawerbalnych: tańca, intencjonalnego ruchu, gestów, impresji plastycznych, technicznych, teatralnych, mimicznych, konstrukcji i modeli z tworzyw i materiału naturalnego;
- 2) wyraża swoje rozumienie świata, zjawisk i rzeczy znajdujących się w bliskim otoczeniu za pomocą języka mówionego, posługuje się językiem polskim w mowie zrozumiałej dla dzieci i osób dorosłych, mówi płynnie, wyraźnie, rytmicznie, poprawnie wypowiada ciche i głośne dźwięki mowy, rozróżnia głoski na początku i końcu w wybranych prostych fonetycznie słowach;
- 3) odróżnia elementy świata fikcji od realnej rzeczywistości, byty rzeczywiste od medialnych, byty realistyczne od fikcyjnych;
- 4) rozpoznaje litery, którymi jest zainteresowane na skutek zabawy i spontanicznych odkryć, odczytuje krótkie wyrazy utworzone z poznanych liter w formie napisów drukowanych dotyczące treści znajdujących zastosowanie w codziennej aktywności;
- 5) odpowiada na pytania, opowiada o zdarzeniach z przedszkola, objaśnia kolejność zdarzeń w prostych historyjkach obrazkowych, układa historyjki obrazkowe, recytuje wierszyki, układa i rozwiązuje zagadki;
- 6) wykonuje własne eksperymenty językowe, nadaje znaczenie czynnościom, nazywa je, tworzy żarty językowe i sytuacyjne, uważnie słucha i nadaje znaczenie swym doświadczeniom;
- 7) eksperymentuje rytmem, głosem, dźwiękami i ruchem, rozwijając swoją wyobraźnię muzyczną; słucha, odtwarza i tworzy muzykę, śpiewa piosenki, porusza się przy muzyce i do muzyki, dostrzega zmiany charakteru muzyki, np. dynamiki, tempa i wysokości dźwięku oraz wyraża ją ruchem, reaguje na sygnały, muzykuje z użyciem instrumentów oraz innych źródeł dźwięku; śpiewa piosenki z dziecięcego repertuaru oraz łatwe piosenki ludowe; chętnie uczestniczy w zbiorowym muzykowaniu; wyraża emocje i zjawiska pozamuzyczne różnymi środkami aktywności muzycznej; aktywnie słucha muzyki; wykonuje lub rozpoznaje melodie, piosenki i pieśni, np. ważne dla wszystkich dzieci w przedszkolu, np. hymn przedszkola, charakterystyczne dla uroczystości narodowych (hymn narodowy), potrzebne do organizacji uroczystości np. Dnia Babci i Dziadka, święta przedszkolaka (piosenki okazjonalne) i inne; w skupieniu słucha muzyki;
- 8) wykonuje własne eksperymenty graficzne farbą, kredką, ołówkiem, mazakiem itp., tworzy proste i złożone znaki, nadając im znaczenie, odkrywa w nich fragmenty wybranych liter, cyfr, kreśli wybrane litery i cyfry na gładkiej kartce papieru, wyjaśnia sposób powstania wykreślonych, narysowanych lub zapisanych kształtów, przetwarza obraz ruchowy na graficzny i odwrotnie, samodzielnie planuje ruch przed zapisaniem, np. znaku graficznego, litery i innych w przestrzeni sieci kwadratowej lub liniatury, określa kierunki i miejsca na kartce papieru;
- 9) czyta obrazy, wyodrębnia i nazywa ich elementy, nazywa symbole i znaki znajdujące się w otoczeniu, wyjaśnia ich znaczenie;
- 10) wymienia nazwę swojego kraju i jego stolicy, rozpoznaje symbole narodowe (godło, flaga, hymn), nazywa wybrane symbole związane z regionami Polski ukryte w podaniach, przysłowia, legendach, bajkach, np. o smoku wawelskim, orientuje się, że Polska jest jednym z krajów Unii Europejskiej;

AUTORKA: Iwona Broda

- 11) wyraża ekspresję twórczą podczas czynności konstrukcyjnych i zabawy, zagospodarowuje przestrzeń, nadając znaczenie umieszczonym w niej przedmiotom, określa ich położenie, liczbę, kształt, wielkość, ciężar, porównuje przedmioty w swoim otoczeniu z uwagi na wybraną cechę;
- 12) klasyfikuje przedmioty według: wielkości, kształtu, koloru, przeznaczenia, układa przedmioty w grupy, szeregi, rytmy, odtwarza układy przedmiotów i tworzy własne, nadając im znaczenie, rozróżnia podstawowe figury geometryczne (koło, kwadrat, trójkąt, prostokąt);
- 13) eksperymentuje, szacuje, przewiduje, dokonuje pomiaru długości przedmiotów, wykorzystując np. dłoń, stopę, but;
- 14) określa kierunki i ustala położenie przedmiotów w stosunku do własnej osoby, a także w stosunku do innych przedmiotów, rozróżnia stronę lewą i prawą;
- 15) przelicza elementy zbiorów w czasie zabawy, prac porządkowych, ćwiczeń i wykonywania innych czynności, posługuje się liczebnikami głównymi i porządkowymi, rozpoznaje cyfry oznaczające liczby od 0 do 10, eksperymentuje z tworzeniem kolejnych liczb, wykonuje dodawanie i odejmowanie w sytuacji użytkowej, liczy obiekty, odróżnia liczenie błędne od poprawnego;
- 16) posługuje się w zabawie i w trakcie wykonywania innych czynności pojęciami dotyczącymi następstwa czasu np. wczoraj, dzisiaj, jutro, rano, wieczorem, w tym nazwami pór roku, nazwami dni tygodnia i miesięcy;
- 17) rozpoznaje modele monet i banknotów o niskich nominałach, porządkuje je, rozumie, do czego służą pieniądze w gospodarstwie domowym;
- 18) posługuje się pojęciami dotyczącymi zjawisk przyrodniczych, np. tęcza, deszcz, burza, opadanie liści z drzew, sezonowa wędrówka ptaków, kwitnienie drzew, zamarzanie wody, dotyczącymi życia zwierząt, roślin, ludzi w środowisku przyrodniczym, korzystania z dóbr przyrody, np. grzybów, owoców, ziół;
- 19) podejmuje samodzielną aktywność poznawczą np. oglądanie książek, zagospodarowywanie przestrzeni własnymi pomysłami konstrukcyjnymi, korzystanie z nowoczesnej technologii itd.;
- 20) wskazuje zawody wykonywane przez rodziców i osoby z najbliższego otoczenia, wyjaśnia, czym zajmuje się osoba wykonująca dany zawód;
- 21) rozumie bardzo proste polecenia w języku obcym nowożytnym i reaguje na nie; uczestniczy w zabawach, np. muzycznych, ruchowych, plastycznych, konstrukcyjnych, teatralnych; używa wyrazów i zwrotów mających znaczenie dla danej zabawy lub innych podejmowanych czynności; powtarza rymowanki i proste wierszyki, śpiewa piosenki w grupie; rozumie ogólny sens krótkich historyjek opowiadanych lub czytanych, gdy są wspierane np. obrazkami, rekwizytami, ruchem, mimiką, gestami;
- 22) reaguje na proste polecenie w języku mniejszości narodowej lub etnicznej, używa wyrazów i zwrotów mających znaczenie w zabawie i innych podejmowanych czynnościach: powtarza rymowanki i proste wierszyki, śpiewa piosenki; rozumie ogólny sens krótkich historyjek opowiadanych lub czytanych wspieranych np. obrazkiem, rekwizytem, gestem; zna godło (symbol) swojej wspólnoty narodowej lub etnicznej;
- 23) reaguje na proste polecenie w języku regionalnym – kaszubskim, używa wyrazów i zwrotów mających znaczenie w zabawie i innych podejmowanych czynnościach: powtarza rymowanki i proste wierszyki, śpiewa piosenki; rozumie ogólny sens krótkich historyjek opowiadanych lub czytanych wspieranych np. obrazkiem, rekwizytem, gestem, zna godło (symbol) swojej wspólnoty regionalnej – kaszubskiej

Program „Od przedszkolaka do pierwszaka”

- Blok 3. Mówię coraz wyraźniej, panuję nad swoim głosem, rozumiem się z innymi
- Blok 4. Coraz lepiej rozumiem siebie i swoje otoczenie
- Blok 7. Jestem jak prawdziwy aktor w teatrze i widzę na widowni
- Blok 8. Lubię śpiewać, lubię tańczyć
- Blok 9. Wypowiadam się przez różne działania plastyczne
- Blok 11. Obserwuję pogodę i wiem, jak się zachować, aby było bezpiecznie
- Blok 12. Jestem częścią przyrody, szanuję rośliny i zwierzęta
- Blok 13. Lubię matematykę i rozumiem coraz więcej
- Blok 14. Chcę czytać i pisać – lubię to
- Blok 15. Kocham swoją rodzinę, miejscowość, swój kraj
- Blok 16. Przygotowuję się do posługiwania się językiem obcym nowożytnym
- Blok 17. Przygotowuję się do posługiwania się językiem mniejszości narodowej lub etnicznej lub językiem regionalnym kaszubskim

AUTORKA: Iwona Broda

Blok 3. Mówię coraz wyraźniej, panuję nad swoim głosem, rozumiem się z innymi

Cele ogólne	Cele szczegółowe (umiejętności dzieci)
1. Rozwijanie umiejętności zapewniających bezpieczeństwo sobie i innym	<p>Dziecko:</p> <ul style="list-style-type: none"> • rozróżnia różne dźwięki z najbliższego otoczenia, • eksperymentuje z dźwiękami, wydobywając je z różnych przedmiotów: stukanie klocek o klocek, potrząsanie grzechotkami wykonanymi z pudełeczek z różną wartością (ryż, groch, patyczki) • rozpoznaje brzmienie wybranych instrumentów: grzechotka, bębenek, tamburyn, • różnicuje dźwięki głośne i ciche, • naśladuje ton głosu nauczyciela, mówiąc np. cicho, głośno, radośnie, groźnie, smutno, • rozpoznaje nauczyciela po głosie, • rozróżnia głos męski i żeński, • rozpoznaje piosenkę po melodii,
2. Ćwiczenie oddechu	<p>Dziecko:</p> <ul style="list-style-type: none"> • wykonuje ćwiczenia oddechowe według wskazówek nauczyciela: wciąga powietrze nosem, wypuszcza ustami, dmucha na np. piórko, rozdmuchuje farbę na kartce, dmucha przez rurkę do napojów do szklanki z wodą, robiąc bąbelki w wodzie.
3. Usprawnianie narządów artykulacji	<p>Dziecko:</p> <ul style="list-style-type: none"> • wykonuje proste ćwiczenia artykulacyjne według wskazówek nauczyciela w trakcie zabawy, np. „wiosenne porządki”, ćwicząc język i wargi, • naśladuje różne łatwe głosy i odgłosy podczas zabaw dźwiękonaśladowczych, • pokazuje śmieszne miny.
4. Rozwijanie umiejętności porozumiewania się	<p>Dziecko:</p> <ul style="list-style-type: none"> • uważnie słucha poleceń nauczyciela, • sygnalizuje nauczycielowi swoje potrzeby, • prawidłowo wykonuje polecenia nauczyciela, • zwraca się bezpośrednio do swojego rozmówcy: innego dziecka, nauczyciela, innego pracownika przedszkola

Blok 4. Coraz lepiej rozumiem siebie i swoje otoczenie

Cele ogólne	Cele szczegółowe (umiejętności dzieci)
1. Stwarzanie sytuacji umożliwiających dzieciom określanie wyniku dodawania i odejmowania oraz dostrzegania efektu zmiany	<p>Dziecko:</p> <ul style="list-style-type: none"> • określa, co się zmieniło, gdy do zbioru zgromadzonych przedmiotów dokłada się przedmioty lub zabiera się je, • przelicza przedmioty (małe liczebności na miarę własnych możliwości) i określa wynik dodawania lub odejmowania, • rozdziela przedmioty „dla każdego po tyle samo”.
2. Rozwijanie umiejętności klasyfikowania przedmiotów	<p>Dziecko:</p> <ul style="list-style-type: none"> • porównuje przedmioty, używając określeń: <i>takie same, podobne, inne</i>, • grupuje przedmioty ze względu na przeznaczenie, • segreguje przedmioty ze względu na przynależność, • dokonuje prostych klasyfikacji przedmiotów ze względu na wybraną cechę, • stosuje w praktycznym działaniu umiejętność klasyfikowania.

Cele ogólne	Cele szczegółowe (umiejętności dzieci)
3. Uświadamianie dzieciom sensu zdarzeń przyczynowo-skutkowych i umożliwienie przewidywania następstw	<p>Dziecko:</p> <ul style="list-style-type: none"> • dostrzega kolejność następujących sensownie po sobie czynności i skutków tych następstw, np. <i>piję mleko – mleka ubywa, wypilem – pusta szklanka, koniec picia</i> albo <i>piję mleko – mleka ubywa, wypilem – pusta szklanka, pani dolewa mleko do szklanki, piję dalej</i> itd., • rozróżnia zmiany odwracalne i nieodwracalne, • łączy przyczynę ze skutkiem w trakcie poznawania zmian związanych z odczuciami smakowymi typu: <i>dodam cukru – jest słodkie, smaczne, dodam cytryny – jest kwaśne, dodam soli – jest słone, dodam musztardy – jest ostre,</i> • łączy przyczynę ze skutkiem w trakcie ćwiczeń na kontrastach jasno – ciemno, głośno – cicho, ciepłe – zimne – w sam raz, szybko – wolno – średnio, • łączy przyczynę ze skutkiem, określając, co zrobić, aby było dobrze, np. <i>posprzątać bałagan – to będzie ładnie, uczesać lalce włosy – to będzie ładnie wyglądać,</i> • próbuje przewidzieć, co się może zdarzyć w wyniku następujących po sobie czynności.

Blok 7. Jestem jak prawdziwy aktor w teatrze i widz na widowni

Cele ogólne	Cele szczegółowe (umiejętności dzieci)
1. Budzenie zainteresowania sztuką teatralną	<p>Dziecko:</p> <ul style="list-style-type: none"> • włącza się do zabaw teatralnych, inscenizacji, uroczystości przedszkolnych, odgrywając łatwe role z pomocą nauczyciela, • aktywnie uczestniczy w przygotowaniach do przedstawień przedszkolnych, • ilustruje ruchem, mimiką, gestem proste czynności z pomocą nauczyciela, • bawi się w teatrzyk cieni, kukielkowy, • uczestniczy w prostej zabawie w teatr z zabawkami, naśladowując nauczyciela, i samodzielnie, • aktywnie uczestniczy w prostych scenkach związanych z codziennymi czynnościami, • naśladuje, używając mimiki, gestu, głosu wybrane zwierzęta, przedmioty.
2. Kształtowanie postawy kulturalnego widza	<p>Dziecko:</p> <ul style="list-style-type: none"> • potrafi kulturalnie zachować się na różnorodnych uroczystościach, np. przedstawieniach teatralnych, koncercie, festynie, w kinie, • nie przeszkadza innym dzieciom w uczestniczeniu w różnorodnych uroczystościach, przedstawieniach teatralnych, w kinie, na koncercie, festynie, • uważnie ogląda przedstawienia teatralne, uroczystości, spontanicznie reagując.

Blok 8. Lubię śpiewać, lubię tańczyć

Cele ogólne	Cele szczegółowe (umiejętności dzieci)
1. Rozwijanie zainteresowań muzycznych	<p>Dziecko:</p> <ul style="list-style-type: none"> • słucha piosenek śpiewanych przez nauczyciela, nagrań piosenek, różnych rodzajów muzyki, w tym klasycznej, • śpiewa piosenki dostosowane do jego możliwości głosowych, • reaguje na zmiany w muzyce według wskazówek nauczyciela, • aktywnie uczestniczy z nauczycielem i grupą w opowieści ruchowej inspirowanej muzyką,

Cele ogólne	Cele szczegółowe (umiejętności dzieci)
	<ul style="list-style-type: none"> dowolnie gra na instrumentach perkusyjnych i różnych przedmiotach, podejmuje próbę gry na wybranych instrumentach perkusyjnych według podanego prostego rytmu, wydobywa dźwięki z różnych przedmiotów, np. gazety, folii, kamyków, patyków, ilustruje krótkie wiersze i opowiadania dźwiękami wydobytymi z różnych przedmiotów według wskazówek nauczyciela.
2. Rozwijanie zainteresowań tanecznych	<p>Dziecko:</p> <ul style="list-style-type: none"> chętnie uczestniczy w piasach i tańcach zbiorowych, tańczy w parze, trzymając za jedną rękę i obie ręce, porusza się dowolnie do słuchanej muzyki, porusza się przy muzyce, naśladując nauczyciela, porusza się w rytm słyszanej muzyki: maszeruje, podskakuje, porusza się do słuchanej muzyki: w kole, trzymając się za ręce, jeden za drugim, tańczy, naśladując ruchy nauczyciela, przedstawia muzykę ruchem ze wstążkami, chustkami, naśladując nauczyciela.

Blok 9. Wypowiadam się przez różne działania plastyczne

Cele ogólne	Cele szczegółowe (umiejętności dzieci)
1. Motywowanie do wypowiadania się w różnych technikach plastycznych oraz rozwijanie wrażliwości na kształty i kolory	<p>Dziecko:</p> <ul style="list-style-type: none"> rozdzieli kolory zasadnicze i niektóre pochodne, nazywa je, eksperymentuje z mieszaniem barw: miesza kolory w wodzie, nakłada na siebie kolorowe szybki, folie, szyfonowe chustki, puszcza krople farby na mokre podłoże, maluje dłonią, palcami, stopami, pędzlem, kłębuszkami waty na dużych formatach, tworzy swobodne, kolorowe kompozycje, stemplując i stosując odbijanki, układa kompozycje z różnorodnego materiału (tkaniny, wstążki, sznurki, materiał naturalny, przyrodniczy, inny), kreśli linie, kształty kolorową kredą na betonie, na dużych formatach, tworzy swobodne kompozycje – „obrazy Ziemi” z tkanin i materiałów naturalnych, rysuje kredkami świecowymi, patykiem na podłożu o różnej fakturze, eksperymentuje, lepiąc z masy solnej, kolorowych mas terapeutycznych, gliny, masy papierowej, plasteliny, nakleja gotowe elementy na kartkę w dowolny sposób i według poleceń nauczyciela, łączy różne materiały, tworząc proste kompozycje przestrzenne, podejmuje próbę nadania nazwy swojemu dziełu, stempluje stemplami wykonanymi ze zwiniętych rolek bibułki, słabo nadmuchanymi balonami, stemplami z gąbki, ziemniaka, korków.
2. Rozwijanie zainteresowania dziełami sztuki, tradycjami i obrzędami ludowymi swego regionu	<p>Dziecko:</p> <ul style="list-style-type: none"> ogląda zabytki w najbliższej okolicy, ogląda obrazy i reprodukcje, wykonuje proste prace plastyczne z pomocą nauczyciela, związane z tradycjami świątecznymi, ogląda wytwory sztuki ludowej swojego regionu, aktywnie uczestniczy w uroczystościach związanych z obrzędami ludowymi, obchodami różnorodnych świąt, np. andrzejki, powitanie wiosny, Dzień Babci i Dziadka, Dzień Mamy, Dzień Taty, Dzień Dziecka.

Blok 11. Obserwuję pogodę i wiem, jak się zachować, aby było bezpiecznie

Cele ogólne	Cele szczegółowe (umiejętności dzieci)
1. Rozwijanie umiejętności rozumienia istoty zjawisk atmosferycznych	<p>Dziecko:</p> <ul style="list-style-type: none"> rozpoznaje podstawowe zjawiska atmosferyczne charakterystyczne dla danej pory roku, nazywa niektóre zjawiska atmosferyczne: deszcz, śnieg, wiatr, burza, z pomocą nauczyciela prowadzi prosty, obrazkowy kalendarz pogody, naśladuje – z pomocą nauczyciela – ruchem, mimiką i głosem niektóre zjawiska pogodowe, uczestniczy w zabawach eksperymentalnych, poznając właściwości wody, lodu, śniegu.
2. Uświadamianie dzieciom konieczności zachowania się stosownie do pogody	<p>Dziecko:</p> <ul style="list-style-type: none"> potrafi wskazać ubranie stosowne do pogody, np: czapka, szalik, rękawiczki, ciepła kurtka i buty, kiedy jest bardzo zimno; parasol, kalosze, kurtka nieprzemakalna z kapturem, kiedy jest deszcz; okulary przeciwsłoneczne, cienka koszulka, krótkie spodenki, sandały, kiedy jest ciepła, słoneczna pogoda, uważnie ogląda film, słucha ilustrowanego opowiadania, jak unikać zagrożenia, np. podczas burzy, silnego wiatru, ulewnego deszczu.

Blok 12. Jestem częścią przyrody, szanuję rośliny i zwierzęta

Cele ogólne	Cele szczegółowe (umiejętności dzieci)
1. Rozwijanie umiejętności związanych z poznaniem świata roślin	<p>Dziecko:</p> <ul style="list-style-type: none"> wymienia zmiany zachodzące w przyrodzie w czterech porach roku: jesienią – liście zmieniają kolory, opadają, zimą – pada śnieg, jest zimno, wiosną – rośnie trawa, liście, kwiaty, latem – jest ciepło, słońce grzeje, obserwuje przyrodę w najbliższym otoczeniu, zbiera dary przyrody do kącika przyrodniczego, np. kasztany, żółędzie, jarzębinę, ciekawe kamyki, patyki, liście, kawałki kory, aktywnie uczestniczy w organizowaniu kącika przyrodniczego na każdą porę roku, aktywnie uczestniczy w wycieczkach do parku, sadu, ogrodu, lasu itp., aktywnie uczestniczy w hodowli roślin – fasoli, szczypiorku, rzeżuchy, wymienia, co jest potrzebne roślinie do wzrostu na podstawie hodowli fasoli – woda, słońce, dostrzega zmiany we wzroście rośliny, rozpoznaje wybrane warzywa: marchew, pietruszkę, cebulę, rozpoznaje wybrane owoce: jabłko, gruszkę, śliwkę, opowiada o wybranej przez siebie roślinie, uczestniczy w zabawach inscenizujących prace w ogrodzie i sadzie opartych na obserwacji wykonywanych prac.

Cele ogólne	Cele szczegółowe (umiejętności dzieci)
2. Rozwijanie umiejętności związanych z poznaniem świata zwierząt	Dziecko: <ul style="list-style-type: none"> • nazywa niektóre zwierzęta żyjące w różnych środowiskach dostępnych bezpośrednio i pośrednio obserwacji, np. zwierzęta żyjące w ogrodzie przedszkolnym, parku, lesie, gospodarstwie wiejskim, • rozpoznaje wybrane zwierzęta hodowane w domu i gospodarstwie domowym, • naśladuje sposób zachowania, poruszania się, głos wybranych zwierząt, • obserwuje zwierzęta w przedszkolnym kąciку przyrody, np. rybki, ślimaki, chomiki, świnki morskie, papugi, • z pomocą nauczyciela dba o przedszkolne zwierzęta.
3. Kształtowanie postawy szacunku i ochrony przyrody	Dziecko: <ul style="list-style-type: none"> • dostrzega piękno otaczającej przyrody, wypowiadając się: <i>ładne drzewo, piękny kwiat</i>, • wskazuje prawidłowe zachowania w stosunku do zwierząt i roślin, • dba o przyrodę, uczestnicząc wraz z nauczycielem i najbliższymi w działaniach na rzecz ochrony przyrody, np. segregowanie odpadów, sadzenie roślin, pielęgnowanie roślin, dokarmianie ptaków, opiekowanie się zwierzętami, • postępuje zgodnie z zasadą: „Do buzi cukierki, do kosza papierki”, • eksperymentuje wraz z nauczycielem, poznając właściwości i znaczenie powietrza i wody.

Blok 13. Lubię matematykę i rozumiem coraz więcej

Cele ogólne	Cele szczegółowe (umiejętności dzieci)
1. Kształcenie umiejętności liczenia	Dziecko: <ul style="list-style-type: none"> • układa przedmioty do policzenia w szereg lub rząd, • szacuje liczbę przedmiotów, • odlicza przedmioty z pomocą nauczyciela, pokazując palcem, • liczy palce u rąk i stóp, • określa wynik dodawania lub odejmowania, licząc przedmioty podczas manipulowania nimi, np. <i>mam trzy cukierki, dam misiowi jeden, teraz mam dwa</i>.
2. Rozwijanie orientacji przestrzennej	Dziecko: <ul style="list-style-type: none"> • wskazuje, nazywając części swojego ciała i drugiej osoby: głowa, ręce, nogi, brzuch, • określa swoje położenie w przestrzeni, używając zwrotów: <i>jestem tu, to jest z przodu, to jest z tyłu, to jest wysoko</i> itp., • porusza się w przestrzeni według poleceń nauczyciela, np. <i>idź do przodu, idź do tyłu</i>, • posługuje się wyrażeniami, np. <i>na, pod, obok, w, za</i> w sytuacjach zadaniowych, • wskazuje górę i dół kartki w sytuacjach zadaniowych.
3. Rozwijanie umiejętności dostrzegania i rozumienia rytmów	Dziecko: <ul style="list-style-type: none"> • układa przedmioty w szeregi, dostrzega to, co się powtarza, • kontynuuje prosty rytm, np. dokładając kolejne elementy w szeregu, lub kontynuuje prosty rytm dźwiękowy, powtarzając za nauczycielem, np. tupanie – klaskanie, • układa prosty rytm według podanego schematu.

Blok 14. Chcę czytać i pisać – lubię to

Cele ogólne	Cele szczegółowe (umiejętności dzieci)
<p>1. Pomaganie dzieciom w przygotowaniu się do czytania</p>	<p>Dziecko:</p> <ul style="list-style-type: none"> • wykonuje ćwiczenia oparte na spostrzeganiu wzrokowym, np. składa pocięte obrazki, dostrzega zmiany w układzie przedmiotów, dobiera przedmioty i obrazki do pary, odszukuje wskazane przedmioty na obrazku, układa zabawki według wzoru, porównuje dwa przedmioty, dostrzega tzw. absurdy, • poprawnie dobiera przedmiot lub obrazek do usłyszanego wyrazu, powtarzając wyraz, • poprawnie dobiera ilustrację do usłyszanego prostego zdania, powtarzając zdanie, np. kot pije mleko, • określa słowem, co znajduje się na obrazku, • określa, co znajduje się na ilustracji, formułując krótkie zdanie pojedyncze, • wykonuje ćwiczenia słuchowe, • dzieli wyrazy na sylaby, wypowiadając je rytmicznie, • rytmizuje krótkie zdania, naśladując nauczyciela, • opisuje czynności, używając zdań pojedynczych.
<p>2. Pomaganie dzieciom w przygotowaniu się do pisania</p>	<p>Dziecko:</p> <ul style="list-style-type: none"> • wykonuje ćwiczenia manipulacyjne, np. nawleka, przewleka, konstruuje z klocków, układa, lepi, • aktywnie uczestniczy w zabawach ruchowych usprawniających części ciała, w tym kończyny górne, • wykonuje ruchy naprzemienne, naśladując nauczyciela, • wykonuje proste „ćwiczenia paluszkowe”, • poprawnie trzyma kredkę, ołówek, pędzel, • odwzorowuje na kartce papieru proste znaki ruchowe, np. linia z góry na dół, od lewej do prawej, • pokazuje ruchem proste znaki graficzne: linie, kółka, fale itp., • aktywnie uczestniczy w ćwiczeniach rozwijających sprawność manualną, np. wodzenie dłonią czy palcami po śladach, lepienie z plasteliny, malowanie pędzlem, kolorowanie, rysowanie po śladach, rysowanie patykami po ziemi, kredą po asfalcie, obrysowywanie konturów, dorysowywanie elementów, rysowanie głowonogów, rysowanie na kartce według poleceń nauczyciela.
<p>3. Budzenie zainteresowania czytaniem i pisaniem warunkującym możliwość poznania ciekawych książek, w tym utworów literatury dziecięcej</p>	<p>Dziecko:</p> <ul style="list-style-type: none"> • chętnie ogląda książki, • uważnie słucha opowiadań i bajek, • pokazuje ulubione ilustracje w książkach, próbuje je omawiać, używając zdań pojedynczych, • korzysta z biblioteczki grupowej, • wypowiada się na temat ulubionych bohaterów, • uczestniczy w zabawach z pacynkami, kukielkami, przedstawiając wraz z nauczycielem ulubione utwory.

Blok 15. Kocham swoją rodzinę, miejscowość, swój kraj

Cele ogólne	Cele szczegółowe (umiejętności dzieci)
1. Motywowanie do uczestniczenia w życiu rodziny	<p>Dziecko:</p> <ul style="list-style-type: none"> wymienia członków swojej najbliższej rodziny: mama, tata, siostra, brat, babcia, dziadek, określa, gdzie mieszka bez podawania adresu, aktywnie uczestniczy w organizowaniu wystawki pt. „Moja rodzina” (zdjęcia, rysunki), wykonuje drobne upominki dla najbliższych z okazji różnorodnych świąt, opowiada zgodnie z własnymi możliwościami o członkach rodziny (jak wyglądają, co robią itd.), aktywnie uczestniczy we wspólnych przedszkolnych zajęciach z najbliższymi.
2. Kształtowanie postawy patriotycznej w kontekście tożsamości narodowej oraz równości wszystkich ludzi	<p>Dziecko:</p> <ul style="list-style-type: none"> ogląda godło państwowe w sali przedszkolnej, ogląda flagę Polski, obserwuje najbliższe otoczenie w trakcie spacerów i wycieczek, aktywnie uczestniczy w spotkaniach z ludźmi różnych zawodów, np. policjantem, lekarzem, pielęgniarką, aktywnie uczestniczy w działaniach związanych z pielęgnowaniem polskich tradycji ludowych, aktywnie uczestniczy w zabawach integracyjnych z rówieśnikami.

Blok 16. Przygotowuję się do posługiwania się językiem obcym nowożytnym

Cele ogólne	Cele szczegółowe (umiejętności dzieci)
1. Motywowanie do nauki języka obcego	<p>Dziecko:</p> <ul style="list-style-type: none"> dostrzega, że są osoby posługujące się innym językiem, aktywnie słucha bardzo prostych rymowanek i krótkich piosenek w języku obcym, reaguje w sposób niewerbalny na bardzo proste polecenia, aktywnie uczestniczy w wesołych zabawach muzyczno-ruchowych, naśladuje nauczyciela podczas zabaw ruchowych, muzycznych, teatralnych, konstrukcyjnych, manipulacyjnych i innych, razem z nauczycielem uczestniczy w bardzo krótkich scenkach teatralnych; słucha historyjek wspieranych konkretami, próbuję rozwiązywać niewerbalnie zagadki, aktywnie uczestniczy w działaniach praktycznych proponowanych przez nauczyciela, np. wspólne pieczenie ciastek, robienie sałatki, kanapek, ogląda krótkie filmy w danym języku, próbuję powtarzać słowa.

UWAGA!!!

Nauka języka obcego powinna odbywać się według specjalistycznego programu opracowanego przez osoby posiadające określone prawem kwalifikacje do nauczania danego języka obcego. Program taki będzie szczegółowo podawał cele ogólne i szczegółowe, metody i formy pracy z dzieckiem w wieku przedszkolnym.

Blok 17. Przygotuję się do posługiwania się językiem mniejszości narodowej lub etnicznej lub językiem regionalnym kaszubskim

Cele ogólne	Cele szczegółowe (umiejętności dzieci)
<p>1. Motywowanie do posługiwania się językiem mniejszości narodowej lub etnicznej lub językiem regionalnym</p>	<p>Dziecko:</p> <ul style="list-style-type: none"> • ogląda godło swojej wspólnoty narodowej, etnicznej lub językowej, • dostrzega, że są osoby posługujące się innym językiem, • aktywnie słucha bardzo prostych rymowanek i krótkich piosenek w języku mniejszości narodowej lub etnicznej, lub języku regionalnym kaszubskim, • reaguje w sposób niewerbalny na bardzo proste polecenia wydawane w języku mniejszości narodowej lub etnicznej lub języku regionalnym kaszubskim, • aktywnie uczestniczy w zabawach muzyczno-ruchowych w danym języku, • naśladuje nauczyciela podczas zabaw ruchowych, muzycznych, teatralnych, konstrukcyjnych, manipulacyjnych i innych prowadzonych w danym języku, • aktywnie uczestniczy w zabawach plastycznych, prowadzonych w języku mniejszości narodowej lub etnicznej lub języku regionalnym kaszubskim, • słucha krótkich historyjek w danym języku wspieranych konkretnymi obrazami, • ogląda krótkie filmy w danym języku, • aktywnie uczestniczy w działaniach praktycznych proponowanych przez nauczyciela, np. wspólne pieczenie ciastek, robienie sałatki, kanapek itd. • aktywnie uczestniczy wraz z nauczycielem i rodzicami we wspólnych zajęciach prowadzonych w języku mniejszości narodowej lub etnicznej lub języku regionalnym kaszubskim, • próbuje powtarzać słowa i krótkie zwroty w danym języku.

UWAGA!!!

„Podtrzymywanie poczucia tożsamości narodowej i etnicznej dzieci należących do mniejszości narodowej dokonuje się w trakcie edukacji przedszkolnej realizowanej zgodnie z podstawą programową wychowania przedszkolnego bez wprowadzania dodatkowych zajęć nauczania języka mniejszości, a jedynie przez realizację programu wychowania przedszkolnego w sposób dwujęzyczny. Proporcje między czasem zajęć prowadzonych w języku mniejszości lub regionalnym i zajęć prowadzonych w języku polskim zależą od wyboru sposobu nauczania języka. Możliwe jest:

- prowadzenie zajęć przedszkolnych w języku mniejszości lub regionalnym;
- prowadzenie zajęć w sposób dwujęzyczny – w języku polskim i mniejszości lub języku regionalnym (w równych proporcjach czasowych);
- prowadzenie zajęć w języku polskim, przy czym część tych zajęć w wymiarze 4 godzin (zegarowych) tygodniowo prowadzona jest w języku mniejszości lub regionalnym.

(...) Nauczanie języka mniejszości, języka regionalnego, własnej historii i kultury oraz geografii państwa, z którego obszarami kulturowymi utożsamia się mniejszość narodowa odbywa się na podstawie programów nauczania dopuszczonych do użytku w szkole przez dyrektora szkoły” (Grażyna Płoszajska, *Śląski Kongres Oświaty – materiały szkoleniowe*, Katowice 2014).

JESTEM CZTEROLATKIEM – BĘDĘ PIĘCIOLATKIEM

„Jestem czterolatkiem, będę pięciolatkiem” – ogólna charakterystyka rozwoju dzieci czteroletnich:

- są bardziej samodzielne i zaradne, chętnie podejmują działania samodzielnie,
- coraz ciekawsze świata, wzrasta ich zdolność poznawcza, zadają wiele pytań,
- posiadają większy zakres słownictwa niż trzylatki,
- przejawiają większą potrzebę nawiązywania kontaktów z rówieśnikami, chętniej uczestniczą we wspólnej zabawie i działaniu, a ich zabawa ma coraz bogatszą fabułę,
- dalej chwiejne uczuciowo i wrażliwe emocjonalnie,
- wykazują ogromną potrzebę ruchu i zabawy,
- przejawiają coraz większy rozwój wyobraźni i fantazji,
- charakteryzuje je myślenie konkretno-wyobrażeniowe,
- pamięć i uwaga przekształcają się z mimowolnej w dowolną,
- wykazują wzrost umiejętności koncentracji,
- stopniowo osiągają gotowość szkolną.

Podstawa programowa wychowania przedszkolnego

I Fizyczny obszar rozwoju dziecka

Dziecko kończące wychowanie przedszkolne:

- 1) zgłasza potrzeby fizjologiczne, samodzielnie wykonuje podstawowe czynności higieniczne;
- 2) wykonuje czynności samoobsługowe: ubieranie się i rozbieranie, w tym czynności precyzyjne, np. zapinanie guzików, wiązanie sznurowadeł;
- 3) spożywa posiłki z użyciem sztućców, nakrywa do stołu i sprząta po posiłku;
- 4) komunikuje potrzebę ruchu, odpoczynku itp.;
- 5) uczestniczy w zabawach ruchowych, w tym rytmicznych, muzycznych, naśladowczych, z przyborami lub bez nich; wykonuje różne formy ruchu: bieżne, skoczne, z czworakowaniem, rzutne;
- 6) inicjuje zabawy konstrukcyjne, majsterkuje, buduje, wykorzystując zabawki, materiały użytkowe, w tym materiał naturalny;
- 7) wykonuje czynności, takie jak sprzątanie, pakowanie, trzymanie przedmiotów jedną ręką i oburącz, małych przedmiotów z wykorzystaniem odpowiednio ukształtowanych chwytów dłoni, używa chwytu pisarskiego podczas rysowania, kreślenia i pierwszych prób pisania;
- 8) wykonuje podstawowe ćwiczenia kształtujące nawyk utrzymania prawidłowej postawy ciała;
- 9) wykazuje sprawność ciała i koordynację w stopniu pozwalającym na rozpoczęcie systematycznej nauki czynności złożonych, takich jak czytanie i pisanie.

Program „Od przedszkolaka do pierwszaka”

- Blok 2. Jestem samodzielny, dbam o higienę, ład i porządek
- Blok 5. Dbam o zdrowie i sprawność fizyczną
- Blok 10. Interesuję się techniką, konstruuje i cieszę się, że potrafię to zrobić

Blok 2. Jestem samodzielny, dbam o higienę, ład i porządek

Cele ogólne	Cele szczegółowe (umiejętności dzieci)
1. Wdrażanie do samodzielności i kulturalnego zachowania	<p>Dziecko:</p> <ul style="list-style-type: none"> • potrafi poprawnie umyć dłonie i twarz, • potrafi samodzielnie wytrzeć dłonie i twarz, • samodzielnie, poprawnie korzysta z toalety, • potrafi samodzielnie umyć zęby, • podczas posiłków poprawnie posługuje się łyżką i widelcem oraz serwetką, • spożywa posiłek, zachowując prawidłową postawę i porządek wokół siebie, • kulturalnie zachowuje się podczas spożywania posiłków, np. zachowuje ciszę, nie przeszkadza innym, • samodzielnie ubiera się i rozbiera, • podejmuje próby wiązania butów oraz zapinania i odpinania guzików, • składa ubranie według wskazówek nauczyciela, umieszczając je na swoim miejscu, np. strój gimnastyczny we własnym woreczku, na wyznaczonym wieszaku czy półce.
2. Wyrabianie dbałości o ład i porządek	<p>Dziecko:</p> <ul style="list-style-type: none"> • odkłada do swojej półki rzeczy osobiste, • wiesza własny ręcznik na swój wieszak, • odkłada zabawki i rzeczy na swoje miejsce po zakończeniu zabawy, • wiesza ubranie w swojej szafce w szatni, układa czapkę, rękawiczki, szalik i buty, • pomaga porządkować rzeczy innym dzieciom, • szanuje rzeczy osobiste innych dzieci i dorosłych, • zgłasza nauczycielowi, pracownikowi przedszkola rzeczy znalezione. • nakrywa do stołu naśladując nauczyciela, • odnosi na wyznaczone miejsce naczyńia po posiłku.

Blok 5. Dbam o zdrowie i sprawność fizyczną

Cele ogólne	Cele szczegółowe (umiejętności dzieci)
1. Motywowanie do dbałości o swoje zdrowie	<p>Dziecko:</p> <ul style="list-style-type: none"> • stosuje zasady higieny: mycie rąk przed posiłkami, mycie zębów po posiłkach, mycie rąk i twarzy, np. po powrocie z podwórka, po skorzystaniu z toalety itp., • wyjaśnia znaczenie spożywania produktów mlecznych, warzyw i owoców, • aktywnie uczestniczy w przygotowaniu potraw z produktów mlecznych, warzyw i owoców, • opowiada o pracy lekarza, • dostrzega związek między chorobą a leczeniem, • zgłasza nauczycielowi, opiekunowi wszelkie dolegliwości, • poddaje się leczeniu, • dostrzega różnice w ubieraniu się odpowiednio do pogody, wskazuje adekwatne do pogody ubranie, • dostrzega, że lepiej bawi się i wykonuje różnorodne zadania, np. przy dobrym oświetleniu, gdy inni nie hałasują nadmiernie, • aktywnie uczestniczy w spacerach, wycieczkach i zabawach na świeżym powietrzu. • przestrzega zasadę: „kiedy jesteś zmęczony, należy odpocząć”, • komunikuje swoje potrzeby np. potrzebę ruchu, odpoczynku.

Cele ogólne	Cele szczegółowe (umiejętności dzieci)
<p>2. Motywowanie do dbałości o sprawność fizyczną</p>	<p>Dziecko:</p> <ul style="list-style-type: none"> • aktywnie uczestniczy w zabawach ruchowych, grach i ćwiczeniach gimnastycznych prowadzonych w ogrodzie przedszkolnym, parku, sali gimnastycznej, na boisku, • aktywnie uczestniczy w zabawach ruchowych rytmiczno-muzycznych z wykorzystaniem przyborów np. wstążki, szarfy, chustki, laski gimnastycznej, piłki itd., • w trakcie ćwiczeń i zabaw ruchowych reaguje na znaki, sygnały według umowy z nauczycielem, • wykonuje ćwiczenia kształtujące postawę zgodnie z poleceniem, wyjaśnieniem nauczyciela, • na sygnał lub umowny znak poprawnie ustawia się w pary, rząd, koło, półokrąg, w rozsypance, w szeregu, • biega, poprawnie porusza się na czworakach, omijając przeszkody, nie potrącając dzieci, • potrafi rzucać, chwycić i toczyć oburącz piłkę, • rzuca piłkę do celu adekwatnie do swoich możliwości, • wykonuje skoki, przeskoki, zeskoki według poleceń, wyjaśnień nauczyciela, • pokonuje tor przeszkód dostosowany do swoich możliwości, zachowując równowagę, • wspina się na przeszkody według swoich możliwości, • aktywnie korzysta ze spacerów i wycieczek terenowych, • aktywnie uczestniczy w zajęciach z profilaktyki wad postawy, w szczególności na proste plecy i przeciw płaskostopiu, • koryguje swoją postawę zgodnie z poleceniami nauczyciela.

Blok 10. Interesuję się techniką, konstruuje i cieszę się, że potrafię to zrobić

Cele ogólne	Cele szczegółowe (umiejętności dzieci)
<p>1. Rozwijanie zainteresowań technicznych</p>	<p>Dziecko:</p> <ul style="list-style-type: none"> • rozpoznaje narzędzia i urządzenia techniczne codziennego użytku i podaje ich nazwy, • obserwuje, jak działają wybrane urządzenia, przestrzegając zakazu ich obsługiowania, • wprawia w ruch zabawki, np. pojazdy z napędem, roboty, próbując wyjaśnić ich działanie, • rozróżnia najczęściej spotykane i znane pojazdy: lądowe, morskie, powietrzne, wyjaśniając, do czego służą, • aktywnie uczestniczy w zabawach tematycznych umożliwiających poznanie środków lokomocji, • majsterkuje, poprawnie używając prostych narzędzi z zachowaniem zasad bezpieczeństwa, • majsterkuje z wykorzystaniem różnorodnych materiałów, np. naturalnych, przetwarzalnych, takich jak np. butelki, kubki plastikowe, nakrętki, korki itp., • wykorzystuje w zabawie działanie maszyn prostych, takich jak równia pochyła, dźwig, • aktywnie uczestniczy w przygotowaniu prostych potraw z wykorzystaniem sprzętu gospodarstwa domowego,

Cele ogólne	Cele szczegółowe (umiejętności dzieci)
	<ul style="list-style-type: none"> • podaje przykłady nowoczesnego sprzętu elektronicznego, np. komputer, telewizor plazmowy, bankomat, drukarka, • aktywnie uczestniczy w organizowaniu „przedszkolnego muzeum przeszłości” ze zbiorami dawnych narzędzi i urządzeń, przedmiotów codziennego użytku, • próbuje wskazać różnice między urządzeniami i przedmiotami z przeszłości a urządzeniami i przedmiotami ze współczesności.
2. Inspirowanie do działań konstrukcyjnych	<p>Dziecko:</p> <ul style="list-style-type: none"> • trzyma prawidłowo przedmioty jedną ręką i oburącz, • stara się prawidłowo trzymać kredkę podczas rysowania, np. uproszczonego projektu swojej budowli, konstrukcji, zabawki, która mu się podoba itp., • podejmuje działania konstrukcyjne, tworząc budowle, pojazdy, kompozycje przestrzenne z różnych rodzajów klocków, • tworzy budowle z różnorodnego materiału, • opowiada o swoich dziełach konstrukcyjnych, • nadaje nazwę wykonanemu dziełu, • porządkuje swoje otoczenie po zakończeniu zabawy czy innego działania: pakuje, sprzęta, odnosi itp.

Podstawa programowa wychowania przedszkolnego

II Emocjonalny obszar rozwoju dziecka

Dziecko przygotowane do podjęcia nauki w szkole:

- 1) rozpoznaje i nazywa podstawowe emocje, próbuje radzić sobie z ich przeżywaniem;
- 2) szanuje emocje swoje i innych osób;
- 3) przeżywa emocje w sposób umożliwiający mu adaptację w nowym otoczeniu, np. w nowej grupie dzieci, nowej grupie starszych dzieci, a także w nowej grupie dzieci i osób dorosłych;
- 4) przedstawia swoje emocje i uczucia, używając charakterystycznych dla dziecka form wyrazu;
- 5) rozstaje się z rodzicami bez lęku, ma świadomość, że rozstanie takie bywa dłuższe lub krótsze;
- 6) rozróżnia emocje i uczucia przyjemne i nieprzyjemne, ma świadomość, że odczuwają i przeżywają je wszyscy ludzie;
- 7) szuka wsparcia w sytuacjach trudnych dla niego emocjonalnie; wdraża swoje własne strategie, wspierane przez osoby dorosłe lub rówieśników;
- 8) zauważa, że nie wszystkie przeżywane emocje i uczucia mogą być podstawą do podejmowania natychmiastowego działania, panuje nad nieprzyjemną emocją, np. podczas czekania na własną kolej w zabawie lub innej sytuacji;
- 9) wczuwa się w emocje i uczucia osób z najbliższego otoczenia;
- 10) dostrzega, że zwierzęta posiadają zdolność odczuwania, przejawia w stosunku do nich życzliwość i troskę;
- 11) dostrzega emocjonalną wartość otoczenia przyrodniczego jako źródła satysfakcji estetycznej.

III Społeczny obszar rozwoju dziecka

Dziecko przygotowane do podjęcia nauki w szkole:

- 1) przejawia poczucie własnej wartości jako osoby, wyraża szacunek wobec innych osób i przestrzegając tych wartości, nawiązuje relacje rówieśnicze;
- 2) odczuwa i wyjaśnia swoją przynależność do rodziny, narodu, grupy przedszkolnej, grupy chłopców, grupy dziewczynek oraz innych grup, np. grupy teatralnej, grupy sportowej;
- 3) posługuje się swoim imieniem, nazwiskiem, adresem;

- 4) używa zwrotów grzecznościowych podczas powitania, pożegnania, sytuacji wymagającej przeproszenia i przyjęcia konsekwencji swojego zachowania;
- 5) ocenia swoje zachowanie w kontekście podjętych czynności i zadań oraz przyjętych norm grupowych; przyjmuje, respektuje i tworzy zasady zabawy w grupie, współdziała z dziećmi w zabawie, pracach użytecznych, podczas odpoczynku;
- 6) nazywa i rozpoznaje wartości związane z umiejętnościami i zachowaniami społecznymi, np. szacunek do dzieci i dorosłych, szacunek do ojczyzny, życzliwość okazywana dzieciom i dorosłym – obowiązkowość, przyjaźń, radość;
- 7) respektuje prawa i obowiązki swoje oraz innych osób, zwracając uwagę na ich indywidualne potrzeby;
- 8) obdarza uwagę inne dzieci i osoby dorosłe;
- 9) komunikuje się z dziećmi i osobami dorosłymi, wykorzystując komunikaty werbalne i pozawerbalne; wyraża swoje oczekiwania społeczne wobec innego dziecka, grupy.

Program „Od przedszkolaka do pierwszaka”

- Blok 1. Znam swoje prawa i obowiązki. Akceptuję siebie. Zgodnie bawię się z innymi
- Blok 6. Dbam o bezpieczeństwo swoje i innych

Blok 1. Znam swoje prawa i obowiązki. Akceptuję siebie. Zgodnie bawię się z innymi

Cele ogólne	Cele szczegółowe (umiejętności dzieci)
1. Motywowanie do zgodnego udziału w życiu grupy przedszkola	<p>Dziecko:</p> <ul style="list-style-type: none"> • rozstaje się z rodzicami po przyjeździe do przedszkola bez lęku, • potrafi przedstawić się na forum grupy, • podaje niektóre informacje o sobie, np. <i>jestem dziewczynką, mam długie włosy, lubię lizaki,</i> • odkłada zabawki na swoje miejsce, • porządkuje swoją półkę, • przestrzega zasad zgodnego współdziałania i reguł przyjętych w grupie, zawartych w kodeksie przedszkolaka, • potrafi czekać na swoją kolej w zabawie lub w innym działaniu, • używa zwrotów grzecznościowych: <i>proszę, dziękuję, przepraszam, dzień dobry, do widzenia,</i> • aktywnie uczestniczy w zabawach wymagających prostych form współdziałania, np. ustawianie się w pociąg, w pary, w kręgu, w dwóch rzędach; dziewczynki – chłopcy, w krótkich szeregach o liczebności wskazanej przez nauczyciela (np. pięcioro dzieci w szeregu), • aktywnie uczestniczy w organizowanych przez nauczyciela zabawach integracyjnych, np. z chustą animacyjną, szarfami, obręczami, • aktywnie uczestniczy w zabawach przeciwko agresji inicjowanych przez nauczyciela, • aktywnie uczestniczy w aranżowanych zabawach kształtujących postawę zrozumienia, opiekuńczości, szacunku, współczucia, troskliwości itd., • wyraża swoje emocje werbalnie i niewerbalnie, • nazywa emocje, zwłaszcza radość, smutek, złość, zadowolenie, zdziwienie, • określa swoje samopoczucie niewerbalnie i werbalnie, • cieszy się z wykonanego zadania, • zwraca się do innych dzieci po imieniu, • słucha wypowiedzi innych,

Cele ogólne	Cele szczegółowe (umiejętności dzieci)
	<ul style="list-style-type: none"> • komunikuje się z innymi w sposób werbalny i niewerbalny, uczestniczy w zabawach relaksacyjnych, odpoczywając przy muzyce, w środowisku przyrodniczym, w trakcie wizualizacji itp. • respektuje swoje obowiązki oraz prawa innych dzieci, • odróżnia zachowanie dobre od złego.
2. Rozwijanie umiejętności radzenia sobie w sytuacjach życiowych	<p>Dziecko:</p> <ul style="list-style-type: none"> • korzysta z pomocy nauczyciela w trudnych, problemowych sytuacjach, • potrafi zwrócić się o pomoc do innego pracownika przedszkola, • zgłasza nauczycielowi lub innemu pracownikowi przedszkola swoje dolegliwości, • wyraża swoje zdanie, np. nie podoba mi się..., nie lubię, kiedy..., • sygnalizuje dorosłemu, że np. inne dziecko jest smutne, wesołe, że się złości, • zadaje pytania dzieciom i dorosłym, • uczestniczy w zwiedzaniu przedszkola, poznając inne dzieci i pracowników przedszkola oraz pomieszczenia przedszkolne, • aktywnie uczestniczy w aranżowanych zabawach kształtujących odporność emocjonalną.

Blok 6. Dbam o bezpieczeństwo swoje i innych

Cele ogólne	Cele szczegółowe (umiejętności dzieci)
1. Rozwijanie umiejętności zapewniających bezpieczeństwo sobie i innym	<p>Dziecko:</p> <ul style="list-style-type: none"> • przestrzega zasad bezpieczeństwa obowiązujących w przedszkolu i jego otoczeniu, • dostrzega konieczność zachowania ostrożności wobec nieznanymi osobami, • przestrzega zasad bezpieczeństwa dotyczących zachowania ostrożności względem nieznanymi roślin i zwierząt, • przestrzega zakazu zabawy zapalkami, lekarstwami i środkami chemicznymi, • przestrzega zasad bezpieczeństwa dotyczących zabaw na śniegu i lodzie, • orientuje się, gdzie można bawić się bezpiecznie, • wskazuje niebezpieczne przedmioty, np. mogące wywołać pożar, • wskazuje zagrożenia związane z gorącą wodą, ogniem: oparzenia, spowodowanie pożaru, • stosuje się do umów i znaków, sygnałów umownych stosowanych przez nauczyciela, służących bezpieczeństwu dzieci. • sygnalizuje dorosłemu sytuację niebezpieczną w przedszkolu, np. informuje nauczyciela, że „Janek bije Alę”, „Znalazłem szpilkę, można się ukłuć” itp.
2. Uświadamianie dzieciom konieczności przestrzegania zasad bezpieczeństwa w sytuacji zagrożenia	<p>Dziecko:</p> <ul style="list-style-type: none"> • orientuje się, do kogo należy się zwrócić o pomoc w sytuacji niebezpiecznej, • rozróżnia numer telefonu policji, straży pożarnej, pogotowia, • uczestniczy w rozmowach dotyczących bezpieczeństwa, wynikających z oglądanych zdarzeń, filmów, ilustracji.

Cele ogólne	Cele szczegółowe (umiejętności dzieci)
3. Przygotowanie dzieci do właściwego zachowania się w ruchu ulicznym	<p>Dziecko:</p> <ul style="list-style-type: none"> • przechodzi przez ulicę, stosując się do wskazówek nauczyciela, • poprawnie reaguje na sygnalizację świetlną: czerwone światło – stop, zielone światło – przejdź przez ulicę, • wyjaśnia rolę odbłasków (znaczków, koszulek, czapek), • aktywnie uczestniczy w wycieczce na skrzyżowanie, omawiając wspólnie z nauczycielem znaczenie sygnalizacji świetlnej (czerwone, żółte, zielone światło) i wybranych znaków, • ogląda znaki drogowe, • aktywnie uczestniczy w spotkaniu z policjantem.

Podstawa programowa wychowania przedszkolnego

IV Poznawczy obszar rozwoju dziecka

Dziecko przygotowane do podjęcia nauki w szkole:

- 1) wyraża swoje rozumienie świata, zjawisk i rzeczy znajdujących się w bliskim otoczeniu za pomocą komunikatów pozawerbalnych: tańca, intencjonalnego ruchu, gestów, impresji plastycznych, technicznych, teatralnych, mimicznych, konstrukcji i modeli z tworzyw i materiału naturalnego;
- 2) wyraża swoje rozumienie świata, zjawisk i rzeczy znajdujących się w bliskim otoczeniu za pomocą języka mówionego, posługuje się językiem polskim w mowie zrozumiałej dla dzieci i osób dorosłych, mówi płynnie, wyraźnie, rytmicznie, poprawnie wypowiada ciche i głośne dźwięki mowy, rozróżnia głoski na początku i końcu w wybranych prostych fonetycznie słowach;
- 3) odróżnia elementy świata fikcji od realnej rzeczywistości; byty rzeczywiste od medialnych, byty realistyczne od fikcyjnych;
- 4) rozpoznaje litery, którymi jest zainteresowane na skutek zabawy i spontanicznych odkryć, odczytuje krótkie wyrazy utworzone z poznanych liter w formie napisów drukowanych dotyczące treści znajdujących zastosowanie w codziennej aktywności;
- 5) odpowiada na pytania, opowiada o zdarzeniach z przedszkola, objaśnia kolejność zdarzeń w prostych historyjkach obrazkowych, układa historyjki obrazkowe, recytuje wierszyki, układa i rozwiązuje zagadki;
- 6) wykonuje własne eksperymenty językowe, nadaje znaczenie czynnościom, nazywa je, tworzy żarty językowe i sytuacyjne, uważnie słucha i nadaje znaczenie swym doświadczeniom;
- 7) eksperymentuje rytmem, głosem, dźwiękami i ruchem, rozwijając swoją wyobraźnię muzyczną; słucha, odtwarza i tworzy muzykę, śpiewa piosenki, porusza się przy muzyce i do muzyki, dostrzega zmiany charakteru muzyki, np. dynamiki, tempa i wysokości dźwięku oraz wyraża ją ruchem, reaguje na sygnały, muzykuje z użyciem instrumentów oraz innych źródeł dźwięku; śpiewa piosenki z dziecięcego repertuaru oraz łatwe piosenki ludowe; chętnie uczestniczy w zbiorowym muzykowaniu; wyraża emocje i zjawiska pozamuzyczne różnymi środkami aktywności muzycznej; aktywnie słucha muzyki; wykonuje lub rozpoznaje melodie, piosenki i pieśni, np. ważne dla wszystkich dzieci w przedszkolu, np. hymn przedszkola, charakterystyczne dla uroczystości narodowych (hymn narodowy), potrzebne do organizacji uroczystości np. Dnia Babci i Dziadka, święta przedszkolaka (piosenki okazjonalne) i inne; w skupieniu słucha muzyki;
- 8) wykonuje własne eksperymenty graficzne farbą, kredką, ołówkiem, mazakiem itp., tworzy proste i złożone znaki, nadając im znaczenie, odkrywa w nich fragmenty wybranych liter, cyfr, kreśli wybrane litery i cyfry na gładkiej kartce papieru, wyjaśnia sposób powstania wykreślonych, narysowanych lub zapisanych kształtów, przetwarza obraz ruchowy na graficzny i odwrotnie, samodzielnie planuje ruch przed zapisaniem, np. znaku graficznego, litery i innych w przestrzeni sieci kwadratowej lub liniatury, określa kierunki i miejsca na kartce papieru;
- 9) czyta obrazy, wyodrębnia i nazywa ich elementy, nazywa symbole i znaki znajdujące się w otoczeniu, wyjaśnia ich znaczenie;

- 10) wymienia nazwę swojego kraju i jego stolicy, rozpoznaje symbole narodowe (godło, flaga, hymn), nazywa wybrane symbole związane z regionami Polski ukryte w podaniach, przysłowia, legendach, bajkach, np. o smoku wawelskim, orientuje się, że Polska jest jednym z krajów Unii Europejskiej;
- 11) wyraża ekspresję twórczą podczas czynności konstrukcyjnych i zabawy, zagospodarowuje przestrzeń, nadając znaczenie umieszczonym w niej przedmiotom, określa ich położenie, liczbę, kształt, wielkość, ciężar, porównuje przedmioty w swoim otoczeniu z uwagi na wybraną cechę;
- 12) klasyfikuje przedmioty według: wielkości, kształtu, koloru, przeznaczenia, układa przedmioty w grupy, szeregi, rytmy, odtwarza układy przedmiotów i tworzy własne, nadając im znaczenie, rozróżnia podstawowe figury geometryczne (koło, kwadrat, trójkąt, prostokąt);
- 13) eksperymentuje, szacuje, przewiduje, dokonuje pomiaru długości przedmiotów, wykorzystując np. dłoń, stopę, but;
- 14) określa kierunki i ustala położenie przedmiotów w stosunku do własnej osoby, a także w stosunku do innych przedmiotów, rozróżnia stronę lewą i prawą;
- 15) przelicza elementy zbiorów w czasie zabawy, prac porządkowych, ćwiczeń i wykonywania innych czynności, posługuje się liczebnikami głównymi i porządkowymi, rozpoznaje cyfry oznaczające liczby od 0 do 10, eksperymentuje z tworzeniem kolejnych liczb, wykonuje dodawanie i odejmowanie w sytuacji użytkowej, liczy obiekty, odróżnia liczenie błędne od poprawnego;
- 16) posługuje się w zabawie i w trakcie wykonywania innych czynności pojęciami dotyczącymi następstwa czasu np. wczoraj, dzisiaj, jutro, rano, wieczorem, w tym nazwami pór roku, nazwami dni tygodnia i miesięcy;
- 17) rozpoznaje modele monet i banknotów o niskich nominałach, porządkuje je, rozumie, do czego służą pieniądze w gospodarstwie domowym;
- 18) posługuje się pojęciami dotyczącymi zjawisk przyrodniczych, np. tęcza, deszcz, burza, opadanie liści z drzew, sezonowa wędrówka ptaków, kwitnienie drzew, zamarzanie wody, dotyczącymi życia zwierząt, roślin, ludzi w środowisku przyrodniczym, korzystania z dóbr przyrody, np. grzybów, owoców, ziół;
- 19) podejmuje samodzielną aktywność poznawczą np. oglądanie książek, zagospodarowywanie przestrzeni własnymi pomysłami konstrukcyjnymi, korzystanie z nowoczesnej technologii itd.;
- 20) wskazuje zawody wykonywane przez rodziców i osoby z najbliższego otoczenia, wyjaśnia, czym zajmuje się osoba wykonująca dany zawód;
- 21) rozumie bardzo proste polecenia w języku obcym nowożytnym i reaguje na nie; uczestniczy w zabawach, np. muzycznych, ruchowych, plastycznych, konstrukcyjnych, teatralnych; używa wyrazów i zwrotów mających znaczenie dla danej zabawy lub innych podejmowanych czynności; powtarza rymowanki i proste wierszyki, śpiewa piosenki w grupie; rozumie ogólny sens krótkich historyjek opowiadanych lub czytanych, gdy są wspierane np. obrazkami, rekwizytami, ruchem, mimiką, gestami;
- 22) reaguje na proste polecenie w języku mniejszości narodowej lub etnicznej, używa wyrazów i zwrotów mających znaczenie w zabawie i innych podejmowanych czynnościach: powtarza rymowanki i proste wierszyki, śpiewa piosenki; rozumie ogólny sens krótkich historyjek opowiadanych lub czytanych wspieranych np. obrazkiem, rekwizytem, gestem; zna godło (symbol) swojej wspólnoty narodowej lub etnicznej;
- 23) reaguje na proste polecenie w języku regionalnym – kaszubskim, używa wyrazów i zwrotów mających znaczenie w zabawie i innych podejmowanych czynnościach: powtarza rymowanki i proste wierszyki, śpiewa piosenki; rozumie ogólny sens krótkich historyjek opowiadanych lub czytanych wspieranych np. obrazkiem, rekwizytem, gestem, zna godło (symbol) swojej wspólnoty regionalnej – kaszubskiej

Program „Od przedszkolaka do pierwszaka”

- Blok 3. Mówię coraz wyraźniej, panuję nad swoim głosem, rozumiem się z innymi
- Blok 4. Coraz lepiej rozumiem siebie i swoje otoczenie
- Blok 7. Jestem jak prawdziwy aktor w teatrze i widzę na widowni
- Blok 8. Lubię śpiewać, lubię tańczyć
- Blok 9. Wypowiadam się przez różne działania plastyczne
- Blok 11. Obserwuję pogodę i wiem, jak się zachować, aby było bezpiecznie
- Blok 12. Jestem częścią przyrody, szanuję rośliny i zwierzęta
- Blok 13. Lubię matematykę i rozumiem coraz więcej

AUTORKA: Iwona Broda

- Blok 14. Chcę czytać i pisać – lubię to
- Blok 15. Kocham swoją rodzinę, miejscowość, swój kraj
- Blok 16. Przygotowuję się do posługiwania się językiem obcym nowożytnym
- Blok 17. Przygotowuję się do posługiwania się językiem mniejszości narodowej lub etnicznej lub językiem regionalnym kaszubskim

Blok 3. Mówię coraz wyraźniej, panuję nad swoim głosem, rozumiem się z innymi

Cele ogólne	Cele szczegółowe (umiejętności dzieci)
1. Rozwijanie wrażliwości słuchowej	<p>Dziecko:</p> <ul style="list-style-type: none"> • rozróżnia różne dźwięki z najbliższego otoczenia, • rozpoznaje dźwięki wydobywane z różnych przedmiotów: stukanie klockiem o klocek, potrząsanie grzechotkami wykonanymi z pudełeczek z różną zawartością (np. ryż, groch, patyczki), szelest folią itp., • rozpoznaje brzmienie wybranych instrumentów i innych przedmiotów niemelodycznych (wydających dźwięki po wprawieniu w ruch), • różnicuje dźwięki głośne i ciche, wysokie, niskie itd., • określa tempo: szybko, wolno, • naśladuje ton głosu nauczyciela, mówiąc np. cicho, głośno, radośnie, groźnie, smutno, • rozpoznaje nauczyciela i inne dzieci po głosie, • rozpoznaje piosenkę po melodii, • słuchając rymowanek, krótkich wierszy, rozpoznaje błąd w tekście.
2. Ćwiczenie oddechu	<p>Dziecko:</p> <ul style="list-style-type: none"> • wykonuje ćwiczenia oddechowe według wskazówek nauczyciela: wdech przez nos, wydech ustami, wydmuchuje powietrze przez rurkę do wody, rozdmuchuje farbę na kartce przez rurkę, puszcza bańki mydlane, wprawia trzymaną obiema rękami kartkę w ruch, dmuchając na nią spokojnie, równo.
3. Usprawnianie narządów artykulacji	<p>Dziecko:</p> <ul style="list-style-type: none"> • wykonuje proste ćwiczenia artykulacyjne według wskazówek nauczyciela, • naśladuje różne głosy i odgłosy podczas zabaw dźwiękonaśladowczych, • pokazuje „śmieszne minki”, obserwując je w lustrze, • recytuje krótkie wierszyki, rymowanki z różnym natężeniem głosu według wskazówek nauczyciela (umowne znaki).
4. Rozwijanie umiejętności porozumiewania się	<p>Dziecko:</p> <ul style="list-style-type: none"> • uważnie słucha poleceń nauczyciela, • zgłasza swoje potrzeby nauczycielowi lub innemu pracownikowi przedszkola, • prawidłowo wykonuje polecenia nauczyciela, • zadaje pytania w sposób zrozumiały, • zwraca się bezpośrednio do swojego rozmówcy: innego dziecka, nauczyciela, innego pracownika przedszkola, • dzieli się swoimi spostrzeżeniami w trakcie rozmowy, • wypowiada się na forum grupy, np. na temat ilustracji, obejrzonej scenki, • stara się w parze z innym dzieckiem zgodnie wykonać powierzone zadanie.

Blok 4. Coraz lepiej rozumiem siebie i swoje otoczenie

Cele ogólne	Cele szczegółowe (umiejętności dzieci)
1. Stwarzanie sytuacji umożliwiających dzieciom określanie wyniku dodawania i odejmowania oraz dostrzegania efektu zmiany	<p>Dziecko:</p> <ul style="list-style-type: none"> ustala wynik dodawania lub odejmowania, przeliczając przedmioty (małe liczebności) w trakcie czynności zadaniowych i w trakcie zabaw aranżowanych przez nauczyciela, dostrzega zmianę podczas manipulowania przedmiotami: dokładanie, zabieranie, dostrzega możliwość odwrócenia zmiany, rozdziela przedmioty „dla każdego po tyle samo” w sytuacjach zadaniowych i w zabawie.
2. Rozwijanie umiejętności klasyfikowania przedmiotów	<p>Dziecko:</p> <ul style="list-style-type: none"> porównuje przedmioty, określając podobieństwa i różnice, klasyfikuje przedmioty ze względu na przeznaczenie i przynależność, dokonuje prostych klasyfikacji przedmiotów ze względu na wybraną cechę, stosuje w praktycznym działaniu umiejętność klasyfikowania, wspólnie z nauczycielem układa sensowne zdania i krótkie opowiadania, np. w zabawie „Zapominalski bazarz”, „Co dalej”.
3. Uświadamianie dzieciom sensu zdarzeń przyczynowo-skutkowych i umożliwienie przewidywania następstw	<p>Dziecko:</p> <ul style="list-style-type: none"> bazując na zdobytej wiedzy i doświadczeniach, próbuje przewidzieć, co się może zdarzyć w wyniku następujących sensownie po sobie czynności, w aranżowanej zabawie ustala ciąg zdarzeń, starając się je zaplanować tak, aby osiągnąć cel, rozdziela zmiany odwracalne i nieodwracalne, układa obrazek z minimum czterech części, układa z danych obrazków krótkie historyjki, wymyśla najlepsze zakończenie historyjki.

Blok 7. Jestem jak prawdziwy aktor w teatrze i widz na widowni

Cele ogólne	Cele szczegółowe (umiejętności dzieci)
1. Budzenie zainteresowania sztuką teatralną	<p>Dziecko:</p> <ul style="list-style-type: none"> włącza się do zabaw teatralnych, inscenizacji, uroczystości przedszkolnych, odgrywając role z pomocą nauczyciela, tworzy z pomocą nauczyciela i samodzielnie teatryk z zabawkami i teatryk cieni, uczestniczy w przygotowaniach do przedstawień przedszkolnych: wykonuje elementy dekoracji, odgrywa role, ilustruje ruchem, mimiką, gestem czynności, naśladuje, używając mimiki, gestu, głosu wybrane zwierzęta, przedmioty, przedstawia krótkie wierszyki, wykorzystując rekwizyty, wyjaśnia wybrane pojęcia związane z teatrem, np. scena, aktor, kurtyna.
2. Kształtowanie postawy kulturalnego widza	<p>Dziecko:</p> <ul style="list-style-type: none"> potrafi kulturalnie zachować się na różnorodnych uroczystościach, np. przedstawieniach teatralnych, koncercie, w kinie, uważnie ogląda przedstawienia teatralne, film w kinie, uroczystość, reaguje adekwatnie do sytuacji.

Blok 8. Lubię śpiewać, lubię tańczyć

Cele ogólne	Cele szczegółowe (umiejętności dzieci)
1. Rozwijanie zainteresowań muzycznych	<p>Dziecko:</p> <ul style="list-style-type: none"> • uważnie słucha piosenek śpiewanych przez nauczyciela, nagrań piosenek, różnych rodzajów muzyki, w tym klasycznej, • śpiewa piosenki dostosowane do swoich możliwości głosowych, • śpiewa piosenki z podziałem na role, • rytmizuje krótkie teksty piosenek, jednocześnie rytmicznie klaszcząc, tupiąc, stukając, • reaguje na zmiany w muzyce według wskazówek nauczyciela i znaków umownych, • dowolnie gra na instrumentach perkusyjnych, • próbuje grać rytmicznie na wybranych instrumentach perkusyjnych, • wydobywa dźwięki z różnych przedmiotów: gazety, folii, kamyków, patyków według wskazówek nauczyciela, • uczestniczy w przedszkolnej orkiestrze, grając na instrumentach perkusyjnych i innych przedmiotach, • ilustruje krótkie wiersze i opowiadania dźwiękami wydobytymi z różnych przedmiotów.
2. Rozwijanie zainteresowań tanecznych	<p>Dziecko:</p> <ul style="list-style-type: none"> • chętnie uczestniczy w piasach i tańcach zbiorowych, • porusza się dowolnie do słuchanej muzyki, • porusza się w rytm słyszanej muzyki: maszeruje, podskakuje, lekko porusza się na palcach, • tańczy, naśladując ruchy nauczyciela, • przedstawia muzykę ruchem ze wstążkami, chustkami, naśladując nauczyciela, • wymyśla proste tańce (kroki taneczne) samodzielnie, w parach, w małych zespołach, • prezentuje wymyślone tańce na forum grupy.

Blok 9. Wypowiadam się przez różne działania plastyczne

Cele ogólne	Cele szczegółowe (umiejętności dzieci)
1. Motywowanie do wypowiadania się w różnych technikach plastycznych i rozwijanie wrażliwości na kształty i kolory	<p>Dziecko:</p> <ul style="list-style-type: none"> • rozróżnia kolory zasadnicze i pochodne, nazywając je, • eksperymentuje z mieszaniami kolorów: miesza kolory w wodzie, nakłada na siebie kolorowe szybki, folie, miesza kolory (farby) na palecie, • maluje dłonią, palcami, pędzlem, kłębuszkami waty, gąbką na dużych formatach, • tworzy swobodne, kolorowe kompozycje, stemplując i stosując odbijanki z różnego materiału, • układa płaskie, przestrzenne, liniowe kompozycje z różnorodnego materiału (tkaniny, chusty, wstążki, sznurki, materiał naturalny, przyrodniczy, inny), • eksperymentuje z kolorowymi plamami, • kreśli linie, kształty kolorową kredą na betonie, na dużych formatach, • tworzy swobodne kompozycje – „obrazy Ziemi” z tkanin i materiałów naturalnych w bezpośrednim kontakcie z przyrodą, w środowisku pozbawionym kiczu, • rysuje różnymi rodzajami kredek, patykiem na podłożu o różnej fakturze,

Cele ogólne	Cele szczegółowe (umiejętności dzieci)
	<ul style="list-style-type: none"> • eksperymentuje, lepiąc z masy solnej, kolorowych mas terapeutycznych, gliny, masy papierowej, plasteliny, modeliny, • nakleja gotowe elementy w dowolny sposób i według poleceń nauczyciela, • łączy różne materiały, tworząc proste kompozycje przestrzenne, • wykonuje prace plastyczne, postępując się różnymi technikami, np. malowanie na różnych fakturach, rysowanie, wydzieranki, wycinanki, lepienie, stemplowanie, sklejanie, składanki papierowe, techniki łączone, • nazywa swoje dzieła.
<p>2. Rozwijanie zainteresowania dziełami sztuki, tradycjami i obrzędami ludowymi swego regionu</p>	<p>Dziecko:</p> <ul style="list-style-type: none"> • ogląda zabytki w najbliższej okolicy, • ogląda obrazy i reprodukcje, • uczestniczy w zabawach tematycznych umożliwiających kontakt z dziełami sztuki, np. „wycieczka do muzeum”, • wykonuje proste prace plastyczne związane z tradycjami świątecznymi, • ogląda wytwory sztuki ludowej swojego regionu, • wykonuje proste prace plastyczne, wzorując się na wytworach sztuki ludowej, • uczestniczy w przygotowaniach do uroczystości związanych z obrzędami ludowymi, tradycjami świątecznymi, obchodami różnorodnych świąt, • aktywnie uczestniczy w uroczystościach związanych z obrzędami ludowymi, obchodami różnorodnych świąt, np. andrzejki, powitanie wiosny, Dzień Babci i Dziadka, Dzień Mamy, Dzień Taty, Dzień Dziecka, spotkania świąteczne i okazjonalne.

Blok 11. Obserwuję pogodę i wiem, jak się zachować, aby było bezpiecznie

Cele ogólne	Cele szczegółowe (umiejętności dzieci)
<p>1. Rozwijanie umiejętności rozumienia istoty zjawisk atmosferycznych</p>	<p>Dziecko:</p> <ul style="list-style-type: none"> • rozróżnia zjawiska atmosferyczne charakterystyczne dla danej pory roku, • nazywa niektóre zjawiska atmosferyczne: deszcz, śnieg, mróz, wiatr, burza, • z pomocą nauczyciela prowadzi prosty, obrazkowy kalendarz pogody, wyjaśniając znaczenie zastosowanych symboli na obrazkach, • naśladuje – z pomocą nauczyciela – ruchem, mimiką i głosem niektóre zjawiska pogodowe, • uczestniczy w zabawach eksperymentalnych, poznając właściwości wody, lodu, śniegu i powietrza.
<p>2. Uświadamianie dzieciom konieczności zachowania się stosownie do pogody</p>	<p>Dziecko:</p> <ul style="list-style-type: none"> • potrafi wskazać i nazwać ubranie stosowne do pogody, np. czapka, szalik, rękawiczki, ciepła kurtka, spodnie, sweter i ciepłe buty, kiedy jest mróz, • określa niebezpieczeństwa wynikające z pogody, np. lizanie sopli w mroźną pogodę, dotykanie językiem metalu w czasie mrozu, bieganie, ślizganie się po zamrożonych zbiornikach wodnych, wbieganie w czasie upałów do zimnej wody, • uważnie ogląda film, słucha ilustrowanego opowiadania, jak unikać zagrożeń, np. podczas burzy, silnego wiatru, ulewnego deszczu, upału.

Blok 12. Jestem częścią przyrody, szanuję rośliny i zwierzęta

Cele ogólne	Cele szczegółowe (umiejętności dzieci)
1. Rozwijanie umiejętności związanych z poznaniem świata roślin	<p>Dziecko:</p> <ul style="list-style-type: none"> • wymienia zmiany zachodzące w przyrodzie w poszczególnych porach roku, • obserwuje przyrodę w najbliższym otoczeniu, • zbiera dary przyrody do kącika przyrodniczego, nazywając je, np. kasztany, żółędzie, ciekawe kamyki, patyki, liście, kawałki kory, jarzębinę, • aktywnie uczestniczy w organizowaniu kącika przyrodniczego na każdą porę roku, • aktywnie uczestniczy w wycieczkach do parku, sadu, ogrodu, lasu, • aktywnie uczestniczy w hodowli roślin, podejmując działania pielęgnacyjne, np. podlewanie, usuwanie suchych liści, • wymienia, co potrzebne jest roślinie do wzrostu, • próbuje nazywać zaobserwowane zmiany we wzroście rośliny, • rozpoznaje wybrane warzywa i owoce, nazywając je, • aktywnie uczestniczy w zabawach inscenizujących prace w ogrodzie i sadzie opartych na obserwacji wykonywanych prac, • wybiera w trakcie spaceru lub wycieczki roślinę, którą obserwuje i charakteryzuje, • wyjaśnia, do czego służą wybrane narzędzia ogrodnicze, np. grabie, szpadel, łopatka ogrodnicza, wąż ogrodniczy.
2. Rozwijanie umiejętności związanych z poznaniem świata zwierząt	<p>Dziecko:</p> <ul style="list-style-type: none"> • nazywa niektóre zwierzęta żyjące w różnych środowiskach dostępnych bezpośrednio i pośrednio obserwacji, np. zwierzęta żyjące w ogrodzie przedszkolnym, parku, lesie, gospodarstwie wiejskim, a także w zoo, • wskazuje wybrane zwierzęta hodowane w domu i gospodarstwie domowym, • naśladuje sposób zachowania, poruszania się, głos wybranych zwierząt, wskazując różnice i podobieństwa, • porównuje wygląd wybranych zwierząt dorosłych i ich potomstwa, określając charakterystyczne cechy, • wskazuje pożywienie charakterystyczne dla danego zwierzęcia, • obserwuje zwierzęta w przedszkolnym kąciku przyrody, np. rybki, ślimaki, chomiki, świnki morskie, papugi, • z pomocą nauczyciela dba o przedszkolne zwierzęta.
3. Kształtowanie postawy szacunku i ochrony przyrody	<p>Dziecko:</p> <ul style="list-style-type: none"> • dostrzega piękno otaczającej przyrody podczas spacerów, wycieczek, • zachwyca się przyrodą w czasie zajęć w terenie umożliwiających jej poznanie wszystkimi zmysłami, • wykonuje prace plastyczne inspirowane obserwacjami i doświadczeniami zdobytymi podczas zajęć w terenie w bezpośrednim kontakcie z przyrodą, • wskazuje prawidłowe zachowania w stosunku do zwierząt i roślin, • dba o przyrodę, uczestnicząc wraz z nauczycielem i najbliższymi w działaniach na rzecz ochrony przyrody, np. segregowanie odpadów, sprzątanie świata, sadzenie roślin, pielęgnowanie ich, dokarmianie ptaków, opiekowanie się zwierzętami, • eksperymentuje wraz z nauczycielem, poznając właściwości i znaczenie wody, powietrza oraz gleby.

Blok 13. Lubię matematykę i rozumiem coraz więcej

Cele ogólne	Cele szczegółowe (umiejętności dzieci)
1. Kształcenie umiejętności liczenia	Dziecko: <ul style="list-style-type: none"> • układa przedmioty do policzenia w szereg lub rząd, • szacuje liczbę przedmiotów, • liczy przedmioty stosownie do swoich możliwości z pomocą nauczyciela, pokazując palcem i nazywając: <i>jeden, dwa, trzy</i> itd., • podaje liczbę, np. <i>jest pięć lalek</i>, • wskazuje na palcach liczbę policzonych przedmiotów, • liczy palce u rąk i stóp, • z pomocą nauczyciela ustala wynik dodawania i odejmowania, licząc przedmioty w sytuacjach zabawowych, • liczy na palcach w sytuacjach zadaniowych (dodawanie, odejmowanie).
2. Rozwijanie umiejętności działania na zbiorach	Dziecko: <ul style="list-style-type: none"> • działa na zbiorach w sytuacjach zadaniowych, życiowych i zabawowych, dostrzegając równoliczność zbiorów, choć oceniając „na oko”, może wydawać się, że zbiory nie są równoliczne, np. zbiór pięciu klocków dużych i zbiór pięciu klocków małych.
3. Rozwijanie umiejętności posługiwania się liczebnikami porządkowymi	Dziecko: <ul style="list-style-type: none"> • układa przedmioty w szeregi, liczy, nazywając liczebniki z pomocą nauczyciela, • układa w szeregi (krótkie serie) różne przedmioty, np. według wielkości, wysokości, • aktywnie uczestniczy w zabawach naśladowczych, ilustrujących różne następujące po sobie sensowne czynności, kończące się pozytywnie, np. <i>budzę się, przecieram oczy, przeciągam się, wstaję, spoglądam przez okno, jest piękny dzień</i> itp.
4. Rozwijanie orientacji przestrzennej	Dziecko: <ul style="list-style-type: none"> • wskazuje i nazywa części swojego ciała i drugiej osoby, • wskazuje serce i w odniesieniu do niego prawą i lewą stronę, • określa swoje położenie w przestrzeni, używając zwrotów: <i>jestem tu, to jest z przodu, to jest z tyłu, to jest wysoko</i>, • porusza się w przestrzeni według poleceń nauczyciela, np. <i>idź do tyłu</i>, • posługuje się wyrażeniami, np. <i>na, pod, obok, za</i> w sytuacjach zadaniowych, • wskazuje przedmioty w przestrzeni z własnego punktu widzenia, • obserwując uważnie ruchy drugiej osoby, rozwiązuje zagadki pantomimiczne, • rysuje postać człowieka, stopniowo wzbogacając rysunek w szczegóły, • wskazuje górę i dół kartki w sytuacjach zadaniowych.
5. Rozwijanie umiejętności dostrzegania i rozumienia rytmów	Dziecko: <ul style="list-style-type: none"> • układa przedmioty w szeregi, dostrzegając to, co się powtarza, • kontynuuje rytm, np. dokładając kolejne elementy w szeregu lub powtarzając za nauczycielem np. tupanie–klaskanie, • układa rytm według podanego schematu, • dostrzega rytm w wylizankach, • wymawia rytmicznie słowa: <i>dzień, noc, dzień, noc...</i> i układa ten rytm, np. z klocków z pomocą nauczyciela.

Blok 14. Chcę czytać i pisać – lubię to

Cele ogólne	Cele szczegółowe (umiejętności dzieci)
<p>1. Pomaganie dzieciom w przygotowaniu się do czytania</p>	<p>Dziecko:</p> <ul style="list-style-type: none"> • wykonuje ćwiczenia oparte na spostrzeganiu wzrokowym, np. składa pocięte obrazki, dostrzega zmiany w układzie przedmiotów, dobiera przedmioty i obrazki do pary, odszukuje wskazane przedmioty na obrazku, układa zabawki według wzoru, układa domino obrazkowe, • wykonuje ćwiczenia słuchowe, • dzieli wyrazy na sylaby, wypowiadając i klaszcząc rytmicznie, • uważnie patrzy na obrazek, zapamiętuje jego elementy, • układa krótkie pojedyncze zdania na podstawie obrazka i w sytuacjach zabawowych, • rytmizuje krótkie zdania, naśladując nauczyciela, • aktywnie uczestniczy w zabawach rozwijających koordynację wzrokowo-ruchową i wzrokowo-słuchową.
<p>2. Pomaganie dzieciom w przygotowaniu się do pisania</p>	<p>Dziecko:</p> <ul style="list-style-type: none"> • wykonuje ćwiczenia manipulacyjne, np. nawleka, przewleka, konstruuje z klocków, układa, lepi, • aktywnie uczestniczy w zabawach ruchowych, w szczególności usprawniających części ciała, w tym kończyny górne, • wykonuje ruchy naprzemienne, • wykonuje „ćwiczenia paluszkowe”, • aktywnie uczestniczy w ćwiczeniach rozwijających sprawność manualną, np. wodzenie dłonią, palcami po śladach, malowanie pędzlem różnej grubości, rysowanie patykiem po ziemi, piasku, rysowanie kredą na betonie, kolorowanie, rysowanie po śladach, obrysowywanie konturów, uzupełnianie rysunku, rysowanie na kartce według poleceń nauczyciela, rysowanie postaci.
<p>3. Budzenie zainteresowania czytaniem i pisaniem warunkującym możliwość poznania ciekawych książek, w tym utworów literatury dziecięcej</p>	<p>Dziecko:</p> <ul style="list-style-type: none"> • chętnie ogląda książki, • uważnie słucha opowiadań i bajek, • pokazuje ulubione ilustracje w książkach, próbuje je omawiać, • korzysta z biblioteczki przedszkolnej, • wypowiada się na temat ulubionych bohaterów, • aktywnie uczestniczy w zabawach z pacynkami, kukiełkami, przedstawiając wraz z nauczycielem ulubione utwory, • odszukuje w książce, poznając po ilustracjach, określoną bajkę, • stosuje zasady właściwego obchodzenia się z książką, • wraz z nauczycielem układa bajkę, posługując się wybranymi obrazkami, • wraz z nauczycielem przygotowuje książkę z zastosowaniem uproszczonych obrazków, znaków, symboli, • z pomocą nauczyciela odczytuje wykonaną książkę, • aktywnie uczestniczy w organizowaniu biblioteczki przedszkolnej pt. „Własne książeczki do biblioteczki”.

Blok 15. Kocham swoją rodzinę, miejscowość, swój kraj

Cele ogólne	Cele szczegółowe (umiejętności dzieci)
1. Motywowanie do uczestniczenia w życiu rodziny	<p>Dziecko:</p> <ul style="list-style-type: none"> wymienia członków swojej najbliższej rodziny: mama, tata, siostra, brat, babcia, dziadek, określa, gdzie mieszka, próbując podać adres, próbuje opowiadać o swoim domu i zabawach na swoim podwórku, aktywnie uczestniczy w organizowaniu wystawki pt. „Moja rodzina” (zdjęcia, rysunki), wykonuje drobne upominki dla najbliższych z okazji różnorodnych świąt, opowiada o rodzinnych tradycjach związanych np. ze świętami, opowiada o członkach rodziny (wygląd, co robią itd.), opowiada o wydarzeniach rodzinnych, wypowiada się na temat pracy rodziców, próbując w miarę możliwości pokazać ją za pomocą ruchu, okazuje szacunek najbliższym w różnych formach, aktywnie uczestniczy we wspólnych przedszkolnych zajęciach z najbliższymi.
2. Kształtowanie postawy patriotycznej w kontekście tożsamości narodowej oraz równości wszystkich ludzi	<p>Dziecko:</p> <ul style="list-style-type: none"> ogląda godło państwowe w sali przedszkolnej, opowiada, co ono przedstawia, opisuje flagę Polski dekorującą przedszkole i inne domy, śłucha hymnu Polski, nazywa nasz kraj: Polska – kraina, w której mieszkamy, śłucha legend związanych z naszą ojczyzną, nazywa własną miejscowość i rzekę, nad którą leży, obserwuje najbliższe otoczenie w trakcie spacerów i wycieczek, wskazując zachodzące zmiany, aktywnie uczestniczy w spotkaniach z ludźmi różnych zawodów, np. policjantem, lekarzem, pielęgniarką, aktywnie uczestniczy w działaniach związanych z pielęgowaniem polskich tradycji ludowych, aktywnie uczestniczy w zabawach integracyjnych z rówieśnikami, dziećmi starszymi i młodszymi; rozumie, że wszyscy mają równe prawa do zabawy, nauki.

Blok 16. Przygotowuję się do posługiwania się językiem obcym nowożytnym

Cele ogólne	Cele szczegółowe (umiejętności dzieci)
1. Motywowanie do nauki języka obcego	<p>Dziecko:</p> <ul style="list-style-type: none"> dostrzega, że są osoby posługujące się innym językiem, aktywnie śłucha bardzo prostych rymowanek i krótkich piosenek w języku obcym, reaguje w sposób niewerbalny na bardzo proste polecenia, aktywnie uczestniczy w wesołych zabawach muzyczno-ruchowych, naśladuje nauczyciela podczas zabaw ruchowych, muzycznych, teatralnych, konstrukcyjnych, manipulacyjnych i innych, razem z nauczycielem uczestniczy krótkich scenkach teatralnych i zabawach słownych, aktywnie uczestniczy w zabawach plastycznych, śłucha historyjek, krótkich opowiadań i bajek wspieranych konkretnymi przedmiotami, próbuje rozwiązywać niewerbalnie zagadki,

Cele ogólne	Cele szczegółowe (umiejętności dzieci)
	<ul style="list-style-type: none"> • aktywnie uczestniczy w działaniach praktycznych proponowanych przez nauczyciela np. wspólne pieczenie ciastek, robienie sałatki, kanapek itd., • ogląda krótkie filmy w obcym języku, • aktywnie uczestniczy wraz z nauczycielem i rodzicami we wspólnych zajęciach prowadzonych w języku obcym nowożytnym, • próbuje powtarzać słowa i krótkie zwroty, • próbuje powtarzać bardzo krótkie rymowanki, piosenki, wierszyki w danym języku.

UWAGA!!!

Nauka języka obcego powinna odbywać się według specjalistycznego programu opracowanego przez osoby posiadające określone prawem kwalifikacje do nauczania danego języka obcego. Program taki będzie szczegółowo podawał cele ogólne i szczegółowe, metody i formy pracy z dzieckiem w wieku przedszkolnym.

Blok 17. Przygotowuję się do posługiwania się językiem mniejszości narodowej lub etnicznej lub językiem regionalnym kaszubskim

Cele ogólne	Cele szczegółowe (umiejętności dzieci)
<p>1. Motywowanie do posługiwania się językiem mniejszości narodowej lub etnicznej lub językiem regionalnym kaszubskim</p>	<p>Dziecko:</p> <ul style="list-style-type: none"> • podaje, do jakiej wspólnoty narodowej, etnicznej lub językowej należy; • rozpoznaje godło swojej wspólnoty narodowej, etnicznej lub językowej; • dostrzega elementy podobne i wspólne dla własnej i innej kultury; • dostrzega, że są osoby posługujące się innym językiem; • aktywnie słucha bardzo prostych rymowanek i krótkich piosenek w języku mniejszości narodowej lub etnicznej, lub języku regionalnym kaszubskim, • reaguje w sposób niewerbalny na bardzo proste polecenia wydawane w języku mniejszości narodowej lub etnicznej, lub języku regionalnym kaszubskim, • aktywnie uczestniczy w wesołych zabawach muzyczno-ruchowych w danym języku, • naśladuje nauczyciela podczas zabaw ruchowych, muzycznych, teatralnych, konstrukcyjnych, manipulacyjnych i innych prowadzonych w danym języku, • razem z nauczycielem uczestniczy w bardzo krótkich scenkach teatralnych prowadzonych w języku mniejszości narodowej lub etnicznej lub języku regionalnym kaszubskim, • aktywnie uczestniczy w zabawach plastycznych, prowadzonych w języku mniejszości narodowej lub etnicznej lub języku regionalnym kaszubskim, • słucha historyjek w danym języku wspieranych konkretnymi faktami, • ogląda krótkie filmy w danym języku, • próbuje rozwiązywać niewerbalnie lub werbalnie zagadki, • aktywnie uczestniczy w działaniach praktycznych proponowanych przez nauczyciela, np. wspólne pieczenie ciastek, robienie sałatki, kanapek itd., • aktywnie uczestniczy wraz z nauczycielem i rodzicami we wspólnych zajęciach prowadzonych w języku mniejszości narodowej lub etnicznej lub języku regionalnym kaszubskim, • aktywnie uczestniczy w działaniach związanych z pielęgnowaniem danych tradycji i zwyczajów, • aktywnie uczestniczy w wielokulturowych zabawach integracyjnych, • próbuje powtarzać słowa i krótkie zwroty w danym języku, • próbuje powtarzać bardzo krótkie rymowanki, piosenki, wierszyki w danym języku.

AUTORKA: Iwona Broda

UWAGA!

„Podtrzymywanie poczucia tożsamości narodowej i etnicznej dzieci należących do mniejszości narodowej dokonuje się w trakcie edukacji przedszkolnej realizowanej zgodnie z podstawą programową wychowania przedszkolnego bez wprowadzania dodatkowych zajęć nauczania języka mniejszości, a jedynie przez realizację programu wychowania przedszkolnego w sposób dwujęzyczny. Proporcje między czasem zajęć prowadzonych w języku mniejszości lub regionalnym i zajęć prowadzonych w języku polskim zależą od wyboru sposobu nauczania języka. Możliwe jest:

- prowadzenie zajęć przedszkolnych w języku mniejszości lub regionalnym;
- prowadzenie zajęć w sposób dwujęzyczny – w języku polskim i mniejszości lub języku regionalnym (w równych proporcjach czasowych);
- prowadzenie zajęć w języku polskim, przy czym część tych zajęć w wymiarze 4 godzin (zegarowych) tygodniowo prowadzona jest w języku mniejszości lub regionalnym.

(...) Nauczanie języka mniejszości, języka regionalnego, własnej historii i kultury oraz geografii państwa, z którego obszarami kulturowymi utożsamia się mniejszość narodowa odbywa się na podstawie programów nauczania dopuszczonych do użytku w szkole przez dyrektora szkoły” (Grażyna Płoszajska, *Śląski Kongres Oświaty – materiały szkoleniowe*, Katowice 2014).

JESTEM PIĘCIOLATKIEM – BĘDĘ SZEŚCIOLATKIEM

„Jestem pięciolatkiem, będę sześciolatkiem” – ogólna charakterystyka rozwoju dzieci pięcioletnich:

- wykazują dużą samodzielność i zaradność; chętnie służą pomocą młodszym kolegom,
- chętnie bawią się z innymi dziećmi, przejawiają chęć działania zespołowego,
- mają duży zasób słownictwa, ich wypowiedzi są coraz bogatsze,
- zdolne do dłuższej koncentracji uwagi,
- żywo interesują się światem, wieloma dziedzinami: przyrodą, sztuką, techniką,
- wykazują „głód” ruchu, ogromną potrzebę zabawy i nauki poprzez działanie,
- przechodzą od myśli do sytuacji, realizują pomysły, podejmują i wykonują zadania,
- organizują zabawy o bogatej fabule, używają w nich wielu rekwizytów,
- stopniowo przejmują kontrolę nad swoimi emocjami,
- wzrasta u nich umiejętność przestrzegania norm i zasad współżycia w grupie,
- są bardziej obowiązkowe i odpowiedzialne,
- z myślenia konkretno-wyobrażeniowo przechodzą stopniowo do myślenia słowno-logicznego (zaczątki myślenia abstrakcyjnego),
- stopniowo zaczynają rozumieć uczucia wyższe, społeczne, estetyczne.

Podstawa programowa wychowania przedszkolnego

I Fizyczny obszar rozwoju dziecka

Dziecko przygotowane do podjęcia nauki w szkole:

- 1) zgłasza potrzeby fizjologiczne, samodzielnie wykonuje podstawowe czynności higieniczne;
- 2) wykonuje czynności samoobsługowe: ubieranie się i rozbieranie, w tym czynności precyzyjne, np. zapinanie guzików, wiązanie sznurowadeł;
- 3) spożywa posiłki z użyciem sztućców, nakrywa do stołu i sprząta po posiłku;
- 4) komunikuje potrzebę ruchu, odpoczynku itp.;
- 5) uczestniczy w zabawach ruchowych, w tym rytmicznych, muzycznych, naśladowczych, z przyborami lub bez nich; wykonuje różne formy ruchu: bieżne, skoczne, z czworakowaniem, rzutne;
- 6) inicjuje zabawy konstrukcyjne, majsterkuje, buduje, wykorzystując zabawki, materiały użytkowe, w tym materiał naturalny;
- 7) wykonuje czynności, takie jak: sprzątanie, pakowanie, trzymanie przedmiotów jedną ręką i obręcz, małych przedmiotów z wykorzystaniem odpowiednio ukształtowanych chwytów dłoni, używa chwytu pisarskiego podczas rysowania, kreślenia i pierwszych prób pisania;
- 8) wykonuje podstawowe ćwiczenia kształtujące nawyk utrzymania prawidłowej postawy ciała;
- 9) wykazuje sprawność ciała i koordynację w stopniu pozwalającym na rozpoczęcie systematycznej nauki czynności złożonych, takich jak czytanie i pisanie.

Program „Od przedszkolaka do pierwszaka”

- Blok 2. Jestem samodzielny, dbam o higienę, ład i porządek
- Blok 5. Dbam o zdrowie i sprawność fizyczną
- Blok 10. Interesuję się techniką, konstruuje i cieszę się, że potrafię to zrobić

Blok 2. Jestem samodzielny, dbam o higienę, ład i porządek

Cele ogólne	Cele szczegółowe (umiejętności dzieci)
1. Wdrażanie do samodzielności i kulturalnego zachowania	<p>Dziecko:</p> <ul style="list-style-type: none"> • samodzielnie myje dłonie i twarz, • samodzielnie wyciera dłonie i twarz we własny ręcznik, • poprawnie korzysta z toalety, • poprawnie myje zęby, odkładając przybory na miejsce, • spożywa posiłki, posługując się sztućcami i serwetką, • spożywa posiłek, zachowując porządek wokół siebie, • zachowuje się kulturalnie podczas spożywania posiłków: zachowuje ciszę, nie przeszkadza innym itd., • samodzielnie ubiera się i rozbiera, • wiąże sznurowadła oraz zapina i odpina guziki, • składa ubranie, umieszcza je na swoim miejscu, np. strój gimnastyczny we własnym woreczku, na wyznaczonym wieszaku czy półce, ubranie wierzchnie na wieszaku w szatni, • pomaga młodszym w czynnościach samoobsługowych, • orientuje się w sali przedszkolnej, • cieszy się z możliwości pomagania innym dzieciom.
2. Wyrabianie dbałości o ład i porządek	<p>Dziecko:</p> <ul style="list-style-type: none"> • odkłada do swojej półki rzeczy osobiste, • wiesza własny ręcznik na swój wieszak, • starannie nakrywa do stołu z zachowaniem zasad higieny, • sprząta po sobie naczynia, odkłada je we wskazane miejsce, • odkłada zabawki i rzeczy na swoje miejsce po zakończeniu zabawy, • starannie układa wskazane przedmioty, • pomaga porządkować rzeczy innym dzieciom, • pomaga w dekoracji sali, • szanuje rzeczy własne i cudze, • zgłasza nauczycielowi, pracownikowi przedszkola rzeczy znalezione.

Blok 5. Dbam o zdrowie i sprawność fizyczną

Cele ogólne	Cele szczegółowe (umiejętności dzieci)
1. Motywowanie do dbałości o swoje zdrowie	<p>Dziecko:</p> <ul style="list-style-type: none"> • stosuje zasady higieny: mycie rąk przed posiłkami, mycie zębów po posiłkach, mycie rąk, np. po powrocie z podwórka, po skorzystaniu z toalety i w każdej sytuacji, kiedy ręce są brudne, • wyjaśnia znaczenie spożywania produktów mlecznych, warzyw i owoców, podkreślając korzyści dla zdrowia, • aktywnie uczestniczy w przygotowaniu potraw z produktów mlecznych, warzyw i owoców, • opowiada o pracy lekarza, • wskazuje niektóre przyczyny chorób, • dostrzega związek między chorobą a leczeniem, • wskazuje różnice w ubieraniu się zgodnie z wymogami pogody,

Cele ogólne	Cele szczegółowe (umiejętności dzieci)
	<ul style="list-style-type: none"> • dobiera ubranie do warunków pogodowych, • dostrzega, że lepiej bawi się i wykonuje różnorodne zadania przy dobrym oświetleniu i gdy inni nie hałasują nadmiernie itp., • aktywnie uczestniczy w spacerach, wycieczkach i zabawach na świeżym powietrzu, • uczestniczy w różnych formach wypoczynku, relaksu. • komunikuje swoje potrzeby, np. potrzebę ruchu, odpoczynku, zabawy, • odpoczywa, kiedy czuje zmęczenie
<p>2. Motywowanie do dbałości o sprawność fizyczną</p>	<p>Dziecko:</p> <ul style="list-style-type: none"> • aktywnie uczestniczy w zabawach ruchowych, grach i ćwiczeniach gimnastycznych prowadzonych w ogrodzie przedszkolnym, parku, sali gimnastycznej, na boisku, • aktywnie uczestniczy w zabawach ruchowych i ćwiczeniach, w szczególności: kształtujących postawę, orientacyjno-porządkowych, bieżnych, skocznych, z elementem rzutu, celowania, toczenia, unoszenia, równowagi, wspinania, czworakowania, • bierze udział w spacerach i wycieczkach terenowych, • aktywnie uczestniczy w zajęciach z profilaktyki wad postawy, wykonując ćwiczenia wyprostne oraz zapobiegające płaskostopiu, • aktywnie uczestniczy w ćwiczeniach i zabawach prowadzących do poznania przestrzeni, wycucia czasu, ciężaru, poznania własnego ciała, • inicjuje ruchy kreatywne w sytuacjach zabawowych. • aktywnie uczestniczy w zabawach ruchowych rytmiczno-muzycznych z wykorzystaniem przyborów, np. wstążki, szarfy, chustki, laski gimnastycznej, piłki itd. lub bez przyborów, • na sygnał lub umowny znak poprawnie ustawia się w parę, rząd, koło, półokrąg, w rozсыpce, w szeregu, w dwuszeregu.

Blok 10. Interesuję się techniką, konstruuje i cieszę się, że potrafię to zrobić

Cele ogólne	Cele szczegółowe (umiejętności dzieci)
<p>1. Rozwijanie zainteresowań technicznych</p>	<p>Dziecko:</p> <ul style="list-style-type: none"> • nazywa narzędzia i urządzenia techniczne codziennego użytku, np. mikser, toster, odkurzacz, trzepaczka, kuchenka elektryczna, • obserwuje, jak działają wybrane urządzenia, i przestrzega zakazu ich obsługiwania, • włącza urządzenia w obecności nauczyciela i z jego pomocą, obserwuje przy tym, jak one działają, • uruchamia zabawki, objaśniając hipotetycznie zasady ich działania, • rozróżnia najczęściej spotykane i znane pojazdy: lądowe, morskie, powietrzne, wyjaśniając, do czego służą, • aktywnie uczestniczy w zabawach tematycznych umożliwiających poznanie środków lokomocji, • majsterkuje, poprawnie używając prostych narzędzi z zachowaniem zasad bezpieczeństwa, • majsterkuje z wykorzystaniem różnorodnych materiałów, w tym przetwarzalnych i naturalnych, • wykorzystuje w zabawie działanie prostych maszyn, takich jak równia pochyła, dźwieg,

Cele ogólne	Cele szczegółowe (umiejętności dzieci)
2. Inspirowanie do działań konstrukcyjnych	<p>Dziecko:</p> <ul style="list-style-type: none"> • trzyma prawidłowo przedmioty jedną ręką i oburącz, • trzyma małe przedmioty z wykorzystaniem odpowiednio ukształtowanych chwytów dłoni, • stara się prawidłowo trzymać kredkę podczas rysowania np. projektu swojej budowli, konstrukcji, zdobienia znakami literopodobnymi np. rysunków pojazdów, maszyn itp., • podejmuje działania konstrukcyjne, tworząc budowle, pojazdy, kompozycje przestrzenne z różnych rodzajów klocków, • tworzy budowle i konstrukcje z różnorodnych materiałów, • opowiada o swoich dziełach konstrukcyjnych, • nadaje nazwę wykonanemu dziełu, • projektuje urządzenia, maszyny, pojazdy przyszłości, opisuje ich działanie i znaczenie, • wspólnie z innymi dziećmi na podstawie projektu konstruuje z różnorodnego materiału maszyny przyszłości, • porządkuje swoje otoczenie po zakończeniu zabawy czy innego działania, np. pakuje, sprząta, odnosi itp., i przypomina o tym innym.

Podstawa programowa wychowania przedszkolnego

II Emocjonalny obszar rozwoju dziecka.

Dziecko przygotowane do podjęcia nauki w szkole:

- 1) rozpoznaje i nazywa podstawowe emocje, próbuje radzić sobie z ich przeżywaniem;
- 2) szanuje emocje swoje i innych osób;
- 3) przeżywa emocje w sposób umożliwiający mu adaptację w nowym otoczeniu, np. w nowej grupie dzieci, nowej grupie starszych dzieci, a także w nowej grupie dzieci i osób dorosłych;
- 4) przedstawia swoje emocje i uczucia, używając charakterystycznych dla dziecka form wyrazu;
- 5) rozstaje się z rodzicami bez lęku, ma świadomość, że rozstanie takie bywa dłuższe lub krótsze;
- 6) rozróżnia emocje i uczucia przyjemne i nieprzyjemne, ma świadomość, że odczuwają i przeżywają je wszyscy ludzie;
- 7) szuka wsparcia w sytuacjach trudnych dla niego emocjonalnie; wdraża swoje własne strategie, wspierane przez osoby dorosłe lub rówieśników;
- 8) zauważa, że nie wszystkie przeżywane emocje i uczucia mogą być podstawą do podejmowania natychmiastowego działania, panuje nad nieprzyjemną emocją, np. podczas czekania na własną kolej w zabawie lub innej sytuacji;
- 9) wczuwa się w emocje i uczucia osób z najbliższego otoczenia;
- 10) dostrzega, że zwierzęta posiadają zdolność odczuwania, przejawia w stosunku do nich życzliwość i troskę;
- 11) dostrzega emocjonalną wartość otoczenia przyrodniczego jako źródła satysfakcji estetycznej.

III Społeczny obszar rozwoju dziecka.

Dziecko przygotowane do podjęcia nauki w szkole:

- 1) przejawia poczucie własnej wartości jako osoby, wyraża szacunek wobec innych osób i przestrzegając tych wartości, nawiązuje relacje rówieśnicze;
- 2) odczuwa i wyjaśnia swoją przynależność do rodziny, narodu, grupy przedszkolnej, grupy chłopców, grupy dziewczynek oraz innych grup, np. grupy teatralnej, grupy sportowej;
- 3) posługuje się swoim imieniem, nazwiskiem, adresem;
- 4) używa zwrotów grzecznościowych podczas powitania, pożegnania, sytuacji wymagającej przeproszenia i przyjęcia konsekwencji swojego zachowania;

- 5) ocenia swoje zachowanie w kontekście podjętych czynności i zadań oraz przyjętych norm grupowych; przyjmuje, respektuje i tworzy zasady zabawy w grupie, współdziała z dziećmi w zabawie, pracach użytecznych, podczas odpoczynku;
- 6) nazywa i rozpoznaje wartości związane z umiejętnościami i zachowaniami społecznymi, np. szacunek do dzieci i dorosłych, szacunek do ojczyzny, życzliwość okazywana dzieciom i dorosłym – obowiązkowość, przyjaźń, radość;
- 7) respektuje prawa i obowiązki swoje oraz innych osób, zwracając uwagę na ich indywidualne potrzeby;
- 8) obdarza uwagę inne dzieci i osoby dorosłe;
- 9) komunikuje się z dziećmi i osobami dorosłymi, wykorzystując komunikaty werbalne i pozawerbalne; wyraża swoje oczekiwania społeczne wobec innego dziecka, grupy.

Program „Od przedszkolaka do pierwszaka”

- Blok 1. Znam swoje prawa i obowiązki. Akceptuję siebie. Zgodnie bawię się z innymi
- Blok 6. Dbam o bezpieczeństwo swoje i innych

Blok 1. Znam swoje prawa i obowiązki. Akceptuję siebie. Zgodnie bawię się z innymi

Cele ogólne	Cele szczegółowe (umiejętności dzieci)
1. Motywowanie do zgodnego udziału w życiu grupy przedszkola	<p>Dziecko:</p> <ul style="list-style-type: none"> • rozstaje się z rodzicami po przyjeździe do przedszkola bez lęku, • potrafi przedstawić się na forum grupy, • określa swoje upodobania, zainteresowania, życzenia, marzenia, • przedstawia swoje pomysły i słucha pomysłów innych osób, • stara się ze zrozumieniem odnosić się do problemów innych, • respektuje prawa i obowiązki swoje oraz innych osób, • dba o porządek w swojej szafce i w sali przedszkolnej, • pomaga w dekorowaniu sali, • czeka cierpliwie na swoją kolej w danym działaniu, • odpowiedzialnie wykonuje zadania i obowiązki dyżurnego, • przestrzega zasad zgodnego współdziałania i reguł przyjętych w grupie, zawartych w kodeksie przedszkolaka, • używa zwrotów grzecznościowych, proszę, dziękuję, przepraszam, dzień dobry, do widzenia • aktywnie uczestniczy w zabawach wymagających prostych form współdziałania, np. ustawianie się w pociąg, w pary, w kręgu, w dwóch rzędach; dziewczynki – chłopcy, w dwuszeregu, w półkręgu, w szachownicę, wg piktogramu • aktywnie uczestniczy w organizowanych przez nauczyciela różnorodnych zajęciach, zwłaszcza w zabawach, piosenkach i tańcach integracyjnych, np. z chustą animacyjną, szarfami, obręczami, • aktywnie uczestniczy w zabawach „przeciwko agresji”, • aktywnie uczestniczy w aranżowanych zabawach kształtujących postawę zrozumienia, opiekuńczości, szacunku, współczucia, troskliwości, • wyraża swoje emocje werbalnie i niewerbalnie, • nazywa emocje, w szczególności radość, smutek, złość, zadowolenie, zdziwienie, • okazuje radość z wykonanego zadania,

Cele ogólne	Cele szczegółowe (umiejętności dzieci)
	<ul style="list-style-type: none"> • stara się panować nad własnymi emocjami, • określa swoje samopoczucie, • rozpoznaje wartości związane z umiejętnościami i zachowaniami społecznymi, np. szacunek do dzieci i dorosłych, obowiązkowość itp., • zwraca się do innych dzieci po imieniu, • słucha uważnie wypowiedzi innych, • proponuje własne pomysły innym, • uczestniczy w zabawach relaksacyjnych, odpoczywa przy muzyce, • potrafi odpoczywać, np. przy muzyce, wizualizacji, w środowisku przyrodniczym, podczas słuchania bajki itp., • okazuje radość z przebywania w środowisku przyrodniczym, • odróżnia dobro od zła, • podaje przykłady dobrego i złego zachowania.
<p>2. Rozwijanie umiejętności radzenia sobie w sytuacjach życiowych</p>	<p>Dziecko:</p> <ul style="list-style-type: none"> • potrafi zwrócić się o pomoc do pracownika przedszkola, • radzi sobie w nowych, trudnych sytuacjach, podejmując decyzje, • zgłasza swoje dolegliwości dorosłemu, określając je, np. boli mnie mocno brzuch, nie mogę się schylać, • podejmuje postawione zadania, wytrwale realizuje podjęte zadanie polecane przez nauczyciela, • wyraża swoje zdanie, np. <i>nie podoba mi się..., nie lubię, kiedy...,</i> • zadaje pytania dzieciom i dorosłym, • respektuje polecenia dorosłych, • pośredniczy w przekazywaniu informacji między nauczycielem a rodzicami, • nazywa pomieszczenia przedszkolne, wyjaśnia, do czego służą, co można w nich robić, • aktywnie uczestniczy w aranżowanych zabawach, kształtujących odporność emocjonalną, • potrafi pogodzić się z porażką i przyjąć czyjś sukces.

Blok 6. Dbam o bezpieczeństwo swoje i innych

Cele ogólne	Cele szczegółowe (umiejętności dzieci)
<p>1. Rozwijanie umiejętności zapewniających bezpieczeństwo sobie i innym</p>	<p>Dziecko:</p> <ul style="list-style-type: none"> • przestrzega zasad bezpieczeństwa obowiązujących w przedszkolu i jego otoczeniu, • wyjaśnia, że należy zachować ostrożność wobec nieznanymi osob, zwierząt, roślin, • przestrzega zasad bezpieczeństwa dotyczących zachowania ostrożności względem nieznanymi roślin i zwierząt, • przestrzega zasad bezpieczeństwa dotyczących zakazu zabawy zapalkami, lekarskami i środkami chemicznymi, • przestrzega zasad bezpieczeństwa dotyczących zabaw na śniegu i lodzie, • przestrzega zakazu zabawy w miejscach niedozwolonych, • wyjaśnia, gdzie można bawić się bezpiecznie, • wskazuje niebezpieczne przedmioty, np. mogące wywołać pożar, • wskazuje zagrożenia związane z gorącą wodą, ogniem,

Cele ogólne	Cele szczegółowe (umiejętności dzieci)
	<ul style="list-style-type: none"> • stosuje się do umów i znaków, sygnałów umownych stosowanych przez nauczyciela, służących bezpieczeństwu dzieci, • samodzielnie z zastosowaniem zasad bezpieczeństwa organizuje sobie czas wolny w przedszkolu. • sygnalizuje, jednocześnie opisując, dorosłemu sytuację niebezpieczną w przedszkolu.
2. Uświadamianie dzieciom konieczności przestrzegania zasad bezpieczeństwa w sytuacji zagrożenia	<p>Dziecko:</p> <ul style="list-style-type: none"> • orientuje się, do kogo należy się zwrócić o pomoc w sytuacji niebezpiecznej, • wskazuje numer telefonu policji, straży pożarnej, pogotowia, • uczestniczy w rozmowach dotyczących bezpieczeństwa, wynikających z oglądanych zdarzeń, filmów, ilustracji.
3. Przygotowanie dzieci do właściwego zachowania się w ruchu ulicznym	<p>Dziecko:</p> <ul style="list-style-type: none"> • przechodzi przez ulicę, stosując znane mu zasady bezpieczeństwa, • poprawnie reaguje na sygnalizację świetlną: czerwone światło – stop, zielone światło – przejdź przez ulicę, • wyjaśnia rolę „odblasków” (znaczków, koszulek, czapek), • uczestniczy w wycieczce na skrzyżowanie, omawiając wspólnie z nauczycielem znaczenie sygnalizacji świetlnej (czerwone, żółte, zielone światło) i wybranych znaków, • rozpoznaje wybrane znaki drogowe i wyjaśnia ich znaczenie, • aktywnie uczestniczy w spotkaniu z policjantem.

Podstawa programowa wychowania przedszkolnego

IV Poznawczy obszar rozwoju dziecka

Dziecko przygotowane do podjęcia nauki w szkole:

- 1) wyraża swoje rozumienie świata, zjawisk i rzeczy znajdujących się w bliskim otoczeniu za pomocą komunikatów pozawerbalnych: tańca, intencjonalnego ruchu, gestów, impresji plastycznych, technicznych, teatralnych, mimicznych, konstrukcji i modeli z tworzyw i materiału naturalnego;
- 2) wyraża swoje rozumienie świata, zjawisk i rzeczy znajdujących się w bliskim otoczeniu za pomocą języka mówionego, posługuje się językiem polskim w mowie zrozumiałej dla dzieci i osób dorosłych, mówi płynnie, wyraźnie, rytmicznie, poprawnie wypowiada ciche i głośne dźwięki mowy, rozróżnia głoski na początku i końcu w wybranych prostych fonetycznie słowach;
- 3) odróżnia elementy świata fikcji od realnej rzeczywistości; byty rzeczywiste od medialnych, byty realistyczne od fikcyjnych;
- 4) rozpoznaje litery, którymi jest zainteresowane na skutek zabawy i spontanicznych odkryć, odczytuje krótkie wyrazy utworzone z poznanych liter w formie napisów drukowanych dotyczące treści znajdujących zastosowanie w codziennej aktywności;
- 5) odpowiada na pytania, opowiada o zdarzeniach z przedszkola, objaśnia kolejność zdarzeń w prostych historyjkach obrazkowych, układa historyjki obrazkowe, recytuje wierszyki, układa i rozwiązuje zagadki;
- 6) wykonuje własne eksperymenty językowe, nadaje znaczenie czynnościom, nazywa je, tworzy żarty językowe i sytuacyjne, uważnie słucha i nadaje znaczenie swym doświadczeniom;
- 7) eksperymentuje rytmem, głosem, dźwiękami i ruchem, rozwijając swoją wyobraźnię muzyczną; słucha, odtwarza i tworzy muzykę, śpiewa piosenki, porusza się przy muzyce i do muzyki, dostrzega zmiany charakteru muzyki, np. dynamiki, tempa i wysokości dźwięku oraz wyraża ją ruchem, reaguje na sygnały, muzykuje z użyciem instrumentów oraz innych źródeł dźwięku; śpiewa piosenki z dziecięcego repertuaru oraz łatwe piosenki ludowe; chętnie uczestniczy w zbiorowym muzykowaniu; wyraża emocje i zjawiska pozamuzyczne różnymi środkami aktywności

AUTORKA: Iwona Broda

muzycznej; aktywnie słucha muzyki; wykonuje lub rozpoznaje melodie, piosenki i pieśni, np. ważne dla wszystkich dzieci w przedszkolu, np. hymn przedszkola, charakterystyczne dla uroczystości narodowych (hymn narodowy), potrzebne do organizacji uroczystości np. Dnia Babci i Dziadka, święta przedszkolaka (piosenki okazjonalne) i inne; w skupieniu słucha muzyki;

- 8) wykonuje własne eksperymenty graficzne farbą, kredką, ołówkiem, mazakiem itp., tworzy proste i złożone znaki, nadając im znaczenie, odkrywa w nich fragmenty wybranych liter, cyfr, kreśli wybrane litery i cyfry na gładkiej kartce papieru, wyjaśnia sposób powstania wykreślonych, narysowanych lub zapisanych kształtów, przetwarza obraz ruchowy na graficzny i odwrotnie, samodzielnie planuje ruch przed zapisaniem, np. znaku graficznego, litery i innych w przestrzeni sieci kwadratowej lub liniatury, określa kierunki i miejsca na kartce papieru;
- 9) czyta obrazy, wyodrębnia i nazywa ich elementy, nazywa symbole i znaki znajdujące się w otoczeniu, wyjaśnia ich znaczenie;
- 10) wymienia nazwę swojego kraju i jego stolicy, rozpoznaje symbole narodowe (godło, flaga, hymn), nazywa wybrane symbole związane z regionami Polski ukryte w podaniach, przysłowia, legendach, bajkach, np. o smoku wawelskim, orientuje się, że Polska jest jednym z krajów Unii Europejskiej;
- 11) wyraża ekspresję twórczą podczas czynności konstrukcyjnych i zabawy, zagospodarowuje przestrzeń, nadając znaczenie umieszczonym w niej przedmiotom, określa ich położenie, liczbę, kształt, wielkość, ciężar, porównuje przedmioty w swoim otoczeniu z uwagi na wybraną cechę;
- 12) klasyfikuje przedmioty według: wielkości, kształtu, koloru, przeznaczenia, układa przedmioty w grupy, szeregi, rytmy, odtwarza układy przedmiotów i tworzy własne, nadając im znaczenie, rozróżnia podstawowe figury geometryczne (koło, kwadrat, trójkąt, prostokąt);
- 13) eksperymentuje, szacuje, przewiduje, dokonuje pomiaru długości przedmiotów, wykorzystując np. dłoń, stopę, but;
- 14) określa kierunki i ustala położenie przedmiotów w stosunku do własnej osoby, a także w stosunku do innych przedmiotów, rozróżnia stronę lewą i prawą;
- 15) przelicza elementy zbiorów w czasie zabawy, prac porządkowych, ćwiczeń i wykonywania innych czynności, posługuje się liczebnikami głównymi i porządkowymi, rozpoznaje cyfry oznaczające liczby od 0 do 10, eksperymentuje z tworzeniem kolejnych liczb, wykonuje dodawanie i odejmowanie w sytuacji użytkowej, liczy obiekty, odróżnia liczenie błędne od poprawnego;
- 16) posługuje się w zabawie i w trakcie wykonywania innych czynności pojęciami dotyczącymi następstwa czasu np. wczoraj, dzisiaj, jutro, rano, wieczorem, w tym nazwami pór roku, nazwami dni tygodnia i miesięcy;
- 17) rozpoznaje modele monet i banknotów o niskich nominałach, porządkuje je, rozumie, do czego służą pieniądze w gospodarstwie domowym;
- 18) posługuje się pojęciami dotyczącymi zjawisk przyrodniczych, np. tęcza, deszcz, burza, opadanie liści z drzew, sezonowa wędrówka ptaków, kwitnienie drzew, zamarzanie wody, dotyczącymi życia zwierząt, roślin, ludzi w środowisku przyrodniczym, korzystania z dóbr przyrody, np. grzybów, owoców, ziół;
- 19) podejmuje samodzielną aktywność poznawczą np. oglądanie książek, zagospodarowywanie przestrzeni własnymi pomysłami konstrukcyjnymi, korzystanie z nowoczesnej technologii itd.;
- 20) wskazuje zawody wykonywane przez rodziców i osoby z najbliższego otoczenia, wyjaśnia, czym zajmuje się osoba wykonująca dany zawód;
- 21) rozumie bardzo proste polecenia w języku obcym nowożytnym i reaguje na nie; uczestniczy w zabawach, np. muzycznych, ruchowych, plastycznych, konstrukcyjnych, teatralnych; używa wyrazów i zwrotów mających znaczenie dla danej zabawy lub innych podejmowanych czynności; powtarza rymowanki i proste wierszyki, śpiewa piosenki w grupie; rozumie ogólny sens krótkich historyjek opowiadanych lub czytanych, gdy są wspierane np. obrazkami, rekwizytami, ruchem, mimiką, gestami;
- 22) reaguje na proste polecenie w języku mniejszości narodowej lub etnicznej, używa wyrazów i zwrotów mających znaczenie w zabawie i innych podejmowanych czynnościach: powtarza rymowanki i proste wierszyki, śpiewa piosenki; rozumie ogólny sens krótkich historyjek opowiadanych lub czytanych wspieranych np. obrazkiem, rekwizytem, gestem; zna godło (symbol) swojej wspólnoty narodowej lub etnicznej;
- 23) reaguje na proste polecenie w języku regionalnym – kaszubskim, używa wyrazów i zwrotów mających znaczenie w zabawie i innych podejmowanych czynnościach: powtarza rymowanki i proste wierszyki, śpiewa piosenki; rozumie ogólny sens krótkich historyjek opowiadanych lub czytanych wspieranych np. obrazkiem, rekwizytem, gestem, zna godło (symbol) swojej wspólnoty regionalnej – kaszubskiej.

Program „Od przedszkolaka do pierwszaka”

- Blok 3. Mówię coraz wyraźniej, panuję nad swoim głosem, rozumiem się z innymi
- Blok 4. Coraz lepiej rozumiem siebie i swoje otoczenie
- Blok 7. Jestem jak prawdziwy aktor w teatrze i widz na widowni
- Blok 8. Lubię śpiewać, lubię tańczyć
- Blok 9. Wypowiadam się przez różne działania plastyczne
- Blok 11. Obserwuję pogodę i wiem, jak się zachować, aby było bezpiecznie
- Blok 12. Jestem częścią przyrody, szanuję rośliny i zwierzęta
- Blok 13. Lubię matematykę i rozumiem coraz więcej
- Blok 14. Chcę czytać i pisać – lubię to
- Blok 15. Kocham swoją rodzinę, miejscowość, swój kraj
- Blok 16. Przygotowuję się do posługiwania się językiem obcym nowożytnym
- Blok 17. Przygotowuję się do posługiwania się językiem mniejszości narodowej lub etnicznej lub językiem regionalnym kaszubskim

Blok 3. Mówię coraz wyraźniej, panuję nad swoim głosem, rozumiem się z innymi

Cele ogólne	Cele szczegółowe (umiejętności dzieci)
1. Rozwijanie wrażliwości słuchowej	<p>Dziecko:</p> <ul style="list-style-type: none"> • rozróżnia różne dźwięki z najbliższego otoczenia, • rozpoznaje brzmienie wybranych instrumentów i innych przedmiotów niemelodycznych, • różnicuje dźwięki głośne i ciche, wysokie, niskie, • określa tempo i nastrój muzyki, • na polecenie nauczyciela, sygnał słowny, obrazkowy itp. dziecko mówi cicho, głośno, radośnie, groźnie, smutno, wesoło, powoli, szybko, • rozpoznaje nauczyciela i inne dzieci po głosie, • rozpoznaje piosenkę po melodii, • słuchając rymowanek, wierszy, rozpoznaje i poprawia błąd w tekście, • powtarza prosty rytm podany przez nauczyciela.
2. Ćwiczenie oddechu	<p>Dziecko:</p> <ul style="list-style-type: none"> • poprawnie wykonuje ćwiczenia oddechowe według wskazówek nauczyciela: wciąga powietrze nosem, wypuszcza ustami, regulując długość oddechu; dmucha równomiernie na skrawki papieru, kartkę, wstążkę, wprawiając je w ruch; rozdmuchuje płamę farby na kartce, wydmuchuje skrawki papieru z kubka, puszcza bańki mydlane.
3. Usprawnianie narządów artykulacji	<p>Dziecko:</p> <ul style="list-style-type: none"> • wykonuje ćwiczenia artykulacyjne według wskazówek nauczyciela, • naśladuje różne głosy i odgłosy podczas zabaw dźwiękonaśladowczych, • pokazuje „śmieszne minki”, • wykonuje „gimnastykę buzi i języka”, • recytuje krótkie wierszyki, rymowanki z różnym natężeniem głosu według wskazówek nauczyciela (umowne znaki).
4. Rozwijanie umiejętności porozumiewania się	<p>Dziecko:</p> <ul style="list-style-type: none"> • uważnie słucha poleceń nauczyciela, • zgłasza swoje potrzeby nauczycielowi lub innemu pracownikowi przedszkola, • prawidłowo wykonuje polecenia nauczyciela,

AUTORKA: Iwona Broda

Cele ogólne	Cele szczegółowe (umiejętności dzieci)
	<ul style="list-style-type: none"> • zadaje pytania w sposób zrozumiały, • zwraca się bezpośrednio do swojego rozmówcy: innego dziecka, nauczyciela, innego pracownika przedszkola, • dzieli się swoimi spostrzeżeniami w trakcie rozmowy, • wypowiada się na forum grupy, np. na temat ilustracji, obejrzonej scenki, wysłuchanego opowiadania, • stara się mówić poprawnie pod względem artykulatoryjnym, gramatycznym, fleksyjnym i składniowym, • mówi płynnie, panując nad swoim głosem, • pyta o niezrozumiałe fakty, • porusza ważne dla niego sprawy, formułując dłuższe wypowiedzi, • przedstawia w zabawie czy działaniu swoje pomysły, słuchając także pomysłów innych uczestników, • podejmuje próbę zgodnego wykonania powierzonego zadania w parze, z innym dzieckiem lub w małym zespole.

Blok 4. Coraz lepiej rozumiem siebie i swoje otoczenie

Cele ogólne	Cele szczegółowe (umiejętności dzieci)
<p>1. Stwarzanie sytuacji umożliwiających dzieciom określanie wyniku dodawania i odejmowania oraz dostrzegania efektu zmiany</p>	<p>Dziecko:</p> <ul style="list-style-type: none"> • ustala wynik dodawania lub odejmowania, przeliczając przedmioty w zakresie dziesięciu w trakcie czynności zadaniowych i w trakcie zabaw aranżowanych przez nauczyciela, • dostrzega zmianę podczas rachowania na palcach, zbiorach zastępczych w zakresie dziesięciu, • rozdziela przedmioty, stosując się do umowy „dla każdego po tyle samo” w sytuacjach zadaniowych i w zabawie.
<p>2. Rozwijanie umiejętności klasyfikowania przedmiotów</p>	<p>Dziecko:</p> <ul style="list-style-type: none"> • dobiera obrazki w pary, wyjaśnia związek między nimi, • układa obrazki w sensowną historyjkę, opowiada ją, • klasyfikuje przedmioty ze względu na przeznaczenie i przynależność, • dokonuje prostych klasyfikacji przedmiotów ze względu na wybrane cechy, • stosuje w praktycznym działaniu umiejętność klasyfikowania.
<p>3. Uświadamianie dzieciom sensu zdarzeń przyczynowo-skutkowych i umożliwienie przewidywania następstw</p>	<p>Dziecko:</p> <ul style="list-style-type: none"> • podaje przykłady tego, co się może zdarzyć w wyniku następujących po sobie czynności, • w aranżowanej zabawie ustala ciąg zdarzeń, stara się je zaplanować, tak aby osiągnąć cel, • układa obrazek z wielu części, • układa z danych obrazków sensowne historyjki, • próbuje dokończyć historyjkę, wymyślając najlepsze zakończenie, • układa słownie sensowne opowiadania według metody „zapominalskiego bajarza”, przewidując dalszy ciąg zdarzeń, • określa przyczyny i skutki wydarzeń po wysłuchaniu opowiadania.

Blok 7. Jestem jak prawdziwy aktor w teatrze i widz na widowni

Cele ogólne	Cele szczegółowe (umiejętności dzieci)
1. Budzenie zainteresowania sztuką teatralną	<p>Dziecko:</p> <ul style="list-style-type: none"> • bierze udział w zabawach teatralnych, inscenizacjach, uroczystościach przedszkolnych, odgrywając różne role, • aktywnie uczestniczy w przygotowaniach do przedstawień przedszkolnych, • ilustruje ruchem, mimiką, gestem czynności i sytuacje, • naśladuje wybrane zwierzęta, przedmioty, zawody, używając mimiki, gestu, głosu, • przedstawia krótkie wierszyki, wykorzystując rekwizyty i przebrania, • wyjaśnia wybrane pojęcia związane z teatrem, np. scena, aktor, kurtyna, scenografia, sufler, • jest małym aktorem w przedstawieniach przedszkolnych i pozapredszkolnych, • aktywnie uczestniczy w dramie, pantomimie i innych formach teatralnych, • inicjuje scenki, przedstawia je z innymi dziećmi z użyciem rekwizytów i strojów, • przedstawia teatr cieni, teatrzyk kukiełkowy.
2. Kształtowanie postawy kulturalnego widza	<p>Dziecko:</p> <ul style="list-style-type: none"> • potrafi kulturalnie zachować się na różnorodnych uroczystościach, np. przedstawieniach teatralnych, koncercie, • uważnie ogląda przedstawienia teatralne, • sygnalizuje niekulturalne zachowanie innych, • porównuje zachowanie kulturalne i niekulturalne, dokonując oceny, • reaguje adekwatnie do sytuacji podczas przeżywania spektaklu, • nagradza brawami aktorów.

Blok 8. Lubię śpiewać, lubię tańczyć

Cele ogólne	Cele szczegółowe (umiejętności dzieci)
1. Rozwijanie zainteresowań muzycznych	<p>Dziecko:</p> <ul style="list-style-type: none"> • uważnie słucha piosenek śpiewanych przez nauczyciela, nagrań piosenek, różnych rodzajów muzyki, w tym klasycznej, • śpiewa piosenki dostosowane do jego możliwości głosowych, • śpiewa piosenki z podziałem na role, • rytmizuje krótkie teksty piosenek, jednocześnie rytmicznie klaszcząc, tupiąc, stukając itp., • reaguje na zmiany w muzyce według wskazówek nauczyciela, • dostrzega zmiany dynamiki, tempa i wysokości dźwięków utworu muzycznego podczas zabaw muzycznych, • improwizuje na instrumentach perkusyjnych, • gra rytmicznie na wybranych instrumentach perkusyjnych, • wydobywa dźwięki z różnych przedmiotów, np. gazety, folii, kamyków, patyków, • uczestniczy w przedszkolnej orkiestrze, grając na instrumentach perkusyjnych i innych przedmiotach, • ilustruje krótkie wiersze i opowiadania dźwiękami wydobytymi z różnych przedmiotów, • improwizuje własną i usłyszaną muzykę ruchem, • z pomocą nauczyciela i samodzielnie przedstawia ruchem ułożoną do muzyki krótką historyjkę, • opowiada ułożoną do muzyki krótką historyjkę.

Cele ogólne	Cele szczegółowe (umiejętności dzieci)
2. Rozwijanie zainteresowań tanecznych	<p>Dziecko:</p> <ul style="list-style-type: none"> • chętnie uczestniczy w pługach i tańcach zbiorowych współczesnych, ludowych, narodowych, • porusza się dowolnie do słuchanej muzyki, • porusza się w rytm słyszanej muzyki: maszeruje, podskakuje, lekko porusza się na palcach itd., • tańczy, naśladowując ruchy nauczyciela, • tańczy układy różnorodnych kroków zgodnie z poleceniem nauczyciela, • przedstawia muzykę ruchem ze wstążkami, chustkami, naśladowując nauczyciela, • wymyśla tańce (kroki taneczne) samodzielnie, w parach, w małych zespołach, • prezentuje wymyślone tańce na forum grupy, • okazuje radość z zabaw przy muzyce.

Blok 9. Wypowiadam się przez różne działania plastyczne

Cele ogólne	Cele szczegółowe (umiejętności dzieci)
1. Motywowanie do wypowiadania się poprzez różne techniki plastyczne i rozwijanie wrażliwości na kształty i kolory	<p>Dziecko:</p> <ul style="list-style-type: none"> • rozróżnia kolory zasadnicze i pochodne, nazywając je, • eksperymentuje z mieszaniem kolorów: miesza kolory w wodzie, nakłada na siebie kolorowe szybki, folie, miesza kolory (farby) na palecie, na kartce papieru, na różnych fakturach, • tworzy obraz, wykorzystując barwne plamy, • porównuje odcienie w obrębie jednej barwy, • maluje dłonią, palcami, pędzlem, kłębuszkami waty, gąbką na dużych formatach, • tworzy swobodne, kolorowe kompozycje, stemplując (stemple z ziemniaka, korków, balonów, zwitków bibuły) i stosując odbijanki z różnego materiału, • układa płaskie, przestrzenne, liniowe kompozycje z różnorodnych materiałów (tkaniny, chusty, wstążki, sznurki, materiał naturalny, przyrodniczy, inny), • kreśli linie, kształty kolorową kredą na betonie, na dużych formatach, • tworzy swobodne kompozycje samodzielnie i w małych zespołach – „obrazy Ziemi” z tkanin oraz materiałów naturalnych w bezpośrednim kontakcie z przyrodą, w środowisku naturalnym, • rysuje różnymi rodzajami kredek, patykami na podłożu o różnej fakturze, • eksperymentuje, lepiąc z masy solnej, kolorowych mas terapeutycznych, gliny, masy papierowej, plasteliny, modeliny, mas naturalnych, • wykonuje rzeźby z piasku i śniegu, • tworzy kolaże, • łączy różne materiały, tworząc kompozycje przestrzenne, • wykonuje prace plastyczne, posługując się różnymi technikami, np. malowanie na różnych fakturach, rysowanie, wydzieranki, wycinanki, lepienie, sklejanie, składanki papierowe, rozdmuchiwanie, techniki łączone, • wyraża w pracach plastycznych dostrzeżone piękno otaczającego świata, • tworzy dzieła plastyczne na podstawie bezpośredniej obserwacji, np. roślin, elementów przyrody, ciekawego przedmiotu, postaci, • projektuje na dużych i mniejszych formatach swój wymarzony pokój, dom, ogród, • nadaje nazwy i tytuły swoim dziełom.

Cele ogólne	Cele szczegółowe (umiejętności dzieci)
<p>2. Rozwijanie zainteresowania dziełami sztuki, tradycjami i obrzędami ludowymi swego regionu</p>	<p>Dziecko:</p> <ul style="list-style-type: none"> • opisuje zabytki oglądane w najbliższej okolicy, na filmach, ilustracjach, fotografiach, • wypowiada się na temat oglądanych obrazów, reprodukcji, rzeźb, • uczestniczy w zabawach tematycznych umożliwiających kontakt z dziełami sztuki, np. „wycieczka do muzeum”, „w galerii”, „w pracowni malarskiej”, • pomaga w tworzeniu galerii przedszkolnej, • z uwagą uczestniczy w zwiedzaniu galerii, wystaw, ekspozycji, • wykonuje prace plastyczne związane z tradycjami świątecznymi, obrzędami ludowymi, • ogląda wytwory sztuki ludowej swojego regionu i charakteryzuje je, • wykonuje prace plastyczne, wzorując się na wytworach sztuki ludowej, • dokonuje oceny prac plastycznych, • aktywnie uczestniczy w przygotowaniach do uroczystości związanych z obrzędami ludowymi, tradycjami świątecznymi, obchodami różnorodnych świąt, • aktywnie uczestniczy, pełniąc rolę gospodarza, w uroczystościach związanych z obrzędami ludowymi, obchodami różnorodnych świąt, np. andrzejką, powitanie wiosny, Dzień Babci i Dziadka, Dzień Mamy, Dzień Taty, Dzień Dziecka.

Blok 11. Obserwuję pogodę i wiem, jak się zachować, aby było bezpiecznie

Cele ogólne	Cele szczegółowe (umiejętności dzieci)
<p>1. Rozwijanie umiejętności rozumienia istoty zjawisk atmosferycznych</p>	<p>Dziecko:</p> <ul style="list-style-type: none"> • rozpoznaje zjawiska atmosferyczne charakterystyczne dla danej pory roku, • nazywa niektóre zjawiska atmosferyczne, np. deszcz, śnieg, mróz, wiatr, huragan, burza, błyskawica, mgła, tęcza, • prowadzi obrazkowy kalendarz pogody, wyjaśnia znaczenie zastosowanych symboli na obrazkach, • tworzy obrazki według własnego pomysłu do kalendarza pogody, • naśladuje ruchem, mimiką i głosem niektóre zjawiska pogodowe, • uczestniczy w zabawach eksperymentalnych, poznając właściwości wody, lodu, śniegu i powietrza, • wyjaśnia zjawisko krążenia wody w przyrodzie, • eksperymentuje z piaskiem i gliną, wodą i powietrzem.
<p>2. Uświadamianie dzieciom konieczności zachowania się stosownego do pogody</p>	<p>Dziecko:</p> <ul style="list-style-type: none"> • ubiera się stosownie do pogody, potrafi to wyjaśnić, • określa niebezpieczeństwa wynikające z pogody, np. lizanie sopli w mroźną pogodę, dotykanie językiem metalu w czasie mrozu, bieganie, ślizganie się po zamrzniętych zbiornikach wodnych, wbieganie w czasie upałów do zimnej wody, nadmierne opalanie się, • wymienia pozytywne i negatywne skutki działania promieni słonecznych, • uważnie ogląda film, słucha ilustrowanego opowiadania o tym, jak unikać zagrożeń, np. podczas burzy, silnego wiatru, ulewnego deszczu, • wypowiada się na temat oglądanego filmu, ilustracji dotyczących zagrożeń.

Blok 12. Jestem częścią przyrody, szanuję rośliny i zwierzęta

Cele ogólne	Cele szczegółowe (umiejętności dzieci)
<p>1. Rozwijanie umiejętności związanych z poznaniem świata roślin</p>	<p>Dziecko:</p> <ul style="list-style-type: none"> • opowiada o zmianach zachodzących w przyrodzie w poszczególnych porach roku: jesień – zmiana barw liści i roślin, opadanie liści, coraz zimniej; zima – zamarzanie wody w stawie, jeziorze, sople, zawieja śnieżna; wiosna – rosną rośliny, przylatują ptaki, zmienna pogoda; lato – coraz cieplej, świeci słońce, długo przebywamy na podwórku, • obserwuje przyrodę w najbliższym otoczeniu, • wskazuje przystosowanie roślin do życia w określonym środowisku, • gromadzi dary przyrody w kąciku przyrody i nazywa je, np. kasztany, żółędzie, kamyki, patyki, liście, kawałki kory, niektóre minerały, • aktywnie uczestniczy w organizowaniu kącika przyrodniczego na każdą porę roku, • aktywnie uczestniczy w wycieczkach do parku, sadu, ogrodu, lasu, prowadząc obserwacje, • wyciąga wnioski z prowadzonych obserwacji przyrody w parku, lesie, ogrodzie, • prowadzi notatki obrazkowe z obserwacji przyrody, • aktywnie uczestniczy w hodowli roślin, podejmując działania pielęgnacyjne, np. podlewanie, usuwanie suchych liści, • prowadzi obrazkowe dzienniczki wzrostu roślin na podstawie własnej obserwacji, omawia je, • wymienia, co potrzebne jest roślinie do wzrostu: woda, słońce, gleba, powietrze, nawozy, • nazywa wybrane warzywa i owoce, także egzotyczne, • uczestniczy w zabawach inscenizujących prace w ogrodzie, sadzie, polu, opartych na obserwacji wykonywanych prac, • posługuje się wybranymi narzędziami ogrodniczymi.
<p>2. Rozwijanie umiejętności związanych z poznaniem świata zwierząt</p>	<p>Dziecko:</p> <ul style="list-style-type: none"> • nazywa wybrane zwierzęta żyjące w różnych środowiskach dostępnych bezpośrednio i pośrednio obserwacji, np. zwierzęta żyjące w ogrodzie przedszkolnym, parku, lesie, gospodarstwie wiejskim, a także w zoo, • nazywa wybrane zwierzęta hodowane w domu i gospodarstwie domowym, opisuje ich wygląd i zachowanie, • uczestniczy w wycieczce do gospodarstwa wiejskiego, • naśladuje sposób zachowania, poruszania się, głos wybranych zwierząt, wskazuje różnice i podobieństwa, • porównuje wygląd wybranych zwierząt dorosłych i ich potomstwa, określając charakterystyczne cechy, • wskazuje pożywienie charakterystyczne dla danego zwierzęcia, • obserwuje zwierzęta w przedszkolnym kąciku przyrody, np. rybki, ślimaki, chomiki, świnki morskie, papugi, opisuje i naśladuje ich wygląd i zachowanie, • zbiera materiały dotyczące zwierząt: obrazki, zdjęcia, ilustracje i tworzy z nich albumy, • wskazuje przystosowanie zwierząt do życia w określonym środowisku, • z pomocą nauczyciela dba o przedszkolne zwierzęta, podejmuje działania pielęgnacyjne.

Cele ogólne	Cele szczegółowe (umiejętności dzieci)
3. Kształtowanie postawy szacunku i ochrony przyrody	<p>Dziecko:</p> <ul style="list-style-type: none"> • zachwycą się pięknem otaczającej przyrody podczas spacerów, wycieczek itp., • zachwycą się przyrodą w czasie zajęć w terenie umożliwiających jej poznanie wszystkimi zmysłami, • wykonuje prace plastyczne inspirowane obserwacjami i doświadczeniami zdobytymi podczas zajęć w terenie w bezpośrednim kontakcie z przyrodą, • aktywnie uczestniczy w organizowaniu tematycznych ekspozycji przyrodniczych, • prawidłowo i z szacunkiem zachowuje się w stosunku do zwierząt i roślin, • dba o przyrodę, uczestnicząc wraz z nauczycielem i najbliższymi w działaniach na rzecz ochrony przyrody, np. segregowaniu odpadów, sprzątanii świata, sadzeniu roślin, pielęgnowaniu roślin, dokarmianiu ptaków, opiekowaniu się zwierzętami, • wyjaśnia hasła: „Chcemy żyć z przyrodą w zgodzie nie tylko na święto Ziemi, ale i na co dzień”, „Przyrodę kochamy, więc jej nie zaśmiecamy”, • stosuje się do zasad: „Do buzi cukierki, do kosza papierki”, „Przyrodę kochamy, więc jej pomagamy”, • podejmuje próbę rozwiązania problemu: „Co mogą zrobić dorośli i dzieci z górą śmieci?”, „Co mogą zrobić dorośli i dzieci, aby nie było tak dużo śmieci?”, • eksperymentuje wraz z nauczycielem, poznając właściwości i znaczenie wody, powietrza oraz gleby, • tworzy dzieła artystyczne ukazujące piękno otaczającego świata pod wpływem doznań, wrażeń, doświadczeń nabytych podczas bezpośredniego, wielozmysłowego kontaktu ze światem przyrody.

Blok 13. Lubię matematykę i rozumiem coraz więcej

Cele ogólne	Cele szczegółowe (umiejętności dzieci)
1. Kształcenie umiejętności liczenia	<p>Dziecko:</p> <ul style="list-style-type: none"> • liczy przedmioty ustawione w szereg lub rząd stosownie do swoich możliwości, • rozróżnia błędne liczenie od poprawnego, • szacuje liczbę przedmiotów, • podaje liczbę przedmiotów, • wskazuje na palcach liczbę policzonych przedmiotów, • liczy na palcach i innych zbiorach zastępczych, • ustala liczbę przedmiotów, • z pomocą nauczyciela ustala wynik dodawania i odejmowania, licząc przedmioty w sytuacjach zabawowych, • liczy na palcach w sytuacjach zadaniowych (dodawanie, odejmowanie), • liczy w szerokim zakresie.
2. Rozwijanie umiejętności działania na zbiorach	<p>Dziecko:</p> <ul style="list-style-type: none"> • działa na zbiorach w sytuacjach zadaniowych, życiowych i zabawowych oraz ustala równoliczność zbiorów, choć oceniając „na oko”, może wydawać się, że zbiory nie są równoliczne, • tworzy zbiory przedmiotów.

Cele ogólne	Cele szczegółowe (umiejętności dzieci)
3. Rozwijanie umiejętności posługiwania się liczebnikami porządkowymi	<p>Dziecko:</p> <ul style="list-style-type: none"> • układa przedmioty w szeregi, liczy w możliwie szerokim zakresie, nazywając liczebniki, • układa w szeregi różne przedmioty, np. według wielkości, wysokości, • numeruje schody, sztachetki w płocie, zabawki ustawione w szeregu, określając, który jest np. drugi, piąty itd., • tworzy opowieść ruchową z nauczycielem, zapamiętując ciąg następujących po sobie wydarzeń od początku do końca i od końca do początku, • przedstawia opowieść ruchową wspólnie z nauczycielem od początku do końca i od końca do początku.
4. Rozwijanie orientacji przestrzennej	<p>Dziecko:</p> <ul style="list-style-type: none"> • wskazuje i nazywa części swojego ciała i drugiej osoby, • wskazuje serce i w odniesieniu do niego stronę prawą i lewą, • określa swoje położenie w przestrzeni, używając zwrotów: <i>jestem tu, to jest z przodu, to jest z tyłu, to jest wysoko</i> itd., • porusza się w przestrzeni według poleceń nauczyciela, np. <i>idź do tyłu</i>, • posługuje się wyrażeniami, np. <i>na, pod, obok, za</i> w sytuacjach zadaniowych, • wskazuje przedmioty w przestrzeni z własnego punktu widzenia i z punktu widzenia drugiej osoby, • porozumiewa się z drugą osobą niewerbalnie, • rysuje postać człowieka, stopniowo wzbogacając rysunek w szczegóły, • wskazuje górę i dół kartki w sytuacjach zadaniowych.
5. Rozwijanie umiejętności dostrzegania i rozumienia rytmów	<p>Dziecko:</p> <ul style="list-style-type: none"> • układa przedmioty w szeregi, dostrzegając to, co się powtarza, • kontynuuje rytm, • przekłada dostrzeżony rytm z jednej reprezentacji na inną, np. wyklaskuje rytm ułożony z patyczków, • układa rytm według słownej instrukcji nauczyciela, • dostrzega rytm w wycieczkach, wierszach itp., • wymawia rytmicznie słowa: <i>dzień, noc, dzień, noc...</i> i układa ten rytm np. z klocków, • dostrzega następstwa pór roku i układa ten rytm z przedmiotów, zaznaczając regularność.
6. Kształcenie umiejętności mierzenia	<p>Dziecko:</p> <ul style="list-style-type: none"> • porównuje obiekty pod względem długości, wielkości, • mierzy długość krokami i stopa za stopą, • stosuje umiejętność mierzenia krokami i stopa za stopą w sytuacjach życiowych.

Blok 14. Chcę czytać i pisać – lubię to

Cele ogólne	Cele szczegółowe (umiejętności dzieci)
1. Pomaganie dzieciom w przygotowaniu się do czytania	<p>Dziecko:</p> <ul style="list-style-type: none"> • wykonuje ćwiczenia oparte na spostrzeganiu wzrokowym, np. składa pocięte obrazki, dostrzega zmiany w układzie przedmiotów, dobiera przedmioty i obrazki do pary, odszukuje wskazane przedmioty na obrazku, układa zabawki według wzoru, układa domino obrazkowe, • wykonuje ćwiczenia słuchowe: rozpoznaje, naśladuje dźwięki, dokonuje analizy i syntezy słuchowej wyrazu,

Cele ogólne	Cele szczegółowe (umiejętności dzieci)
	<ul style="list-style-type: none"> • aktywnie uczestniczy w zabawach słownych, • wyodrębnia głoski w słowach, • dzieli wyrazy na sylaby, wypowiadając i klaszcząc rytmicznie, • dzieli zdanie na wyrazy, • porównuje dwa obrazki, • wskazuje zmiany w układankach, obrazkach, • układa krótkie zdania na podstawie obrazka i w sytuacjach zadaniowych, • rytmizuje krótkie zdania, naśladując nauczyciela, • recytuje wiersze, • aktywnie uczestniczy w zabawach rozwijających koordynację wzrokowo-ruchową i wzrokowo-słuchową, • wyszukuje określone litery w tekście, • rozpoznaje napisane swoje imię, • czyta globalnie wyrazy.
<p>2. Pomaganie dzieciom w przygotowaniu się do pisania</p>	<p>Dziecko:</p> <ul style="list-style-type: none"> • wykonuje ćwiczenia manipulacyjne, np. nawleka, przewleka, konstruuje z klocków, układa, lepi, • aktywnie uczestniczy w zabawach ruchowych, w szczególności usprawniających części ciała, w tym kończyny górne, • wykonuje ruchy naprzemienne, • inicjuje ruchy kreatywne, • wykonuje „ćwiczenia paluszkowe”, • aktywnie uczestniczy w ćwiczeniach rozwijających sprawność manualną, np. wodzenie dłonią czy palcami po śladach, malowanie pędzlami różnej grubości, kolorowanie, rysowanie po śladach, obrysowywanie konturów, łączenie linią punktów, rysowanie według wzoru, rysowanie na kartce według poleceń nauczyciela.
<p>3. Budzenie zainteresowania czytaniem i pisanem warunkującym możliwość poznania ciekawych książek, w tym utworów literatury dziecięcej</p>	<p>Dziecko:</p> <ul style="list-style-type: none"> • chętnie ogląda książki, • omawia ulubione ilustracje w książkach, • wyjaśnia znaczenie umiejętności czytania w życiu człowieka, • uważnie słucha opowiadań i bajek, wypowiada się na temat ich treści, • wyjaśnia sens informacji podanych w formie uproszczonych rysunków oraz często stosowanych oznaczeń i symboli, np. na metce przy ubraniu, • „pisze” listy i krótkie historyjki, stosując symboliczne obrazki i znaki oraz odczytuje takie listy otrzymane od innych dzieci, • wykonuje książeczki obrazkowe i „czyta” je, • „czyta” książeczki obrazkowe innych dzieci, • korzysta z biblioteczki grupowej, • wypowiada się na temat ulubionych bohaterów, • uczestniczy w zabawach z pacynkami, kukielkami, przedstawiając wraz z nauczycielem ulubione utwory, • odszukuje w książce, poznając po ilustracjach, określone bajki, wiersze, utwory, • recytuje ulubione utwory, • stosuje zasady właściwego obchodzenia się z książką, • aktywnie uczestniczy w organizowaniu biblioteczki grupowej pt. „Własne książeczki do biblioteczki”, podając propozycje korzystania z niej.

Blok 15. Kocham swoją rodzinę, miejscowość, swój kraj

Cele ogólne	Cele szczegółowe (umiejętności dzieci)
<p>1. Motywowanie do uczestniczenia w życiu rodziny</p>	<p>Dziecko:</p> <ul style="list-style-type: none"> • opowiada o członkach swojej najbliższej rodziny: mamie, tacie, siostrze, bracie, babci, dziadku, • podaje adres zamieszkania, • opowiada o swoim domu i zabawach na swoim podwórku, • wykonuje drobne upominki dla najbliższych z okazji różnorodnych świąt, • opowiada o rodzinnych tradycjach, • opowiada o wydarzeniach rodzinnych, • wypowiada się na temat pracy rodziców, próbując w miarę możliwości pokazać ją za pomocą ruchu, • okazuje szacunek najbliższym w różnych formach, np. pełniąc rolę gospodarza podczas uroczystości, spotkań z rodzicami, wykonując dla nich podarunki, • aktywnie uczestniczy we wspólnych przedszkolnych zajęciach edukacyjnych z najbliższymi, • aktywnie uczestniczy w rodzinnych piknikach, zawodach sportowych i innych spotkaniach rodzinnych w przedszkolu.
<p>2. Kształtowanie postawy patriotycznej w kontekście tożsamości narodowej oraz równości wszystkich ludzi</p>	<p>Dziecko:</p> <ul style="list-style-type: none"> • rozpoznaje godło państwowe w sali przedszkolnej, opowiada, co ono przedstawia, • opisuje flagę Polski dekorującą przedszkole i inne domy, • śpiewa fragment hymnu Polski, zachowując odpowiednią postawę, • nazywa nasz kraj – Polska – kraina, w której mieszkamy, • wie, że jest Polakiem, • wie, że stolicą Polski jest Warszawa, • wie, że Polska należy do Unii Europejskiej, • uczestniczy w podróżach na niby po krajach Unii Europejskiej, • słucha legend związanych z naszą ojczyzną, • nazywa własną miejscowość i rzekę, nad którą leży, wskazując ją na mapie, • obserwuje najbliższe otoczenie w trakcie spacerów i wycieczek, wskazując zachodzące zmiany, • wymienia charakterystyczne cechy regionu, • aktywnie uczestniczy w spotkaniach z ludźmi różnych zawodów, np. policjantem, lekarzem, pielęgniarką, • naśladuje w zabawach czynności ludzi różnych zawodów, • aktywnie uczestniczy w działaniach związanych z pielęgnowaniem polskich tradycji ludowych, • aktywnie uczestniczy w zabawach integracyjnych z rówieśnikami, dziećmi starszymi i młodszymi, niepełnosprawnymi, rozumie, że wszyscy mają równe prawa do zabawy, nauki bez względu na kolor skóry, narodowość i płeć.

Blok 16. Przygotowuję się do posługiwania się językiem obcym nowożytnym

Cele ogólne	Cele szczegółowe (umiejętności dzieci)
1. Motywowanie do nauki języka obcego	<p>Dziecko:</p> <ul style="list-style-type: none"> • dostrzega, że są osoby posługujące się innym językiem, • aktywnie słucha bardzo prostych rymowanek i krótkich piosenek w języku obcym, • reaguje w sposób niewerbalny lub werbalny na bardzo proste polecenia, • aktywnie uczestniczy w wesołych zabawach muzyczno-ruchowych, • naśladuje nauczyciela podczas zabaw ruchowych, muzycznych, teatralnych, konstrukcyjnych, manipulacyjnych i innych, • razem z nauczycielem uczestniczy krótkich scenkach teatralnych i zabawach słownych, • aktywnie uczestniczy w zabawach plastycznych, • aktywnie uczestniczy w grach i zabawach edukacyjnych, • słucha historyjek, krótkich opowiadań i bajek wspieranych konkretami, • próbuje rozwiązywać niewerbalnie lub werbalnie zagadki, • aktywnie uczestniczy w działaniach praktycznych proponowanych przez nauczyciela, np. wspólne pieczenie ciastek, robienie sałatki, kanapek itd., • ogląda krótkie filmy w obcym języku, • aktywnie uczestniczy wraz z nauczycielem i rodzicami we wspólnych zajęciach prowadzonych w języku obcym, • próbuje powtarzać słowa i krótkie zwroty, • próbuje powtarzać wierszyki, • próbuje wypowiadać słowa i krótkie zdania w języku obcym, • próbuje krótko odpowiadać na pytania, • próbuje śpiewać krótkie rymowanki i piosenki, • próbuje nazywać rzeczy w języku obcym.

UWAGA!!!

Nauka języka obcego powinna odbywać się według specjalistycznego programu opracowanego przez osoby posiadające określone prawem kwalifikacje do nauczania danego języka obcego. Program taki będzie szczegółowo podawał cele ogólne i szczegółowe, metody i formy pracy z dzieckiem w wieku przedszkolnym.

Blok 17. Przygotowuję się do posługiwania się językiem mniejszości narodowej lub etnicznej lub językiem regionalnym kaszubskim

Cele ogólne	Cele szczegółowe (umiejętności dzieci)
1. Motywowanie do posługiwania się językiem mniejszości narodowej lub etnicznej lub językiem regionalnym kaszubskim	<p>Dziecko:</p> <ul style="list-style-type: none"> • podaje, do jakiej wspólnoty narodowej, etnicznej lub językowej należy, • rozpoznaje godło swojej wspólnoty narodowej, etnicznej lub językowej, • dostrzega, że są osoby posługujące się innym językiem, • dostrzega elementy podobne i wspólne dla własnej oraz innej kultury, • aktywnie uczestniczy w działaniach związanych z pielęgniowaniem danych tradycji i zwyczajów,

Cele ogólne	Cele szczegółowe (umiejętności dzieci)
	<ul style="list-style-type: none"> • ogląda krótkie filmy dotyczące własnej kultury, historii, tradycji itp., • prowadzi wraz z nauczycielem i rodzicami „kącik kulturowy”, • aktywnie uczestniczy w wielokulturowych zabawach integracyjnych, • aktywnie słucha bardzo prostych rymowanek i krótkich piosenek w języku mniejszości narodowej lub etnicznej lub języku regionalnym kaszubskim, • reaguje w sposób niewerbalny lub werbalny na bardzo proste polecenia wydawane w języku mniejszości narodowej lub etnicznej lub języku regionalnym kaszubskim, • aktywnie uczestniczy w zabawach muzyczno-ruchowych w danym języku, • naśladuje nauczyciela podczas zabaw ruchowych, muzycznych, teatralnych, konstrukcyjnych, manipulacyjnych i innych prowadzonych w danym języku, • razem z nauczycielem uczestniczy w bardzo krótkich scenkach teatralnych prowadzonych w języku mniejszości narodowej lub etnicznej, lub języku regionalnym kaszubskim, • aktywnie uczestniczy w zabawach plastycznych, prowadzonych w języku mniejszości narodowej lub etnicznej lub języku regionalnym kaszubskim, • słucha historyjek w danym języku wspieranych konkretnymi obrazami, • ogląda krótkie filmy w danym języku, • próbuje rozwiązywać niewerbalnie lub werbalnie zagadki, • aktywnie uczestniczy w działaniach praktycznych proponowanych przez nauczyciela, np. wspólne pieczenie ciastek, robienie sałatki, kanapek itp., • aktywnie uczestniczy wraz z nauczycielem i rodzicami we wspólnych zajęciach prowadzonych w języku mniejszości narodowej lub etnicznej lub języku regionalnym, • próbuje powtarzać słowa i krótkie zwroty, • próbuje powtarzać wierszyki, • próbuje mówić słowa i krótkie zdania w danym języku, • próbuje krótko odpowiadać na pytania, • próbuje śpiewać krótkie rymowanki i piosenki, • próbuje nazywać rzeczy w danym języku.

UWAGA!

„Podtrzymywanie poczucia tożsamości narodowej i etnicznej dzieci należących do mniejszości narodowej dokonuje się w trakcie edukacji przedszkolnej realizowanej zgodnie z podstawą programową wychowania przedszkolnego bez wprowadzania dodatkowych zajęć nauczania języka mniejszości, a jedynie przez realizację programu wychowania przedszkolnego w sposób dwujęzyczny. Proporcje między czasem zajęć prowadzonych w języku mniejszości lub regionalnym i zajęć prowadzonych w języku polskim zależą od wyboru sposobu nauczania języka. Możliwe jest:

- prowadzenie zajęć przedszkolnych w języku mniejszości lub regionalnym;
- prowadzenie zajęć w sposób dwujęzyczny – w języku polskim i mniejszości lub języku regionalnym (w równych proporcjach czasowych);
- prowadzenie zajęć w języku polskim, przy czym część tych zajęć w wymiarze 4 godzin (zegarowych) tygodniowo prowadzona jest w języku mniejszości lub regionalnym.

(...) Nauczanie języka mniejszości, języka regionalnego, własnej historii i kultury oraz geografii państwa, z którego obszarami kulturowymi utożsamia się mniejszość narodowa odbywa się na podstawie programów nauczania dopuszczonych do użytku w szkole przez dyrektora szkoły” (Grażyna Płoszajska, *Śląski Kongres Oświaty – materiały szkoleniowe*, Katowice 2014).

JESTEM SZEŚCIOLATKIEM – BĘDĘ SIEDMIOLATKIEM

„Jestem sześciolatkiem, będę siedmiolatkiem” – ogólna charakterystyka rozwoju dzieci sześciolatków:

- są w okresie tzw. równowagi przedszkolnej,
- następuje u nich rozwój pamięci trwałej,
- łatwiej przebiegają procesy hamowania i pobudzania,
- mają silną potrzebę poznawania świata oraz bliższego i dalszego otoczenia,
- posiadają bogaty zasób słownictwa, wypowiadają się pełnymi zdaniami,
- są zdolne do dokonania analizy oraz syntezy przedstawionego materiału,
- rozwija się u nich stopniowo pamięć abstrakcyjna o podłożu słowno-logicznym,
- potrafią skupić uwagę na dłużej i skoncentrować się na wykonywanej czynności,
- próbują świadomie kontrolować wyrażanie emocji,
- znacznie się zwiększa ich zdolność współpracy i współdziałania z innymi,
- polecenia dorosłej osoby kierowane do grupy odnoszą także do siebie i stosują się do nich,
- potrafią przestrzegać zasad i norm społecznych określonych przez dorosłych,
- mają dużą potrzebę ruchu: biegania, siłowania, skakania,
- stają się bardziej odporne na choroby,
- powiększa się płynność i precyzyjność ruchów rąk oraz ich odporność na zmęczenie.

Podstawa programowa wychowania przedszkolnego

I Fizyczny obszar rozwoju dziecka

Dziecko przygotowane do podjęcia nauki w szkole:

- 1) zgłasza potrzeby fizjologiczne, samodzielnie wykonuje podstawowe czynności higieniczne;
- 2) wykonuje czynności samoobsługowe: ubieranie się i rozbieranie, w tym czynności precyzyjne, np. zapinanie guzików, wiązanie sznurowadeł;
- 3) spożywa posiłki z użyciem sztućców, nakrywa do stołu i sprząta po posiłku;
- 4) komunikuje potrzebę ruchu, odpoczynku itp.;
- 5) uczestniczy w zabawach ruchowych, w tym rytmicznych, muzycznych, naśladowczych, z przyborami lub bez nich; wykonuje różne formy ruchu: bieżne, skoczne, z czworakowaniem, rzutne;
- 6) inicjuje zabawy konstrukcyjne, majsterkuje, buduje, wykorzystując zabawki, materiały użytkowe, w tym materiał naturalny;
- 7) wykonuje czynności, takie jak: sprzątanie, pakowanie, trzymanie przedmiotów jedną ręką i oburącz, małych przedmiotów z wykorzystaniem odpowiednio ukształtowanych chwytów dłoni, używa chwytu pisarskiego podczas rysowania, kreślenia i pierwszych prób pisania;
- 8) wykonuje podstawowe ćwiczenia kształtujące nawyk utrzymania prawidłowej postawy ciała;
- 9) wykazuje sprawność ciała i koordynację w stopniu pozwalającym na rozpoczęcie systematycznej nauki czynności złożonych, takich jak czytanie i pisanie.

Program „Od przedszkolaka do pierwszaka”

- Blok 2. Jestem samodzielny, dbam o higienę, ład i porządek
- Blok 5. Dbam o zdrowie i sprawność fizyczną
- Blok 10. Interesuję się techniką, konstruuje i cieszę się, że potrafię to zrobić

Blok 2. Jestem samodzielny, dbam o higienę, ład i porządek

Cele ogólne	Cele szczegółowe (umiejętności dzieci)
1. Wdrażanie do samodzielności i kulturalnego zachowania	<p>Dziecko:</p> <ul style="list-style-type: none"> • samodzielnie wykonuje czynności z zakresu higieny osobistej, np. myje i wyciera rękami ręce i twarz, korzysta z toalety, myje zęby, • spożywa posiłek, zachowuje prawidłową postawę ciała, utrzymuje porządek wokół siebie, • motywuje inne dzieci do kulturalnego spożywania posiłków, • spożywając posiłek, sprawnie posługuje się sztuczcami: łyżką, łyżeczką, nożem, widelcem, • podejmuje próbę serwowania posiłków, np. nalewa zupę z wazy do talerza, podaje zupę w talerzu na stół, • pomaga innym dzieciom w czynnościach samoobsługowych, • składa swoje ubranie, np. strój gimnastyczny, i odkłada je na miejsce, • cieszy się z możliwości pomagania innym, uświadamia innym wartość niesienia pomocy, • dobrze orientuje się w pomieszczeniach przedszkolnych i udziela wskazówek innym dzieciom.
2. Wyrabianie dbałości o ład i porządek	<p>Dziecko:</p> <ul style="list-style-type: none"> • pozostawia po sobie uporządkowane: sprzęt, zabawki, pomoce, • porządkuje we współpracy z innymi dziećmi salę po zakończeniu zabawy, • dba o swoją i cudzą własność, • dekoruje wraz z dorosłym i innymi dziećmi salę przedszkolną, • starannie nakrywa do stołu z zachowaniem zasad higieny oraz udziela wskazówek innym, • sprząta po sobie naczynia, odkłada je we wskazane miejsce, motywuje inne dzieci do takiego zachowania, • oddaje dorosłemu rzeczy znalezione.

Blok 5. Dbam o zdrowie i sprawność fizyczną

Cele ogólne	Cele szczegółowe (umiejętności dzieci)
1. Motywowanie do dbałości o swoje zdrowie	<p>Dziecko:</p> <ul style="list-style-type: none"> • stosuje zasady higieny i zachęca inne dzieci do ich stosowania: mycie rąk przed posiłkami, mycie zębów po posiłkach, mycie rąk po powrocie z podwórka, po skorzystaniu z toalety i wtedy, kiedy ręce są brudne itp., • przygotowuje samodzielnie z podanych składników potrawy, np. z produktów mlecznych, warzyw i owoców, • serwuje przygotowane przez siebie potrawy i zachowuje zasady higieny, • wyjaśnia znaczenie pracy lekarza, • wyjaśnia zasady postępowania w razie choroby, np. konieczność przyjmowania leków, zastrzyków, stosowanie się do poleceń lekarza, • określa zasady zdrowego trybu życia, np. codzienne przebywanie na świeżym powietrzu, ruch, spożywanie warzyw i owoców, • wyjaśnia znaczenie stosowania zasad zdrowego stylu życia dla zdrowia, • dobiera ubranie do warunków pogodowych i wyjaśnia, dlaczego to jest ważne, • dostrzega, co sprzyja dobrej zabawie, nauce i wypoczynkowi, np. brak nadmiernej głośności, dobre oświetlenie, dobry humor,

Cele ogólne	Cele szczegółowe (umiejętności dzieci)
	<ul style="list-style-type: none"> • aktywnie uczestniczy w spacerach, wycieczkach, zabawach na świeżym powietrzu, • chętnie uczestniczy w różnicowanych formach relaksu. • komunikuje swoje potrzeby, np. potrzebę ruchu, odpoczynku, zabawy, posiłku itp., i konsekwentnie oczekuje na ich spełnienie.
2. Motywowanie do dbałości o sprawność fizyczną	<p>Dziecko:</p> <ul style="list-style-type: none"> • aktywnie uczestniczy w zabawach i ćwiczeniach kształtujących prawidłową postawę, • aktywnie uczestniczy w zabawach i ćwiczeniach orientacyjno-porządkowych, • wykonuje ćwiczenia z elementem równowagi, • wykonuje ćwiczenia na czworakach, • aktywnie uczestniczy w zabawach i ćwiczeniach bieżnych, • aktywnie uczestniczy w zabawach i ćwiczeniach z elementem rzutu, celowania, noszenia, toczenia, • aktywnie uczestniczy w zabawach i ćwiczeniach z elementem wspinania się, • aktywnie uczestniczy w zabawach i ćwiczeniach z elementem podskoku i skoku, • aktywnie uczestniczy w zabawach i ćwiczeniach na śniegu i lodzie, • aktywnie uczestniczy w zabawach i ćwiczeniach z zakresu profilaktyki wad postawy, • aktywnie uczestniczy w ćwiczeniach i zabawach prowadzących do poznania przestrzeni, wyczucia czasu, ciężaru, poznania własnego ciała, • inicjuje ruchy kreatywne w sytuacjach zabawowych, wykorzystując różnorodne pomoce i przybory, np. chustki, wstążki, klocki. • aktywnie uczestniczy w zabawach ruchowych rytmiczno-muzycznych z wykorzystaniem przyborów, np. wstążki, szarfy, chustki, laski gimnastycznej, piłki itd., lub bez przyborów, • na sygnał lub umowny znak poprawnie ustawia się w pary, rząd, koło, półokrąg, w rozsypcie, w szeregu, w dwuszeregu oraz według piktogramu, • wykazuje się sprawnością ciała i koordynacją w stopniu pozwalającym na rozpoczęcie systematycznej nauki czynności złożonych, takich jak czytanie i pisanie.

Blok 10. Interesuję się techniką, konstruuję i cieszę się, że potrafię to zrobić

Cele ogólne	Cele szczegółowe (umiejętności dzieci)
1. Rozwijanie zainteresowań technicznych	<p>Dziecko:</p> <ul style="list-style-type: none"> • nazywa narzędzia i urządzenia techniczne codziennego użytku, np. mikser, toster, odkurzac, trzepaczka, kuchenka elektryczna, • wyjaśnia, do czego służą narzędzia i urządzenia techniczne codziennego użytku, np. mikser, toster, odkurzac, trzepaczka, kuchenka elektryczna, • uruchamia w obecności nauczyciela urządzenia techniczne, zabawki, na podstawie obserwacji, • wyjaśnia, jak działają uruchomione w obecności nauczyciela urządzenia techniczne, zabawki mechaniczne, • podejmuje zabawy umożliwiające poznanie różnych środków lokomocji, • podczas majsterkowania posługuje się we właściwy sposób prostymi narzędziami, takimi jak młotek, śrubokręt, klucz, • wykorzystuje z zachowaniem zasad bezpieczeństwa sprzęt gospodarstwa domowego do wykonywania prostych potraw, np. koktajli mlecznych, soków, • podaje przykłady nowoczesnego sprzętu technicznego, maszyn, urządzeń, z jednocześnie wyjaśniając ich przydatność,

Cele ogólne	Cele szczegółowe (umiejętności dzieci)
	<ul style="list-style-type: none"> • dostrzega różnice między urządzeniami dawnymi i współczesnymi, • dostrzega różnice między urządzeniami dawnymi i współczesnymi, • podaje pomysły na ulepszenie istniejących już urządzeń, np. w swoim domu, • wyjaśnia szczegółowo działanie zaprojektowanego przez siebie w formie rysunku wynalazku technicznego, • przedstawia słownie proces powstawania (kolejne etapy) zaprojektowanego przez siebie urządzenia technicznego, • zachowuje ostrożność podczas korzystania z urządzeń technicznych. • sprawnie majsterkuje z wykorzystaniem różnorodnych materiałów, w tym przetwarzalnych i naturalnych.
2. Inspirowanie do działań konstrukcyjnych	<p>Dziecko:</p> <ul style="list-style-type: none"> • trzyma prawidłowo przedmioty jedną ręką i oburącz, • trzyma małe przedmioty z wykorzystaniem odpowiednio ukształtowanych chwytów dłoni, • prawidłowo trzyma kredkę podczas rysowania, np. projektu swojej budowli, konstrukcji, zdobienia znakami literopodobnymi rysunków pojazdów, maszyn itp., • używa chwytu pisarskiego podczas kreślenia i pierwszych prób pisania, np. podpisuje się pod narysowanym projektem własnej konstrukcji, maszyny, zabawki itp., • konstruuje urządzenie techniczne z różnorodnych materiałów, np. klocków, patyczków, plasteliny, sznurka, według własnego projektu opracowanego w formie rysunku, • z podanych elementów konstruuje urządzenie ułatwiające codzienne życie i opisuje jego działanie ze wskazaniem na ulepszenia, • buduje dom marzeń lub inną budowlę według własnego pomysłu lub wspólnego projektu, • opowiada o kolejnych etapach budowy, np. domu marzeń lub innej budowli, wskazuje jej niezwykle cechy i zalety, • konstruuje złożone budowle według własnego pomysłu z różnego rodzaju klocków, • z dumą prezentuje swoje dzieło innym, • motywuje inne dzieci do współtworzenia ciekawych konstrukcji i ulepszania już istniejących, • cieszy się z wykonanego zadania, • porządkuje swoje otoczenie po zakończeniu zabawy czy innego działania, np. pakuje, sprząta, odnosi, przenosi itp., i przypomina o tym innym.

Podstawa programowa wychowania przedszkolnego

II Emocjonalny obszar rozwoju dziecka

Dziecko przygotowane do podjęcia nauki w szkole:

- 1) rozpoznaje i nazywa podstawowe emocje, próbuje radzić sobie z ich przeżywaniem;
- 2) szanuje emocje swoje i innych osób;
- 3) przeżywa emocje w sposób umożliwiający mu adaptację w nowym otoczeniu, np. w nowej grupie dzieci, nowej grupie starszych dzieci, a także w nowej grupie dzieci i osób dorosłych;
- 4) przedstawia swoje emocje i uczucia, używając charakterystycznych dla dziecka form wyrazu;
- 5) rozstaje się z rodzicami bez lęku, ma świadomość, że rozstanie takie bywa dłuższe lub krótsze;

- 6) rozróżnia emocje i uczucia przyjemne i nieprzyjemne, ma świadomość, że odczuwają i przeżywają je wszyscy ludzie;
- 7) szuka wsparcia w sytuacjach trudnych dla niego emocjonalnie; wdraża swoje własne strategie, wspierane przez osoby dorosłe lub rówieśników;
- 8) zauważa, że nie wszystkie przeżywane emocje i uczucia mogą być podstawą do podejmowania natychmiastowego działania, panuje nad nieprzyjemną emocją, np. podczas czekania na własną kolej w zabawie lub innej sytuacji;
- 9) wczuwa się w emocje i uczucia osób z najbliższego otoczenia;
- 10) dostrzega, że zwierzęta posiadają zdolność odczuwania, przejawia w stosunku do nich życzliwość i troskę;
- 11) dostrzega emocjonalną wartość otoczenia przyrodniczego jako źródła satysfakcji estetycznej

III Społeczny obszar rozwoju dziecka

Dziecko przygotowane do podjęcia nauki w szkole:

- 1) przejawia poczucie własnej wartości jako osoby, wyraża szacunek wobec innych osób i przestrzegając tych wartości, nawiązuje relacje rówieśnicze;
- 2) odczuwa i wyjaśnia swoją przynależność do rodziny, narodu, grupy przedszkolnej, grupy chłopców, grupy dziewczynek oraz innych grup, np. grupy teatralnej, grupy sportowej;
- 3) posługuje się swoim imieniem, nazwiskiem, adresem;
- 4) używa zwrotów grzecznościowych podczas powitania, pożegnania, sytuacji wymagającej przeproszenia i przyjęcia konsekwencji swojego zachowania;
- 5) ocenia swoje zachowanie w kontekście podjętych czynności i zadań oraz przyjętych norm grupowych; przyjmuje, respektuje i tworzy zasady zabawy w grupie, współdziała z dziećmi w zabawie, pracach użytecznych, podczas odpoczynku;
- 6) nazywa i rozpoznaje wartości związane z umiejętnościami i zachowaniami społecznymi, np. szacunek do dzieci i dorosłych, szacunek do ojczyzny, życzliwość okazywana dzieciom i dorosłym – obowiązkowość, przyjaźń, radość;
- 7) respektuje prawa i obowiązki swoje oraz innych osób, zwracając uwagę na ich indywidualne potrzeby;
- 8) obdarza uwagę inne dzieci i osoby dorosłe;
- 9) komunikuje się z dziećmi i osobami dorosłymi, wykorzystując komunikaty werbalne i pozawerbalne; wyraża swoje oczekiwania społeczne wobec innego dziecka, grupy.

Program „Od przedszkolaka do pierwszaka”

- Blok 1. Znam swoje prawa i obowiązki. Akceptuję siebie. Zgodnie bawię się z innymi
- Blok 6. Dbam o bezpieczeństwo swoje i innych

Blok 1. Znam swoje prawa i obowiązki. Akceptuję siebie. Zgodnie bawię się z innymi

Cele ogólne	Cele szczegółowe (umiejętności dzieci)
1. Motywowanie do zgodnego udziału w życiu grupy przedszkola	<p>Dziecko:</p> <ul style="list-style-type: none"> • rozstaje się z rodzicami po przyjeździe do przedszkola bez lęku, • przejawia przynależność do danej grupy, np. grupy przedszkolnej, rodziny, grupy teatralnej itp., • dba o porządek w swojej szafce i sali przedszkolnej, • motywuje inne dzieci do dbałości o porządek w swoich szafkach i w sali przedszkolnej, • dekoruje we współpracy z innymi dziećmi salę przedszkolną, • przestrzega w grupie zasad i norm moralnych określonych przez dorosłego, • respektuje swoje obowiązki oraz prawa innych dzieci, • odpowiedzialnie wykonuje obowiązki dyżurnego,

Cele ogólne	Cele szczegółowe (umiejętności dzieci)
	<ul style="list-style-type: none"> • podaje swoje pomysły, np. na ulepszenie zadań dyżurnego, • uczy inne dzieci, jak prawidłowo pełnić funkcję dyżurnego, • motywuje inne dzieci do przestrzegania zasad zgodnego współdziałania i reguł przyjętych w grupie, zawartych w kodeksie przedszkolaka, • używa zwrotów grzecznościowych • aktywnie uczestniczy w zabawach wymagających różnorodnych form współdziałania, np. ustawianie się według polecenia nauczyciela, organizowanie się w zespoły, • inicjuje wspólne tańce, pląsy, zabawy, wzbudzając pozytywne emocje, • wyraża swoje emocje werbalnie i niewerbalnie, adekwatnie do sytuacji, • próbuje świadomie kontrolować wyrażanie emocji, • określa swoje samopoczucie i wskazuje jego przyczynę, • przejawia poczucie własnej wartości jako osoby, • słucha uważnie wypowiedzi innych • podejmuje rozmowę z innymi, • rozróżnia dobre i złe zachowanie. • dokonuje oceny zachowania swojego i innych w kontekście przyjętych grupowych norm i zasad, • czeka cierpliwie na swoją kolej w danym działaniu, • przyjmuje konsekwencje swojego postępowania, • dostrzega wartości związane z umiejętnościami i zachowaniami społecznymi, np. szacunek do dzieci i dorosłych, troskliwość, współczucie, opiekuńczość, szacunek do ojczyzny, życzliwość okazywana dzieciom i dorosłym, obowiązkowość, przyjaźń, radość; • aktywnie uczestniczy w zabawach „przeciwko agresji”.
<p>2. Rozwijanie umiejętności radzenia sobie w sytuacjach życiowych</p>	<p>Dziecko:</p> <ul style="list-style-type: none"> • posługuje się swoim imieniem, nazwiskiem, adresem, • zwraca się o pomoc do dorosłego, • zadaje pytania dzieciom i dorosłym i podejmuje rozmowę, • zgłasza nauczycielowi lub opiekunowi swoje dolegliwości i je opisuje, • respektuje polecenia dorosłych, • potrafi poprosić o wyjaśnienie lub powtórzenie polecenia, • realizuje do końca podjęte zadanie, • przekazuje rodzicom informacje lub polecenia otrzymane od nauczyciela, • sprawnie porusza się po przedszkolu i placu przedszkolnym, • zgłasza dorosłemu zauważoną dolegliwość lub problem innego dziecka, • godzi się ze swoją porażką, • akceptuje czyjś sukces. • okazuje radość z przebywania w środowisku przyrodniczym, dostrzegając jego emocjonalną wartość jako źródło satysfakcji, • dostrzega, że zwierzęta posiadają zdolność odczuwania, więc należy odnosić się do nich życzliwie i z troską jednak z zachowaniem zasad bezpieczeństwa w kontakcie ze zwierzętami.

Blok 6. Dbam o bezpieczeństwo swoje i innych

Cele ogólne	Cele szczegółowe (umiejętności dzieci)
<p>1. Rozwijanie umiejętności zapewniających bezpieczeństwo sobie i innym</p>	<p>Dziecko:</p> <ul style="list-style-type: none"> • przestrzega zasad bezpieczeństwa obowiązujących w przedszkolu i jego otoczeniu, • przypomina innym o przestrzeganiu zasad bezpieczeństwa w przedszkolu i jego otoczeniu, • zachowuje ostrożność wobec nieznanymi osób, roślin, zwierząt, • przestrzega zasad bezpieczeństwa dotyczących zakazu zabawy zapalkami, lekarskami i środkami chemicznymi, nieznanymi przedmiotami, wyjaśniając, dlaczego to ważne, • wyjaśnia, gdzie można bawić się bezpiecznie i dlaczego, • wyjaśnia, podając przykłady zagrożenia związane z gorącą wodą, ogniem, prądem, • stosuje się do umów i znaków, sygnałów umownych stosowanych przez nauczyciela, służących bezpieczeństwu dzieci, • stosuje się do zasad ujętych np. w „Kodeksie bezpiecznego przedszkolaka” dotyczących bezpiecznej zabawy w wodzie (np. strzeżone kąpielisko), na lodzie (lodowisko, a nie zamrznięty staw, rzeka itp.), na śniegu (np. zjazd z góry, a nie przyczepianie się pojazdów), z innymi dziećmi (np. na podwórku, placu przedszkolnym, a nie na ulicy, placu budowy). • sygnalizuje dorosłemu sytuację niebezpieczną w przedszkolu, jednocześnie ją opisując.
<p>2. Uświadamianie dzieciom konieczności przestrzegania zasad bezpieczeństwa w sytuacji zagrożenia</p>	<p>Dziecko:</p> <ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia, do kogo należy się zwrócić o pomoc w sytuacji niebezpiecznej i dlaczego, • podaje numery alarmowe w szczególności: policji, straży pożarnej, pogotowia ratunkowego, wskazując jednocześnie te numery wśród innych, • uczestniczy w rozmowach dotyczących bezpieczeństwa wynikających z oglądanych zdarzeń, filmów, ilustracji, wyjaśniając możliwości unikania sytuacji niebezpiecznych i radzenia sobie z nimi, • w sytuacji zagrożenia prosi o pomoc pracowników przedszkola, • aktywnie uczestniczy w spotkaniach z ludźmi pracującymi dla bezpieczeństwa innych, np. policja, straż pożarna, pogotowie ratunkowe, straż miejska, GOPR, • aktywnie uczestniczy w przedsięwzięciach z zakresu bezpieczeństwa, np. konkursach, quizach.
<p>3. Przygotowanie dzieci do właściwego zachowania się w ruchu ulicznym</p>	<p>Dziecko:</p> <ul style="list-style-type: none"> • właściwie zachowuje się na skrzyżowaniu i podczas przechodzenia przez ulicę, • stosuje zasady prawidłowego zachowania się na skrzyżowaniu z sygnalizacją świetlną, • zakłada „odblaski” przed wyjściem poza teren przedszkola • potrafi wytłumaczyć innym funkcję odblasków, • określa znaczenie w ruchu ulicznym wskazanych przez nauczyciela znaków drogowych, • zadaje sensowne pytania dotyczące bezpieczeństwa podczas spotkania z policjantem, • stosuje się do poleceń nauczyciela podczas przebywania w ruchu ulicznym • poprawnie reaguje na sygnalizację świetlną: czerwone światło – stop, zielone światło – przejdź przez ulicę, • zadaje sensowne pytania dotyczące bezpieczeństwa podczas spotkania z policjantem

Podstawa programowa wychowania przedszkolnego

IV Poznawczy obszar rozwoju dziecka

Dziecko przygotowane do podjęcia nauki w szkole:

- 1) wyraża swoje rozumienie świata, zjawisk i rzeczy znajdujących się w bliskim otoczeniu za pomocą komunikatów pozawerbalnych: tańca, intencjonalnego ruchu, gestów, impresji plastycznych, technicznych, teatralnych, mimicznych, konstrukcji i modeli z tworzyw i materiału naturalnego;
- 2) wyraża swoje rozumienie świata, zjawisk i rzeczy znajdujących się w bliskim otoczeniu za pomocą języka mówionego, posługuje się językiem polskim w mowie zrozumiałej dla dzieci i osób dorosłych, mówi płynnie, wyraźnie, rytmicznie, poprawnie wypowiada ciche i głośne dźwięki mowy, rozróżnia głoski na początku i końcu w wybranych prostych fonetycznie słowach;
- 3) odróżnia elementy świata fikcji od realnej rzeczywistości; byty rzeczywiste od medialnych, byty realistyczne od fikcyjnych;
- 4) rozpoznaje litery, którymi jest zainteresowane na skutek zabawy i spontanicznych odkryć, odczytuje krótkie wyrazy utworzone z poznanych liter w formie napisów drukowanych dotyczące treści znajdujących zastosowanie w codziennej aktywności;
- 5) odpowiada na pytania, opowiada o zdarzeniach z przedszkola, objaśnia kolejność zdarzeń w prostych historiach obrazkowych, układa historyjki obrazkowe, recytuje wierszyki, układa i rozwiązuje zagadki;
- 6) wykonuje własne eksperymenty językowe, nadaje znaczenie czynnościom, nazywa je, tworzy żarty językowe i sytuacyjne, uważnie słucha i nadaje znaczenie swym doświadczeniom;
- 7) eksperymentuje rytmem, głosem, dźwiękami i ruchem, rozwijając swoją wyobraźnię muzyczną; słucha, odtwarza i tworzy muzykę, śpiewa piosenki, porusza się przy muzyce i do muzyki, dostrzega zmiany charakteru muzyki, np. dynamiki, tempa i wysokości dźwięku oraz wyraża ją ruchem, reaguje na sygnały, muzykuje z użyciem instrumentów oraz innych źródeł dźwięku; śpiewa piosenki z dziecięcego repertuaru oraz łatwe piosenki ludowe; chętnie uczestniczy w zbiorowym muzykowaniu; wyraża emocje i zjawiska pozamuzyczne różnymi środkami aktywności muzycznej; aktywnie słucha muzyki; wykonuje lub rozpoznaje melodie, piosenki i pieśni, np. ważne dla wszystkich dzieci w przedszkolu, np. hymn przedszkola, charakterystyczne dla uroczystości narodowych (hymn narodowy), potrzebne do organizacji uroczystości np. Dnia Babci i Dziadka, święta przedszkolaka (piosenki okazjonalne) i inne; w skupieniu słucha muzyki;
- 8) wykonuje własne eksperymenty graficzne farbą, kredką, ołówkiem, mazakiem itp., tworzy proste i złożone znaki, nadając im znaczenie, odkrywa w nich fragmenty wybranych liter, cyfr, kreśli wybrane litery i cyfry na gładkiej kartce papieru, wyjaśnia sposób powstania wykreślonych, narysowanych lub zapisanych kształtów, przetwarza obraz ruchowy na graficzny i odwrotnie, samodzielnie planuje ruch przed zapisaniem, np. znaku graficznego, litery i innych w przestrzeni sieci kwadratowej lub liniatury, określa kierunki i miejsca na kartce papieru;
- 9) czyta obrazy, wyodrębnia i nazywa ich elementy, nazywa symbole i znaki znajdujące się w otoczeniu, wyjaśnia ich znaczenie;
- 10) wymienia nazwę swojego kraju i jego stolicy, rozpoznaje symbole narodowe (godło, flaga, hymn), nazywa wybrane symbole związane z regionami Polski ukryte w podaniach, przysłowia, legendach, bajkach, np. o smoku wawelskim, orientuje się, że Polska jest jednym z krajów Unii Europejskiej;
- 11) wyraża ekspresję twórczą podczas czynności konstrukcyjnych i zabawy, zagospodarowuje przestrzeń, nadając znaczenie umieszczonym w niej przedmiotom, określa ich położenie, liczbę, kształt, wielkość, ciężar, porównuje przedmioty w swoim otoczeniu z uwagą na wybraną cechę;
- 12) klasyfikuje przedmioty według: wielkości, kształtu, koloru, przeznaczenia, układa przedmioty w grupy, szeregi, rytmy, odtwarza układy przedmiotów i tworzy własne, nadając im znaczenie, rozróżnia podstawowe figury geometryczne (koło, kwadrat, trójkąt, prostokąt);
- 13) eksperymentuje, szacuje, przewiduje, dokonuje pomiaru długości przedmiotów, wykorzystując np. dłoń, stopę, but;
- 14) określa kierunki i ustala położenie przedmiotów w stosunku do własnej osoby, a także w stosunku do innych przedmiotów, rozróżnia stronę lewą i prawą;
- 15) przelicza elementy zbiorów w czasie zabawy, prac porządkowych, ćwiczeń i wykonywania innych czynności, posługuje się liczebnikami głównymi i porządkowymi, rozpoznaje cyfry oznaczające liczby od 0 do 10, eksperymentuje z tworzeniem kolejnych liczb, wykonuje dodawanie i odejmowanie w sytuacji użytkowej, liczy obiekty, odróżnia liczenie błędne od poprawnego;
- 16) posługuje się w zabawie i w trakcie wykonywania innych czynności pojęciami dotyczącymi następstwa czasu np. wczoraj, dzisiaj, jutro, rano, wieczorem, w tym nazwami pór roku, nazwami dni tygodnia i miesięcy;

AUTORKA: Iwona Broda

- 17) rozpoznaje modele monet i banknotów o niskich nominałach, porządkuje je, rozumie, do czego służą pieniądze w gospodarstwie domowym;
- 18) posługuje się pojęciami dotyczącymi zjawisk przyrodniczych, np. tęcza, deszcz, burza, opadanie liści z drzew, sezonowa wędrówka ptaków, kwitnienie drzew, zamarzanie wody, dotyczącymi życia zwierząt, roślin, ludzi w środowisku przyrodniczym, korzystania z dóbr przyrody, np. grzybów, owoców, ziół;
- 19) podejmuje samodzielną aktywność poznawczą np. oglądanie książek, zagospodarowywanie przestrzeni własnymi pomysłami konstrukcyjnymi, korzystanie z nowoczesnej technologii itd.;
- 20) wskazuje zawody wykonywane przez rodziców i osoby z najbliższego otoczenia, wyjaśnia, czym zajmuje się osoba wykonująca dany zawód;
- 21) rozumie bardzo proste polecenia w języku obcym nowożytnym i reaguje na nie; uczestniczy w zabawach, np. muzycznych, ruchowych, plastycznych, konstrukcyjnych, teatralnych; używa wyrazów i zwrotów mających znaczenie dla danej zabawy lub innych podejmowanych czynności; powtarza rymowanki i proste wierszyki, śpiewa piosenki w grupie; rozumie ogólny sens krótkich historyjek opowiadanych lub czytanych, gdy są wspierane np. obrazkami, rekwizytami, ruchem, mimiką, gestami;
- 22) reaguje na proste polecenie w języku mniejszości narodowej lub etnicznej, używa wyrazów i zwrotów mających znaczenie w zabawie i innych podejmowanych czynnościach: powtarza rymowanki i proste wierszyki, śpiewa piosenki; rozumie ogólny sens krótkich historyjek opowiadanych lub czytanych wspieranych np. obrazkiem, rekwizytem, gestem; zna godło (symbol) swojej wspólnoty narodowej lub etnicznej;
- 23) reaguje na proste polecenie w języku regionalnym – kaszubskim, używa wyrazów i zwrotów mających znaczenie w zabawie i innych podejmowanych czynnościach: powtarza rymowanki i proste wierszyki, śpiewa piosenki; rozumie ogólny sens krótkich historyjek opowiadanych lub czytanych wspieranych np. obrazkiem, rekwizytem, gestem, zna godło (symbol) swojej wspólnoty regionalnej – kaszubskiej

Program „Od przedszkolaka do pierwszaka”

- Blok 3. Mówię coraz wyraźniej, panuję nad swoim głosem, rozumiem się z innymi
- Blok 4. Coraz lepiej rozumiem siebie i swoje otoczenie
- Blok 7. Jestem jak prawdziwy aktor w teatrze i widz na widowni
- Blok 8. Lubię śpiewać, lubię tańczyć
- Blok 9. Wypowiadam się przez różne działania plastyczne
- Blok 11. Obserwuję pogodę i wiem, jak się zachować, aby było bezpiecznie
- Blok 12. Jestem częścią przyrody, szanuję rośliny i zwierzęta
- Blok 13. Lubię matematykę i rozumiem coraz więcej
- Blok 14. Chcę czytać i pisać – lubię to
- Blok 15. Kocham swoją rodzinę, miejscowość, swój kraj
- Blok 16. Przygotowuję się do posługiwania się językiem obcym nowożytnym
- Blok 17. Przygotowuję się do posługiwania się językiem mniejszości narodowej lub etnicznej lub językiem regionalnym kaszubskim

Blok 3. Mówię coraz wyraźniej, panuję nad swoim głosem, rozumiem się z innymi

Cele ogólne	Cele szczegółowe (umiejętności dzieci)
1. Rozwijanie wrażliwości słuchowej	<p>Dziecko:</p> <ul style="list-style-type: none"> • rozróżnia tony pod względem ich barwy, wysokości i siły, • określa tempo i nastrój muzyki, • wybiera spośród wielu fragmentów muzycznych te, które zna, • powtarza rytm podany przez nauczyciela, • rozpoznaje nieznaną dźwięk spośród wielu znanych, próbuje go określić, np. dźwięk przypominający stukanie obcasami, • przypisuje czynność do usłyszanego fragmentu muzycznego lub dźwięków, • rozpoznaje błędnie zagrana, znaną mu wcześniej piosenkę czy melodię.

Cele ogólne	Cele szczegółowe (umiejętności dzieci)
2. Ćwiczenie oddechu	<p>Dziecko:</p> <ul style="list-style-type: none"> wykonuje ćwiczenia oddechowe według wskazówek nauczyciela, w szczególności: wciąga powietrze nosem, wypuszcza ustami; zdmuchuje krople deszczu, płatki śniegu, listki; nadmuchuje balonik; puszcza banki mydlane; dmucha na płomień świecy, tak aby go nie zgasić, dmucha na lekkie zabawki pływające po wodzie, próbuję samodzielnie gwizdać, oddycha przeponowo w pozycji leżącej, np. z ulubioną zabawką położoną na brzuchu, liczy, wymawia głoski na jednym wydechu, wykonuje ćwiczenia oddechowe według wskazówek nauczyciela, wykorzystując codzienne sytuacje, np. dmuchanie zupy, wąchanie potraw, chuchanie na dłoń.
3. Usprawnianie narządów artykulacji	<p>Dziecko:</p> <ul style="list-style-type: none"> wykonuje ćwiczenia fonacyjne – naśladuje nauczyciela, wykonuje „gimnastykę buzi i języka” – dokładnie naśladuje nauczyciela, wykonuje ćwiczenia narządów artykulacji według wskazówek nauczyciela podczas codziennych sytuacji, np. cmokanie, gdy coś mu smakuje, zlizywanie, oblizywanie, recytuje krótkie wierszyki logopedyczne.
4. Rozwijanie umiejętności porozumiewania się	<p>Dziecko:</p> <ul style="list-style-type: none"> zadaje pytania w sposób zrozumiały, oczekując dokładnej odpowiedzi, przekazuje słowami swoje emocje, przemyślenia, uczucia, mówi poprawnie gramatycznie, wypowiada się zdaniami pełnymi i złożonymi, panuje nad swoim głosem, posługuje się językiem polskim w mowie zrozumiałej dla dzieci i osób dorosłych, mówi płynnie i wyraźnie, potrafi mówić z różnym natężeniem głosu, odróżnia fikcję pojawiającą się np. w bajkach, opowiadaniach, spektaklach teatralnych, filmach, grach komputerowych itp. od rzeczywistości, świata doświadczanego bezpośrednio, wyjaśnia, że zjawiska i postacie fikcyjne: są „na niby”, są wymyślone, swobodnie używa mowy potocznej, porusza ważne dla niego sprawy i oczekuje wyjaśnienia, aktywnie uczestniczy w grupowej rozmowie – zadaje pytania, podaje własne pomysły i uwzględnia pomysły innych, zgodnie wykonuje w parze z innym dzieckiem lub w małym zespole powierzone zadanie, prawidłowo reaguje na pozytywne i negatywne uwagi.

Blok 4. Coraz lepiej rozumiem siebie i swoje otoczenie

Cele ogólne	Cele szczegółowe (umiejętności dzieci)
1. Stwarzanie sytuacji umożliwiających dzieciom określanie wyniku dodawania i odejmowania oraz dostrzegania efektu zmiany	<p>Dziecko:</p> <ul style="list-style-type: none"> obserwuje i dostrzega zmianę powstałą w wyniku dodawania lub odejmowania przedmiotów, manipuluje przedmiotami: dosuwa, odsuwa, ustala wynik dodawania i odejmowania, kierując się zasadą „muszę je wszystkie policzyć”;

Cele ogólne	Cele szczegółowe (umiejętności dzieci)
	<ul style="list-style-type: none"> • określa wynik dodawania i odejmowania poprzez manipulowanie przedmiotami i liczenie ich, np. na palcach, patyczkach, kasztanach, • podejmuje próbę obliczenia wyniku w pamięci, • układa zadania z pomocą nauczyciela, • układa zadania samodzielnie, • zapisuje czynności matematyczne z zastosowaniem różnych symboli: + - =, np. $2 + 3 = 5$ • konstruuje gry z pomocą nauczyciela.
<p>3. Uświadamianie dzieciom sensu zdarzeń przyczynowo-skutkowych i umożliwienie przewidywania następstw</p>	<p>Dziecko:</p> <ul style="list-style-type: none"> • podaje przykłady tego, co się może zdarzyć w wyniku następujących po sobie czynności oraz co było przyczyną tego ciągu zdarzeń, • odpowiada na pytania: <i>Dlaczego tak się stało? Co się może stać? Co by było gdyby?</i>, • planuje czynności, które prowadzą do osiągnięcia zamierzonego celu, • analizuje różne zdarzenia i sytuacje, szukając odpowiedzi na pytanie, co można zrobić, aby było lepiej, • podaje przykłady zdarzeń odwracalnych i nieodwracalnych, • układa z kilku obrazków sensowne historyjki, wskazując, co było przedtem i co może dalej się wydarzyć, • opowiada historyjkę ułożoną samodzielnie z losowo wybranych obrazków, • wymyśla najlepsze zakończenie danej historyjki, uzasadniając swój pomysł, • układa słownie sensowne opowiadania według metody „zapominalskiego bazarza”, przewidując dalszy ciąg zdarzeń, oraz wskazuje możliwy, inny, początek tego samego sensownego opowiadania, • przedstawia słownie treść ułożonej przez siebie historyjki, ilustrując ją obrazkami.

Blok 7. Jestem jak prawdziwy aktor w teatrze i widz na widowni

Cele ogólne	Cele szczegółowe (umiejętności dzieci)
<p>1. Budzenie zainteresowania sztuką teatralną</p>	<p>Dziecko:</p> <ul style="list-style-type: none"> • aktywnie uczestniczy w spektaklach teatralnych, inscenizacjach, zabawach parateatralnych, odgrywa w nich role, • aktywnie uczestniczy jako aktor w spektaklach teatralnych, inscenizacjach, zabawach parateatralnych, wykorzystuje rekwizyty i przebrania, • wymyśla krótkie teatryki, np. kukielkowe, angażuje dzieci do przedstawienia, • wykonuje elementy scenografii do przedstawień przedszkolnych, • wykonuje elementy kostiumów teatralnych, • wykonuje proste rekwizyty teatralne, • wykonuje proste kukielki lub pacynki i wykorzystuje je w przedstawieniach przedszkolnych.
<p>2. Kształtowanie postawy kulturalnego widza</p>	<p>Dziecko:</p> <ul style="list-style-type: none"> • kulturalnie zachowuje się na różnego rodzaju wydarzeniach kulturalnych, np. przedstawienie, spektakl, koncert, • zwraca uwagę dzieciom niekulturalnie zachowującym się w teatrze, kinie, na koncercie itp., • z uwagą ogląda przedstawienie teatralne, reagując adekwatnie do sytuacji, np. śmieje się w odpowiednim momencie, nagradza brawami.

Blok 8. Lubię śpiewać, lubię tańczyć

Cele ogólne	Cele szczegółowe (umiejętności dzieci)
1. Rozwijanie zainteresowań muzycznych	<p>Dziecko:</p> <ul style="list-style-type: none"> • uważnie słucha różnych rodzajów muzyki, • aktywnie słucha piosenek śpiewanych przez nauczyciela, nagrań, różnych rodzajów muzyki, w tym klasycznej, • śpiewa piosenki z akompaniamentem i a capella solo, w duecie, w małych zespołach, chóralnie, • śpiewa piosenki dostosowane do jego możliwości głosowych z repertuaru dziecięcego, a także piosenki ludowe, dworskie itp. • wykonuje ćwiczenia inhibicyjno-icytacyjne związane z reagowaniem na sygnał muzyczny i rozwijaniem orientacji w przestrzeni, • reaguje ruchem na zmiany dynamiki, tempa i wysokości dźwięków utworu muzycznego, • aktywnie uczestniczy w zbiorowym muzykowaniu z wykorzystaniem np. instrumentów perkusyjnych, dzwonek chromatycznych, przedmiotów niemelodycznych, • ilustruje krótkie wiersze i opowiadania, a także stany emocjonalne, pojęcia i zjawiska pozamuzyczne dźwiękami wydobytymi z różnych przedmiotów, instrumentów, a także ruchem, głosem, • gra na instrumentach perkusyjnych samodzielnie, a także naśladowując nauczyciela, • wygrywa podany rytm na wybranych instrumentach perkusyjnych, • gra na instrumentach perkusyjnych w przedszkolnej orkiestrze, • ilustruje utwór literacki dźwiękami wydobywanymi z różnych przedmiotów: gazet, folii, kamyków, patyków, butelek z wodą, • gra na instrumentach i różnych przedmiotach niemelodycznych zgodnie z partyturą (np. według metody Batii Strauss), • próbuje grać prostą znaną melodię na dzwonek chromatycznych, • rozpoznaje brzmienie niektórych instrumentów muzycznych np. fortepianu lub pianina, skrzypiec, fletu prostego, dzwonek, • przedstawia ruchem charakter muzyki, • „maluje” słyszaną muzykę • improwizuje ruchem, mimiką, gestem do słuchanej muzyki.
2. Rozwijanie zainteresowań tanecznych	<p>Dziecko:</p> <ul style="list-style-type: none"> • aktywnie uczestniczy w pioskach i tańcach zbiorowych współczesnych, ludowych, narodowych, • porusza się krokiem dostawnym i w naprzemiennych podskokach w rytm słuchanej muzyki, • przedstawia muzykę tańcem z rekwizytami, np. wstążki, chustki, folie, wachlarze, • opowiada tańcem, gestem, ruchem utwór literacki inspirowany muzyką, • tańczy układy różnorodnych kroków zgodnie z poleceniem nauczyciela, • wymyśla tańce samodzielnie, w parach, w małych zespołach z wykorzystaniem rekwizytów, • estetycznie porusza się w takt muzyki np. lekko, płynnie, z dbałością ruchów.

Blok 9. Wypowiadam się przez różne działania plastyczne

Cele ogólne	Cele szczegółowe (umiejętności dzieci)
<p>1. Motywowanie do wypowiadania się poprzez różne techniki plastyczne i rozwijanie wrażliwości na kształty i kolory</p>	<p>Dziecko:</p> <ul style="list-style-type: none"> • nazywa kolory podstawowe i pochodne, • nazywa niektóre kolory powstałe w wyniku zmieszania barw, np. brązowy, różowy, • dostrzega i próbuje nazywać odcienie w obrębie danej barwy, • rozróżnia kolory ciepłe i zimne, • maluje różnymi rodzajami farb, m.in. tempera, akwarela, plakatowa, • maluje na dużych i małych formatach, używając różnorodnych narzędzi, np. pędzla, kłębuszka waty, bibułki, gąbki, • tworzy obraz z barwnych plam, nadaje mu tytuł, • rysuje na różnorodnych powierzchniach, używając np. różnych rodzajów kredek, patyków, kredy, węgla, • z namalowanych dowolnie kolorowych plam wydobywa kształty i komponuje z nich obraz, • rysuje np. pastelami olejnymi postacie w ruchu, • tworzy kompozycje na dany temat i według własnego pomysłu z zastosowaniem różnorodnych materiałów (np. stemple z ziemniaka, korków, balonów, zwitków bibuły, folii bąbelkowej; materiał naturalny; włóczka, nitki), • tworzy kompozycje płaskie, liniowe, przestrzenne z zastosowaniem różnorodnych materiałów i nadaje im tytuł, • tworzy różnorodne kompozycje na dany temat oraz według własnego pomysłu w bezpośrednim kontakcie z naturą, • rysuje i maluje z natury, • wykonuje rzeźby, płaskorzeźby i kompozycje z piasku, śniegu, masy solnej, papierowej, plasteliny, modeliny, mas terapeutycznych i innych, • wykonuje dzieła inspirowane muzyką, • posługuje się w działaniach twórczych różnymi technikami, • tworzy na różnych fakturach, • tworzy jak najwięcej rysunków, za pomocą np. kredek tylko w trzech podstawowych kolorach, • wykonuje własne eksperymenty graficzne np. farbą, kredką, ołówkiem, mazakiem, kredą itp., na dużych i małych powierzchniach, • tworzy proste i złożone znaki i nadaje im znaczenie, • odkrywa w tworzonych znakach i obrazach fragmenty wybranych liter i cyfr, • przetwarza obraz ruchowy na graficzny i odwrotnie, np. w rytm słuchanej muzyki • planuje rysunek na całej powierzchni kartki, • wykonuje projekt, np. domu, pokoju, ogrodu, ubrania, wystrój mieszkania, • nadaje tytuły stworzonym przez siebie obrazom, kompozycjom, rzeźbom.
<p>2. Rozwijanie zainteresowania dziełami sztuki, tradycjami i obrzędami ludowymi swego regionu</p>	<p>Dziecko:</p> <ul style="list-style-type: none"> • gromadzi ilustracje, zdjęcia różnorodnych dzieł sztuki regionalnej, obrzędów ludowych swego regionu, • tworzy albumy ze zgromadzonych ilustracji, zdjęć różnorodnych dzieł sztuki regionalnej, obrzędów ludowych swego regionu,

AUTORKA: Iwona Broda

Cele ogólne	Cele szczegółowe (umiejętności dzieci)
	<ul style="list-style-type: none"> • rysuje zabytki oglądane w najbliższej okolicy, na filmach, ilustracjach, fotografiach, • współtworzy kącik regionalny, gromadzi i opisuje przedmioty związane ze sztuką, obrzędami, tradycjami ludowymi swego regionu, • współtworzy dekoracje do uroczystości związanych z różnorodnymi świętami, np. na Wielkanoc, powitanie wiosny, • z uwagą uczestniczy w zwiedzaniu galerii, wystaw, ekspozycji i uczestniczy w rozmowie na temat oglądanych dzieł, • wykonuje prace plastyczne, inspirując się wytworami sztuki regionalnej, narodowej, • omawia oglądane dzieła sztuki i dostrzega ich walory artystyczne, • dokonuje oceny dzieła wykonanego przez siebie i innych, • uczestniczy w organizacji przedsięwzięć pielęgnujących tradycje, w szczególności swojego regionu.

Blok 11. Obserwuję pogodę i wiem, jak się zachować, aby było bezpiecznie

Cele ogólne	Cele szczegółowe (umiejętności dzieci)
<p>1. Rozwijanie umiejętności rozumienia istoty zjawisk atmosferycznych</p>	<p>Dziecko:</p> <ul style="list-style-type: none"> • nazywa i ilustruje np. ruchem, niektóre zjawiska atmosferyczne, takie jak deszcz, śnieg, mróz, wiatr, huragan, burza, błyskawica, mgła, tęcza, • systematycznie prowadzi kalendarz pogody, wyjaśnia znaczenie symboli zastosowanych na obrazkach, • podejmuje próbę wyjaśnienia zjawisk atmosferycznych, takich jak mżawka, grad, rosa, szron, szadź, mgła, tęcza, błyskawica, grzmot, • określa zjawiska atmosferyczne charakterystyczne dla danej pory roku, • wyciąga wnioski z obserwacji płatków śniegu, • eksperymentuje z piaskiem, gliną, wodą, powietrzem, śniegiem, lodem i wyciąga wnioski, • w trakcie zajęć poglądowych szuka odpowiedzi na pytania typu: <i>Jak powstaje burza? Skąd się biorą chmury? Jak powstaje deszcz? Jak powstaje śnieg? Jak powstaje tęcza?</i> itp.
<p>2. Uświadamianie dzieciom konieczności zachowania się stosownego do pogody</p>	<p>Dziecko:</p> <ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia pojęcia: <i>susza, powódź</i> i określa związane z nimi zagrożenia, • wyjaśnia pojęcie ubierania się „na cebulkę” w chłodne dni, określa korzyści z tego płynące, • aktywnie uczestniczy w quizie, odpowiadając na pytania: <i>Kiedy noszę kalosze?, Kiedy składam, a kiedy rozkładam parasol?, Co robię, gdy pada deszcz?, Co robię, gdy pada śnieg?, Jak się ubieram, gdy pada deszcz?, Jak się ubieram, gdy pada śnieg?, Co zakładam, gdy świeci słońce?</i> itp., • ubiera się stosownie do pogody, • segreguje ubrania według przydatności do danej pogody,

Cele ogólne	Cele szczegółowe (umiejętności dzieci)
	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia znaczenie tkanin ubraniowych z włókien naturalnych, • projektuje ubranie odpowiednie do danej pogody, uzasadnia swój pomysł, • określa i wyjaśnia niebezpieczeństwa wynikające z pogody, np. lizanie sopli w mroźną pogodę, dotykanie językiem metalu w czasie mrozu, bieganie, ślizganie się po zamrożonych zbiornikach wodnych, wbieganie w czasie upałów do zimnej wody, nadmierne opalanie się, stawanie pod drzewem w czasie burzy.

Blok 12. Jestem częścią przyrody, szanuję rośliny i zwierzęta

Cele ogólne	Cele szczegółowe (umiejętności dzieci)
1. Rozwijanie umiejętności związanych z poznaniem świata roślin	<p>Dziecko:</p> <ul style="list-style-type: none"> • określa, opowiada i wskazuje zmiany zachodzące w przyrodzie charakterystyczne dla danej pory roku: jesień – zmiana barw liści i roślin, opadanie liści, coraz zimniej; zima – zamarzanie wody w stawie, jeziorze, sople, zawieja śnieżna; wiosna – rosną rośliny, przylatują ptaki, zmienna pogoda; lato – coraz cieplej, świeci słońce, długo przebywamy na podwórku, • dostrzega podczas obserwacji ciekawe elementy w środowisku przyrodniczym, np. interesujący liść, gałązka, roślina, kamień, kawałek kory, • gromadzi dary przyrody żywej i nieożywionej, nazywa je, np. kasztany, żołądźcie, patyki, liście, kawałki kory, warzywa, owoce, grzyby, kamyki, niektóre minerały, • prowadzi hodowlę roślin, notuje symboliczne swoje spostrzeżenia, • podejmuje działania pielęgnacyjne roślin w przedszkolu i ogródku przedszkolnym, np. podlewanie, usuwanie suchych części roślin, • sprawnie posługuje się wybranymi, prostymi i bezpiecznymi narzędziami ogrodniczymi, • szuka roślin chronionych podczas spacerów i wycieczek, • tworzy albumy ze zgromadzonych ilustracji, własnych rysunków, zdjęć, okazów naturalnych na temat „Niezwykły świat roślin”, • wykonuje prace plastyczne na temat „Moja niezwykła roślina” i uzasadnia swój wybór.
2. Rozwijanie umiejętności związanych z poznaniem świata zwierząt	<p>Dziecko:</p> <ul style="list-style-type: none"> • dokonuje charakterystyki wybranych zwierząt żyjących w różnych środowiskach dostępnych bezpośredniej i pośredniej obserwacji, np. zwierzęta żyjące w ogrodzie przedszkolnym, parku, lesie, gospodarstwie wiejskim, domowym, przedszkolnym kąci przyrodniczym, a także w zoo, • naśladuje sposób zachowania, poruszania się, głos wybranych zwierząt, wskazuje różnice i podobieństwa, • aktywnie uczestniczy w obserwacji z wykorzystaniem lupy na temat „Mikrokosmos, czyli świat pod stopami”, prowadzi notatki w formie rysunków, • z pomocą nauczyciela dba o przedszkolne zwierzęta, np. o chomika, świnkę, ślimaki, rybki, ptaki, • z zaciekawieniem ogląda książki, filmy o zwierzętach prehistorycznych, • opracowuje albumy, wykorzystując zgromadzone zdjęcia, ilustracje, własne rysunki, na temat „Zwierzęta żyjące dawno temu i dzisiaj”.

Cele ogólne	Cele szczegółowe (umiejętności dzieci)
3. Kształtowanie postawy szacunku i ochrony przyrody	<p>Dziecko:</p> <ul style="list-style-type: none"> • zachwyca się pięknem otaczającej je przyrody, wyraża swoje odczucia np. w formie plastycznej, teatralnej, muzycznej, słownej, • aktywnie uczestniczy w zajęciach umożliwiających poznawanie przyrody wielozmysłowo, • tworzy wspólnie z dorosłymi tematyczne ekspozycje przyrodnicze, • wyjaśnia hasła: „Szanujesz wodę, szanujesz przyrodę”, „Przyrodę kochamy, więc jej pomagamy”, „Czyste powietrze, las i woda to przyrody uroda”, • podaje propozycje rozwiązania problemu: „Co mogą zrobić dorośli i dzieci z górą śmieci?”, „Co mogą zrobić dorośli i dzieci, aby nie było tak dużo śmieci?”, • oszczędnie korzysta z wody podczas mycia, • osłania w ogródku przedszkolnym rośliny wrażliwe na mróz, • porządkuje ogródek przedszkolny, np. grabi liście, spulchnia ziemię, wrywa chwasty, zbiera i segreguje z nauczycielem nasiona do wysiewu na przyszły rok, sieje, sadi, podlewa rośliny, • opiekuje się kącikiem przyrody, np. podlewa, myje, przesadza rośliny doniczkowe, usuwa uschnięte liście, • czynnie chroni przyrodę wraz z nauczycielem i najbliższymi (np. segregowanie odpadów, „sprzątanie świata”, sadzenie roślin, pielęgnowanie roślin, dokarmianie ptaków, opiekowanie się zwierzętami).

Blok 13. Lubię matematykę i rozumiem coraz więcej

Cele ogólne	Cele szczegółowe (umiejętności dzieci)
1. Kształcenie umiejętności liczenia	<p>Dziecko:</p> <ul style="list-style-type: none"> • sprawnie liczy przedmioty, ustala, ile ich jest razem, • stosuje sprawne liczenie w sytuacjach życiowych, np. dla tyłu dzieci trzeba przygotować tyle talerzy, • rozróżnia błędne liczenie od poprawnego, • wskazuje i nazywa cyfry od 0 do 9 i więcej • liczy przedmioty, przekraczając próg dziesiątkowy, • dostrzega rytm dziesiątkowy, • kontynuuje liczenie od dowolnego miejsca, np. pięć, sześć,...., • liczy przedmioty wstecz, także od dowolnego miejsca, • pokazując na palcach, liczy piątkami i dziesiątkami, • ustala i respektuje umowy w trakcie kupna i sprzedaży w sytuacjach zabawowych, • rozpoznaje modele monet i banknotów o niskich nominałach, • porządkuje monety i banknoty z pomocą nauczyciela lub bez pomocy, • wyjaśnia, do czego służą pieniądze w gospodarstwie domowym, • konstruuje gry z pomocą nauczyciela i samodzielnie lub zespołowo, np. gry ściganki.
2. Rozwijanie umiejętności działania na zbiorach	<p>Dziecko:</p> <ul style="list-style-type: none"> • wnioskuje o stałej liczbie elementów w zbiorze na podstawie obserwowanych zmian, np. zsuniecie elementów zbioru, • ustala równoliczność zbiorów poprzez liczenie albo jednoznaczne przyporządkowanie (ustawianie w pary), • uczestniczy w grach i zabawach ułatwiających poznanie aspektu kardynalnego liczby, • porównuje liczby, stosując znaki $<$, $>$.

Cele ogólne	Cele szczegółowe (umiejętności dzieci)
3. Rozwijanie umiejętności posługiwania się liczebnikami porządkowymi	<p>Dziecko:</p> <ul style="list-style-type: none"> • dostrzega regularność układu pozycyjnego, • układa przedmioty w szeregi, liczy, przekraczając próg dziesiątkowy, posługuje się nazwami liczebników, • określa miejsce przedmiotu w rzędzie: <i>ten jest trzeci, szósty...</i>, • liczy obiekty ustawione w rzędzie od początku do końca i odwrotnie oraz z dowolnego miejsca, licząc dalej i wstecz, • aktywnie uczestniczy w grach i zabawach ułatwiających poznanie aspektu porządkowego liczby, np. podczas jazdy windą.
4. Rozwijanie orientacji przestrzennej	<p>Dziecko:</p> <ul style="list-style-type: none"> • różnicuje lewą i prawą stronę własnego ciała, • słownie ustala relacje „ja i moje otoczenie” z własnego punktu widzenia, • rozpatruje otoczenie z punktu widzenia drugiej osoby, • wytycza kierunki w przestrzeni od obranego przedmiotu, np. na lewo od, za przedmiotem, z tyłu, • orientuje się na kartce papieru: lewy brzeg, prawy, góra, dół, prawy górny róg.
5. Rozwijanie umiejętności dostrzegania i rozumienia rytmów	<p>Dziecko:</p> <ul style="list-style-type: none"> • przekłada jeden rytm na drugi, np. ułożony rytm z klocków na rytm dźwiękowy (np. klaskanie, stukanie), • koduje rytm na kartce papieru w postaci szlaczka, • orientuje się, co oznaczają pojęcia <i>wczoraj, przedwczoraj, jutro, pojutrze</i>, • dostrzega rytm i stałe następstwo pór roku, miesięcy, dni tygodnia, nocy i dnia, • układa kalendarze, np. z klocków, patyczków, uwzględniając prawidłowość stałego następstwa pór roku, miesięcy, dni tygodnia.
6. Kształcenie umiejętności mierzenia	<p>Dziecko:</p> <ul style="list-style-type: none"> • porównuje obiekty pod względem długości, wielkości, • mierzy długość krokami i stopą za stopą, łokciem, dłonią, palcami, • stosuje umiejętność mierzenia krokami i stopą za stopą, łokciem, dłonią, palcami w sytuacjach życiowych, • odmierza długości klockiem, patykiem, sznurkiem w codziennych sytuacjach, wnioskuje o stałości długości w sytuacjach zadaniowych, • mierzy obiekty narzędziami pomiaru długości: miarą krawiecką, linijką, taśmą mierzniczą, miarą stolarską.
7. Kształcenie intuicji geometrycznych	<p>Dziecko:</p> <ul style="list-style-type: none"> • wyodrębnia kształty i je nazywa: kwadratowy – kwadrat, okrągły – koło, trójkątny – trójkąt, prostokątny – prostokąt, • układa kompozycje z mozaiki geometrycznej, klocków, • ustala na poziomie intuicji, czym jest koło, prostokąt, kwadrat, trójkąt, • eksperymentuje i wypowiada się na temat efektów, np. lustrzanego odbicia, przesunięcia i obrotu figur geometrycznych, • projektuje parkiety, tkaniny, tapety, mieszkania z kartoników o różnych kształtach, stosuje obroty i złożenia.

Blok 14. Chcę czytać i pisać – lubię to

Cele ogólne	Cele szczegółowe (umiejętności dzieci)
<p>1. Pomaganie dzieciom w przygotowaniu się do czytania</p>	<p>Dziecko:</p> <ul style="list-style-type: none"> • wykonuje ćwiczenia oparte na percepcji słuchowej, np. różnicuje dźwięki z otoczenia, głosy ptaków, innych zwierząt, dźwięki instrumentów, • wypowiada wyrazy na podstawie usłyszanych głosek, • dopowiada rozpoczęte wyrazy i zdania, • opowiada o zdarzeniach z przedszkola, • wykonuje ćwiczenia oparte na spostrzeganiu wzrokowym, np. składa pocięte obrazki, dostrzega zmiany w układzie przedmiotów, dobiera przedmioty i obrazki do pary, odszukuje wskazane przedmioty na obrazku, układa zabawki według wzoru, układa domino obrazkowe, zapamiętuje położenie obrazków, opowiada, co widzi na obrazkach, • orientuje się na kartce papieru, np. wykonując polecenia nauczyciela: „Narysuj kółko w lewym górnym rogu”, • układa krótkie zdania, • dzieli zdania na wyrazy, • dzieli wyrazy na sylaby, • dokonuje analizy i syntezy słuchowej wyrazów, określając, jaką głoskę słyszy w nagłosie, śródgłosie, wygłosie, • dokonuje analizy i syntezy wzrokowej wyrazów, • rozpoznaje obraz graficzny głosek: mała i wielka litera drukowana, mała i wielka litera pisana (z wyłączeniem dwuznaków, zmiękczeń i liter oznaczających w języku polskim samogłoski nosowe), • posługuje się alfabetem ruchomym oraz innymi obrazami liter, sylab, wyrazów, • układa wyrazy z rozsypanki literowe, • układa z rozsypanki wyrazowej krótkie zdania, • czyta wyrazy i krótkie proste zdania.
<p>2. Pomaganie dzieciom w przygotowaniu się do pisania</p>	<p>Dziecko:</p> <ul style="list-style-type: none"> • wykonuje ćwiczenia rozwijające sprawność manualną, np. buduje, konstruuje, układa, maluje, rysuje, wycina, lepi, modeluje, majsterkuje, • rysuje po śladzie znaki literopodobne, • rysuje szlaczki z kształtami liter według wzoru, • pisze litery po śladzie, • pisze sylaby z zachowaniem poprawnego łączenia liter po śladzie, • kreśli znaki literopodobne, • podejmuje próbę pisania liter, sylab, wyrazów według wzoru, • wyjaśnia, dlaczego warto uczyć się pisania.

Cele ogólne	Cele szczegółowe (umiejętności dzieci)
<p>3. Budzenie zainteresowania czytaniem i pisaniem warunkującym możliwość poznania ciekawych książek, w tym utworów literatury dziecięcej</p>	<p>Dziecko:</p> <ul style="list-style-type: none"> • „pisze” listy i krótkie historyjki, stosując symboliczne obrazki, znaki oraz wyrazy, i odczytuje takie listy otrzymane od innych dzieci, • wykonuje książeczki obrazkowo-wyrazowe, „czyta je”; • chętnie korzysta z księgozbioru biblioteki, • z zainteresowaniem słucha utworów literackich, wypowiadając się na ich temat, • tworzy żarty językowe i sytuacyjne, • recytuje wiersze, • recytuje ułożone przez siebie rymowanki, • wykonuje samodzielnie książeczki z obrazkami i prostym tekstem, • prezentuje własne książeczki na forum grupy, • wyjaśnia sens informacji podanych w formie uproszczonych rysunków oraz często stosowanych oznaczeń i symboli, np. na metce przy ubraniu, tabliczki informacyjne na dworcu, w przedszkolu, na ulicy, • aktywnie uczestniczy w wieloetapowym działaniu z utworem literackim metodą przekładu intersemiotycznego, • wyjaśnia, dlaczego warto uczyć się czytania i pisania.

Blok 15. Kocham swoją rodzinę, miejscowość, swój kraj

Cele ogólne	Cele szczegółowe (umiejętności dzieci)
<p>1. Motywowanie do uczestniczenia w życiu rodziny</p>	<p>Dziecko:</p> <ul style="list-style-type: none"> • opowiada o członkach swojej najbliższej i dalszej rodziny: mamie, tacie, siostrze, bracie, babci, dziadku, cioci, wujku, • podaje adres zamieszkania, • wykonuje samodzielnie drobne upominki dla najbliższych z okazji różnorodnych świąt, • opowiada o rodzinnych tradycjach związanych z obchodami świąt, uroczystości, • opowiada o wydarzeniach rodzinnych, • wypowiada się szczegółowo na temat pracy rodziców, próbuje pokazać ją za pomocą ruchu, • wskazuje zawody wykonywane przez rodziców i osoby z najbliższego otoczenia, • wyjaśnia, czym zajmuje się osoba wykonująca dany zawód, • uczestniczy we wspólnych przedszkolnych zajęciach edukacyjnych z najbliższymi i pełni rolę gospodarza, • pełni rolę gospodarza podczas różnorodnych uroczystości przedszkolnych z udziałem rodziny, • wymienia swoje prawa i obowiązki.

Cele ogólne	Cele szczegółowe (umiejętności dzieci)
<p>2. Kształtowanie postawy patriotycznej w kontekście tożsamości narodowej oraz równości wszystkich ludzi</p>	<p>Dziecko:</p> <ul style="list-style-type: none"> • wskazuje na mapie i podaje nazwę swojego miasta i rzeki, nad którą leży, a także nazwy większych miast regionu, • podaje nazwę ojczyzny – Polska, i stolicy – Warszawa, • śpiewa fragment hymnu Polski, zachowując odpowiednią postawę, • wskazuje symbole Polski: godło, flagę, • nazywa wybrane symbole związane z regionami Polski ukryte w podaniach, przysłowkach, legendach, bajkach, np. o smoku wawelskim, • wymienia ważniejsze instytucje, np. policja, straż pożarna, urząd miasta, • orientuje się w rolach społecznych pełnionych przez ważne osoby, np. policjanta, strażaka, lekarza, • tworzy prace plastyczne inspirowane pięknem krajobrazów Polski, • tworzy obrazy, rysując i malując w trakcie wycieczek przyrodniczych po własnym regionie, • podaje, że Polska należy do Unii Europejskiej, • określa charakterystyczne cechy krajobrazu swojego regionu, • określa charakterystyczne cechy krajobrazu różnych regionów Polski (góry, niziny, wyżyny, pojezierza, wybrzeże), • aktywnie uczestniczy w zabawach dziecięcych charakterystycznych dla innych państw Unii Europejskiej, • akceptuje w grupie dzieci innej narodowości.

Blok 16. Przygotowuję się do posługiwania się językiem obcym nowożytnym

Cele ogólne	Cele szczegółowe (umiejętności dzieci)
<p>1. Motywowanie do nauki języka obcego</p>	<p>Dziecko:</p> <ul style="list-style-type: none"> • dostrzega korzyści płynące ze znajomości języków obcych, • aktywnie słucha rymowanek, piosenek, opowiadań, bajek w języku obcym, • reaguje w sposób niewerbalny lub werbalny na polecenia, • aktywnie uczestniczy w wesołych zabawach słownych, muzyczno-ruchowych, teatralnych, plastycznych, konstrukcyjnych, manipulacyjnych i innych, • aktywnie uczestniczy w scenkach teatralnych, przedstawieniach itp., • aktywnie słucha historyjek, opowiadań i bajek, • rozwiązuje niewerbalnie lub werbalnie zagadki, • aktywnie uczestniczy w działaniach praktycznych proponowanych przez nauczyciela, np. wspólne pieczenie ciastek, robienie sałatki, kanapek, napojów, prowadzenie prostych hodowli, • aktywnie ogląda krótkie filmy w obcym języku, • prowadzi „kącik językowy” z pomocą nauczyciela i rodziców, • aktywnie uczestniczy wraz z nauczycielem i rodzicami we wspólnych zajęciach prowadzonych w języku obcym, • powtarza słowa i krótkie zwroty, • powtarza rymowanki, wierszyki w danym języku, • wypowiada słowa i krótkie zdania w języku obcym, • odpowiada krótko na proste pytania, • śpiewa rymowanki i piosenki, • nazywa wybrane rzeczy w języku obcym.

Blok 17. Przygotuję się do posługiwania się językiem mniejszości narodowej lub etnicznej lub językiem regionalnym kaszubskim

Cele ogólne	Cele szczegółowe (umiejętności dzieci)
<p>1. Motywowanie do posługiwania się językiem mniejszości narodowej lub etnicznej lub językiem regionalnym kaszubskim</p>	<p>Dziecko:</p> <ul style="list-style-type: none"> • podaje, do jakiej wspólnoty narodowej, etnicznej lub językowej należy, • rozpoznaje godło swojej wspólnoty narodowej, etnicznej lub językowej, • dostrzega, że są osoby posługujące się innym językiem, • dostrzega elementy podobne i wspólne dla własnej i innej kultury i je nazywa, • dostrzega wspólne, akceptowane przez większość uniwersalne wartości, • dostrzega, że wszyscy mają równe prawa do zabawy i nauki, • aktywnie uczestniczy w działaniach związanych z pielęgnowaniem danych tradycji i zwyczajów, • aktywnie ogląda krótkie filmy dotyczące własnej kultury, historii, tradycji itp., • aktywnie uczestniczy w wielokulturowych zabawach integracyjnych • inicjuje wielokulturowe zabawy integracyjne • wraz z nauczycielem i rodzicami prowadzi „kącik kulturowy”, podaje własne pomysły, • aktywnie słucha rymowanek i krótkich piosenek w języku mniejszości narodowej lub etnicznej, lub języku regionalnym, • powtarza rymowanki i krótkie piosenki w języku mniejszości narodowej lub etnicznej, lub języku regionalnym kaszubskim • reaguje w sposób niewerbalny lub werbalny na polecenia wydawane w języku mniejszości narodowej lub etnicznej lub języku regionalnym kaszubskim, • aktywnie uczestniczy w różnorodnych wesołych zabawach słownych, muzyczno-ruchowych, plastycznych, teatralnych, konstrukcyjnych, manipulacyjnych i innych prowadzonych w danym języku, • aktywnie uczestniczy w scenkach teatralnych, przedstawieniach prowadzonych w języku mniejszości narodowej lub etnicznej, lub języku regionalnym kaszubskim, • aktywnie słucha historyjek, opowiadań, bajek w danym języku, • aktywnie ogląda krótkie filmy w danym języku, • rozwiązuje niewerbalnie lub werbalnie zagadki, • aktywnie uczestniczy w działaniach praktycznych proponowanych przez nauczyciela, np. wspólne pieczenie ciastek, robienie sałatki, kanapek, napojów, prowadzenie prostych hodowli itd.

UWAGA!!!

„Podtrzymywanie poczucia tożsamości narodowej i etnicznej dzieci należących do mniejszości narodowej dokonuje się w trakcie edukacji przedszkolnej realizowanej zgodnie z podstawą programową wychowania przedszkolnego bez wprowadzania dodatkowych zajęć nauczania języka mniejszości, a jedynie przez realizację programu wychowania przedszkolnego w sposób dwujęzyczny. Proporcje między czasem zajęć prowadzonych w języku mniejszości lub regionalnym i zajęć prowadzonych w języku polskim zależą od wyboru sposobu nauczania języka. Możliwe jest:

- prowadzenie zajęć przedszkolnych w języku mniejszości lub regionalnym;
- prowadzenie zajęć w sposób dwujęzyczny – w języku polskim i mniejszości lub języku regionalnym (w równych proporcjach czasowych);
- prowadzenie zajęć w języku polskim, przy czym część tych zajęć w wymiarze 4 godzin (zegarowych) tygodniowo prowadzona jest w języku mniejszości lub regionalnym.

(...) Nauczanie języka mniejszości, języka regionalnego, własnej historii i kultury oraz geografii państwa, z którego obszarami kulturowymi utożsamia się mniejszość narodowa odbywa się na podstawie programów nauczania dopuszczonych do użytku w szkole przez dyrektora szkoły” (Grażyna Płoszajska, *Śląski Kongres Oświaty – materiały szkoleniowe*, Katowice 2014).

AUTORKA: Iwona Broda

POTRAFIĘ TAK WIELE, ALE MOGĘ I CHCĘ WIĘCEJ

Priorytetowym zadaniem zreformowanego systemu oświaty jest znajdowanie drogi do zaspokajania potrzeb edukacyjnych wszystkich dzieci. Zwłaszcza zwraca się uwagę na te o tzw. potrzebach edukacyjnych – wymagających w procesie kształcenia warunków odpowiadających ich indywidualnym możliwościom. Do grupy tej zalicza się dzieci:

- ze specyficznymi trudnościami w uczeniu się,
- niepełnosprawne umysłowo i fizycznie,
- szczególnie uzdolnione.

U dzieci w wieku przedszkolnym można zaobserwować różnice indywidualne. Dotyczą one w szczególności bystrości umysłu, pomysłowości, szybkości i łatwości wykonywania różnych działań, oryginalności. Różnice określa się mianem **zdolności** (w psychologii mówi się o zdolnościach ogólnych – inteligencja, oraz kierunkowych – np. matematyczne, muzyczne i twórczych – np. znajdowanie oryginalnych rozwiązań, podawanie i realizowanie pomysłów). Przeprowadzona diagnoza gotowości szkolnej dostarcza nam informacji na temat zdolności danego dziecka. Wyjątkowe cechy indywidualne zwane „nadpobudliwościami” są zachowaniami prawidłowymi i należy je wziąć pod uwagę, wspierając rozwój dziecka.

Psycholodzy wskazują różne rodzaje nadpobudliwości:

- **Nadpobudliwość intelektualna.** Charakteryzuje się ogromną liczbą zadawanych pytań kierowanych do dorosłych. Mogą być one zaskakujące, czasem irytujące, szczególnie. Dodatkowo dziecko oczekuje wyczerpującej, natychmiastowej odpowiedzi.
- **Nadpobudliwość wyobraźniowa.** Dziecko tworzy swój wewnętrzny świat, posługując się sobie tylko znanym językiem, używa swoistych, różnych, dziwnych gestów. Żyjąc niejako w swoim świecie, rozmawia z niewidzialnymi osobami, istotami, swoimi przyjaciółmi. Na pozór takie zachowanie może wydawać się dziwne, nawet patologiczne, ale w wypadku dziecka zdrowego jest to zachowanie prawidłowe.
- **Nadpobudliwość emocjonalna.** Dziecko przejawia nadmierne, wyolbrzymione reakcje emocjonalne. Bardzo często takie zachowanie jest niepokojące dla innych i nagannie lub zbyt poważnie odbierane przez otoczenie, co krzywdzi dzieci zdolne. One, tak jak inne dzieci, potrzebują miłości, cierpliwości i zrozumienia.
- **Nadpobudliwość zmysłowo-sensoryczna.** Objawia się nadmierną ekspresją, skłonnością do uczuleń, reakcji skórnych na stres. Odbierana jest najczęściej jako nadpobudliwość ruchowa.
- **Nadpobudliwość psychomotoryczna.** Charakteryzuje się częstym brakiem skupienia, dekoncentracją uwagi spowodowaną tym, że umysł dziecka zdolnego pracuje nieustannie na wysokich obrotach. W głowie dziecka kłębi się wiele myśli i tematów. Tej intensywności pracy umysłu nie dostrzega się na zewnątrz, gdyż dziecko zdolne ma podzielność uwagi.

Jak zatem stymulować rozwój dziecka obdarzonego wspaniałymi cechami, takimi jak umiejętność wnioskowania, szybkie tempo myślenia, świetna pamięć, zainteresowanie prowadzeniem obserwacji, oryginalność, zainteresowania czytelnicze, chęć rozwiązywania problemów, a także wyjątkowa ciekawość świata? Oczywiście należy wspierać uzdolnienia wyróżniających się dzieci. Jednocześnie jednak trzeba pracować z grupą, tak by wszystkie dzieci miały możliwość rozwijania swoich talentów. W każdym człowieku bowiem tkwi coś wspaniałego, indywidualnego, co zasługuje na zainteresowanie i kształtowanie.

Zadania nauczyciela w pracy stymulującej rozwój dziecka to przede wszystkim:

- stworzenie przyjaznej atmosfery wychowawczej, okazanie ciepła i zrozumienia,
- budowanie w dziecku poczucia własnej wartości,
- motywowanie do podejmowania trudnych zadań,
- motywowanie do korzystania z innych pomysłów w celu ulepszenia, modyfikowania i tworzenia nowych,
- dostarczanie źródeł i materiałów, aby dziecko „nauczyło się uczyć”, rozwijało swoją wyobraźnię i możliwości twórcze,
- niezawężanie ram czasowych, nieponaglanie dziecka w trakcie wykonywania zadań, zapewnienie optymalnych warunków do działań twórczych,
- zachęcanie do kończenia, omówienia i eksponowania czy też dalszego wykorzystania prac,
- zachęcanie do coraz bardziej szczegółowego przedstawiania, opracowania, upiększania swego dzieła,

- chwalenie ciekawych pomysłów i indywidualności, akceptowanie ich i zachwywanie się nimi,
- pielęgnowanie oryginalności, niepowtarzalności, nietypowości,
- pozwolenie na szukanie błędów, odkrywanie ich, poprawianie, ulepszenie,
- rozwijanie wyższych procesów poznawczych w zajęciach, które zwiększają wiedzę, rozumienie, zastosowanie, analizę, syntezę i ocenę,
- proponowanie zadań, wymagających rozwiązywania problemów,
- uczenie umiejętności argumentacji, udowadniania swoich racji.

Program „Od przedszkolaka do pierwszaka”

Treści rozszerzające

(Ułatwiają indywidualne podejście do dzieci szybciej rozwijających się, zdolnych, dostosowanie działań do ich większych potrzeb i możliwości. Poniżej podane są propozycje **niektórych** umiejętności możliwych do osiągnięcia przez dzieci o większych możliwościach).

Podstawa programowa wychowania przedszkolnego

I Fizyczny obszar rozwoju dziecka

Dziecko przygotowane do podjęcia nauki w szkole:

- 1) zgłasza potrzeby fizjologiczne, samodzielnie wykonuje podstawowe czynności higieniczne;
- 2) wykonuje czynności samoobsługowe: ubieranie się i rozbieranie, w tym czynności precyzyjne, np. zapinanie guzików, wiązanie sznurowadeł;
- 3) spożywa posiłki z użyciem sztućców, nakrywa do stołu i sprząta po posiłku;
- 4) komunikuje potrzebę ruchu, odpoczynku itp.;
- 5) uczestniczy w zabawach ruchowych, w tym rytmicznych, muzycznych, naśladowczych, z przyborami lub bez nich; wykonuje różne formy ruchu: bieżne, skoczne, z czworakowaniem, rzutne;
- 6) inicjuje zabawy konstrukcyjne, majsterkuje, buduje, wykorzystując zabawki, materiały użytkowe, w tym materiał naturalny;
- 7) wykonuje czynności, takie jak: sprzątanie, pakowanie, trzymanie przedmiotów jedną ręką i oburącz, małych przedmiotów z wykorzystaniem odpowiednio ukształtowanych chwytów dłoni, używa chwytu pisarskiego podczas rysowania, kreślenia i pierwszych prób pisania;
- 8) wykonuje podstawowe ćwiczenia kształtujące nawyk utrzymania prawidłowej postawy ciała;
- 9) wykazuje sprawność ciała i koordynację w stopniu pozwalającym na rozpoczęcie systematycznej nauki czynności złożonych, takich jak czytanie i pisanie

Program „Od przedszkolaka do pierwszaka”

- Blok 2. Jestem samodzielny, dbam o higienę, ład i porządek
- Blok 5. Dbam o zdrowie i sprawność fizyczną
- Blok 10. Interesuję się techniką, konstruuje i cieszę się, że potrafię to zrobić

Blok 2. Jestem samodzielny, dbam o higienę, ład i porządek

Cele ogólne	Cele szczegółowe (umiejętności dzieci)
1. Wdrażanie do samodzielności i kulturalnego zachowania	<p>Dziecko:</p> <ul style="list-style-type: none"> • precyzyjnie samodzielnie wykonuje czynności z zakresu higieny osobistej, • precyzyjnie serwuje posiłki, np. nalewa zupę z wazy do talerza, podaje zupę w talerzu na stół, nakłada ziemniaki, surówkę, mięso, • precyzyjnie posługuje się sztućcami, • sprawnie, w szybkim tempie ubiera się i rozbiera, • precyzyjnie, w szybkim tempie składa swoje ubranie, np. strój gimnastyczny, i odkłada je na miejsce, • chętnie pomaga innym z własnej inicjatywy, • doskonale orientuje się w pomieszczeniach przedszkolnych i udziela wskazówek innym dzieciom.
2. Wyrabianie dbałości o ład i porządek	<p>Dziecko:</p> <ul style="list-style-type: none"> • motywuje inne dzieci do dbałości o swoją i cudzą własność, • dekoruje wraz z dorosłym i innymi dziećmi salę przedszkolną, • precyzyjnie nakrywa do stołu z zachowaniem zasad higieny, • uczy inne dzieci, aby oddawały nauczycielowi, pracownikowi przedszkola rzeczy znalezione.

Blok 5. Dbam o zdrowie i sprawność fizyczną

Cele ogólne	Cele szczegółowe (umiejętności dzieci)
1. Motywowanie do dbałości o swoje zdrowie	<p>Dziecko:</p> <ul style="list-style-type: none"> • szczegółowo określa zasady zdrowego trybu życia, • precyzyjnie określa, co sprzyja dobrej zabawie, nauce i wypoczynkowi, • motywuje inne dzieci do uczestniczenia w różnych formach wypoczynku, relaksu, wyjaśnia ich znaczenie dla zdrowia.
2. Motywowanie do dbałości o sprawność fizyczną	<p>Dziecko:</p> <ul style="list-style-type: none"> • z ogromną łatwością i chęcią adaptuje się do wszystkich rodzajów zajęć sportowych i rekreacyjnych, • wykazuje doskonale rozeznanie taktyczne w wybranych grach i dyscyplinach sportowych, • aranżuje ćwiczenia i zabawy ruchowe z dziećmi, • motywuje inne dzieci do uczestnictwa w zabawach ruchowych, grach i ćwiczeniach gimnastycznych prowadzonych w ogrodzie przedszkolnym, parku, sali gimnastycznej, na boisku.

Blok 10. Dbam o bezpieczeństwo swoje i innych

Cele ogólne	Cele szczegółowe (umiejętności dzieci)
1. Rozwijanie zainteresowań technicznych	<p>Dziecko:</p> <ul style="list-style-type: none"> • uruchamia w obecności nauczyciela urządzenia techniczne, zabawki, • szczegółowo opisuje uruchamia w obecności nauczyciela urządzenia techniczne, zabawki, • demonstruje innym właściwe posługiwanie się prostymi narzędziami, takimi jak młotek, śrubokręt, klucz, podczas majsterkowania,

Cele ogólne	Cele szczegółowe (umiejętności dzieci)
	<ul style="list-style-type: none"> • aranżuje zabawy umożliwiające poznanie różnych środków lokomocji, • wykazuje duże zainteresowanie nowinkami technicznymi, nowymi technologiami, • w sposób szczegółowy wskazuje różnice między urządzeniami dawnymi a współczesnymi, • podaje pomysły na ulepszenie istniejących już urządzeń, np. w gospodarstwie domowym, w przedszkolu, różnych rodzajach przemysłu, • buduje lub konstruuje z różnorodnych udostępnionych materiałów skomplikowane budowle, maszyny, urządzenia.
2. Inspirowanie do działań konstrukcyjnych	<p>Dziecko:</p> <ul style="list-style-type: none"> • buduje np. dom marzeń lub inną budowlę według własnego pomysłu lub wspólnego projektu, jednocześnie szczegółowo opisując kolejne etapy budowy, niezwykle cechy oraz zalety tej budowli, • motywuje inne dzieci do współtworzenia ciekawych konstrukcji i ulepszania już istniejących, • z dumą prezentuje swoje dzieła, którym nadaje ciekawe nazwy związane z ich przeznaczeniem, wyglądem itd., • cieszy się z wykonanego zadania, zachęca innych do swojej pasji.

Podstawa programowa wychowania przedszkolnego

II Emocjonalny obszar rozwoju dziecka.

Dziecko przygotowane do podjęcia nauki w szkole:

- 1) rozpoznaje i nazywa podstawowe emocje, próbuje radzić sobie z ich przeżywaniem;
- 2) szanuje emocje swoje i innych osób;
- 3) przeżywa emocje w sposób umożliwiający mu adaptację w nowym otoczeniu, np. w nowej grupie dzieci, nowej grupie starszych dzieci, a także w nowej grupie dzieci i osób dorosłych;
- 4) przedstawia swoje emocje i uczucia, używając charakterystycznych dla dziecka form wyrazu;
- 5) rozstaje się z rodzicami bez lęku, ma świadomość, że rozstanie takie bywa dłuższe lub krótsze;
- 6) rozróżnia emocje i uczucia przyjemne i nieprzyjemne, ma świadomość, że odczuwają i przeżywają je wszyscy ludzie;
- 7) szuka wsparcia w sytuacjach trudnych dla niego emocjonalnie; wdraża swoje własne strategie, wspierane przez osoby dorosłe lub rówieśników;
- 8) zauważa, że nie wszystkie przeżywane emocje i uczucia mogą być podstawą do podejmowania natychmiastowego działania, panuje nad nieprzyjemną emocją, np. podczas czekania na własną kolej w zabawie lub innej sytuacji;
- 9) wczuwa się w emocje i uczucia osób z najbliższego otoczenia;
- 10) dostrzega, że zwierzęta posiadają zdolność odczuwania, przejawia w stosunku do nich życzliwość i troskę;
- 11) dostrzega emocjonalną wartość otoczenia przyrodniczego jako źródła satysfakcji estetycznej.

III Społeczny obszar rozwoju dziecka

Dziecko przygotowane do podjęcia nauki w szkole:

- 1) przejawia poczucie własnej wartości jako osoby, wyraża szacunek wobec innych osób i przestrzegając tych wartości, nawiązuje relacje rówieśnicze;
- 2) odczuwa i wyjaśnia swoją przynależność do rodziny, narodu, grupy przedszkolnej, grupy chłopców, grupy dziewczynek oraz innych grup, np. grupy teatralnej, grupy sportowej;
- 3) posługuje się swoim imieniem, nazwiskiem, adresem;
- 4) używa zwrotów grzecznościowych podczas powitania, pożegnania, sytuacji wymagającej przeproszenia i przyjęcia konsekwencji swojego zachowania;

AUTORKA: Iwona Broda

- 5) ocenia swoje zachowanie w kontekście podjętych czynności i zadań oraz przyjętych norm grupowych; przyjmuje, respektuje i tworzy zasady zabawy w grupie, współdziała z dziećmi w zabawie, pracach użytecznych, podczas odpoczynku;
- 6) nazywa i rozpoznaje wartości związane z umiejętnościami i zachowaniami społecznymi, np. szacunek do dzieci i dorosłych, szacunek do ojczyzny, życzliwość okazywana dzieciom i dorosłym – obowiązkowość, przyjaźń, radość;
- 7) respektuje prawa i obowiązki swoje oraz innych osób, zwracając uwagę na ich indywidualne potrzeby;
- 8) obdarza uwagę inne dzieci i osoby dorosłe;
- 9) komunikuje się z dziećmi i osobami dorosłymi, wykorzystując komunikaty werbalne i pozawerbalne; wyraża swoje oczekiwania społeczne wobec innego dziecka, grupy.

Program „Od przedszkolaka do pierwszaka”

- Blok 1. Znam swoje prawa i obowiązki. Akceptuję siebie. Zgodnie bawię się z innymi
- Blok 6. Dbam o bezpieczeństwo swoje i innych

Blok 1. Znam swoje prawa i obowiązki. Akceptuję siebie. Zgodnie bawię się z innymi

Cele ogólne	Cele szczegółowe (umiejętności dzieci)
1. Motywowanie do zgodnego udziału w życiu grupy przedszkola	<p>Dziecko:</p> <ul style="list-style-type: none"> • porządkuje swoją szafkę i salę bez przypominania, jednocześnie motywuje inne dzieci, • przestrzega zasad i norm moralnych panujących w grupie i przypomina je innym, • aranżuje zabawy kształtujące postawę np. zrozumienia, opiekuńczości, szacunku, współczucia, troskliwości, • kontroluje wyrażanie emocji, • adekwatnie do sytuacji wyraża swoje emocje pozytywne i negatywne, • kieruje się podczas dokonywania wyboru wymogami danej sytuacji oraz wymogami zawartymi w normach moralnych, np. w kodeksie przedszkolaka, • aranżuje zabawy relaksacyjne.
2. Rozwijanie umiejętności radzenia sobie w sytuacjach życiowych	<p>Dziecko:</p> <ul style="list-style-type: none"> • inicjuje rozmowę z dorosłym na temat postępowania w różnych sytuacjach życiowych, • przekazuje precyzyjnie rodzicom informacje lub polecenia otrzymane od nauczyciela bez przypominania, że należy to zrobić, • zgłasza dorosłemu i szczegółowo opisuje szczególnie zauważoną dolegliwość lub problem innego dziecka.

Blok 6. Dbam o bezpieczeństwo swoje i innych

Cele ogólne	Cele szczegółowe (umiejętności dzieci)
1. Rozwijanie umiejętności zapewniających bezpieczeństwo sobie i innym	<p>Dziecko:</p> <ul style="list-style-type: none"> • przestrzega zasad bezpieczeństwa dotyczących zachowania ostrożności względem nieznanych roślin i zwierząt, przypomina o nich innym dzieciom, • przestrzega zasad bezpieczeństwa dotyczących zakazu zabawy zapalkami, lekarskami i środkami chemicznymi, przypomina o nich innym dzieciom, • przestrzega zasad bezpieczeństwa dotyczących zabaw na śniegu i lodzie, przypomina o nich innym dzieciom, • przedstawia informacje o skutkach nieprzestrzegania zasad bezpieczeństwa,

AUTORKA: Iwona Broda

Cele ogólne	Cele szczegółowe (umiejętności dzieci)
	<ul style="list-style-type: none"> • stosuje się do umów, znaków, sygnałów umownych stosowanych przez nauczyciela, służących bezpieczeństwu dzieci, • motywuje inne dzieci do ich przestrzegania umów, sygnałów umownych stosowanych przez nauczyciela, służących bezpieczeństwu.
2. Uświadamianie dzieciom konieczności przestrzegania zasad bezpieczeństwa w sytuacji zagrożenia	Dziecko: <ul style="list-style-type: none"> • podaje z pamięci wszystkie numery alarmowe, • potrafi w sytuacji zagrożenia reagować adekwatnie do problemu.
3. Przygotowanie dzieci do właściwego zachowania się w ruchu ulicznym	Dziecko: <ul style="list-style-type: none"> • rozróżnia wiele znaków drogowych, wyjaśnia ich znaczenie, • właściwie zachowuje się na skrzyżowaniu i podczas przechodzenia przez ulicę bez przypominania zasad bezpieczeństwa przez nauczyciela.

Podstawa programowa wychowania przedszkolnego

IV Poznawczy obszar rozwoju dziecka

Dziecko kończące wychowanie przedszkolne:

- 1) wyraża swoje rozumienie świata, zjawisk i rzeczy znajdujących się w bliskim otoczeniu za pomocą komunikatów pozawerbalnych: tańca, intencjonalnego ruchu, gestów, impresji plastycznych, technicznych, teatralnych, mimicznych, konstrukcji i modeli z tworzyw i materiału naturalnego;
- 2) wyraża swoje rozumienie świata, zjawisk i rzeczy znajdujących się w bliskim otoczeniu za pomocą języka mówionego, posługuje się językiem polskim w mowie zrozumiałej dla dzieci i osób dorosłych, mówi płynnie, wyraźnie, rytmicznie, poprawnie wypowiada ciche i głośne dźwięki mowy, rozróżnia głoski na początku i końcu w wybranych prostych fonetycznie słowach;
- 3) odróżnia elementy świata fikcji od realnej rzeczywistości; byty rzeczywiste od medialnych, byty realistyczne od fikcyjnych;
- 4) rozpoznaje litery, którymi jest zainteresowane na skutek zabawy i spontanicznych odkryć, odczytuje krótkie wyrazy utworzone z poznanych liter w formie napisów drukowanych dotyczące treści znajdujących zastosowanie w codziennej aktywności;
- 5) odpowiada na pytania, opowiada o zdarzeniach z przedszkola, objaśnia kolejność zdarzeń w prostych historyjkach obrazkowych, układa historyjki obrazkowe, recytuje wierszyki, układa i rozwiązuje zagadki;
- 6) wykonuje własne eksperymenty językowe, nadaje znaczenie czynnościom, nazywa je, tworzy żarty językowe i sytuacyjne, uważnie słucha i nadaje znaczenie swym doświadczeniom;
- 7) eksperymentuje rytmem, głosem, dźwiękami i ruchem, rozwijając swoją wyobraźnię muzyczną; słucha, odtwarza tworzy muzykę, śpiewa piosenki, porusza się przy muzyce i do muzyki, dostrzega zmiany charakteru muzyki, np. dynamiki, tempa i wysokości dźwięku oraz wyraża ją ruchem, reaguje na sygnały, muzykuje z użyciem instrumentów oraz innych źródeł dźwięku; śpiewa piosenki z dziecięcego repertuaru oraz łatwe piosenki ludowe; chętnie uczestniczy w zbiorowym muzykowaniu; wyraża emocje i zjawiska pozamuzyczne różnymi środkami aktywności muzycznej; aktywnie słucha muzyki; wykonuje lub rozpoznaje melodie, piosenki i pieśni, np. ważne dla wszystkich dzieci w przedszkolu, np. hymn przedszkola, charakterystyczne dla uroczystości narodowych (hymn narodowy), potrzebne do organizacji uroczystości np. Dnia Babci i Dziadka, święta przedszkolaka (piosenki okazjonalne) inne; w skupieniu słucha muzyki;
- 8) wykonuje własne eksperymenty graficzne farbą, kredką, ołówkiem, mazakiem itp., tworzy proste i złożone znaki, nadając im znaczenie, odkrywa w nich fragmenty wybranych liter, cyfr, kreśli wybrane litery i cyfry na gładkiej kartce papieru, wyjaśnia sposób powstania wykreślonych, narysowanych lub zapisanych kształtów, przetwarza obraz ruchowy na graficzny i odwrotnie, samodzielnie planuje ruch przed zapisaniem, np. znaku graficznego, litery i innych w przestrzeni sieci kwadratowej lub liniatury, określa kierunki i miejsca na kartce papieru;
- 9) czyta obrazy, wyodrębnia i nazywa ich elementy, nazywa symbole i znaki znajdujące się w otoczeniu, wyjaśnia ich znaczenie;

AUTORKA: Iwona Broda

- 10) wymienia nazwę swojego kraju i jego stolicy, rozpoznaje symbole narodowe (godło, flaga, hymn), nazywa wybrane symbole związane z regionami Polski ukryte w podaniach, przysłowiach, legendach, bajkach, np. o smoku wawelskim, orientuje się, że Polska jest jednym z krajów Unii Europejskiej;
- 11) wyraża ekspresję twórczą podczas czynności konstrukcyjnych i zabawy, zagospodarowuje przestrzeń, nadając znaczenie umieszczonym w niej przedmiotom, określa ich położenie, liczbę, kształt, wielkość, ciężar, porównuje przedmioty w swoim otoczeniu z uwagi na wybraną cechę;
- 12) klasyfikuje przedmioty według: wielkości, kształtu, koloru, przeznaczenia, układa przedmioty w grupy, szeregi, rytmy, odtwarza układy przedmiotów i tworzy własne, nadając im znaczenie, rozróżnia podstawowe figury geometryczne (koło, kwadrat, trójkąt, prostokąt);
- 13) eksperymentuje, szacuje, przewiduje, dokonuje pomiaru długości przedmiotów, wykorzystując np. dłoń, stopę, but;
- 14) określa kierunki i ustala położenie przedmiotów w stosunku do własnej osoby, a także w stosunku do innych przedmiotów, rozróżnia stronę lewą i prawą;
- 15) przelicza elementy zbiorów w czasie zabawy, prac porządkowych, ćwiczeń i wykonywania innych czynności, posługuje się liczebnikami głównymi i porządkowymi, rozpoznaje cyfry oznaczające liczby od 0 do 10, eksperymentuje z tworzeniem kolejnych liczb, wykonuje dodawanie i odejmowanie w sytuacji użytkowej, liczy obiekty, odróżnia liczenie błędne od poprawnego;
- 16) posługuje się w zabawie i w trakcie wykonywania innych czynności pojęciami dotyczącymi następstwa czasu np. wczoraj, dzisiaj, jutro, rano, wieczorem, w tym nazwami pór roku, nazwami dni tygodnia i miesięcy;
- 17) rozpoznaje modele monet i banknotów o niskich nominałach, porządkuje je, rozumie, do czego służą pieniądze w gospodarstwie domowym;
- 18) posługuje się pojęciami dotyczącymi zjawisk przyrodniczych, np. tęcza, deszcz, burza, opadanie liści z drzew, sezonowa wędrówka ptaków, kwitnienie drzew, zamarzanie wody, dotyczącymi życia zwierząt, roślin, ludzi w środowisku przyrodniczym, korzystania z dóbr przyrody, np. grzybów, owoców, ziół;
- 19) podejmuje samodzielną aktywność poznawczą np. oglądanie książek, zagospodarowywanie przestrzeni własnymi pomysłami konstrukcyjnymi, korzystanie z nowoczesnej technologii itd.;
- 20) wskazuje zawody wykonywane przez rodziców i osoby z najbliższego otoczenia, wyjaśnia, czym zajmuje się osoba wykonująca dany zawód;
- 21) rozumie bardzo proste polecenia w języku obcym nowożytnym i reaguje na nie; uczestniczy w zabawach, np. muzycznych, ruchowych, plastycznych, konstrukcyjnych, teatralnych; używa wyrazów i zwrotów mających znaczenie dla danej zabawy lub innych podejmowanych czynności; powtarza rymowanki i proste wierszyki, śpiewa piosenki w grupie; rozumie ogólny sens krótkich historyjek opowiadanych lub czytanych, gdy są wspierane np. obrazkami, rekwizytami, ruchem, mimiką, gestami;
- 22) reaguje na proste polecenie w języku mniejszości narodowej lub etnicznej, używa wyrazów i zwrotów mających znaczenie w zabawie i innych podejmowanych czynnościach: powtarza rymowanki i proste wierszyki, śpiewa piosenki; rozumie ogólny sens krótkich historyjek opowiadanych lub czytanych wspieranych np. obrazkiem, rekwizytem, gestem; zna godło (symbol) swojej wspólnoty narodowej lub etnicznej;
- 23) reaguje na proste polecenie w języku regionalnym – kaszubskim, używa wyrazów i zwrotów mających znaczenie w zabawie i innych podejmowanych czynnościach: powtarza rymowanki i proste wierszyki, śpiewa piosenki; rozumie ogólny sens krótkich historyjek opowiadanych lub czytanych wspieranych np. obrazkiem, rekwizytem, gestem, zna godło (symbol) swojej wspólnoty regionalnej – kaszubskiej

Program „Od przedszkolaka do pierwszaka”

- Blok 3. Mówię coraz wyraźniej, panuję nad swoim głosem, rozumiem się z innymi
- Blok 4. Coraz lepiej rozumiem siebie i swoje otoczenie
- Blok 7. Jestem jak prawdziwy aktor w teatrze i widzę na widowni
- Blok 8. Lubię śpiewać, lubię tańczyć
- Blok 9. Wypowiadam się przez różne działania plastyczne
- Blok 11. Obserwuję pogodę i wiem, jak się zachować, aby było bezpiecznie
- Blok 12. Jestem częścią przyrody, szanuję rośliny i zwierzęta
- Blok 13. Lubię matematykę i rozumiem coraz więcej
- Blok 14. Chcę czytać i pisać – lubię to

- Blok 15. Kocham swoją rodzinę, miejscowość, swój kraj
- Blok 16. Przygotowuję się do posługiwania się językiem obcym nowożytnym
- Blok 17. Przygotowuję się do posługiwania się językiem mniejszości narodowej lub etnicznej lub językiem regionalnym kaszubskim

Blok 3. Mówię coraz wyraźniej, panuję nad swoim głosem, rozumiem się z innymi

Cele ogólne	Cele szczegółowe (umiejętności dzieci)
1. Rozwijanie wrażliwości słuchowej	<p>Dziecko:</p> <ul style="list-style-type: none"> • powtarza bezbłędnie usłyszany rytm o różnym stopniu trudności, • powtarza poprawnie usłyszany fragment melodii, • gra usłyszana melodię, np. na dzwoneczkach chromatycznych, • określa w wyczerpujący sposób własne wrażenia po wysłuchaniu np. utworu muzyki klasycznej.
2. Ćwiczenie oddechu	<p>Dziecko:</p> <ul style="list-style-type: none"> • precyzyjnie wykonuje ćwiczenia oddechowe, naśladować nauczyciela.
3. Usprawnianie narządów artykulacji	<p>Dziecko:</p> <ul style="list-style-type: none"> • precyzyjnie wykonuje ćwiczenia artykulacyjne, naśladować nauczyciela, • aranżuje zabawy dźwiękonaśladowcze, • z własnej inicjatywy recytuje na forum grupy krótkie wierszyki, rymowanki z różnym natężeniem głosu według własnego pomysłu.
4. Rozwijanie umiejętności porozumiewania się	<p>Dziecko:</p> <ul style="list-style-type: none"> • zgłasza swoje potrzeby nauczycielowi lub innemu pracownikowi przedszkola, motywuje inne dzieci do zgłaszania swoich potrzeb nauczycielowi lub innemu pracownikowi przedszkola, • mówi poprawnie pod względem artykulacyjnym, gramatycznym, fleksyjnym i składniowym, • porusza ważne dla niego sprawy, formułując dłuższe wypowiedzi, • oczekuje wyjaśnienia trudnych dla niego spraw, • zgodnie wykonuje w parze z innym dzieckiem lub w małym zespole powierzone zadanie, szukając ulepszeń, • motywuje inne dzieci do rozmowy, zadawania pytań, zgłaszania potrzeb.

Blok 4. Coraz lepiej rozumiem siebie i swoje otoczenie

Cele ogólne	Cele szczegółowe (umiejętności dzieci)
1. Stwarzanie sytuacji umożliwiających dzieciom określanie wyniku dodawania i odejmowania oraz dostrzegania efektu zmiany	<p>Dziecko:</p> <ul style="list-style-type: none"> • wyznacza w pamięci sumę i różnicę w wyniku dodawania lub odejmowania przedmiotów w trakcie czynności zadaniowych i zabaw aranżowanych przez nauczyciela, • sprawnie rachuje w trakcie gier i zabaw, • analizuje zadanie, • przedstawia rozwiązanie zadania w formie matematycznej z użyciem liczb i znaków, np. $2 + 3 = 5$, lub wykonuje obliczenia w pamięci, • układa zadania samodzielnie, • konstruuje gry i wyjaśnia ich zasady.

Cele ogólne	Cele szczegółowe (umiejętności dzieci)
2. Rozwijanie umiejętności klasyfikowania przedmiotów	<p>Dziecko:</p> <ul style="list-style-type: none"> • segreguje przedmioty ze względu na posiadane cechy, jednocześnie definiuje przedmiot przez wymienianie jego cech, • dokonuje różnicowanych pod względem trudności klasyfikacji przedmiotów, biorąc pod uwagę wybrane cechy, • grupuje słowa według podanej reguły, np. rodzinę wyrazów, wymienia słowa określające kolory.
3. Uświadamianie dzieciom sensu zdarzeń przyczynowo-skutkowych i umożliwienie przewidywania następstw	<p>Dziecko:</p> <ul style="list-style-type: none"> • opowiada przebieg znanych sytuacji i stara się powiedzieć, co można zrobić lepiej, • szuka rozwiązań trudnych sytuacji, • planuje kolejność czynności wykonywanych podczas realizacji zadania podanego przez nauczyciela.

Blok 9. Wypowiadam się przez różne działania plastyczne

Cele ogólne	Cele szczegółowe (umiejętności dzieci)
1. Budzenie zainteresowania sztuką teatralną	<p>Dziecko:</p> <ul style="list-style-type: none"> • inicjuje zabawy teatralne, pantomimiczne, wykorzystując rekwizyty i przebrania oraz muzykę i efekty dźwiękowe, • motywuje inne dzieci do udziału w przygotowaniach do przedstawień przedszkolnych, • angażuje inne dzieci do różnorodnych zabaw teatralnych, • tworzy albumy związane z teatrem, korzystając z dostarczonych przez nauczyciela różnorodnych źródeł i materiałów. • wykonuje elementy scenografii do przedstawień przedszkolnych, • wykonuje elementy kostiumów teatralnych, • wykonuje proste rekwizyty teatralne, • wykonuje proste kukielki lub pacynki i wykorzystuje w przedstawieniach przedszkolnych.
2. Kształtowanie postawy kulturalnego widza	<p>Dziecko:</p> <ul style="list-style-type: none"> • motywuje inne dzieci do kulturalnego zachowania się, np. w teatrze, kinie, na koncercie, na przedstawieniu, uroczystości.

Blok 8. Lubię śpiewać, lubię tańczyć

Cele ogólne	Cele szczegółowe (umiejętności dzieci)
1. Rozwijanie zainteresowań muzycznych	<p>Dziecko:</p> <ul style="list-style-type: none"> • dobiera melodię do wierszyków, rymowanek, • tworzy proste ilustracje dźwiękowe do tekstów i obrazów oraz improwizacje ruchowe do muzyki, • gra na instrumentach perkusyjnych „w ruchu” w przedszkolnej orkiestrze, • gra krótkie, proste utwory na instrumentach, np. na dzwoneczkach chromatycznych, pianinie, • tworzy muzykę, grając na instrumentach i różnych przedmiotach, włączając inne dzieci do własnej orkiestry,

Cele ogólne	Cele szczegółowe (umiejętności dzieci)
	<ul style="list-style-type: none"> • improwizuje ruchem, mimiką, gestem muzykę własną i usłyszaną, • odtwarza precyzyjnie usłyszaną muzykę, • interesuje się historią muzyki.
2. Rozwijanie zainteresowań tanecznych	<p>Dziecko:</p> <ul style="list-style-type: none"> • inicjuje pąsy i tańce do różnorodnej muzyki, • podejmuje próbę tańca baletowego, • tańczy z łatwością własne układy różnorodnych kroków, • motywuje inne dzieci do przedstawiania muzyki ruchem ze wstążkami, chustkami, • gromadzi informacje: zdjęcia, obrazki związane z różnorodnymi formami tańca.

Blok 9. Wypowiadam się przez różne działania plastyczne

Cele ogólne	Cele szczegółowe (umiejętności dzieci)
1. Motywowanie do wypowiadania się poprzez różne techniki plastyczne i rozwijanie wrażliwości na kształty i kolory	<p>Dziecko:</p> <ul style="list-style-type: none"> • tworzy swobodne, niekonwencjonalne kolorowe kompozycje różnorodnymi technikami, • opowiada szczegółowo o swoim dziele, • wykazuje się oryginalnością w doborze tematów, technik, kompozycji czy materiałów do swojego dzieła, • tworzy obrazy – miniaturki, stosując różne techniki plastyczne, • tworzy obrazy na wykonanych własnoręcznie różnych fakturach, • podaje nazwy kolorów, które należy zmieszać, aby powstał kolor: zielony, pomarańczowy, różowy, brązowy, fioletowy, • wykazuje się dużą wrażliwością na piękno.
2. Rozwijanie zainteresowania dziełami sztuki, tradycjami i obrzędami ludowymi swego regionu	<p>Dziecko:</p> <ul style="list-style-type: none"> • chętnie ocenia dzieła sztuki, dostrzega ich walory artystyczne, • z zainteresowaniem gromadzi wszelkie informacje, ilustracje, albumy z dziełami sztuki, zachęca innych do swojej pasji.

Blok 11. Obserwuję pogodę i wiem, jak się zachować, aby było bezpiecznie

Cele ogólne	Cele szczegółowe (umiejętności dzieci)
1. Rozwijanie rozumienia istoty zjawisk atmosferycznych	<p>Dziecko:</p> <ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia zależność zjawisk przyrody od pór roku, • interesuje się meteorologią, • gromadzi informacje na temat zjawisk atmosferycznych, • wykonuje wraz z nauczycielem miniatyrę meteorologiczną
2. Uświadamianie dzieciom konieczności zachowania się stosownego do pogody	<p>Dziecko:</p> <ul style="list-style-type: none"> • tworzy z pomocą nauczyciela „Kalendarz zasad zachowania się stosownie do pogody” i wyjaśnia te zasady, • podaje swoje pomysły na bezpieczne zachowanie się stosownie do pogody, • z własnej inicjatywy śledzi zmiany pogodowe. • dzieli się swoimi spostrzeżeniami na temat obserwowalnych zmian pogody.

Blok 12. Jestem częścią przyrody, szanuję rośliny i zwierzęta

Cele ogólne	Cele szczegółowe (umiejętności dzieci)
1. Rozwijanie umiejętności związanych z poznawaniem świata roślin	<p>Dziecko:</p> <ul style="list-style-type: none"> dokładnie wyjaśnia sens stosowania opakowań ekologicznych, segregowania śmieci, oszczędzania wody, ochrony lasów, pomagania zwierzętom itp., jednocześnie podejmuje te działania, szuka rozwiązania problemu „Jak zapobiegać niszczeniu przyrody przez człowieka?” (np. wypalaniu łąk, zaśmiecaniu przyrody i niszczeniu przyrody, zatruwaniu wody, nadmiernemu hałasowi, kłusownictwu).
2. Rozwijanie umiejętności związanych z poznawaniem świata zwierząt	<p>Dziecko:</p> <ul style="list-style-type: none"> wyróżnia zwierzęta typowe dla wybranych regionów Polski, rozpoznaje niektóre zwierzęta egzotyczne, podaje nazwy niektórych zwierząt egzotycznych rozdziela podstawowe części ciała i organy wewnętrzne zwierząt i ludzi (np. serce, płuca, żołądek), uzasadnia swój wybór podczas tworzenia albumu na temat „Niezwykłe zwierzęta”, uzasadnia swój wybór podczas tworzenia pracy plastycznej na temat „Najbardziej niezwykłe zwierzę”.

Blok 13. Lubię matematykę i rozumiem coraz więcej

Cele ogólne	Cele szczegółowe (umiejętności dzieci)
1. Kształcenie umiejętności liczenia	<p>Dziecko:</p> <ul style="list-style-type: none"> liczy (w przód i w tył) od danej liczby po 1, dziesiątkami od danej liczby w zakresie 100, orientuje się w znajomości monet i banknotów znajdujących się w aktualnym obiegu, wykonuje łatwe obliczenia pieniężne, układa samodzielnie gry i wyjaśnia ich zasady innym.
2. Rozwijanie umiejętności działania na zbiorach	<p>Dziecko:</p> <ul style="list-style-type: none"> wyodrębnia podzbiory danego zbioru, np. w zbiorze warzyw podzbiorem są marchewki, ogórki, działając na konkretach i obrazując graficznie, klasyfikuje zbiory według wzrastającej lub malejącej liczby ich elementów, określa część wspólną dwóch zbiorów, działając na konkretach i obrazując graficznie.
3. Rozwijanie umiejętności posługiwania się liczebnikami porządkowymi	<p>Dziecko:</p> <ul style="list-style-type: none"> układa przedmioty w szeregi, liczy do stu (100), nazywając liczebniki, wymyśla zabawy ułatwiające poznanie aspektu porządkowego liczby.
4. Rozwijanie orientacji przestrzennej	<p>Dziecko:</p> <ul style="list-style-type: none"> określa położenie obiektów względem obranego obiektu, używając określeń: góra, dół, przód, tył, w prawo, w lewo oraz ich kombinacji.
5. Rozwijanie umiejętności dostrzegania i rozumienia rytmów	<p>Dziecko:</p> <ul style="list-style-type: none"> przekłada jeden rytm o podwyższonym stopniu trudności na drugi, odtwarza obserwowane sekwencje ruchowe, odczytuje wskazania zegara.

Cele ogólne	Cele szczegółowe (umiejętności dzieci)
6. Kształcenie umiejętności mierzenia	<p>Dziecko:</p> <ul style="list-style-type: none"> • mierzy i zapisuje wynik pomiaru długości, szerokości i wysokości przedmiotów oraz odległości, • posługuje się jednostkami miary: milimetr, centymetr, metr.
7. Kształcenie intuicji geometrycznych	<p>Dziecko:</p> <ul style="list-style-type: none"> • rozpoznaje figury geometryczne ułożone w różny sposób i zachodzące na siebie, • rozpoznaje figury geometryczne płaskie i przestrzenne i podaje ich nazwy: kwadrat, koło, trójkąt, prostokąt, pięciokąt.
8. Kształcenie umiejętności układania i rozwiązywania zadań z treścią oraz zapisywania czynności matematycznych	<p>Dziecko:</p> <ul style="list-style-type: none"> • rozwiązuje zadania o wyższym stopniu trudności, wymagające liczenia w sytuacjach zabawowych i życiowych, • układa zadania do obrazków, • symuluje rozwiązywanie zadań ułożonych do obrazków na kasztanach, patyczkach, innych liczmanach, • symuluje rozwiązywanie zadań ułożonych do obrazków w sposób graficzny, • układa i rozwiązuje zadania z treścią bez obrazków, • koduje i dekoduje czynności matematyczne, używając liczb i znaków: +, -, =, <, >.
9. Rozwijanie umiejętności mierzenia ilości płynu oraz uświadomienia sobie jego stałej ilości	<p>Dziecko:</p> <ul style="list-style-type: none"> • dostrzega zmiany towarzyszące przelewaniu wody: doleвам – jest więcej odleвам – jest mniej, • mierzy ilość płynu, posługując się miarką, np. kubkiem, garnuszkiem, filiżanką, • wyciąga wnioski z obserwacji zachowania się wody w zamkniętych butelkach po zmianie ich położenia, • wyciąga wnioski z eksperymentów z przelewaniem wody butelkami litrowymi i półlitrowymi oraz o innej pojemności.
10. Kształcenie umiejętności ważenia	<p>Dziecko:</p> <ul style="list-style-type: none"> • konstruuje wagę z patyka, sznurka i torebek foliowych, • waży zabawki klockami, stwierdza, ile klocków waży zabawka, • porównuje w trakcie ważenia ciężar dwóch przedmiotów, stwierdzając: <i>to waży tyle i jest lżejsze, to waży tyle i jest cięższe</i>, • stosuje formuły niezbędne podczas ważenia: <ul style="list-style-type: none"> – sprawdza, czy szalki są puste, – do jednej wkłada to, co chce zważyć, – do drugiej wkłada odważniki (np. klocki, kasztany), – dąży do zrównoważenia ciężaru, – stwierdza, ile waży przedmiot, • umie oddzielić cechę ciężaru od cechy przedmiotu, np. mały woreczek gwoździ jest cięższy od dużego worka wacików (cecha przedmiotu to wielkość), • aktywnie uczestniczy w zabawie w ważenie, próbując posługiwać się prawdziwymi odważnikami i różnorodnie pakowanymi przedmiotami.

Blok 14. Chcę czytać i pisać – lubię to

Cele ogólne	Cele szczegółowe (umiejętności dzieci)
1. Pomaganie dzieciom w przygotowaniu się do płynnego czytania	<p>Dziecko:</p> <ul style="list-style-type: none"> • czyta krótkie teksty, • czyta płynnie teksty, • czyta teksty ze zrozumieniem.
2. Pomaganie dzieciom w przygotowaniu się do pisania	<p>Dziecko:</p> <ul style="list-style-type: none"> • pisze litery, • pisze sylaby z zachowaniem poprawnego łączenia liter według wzoru, • pisze wyrazy z zachowaniem poprawnego łączenia liter po śladzie, • pisze wyrazy z zachowaniem poprawnego łączenia liter według wzoru, • pisze krótkie zdania, • podpisuje np. swoje rysunki.
3. Budzenie zainteresowania czytaniem i pisaniami warunkującym możliwość poznania ciekawych książek, w tym utworów literatury dziecięcej	<p>Dziecko:</p> <ul style="list-style-type: none"> • rozpoznaje litery: drukowane małe i wielkie, pisane małe i wielkie, łącznie z dwuznakami, zmiękczeniami i literami oznaczającymi w języku polskim samogłoski nosowe, • czyta proste teksty w książeczkach z biblioteczki grupowej, • przepisuje wyrazy i krótkie teksty, np. tytuły z książeczek, • czyta dzieciom bajki i wiersze, • dzieli się swoimi przeżyciami z wysłuchanych lub przeczytanych książek, • aktywnie korzysta z biblioteki np. przedszkolnej.

Blok 15. Kocham swoją rodzinę, miejscowość, swój kraj

Cele ogólne	Cele szczegółowe (umiejętności dzieci)
1. Motywowanie do uczestniczenia w życiu rodziny	<p>Dziecko:</p> <ul style="list-style-type: none"> • opowiada o członkach swojej najbliższej i dalszej rodziny: mamie, tacie, siostrze, bracie, babci, dziadku, cioci, wujku, podaje ich imiona, • podaje pełny adres zamieszkania: kraj, miasto, dzielnica, ulica, nr domu (mieszkania), • z zaangażowaniem pełni rolę gospodarza podczas różnorodnych przedsięwzięć: przedszkolnych, z udziałem rodziny, • wymienia swoje prawa i obowiązki oraz wyjaśnia ich znaczenie.
2. Kształtowanie postawy patriotycznej w kontekście tożsamości narodowej oraz równości wszystkich ludzi	<p>Dziecko:</p> <ul style="list-style-type: none"> • charakteryzuje symbole Polski: godło, flagę, • wymienia ważniejsze instytucje, np. policja, straż pożarna, urząd miasta i wyjaśnia ich znaczenie, • charakteryzuje pracę ważnych osób, np. policjanta, strażaka, lekarza, • wyraża werbalnie i niewerbalnie swój podziw dla polskiej przyrody, • określa charakterystyczne cechy krajobrazu swojego regionu, • akceptuje w grupie dzieci innej narodowości, zachęcając je do wspólnej zabawy, • rozróżnia flagi wybranych państw Unii Europejskiej, • wskazuje na mapie niektóre kraje Unii Europejskiej.

Blok 16. Przygotowuję się do posługiwania się językiem obcym nowożytnym

Cele ogólne	Cele szczegółowe (umiejętności dzieci)
1. Motywowanie do nauki języka obcego	<p>Dziecko:</p> <ul style="list-style-type: none"> • opowiada o korzyściach płynących ze znajomości języków obcych, • mówi słowa, zdania, zwroty w języku obcym, • mówi rymowanki, wierszyki w danym języku, • wypowiada się w trakcie zajęć w języku obcym, • odpowiada na pytania w języku obcym, • prowadzi dialog, np. z nauczycielem, • śpiewa piosenki w danym języku.

Blok 17. Przygotowuję się do posługiwania się językiem mniejszości narodowej lub etnicznej lub językiem regionalnym kaszubskim

Cele ogólne	Cele szczegółowe (umiejętności dzieci)
1. Motywowanie do posługiwania się językiem mniejszości narodowej lub etnicznej lub językiem regionalnym kaszubskim	<p>Dziecko:</p> <ul style="list-style-type: none"> • opowiada o wspólnocie narodowej, etnicznej, językowej, do której należy, • charakteryzuje godło swojej wspólnoty narodowej, etnicznej lub językowej, • wyjaśnia, że są osoby posługujące się innym językiem, w tym też językiem migowym, • rozróżnia i charakteryzuje elementy podobne i wspólne dla własnej i innej kultury, wyjaśnia, że wszyscy mają równe prawa do zabawy i nauki, • interesuje się szeroko własną kulturą, historią, tradycją, • wraz z nauczycielem i rodzicami prowadzi z zaangażowaniem „kącik kulturowy”, podaje własne pomysły, • obrazuje ruchem, gestem, mimiką treść piosenek w języku mniejszości narodowej lub etnicznej, lub języku regionalnym kaszubskim, • reaguje w sposób niewerbalny lub werbalny na polecenia wydawane w języku mniejszości narodowej lub etnicznej lub języku regionalnym kaszubskim, • aktywnie uczestniczy w różnorodnych wesołych zabawach słownych, muzyczno-ruchowych, plastycznych, teatralnych, konstrukcyjnych, manipulacyjnych i innych prowadzonych w danym języku, w tym prowadzonych dla dzieci niesłyszących z wykorzystaniem np. języka migowego, • aranżuje różnorodne wesołe zabawy, np. ruchowe, plastyczne, teatralne, konstrukcyjne, manipulacyjne i inne prowadzone w danym języku, w tym prowadzone dla dzieci niesłyszących z wykorzystaniem np. języka migowego, form pantomimicznych, • odgrywa rolę w teatryku pantomimicznym, używając języka migowego, • aktywnie uczestniczy i zachęca innych do udziału w scenkach teatralnych, pantomimach, przedstawieniach prowadzonych w języku mniejszości narodowej lub etnicznej, lub języku regionalnym kaszubskim, a także migowym, • aktywnie uczestniczy dzieląc się własnymi pomysłami w działaniach praktycznych proponowanych przez nauczyciela, np. wspólne pieczenie ciastek, robienie sałatki, kanapek, napojów, prowadzenie prostych hodowli.

UWAGA!!!

„Podtrzymywanie poczucia tożsamości narodowej i etnicznej dzieci należących do mniejszości narodowej dokonuje się w trakcie edukacji przedszkolnej realizowanej zgodnie z podstawą programową wychowania przedszkolnego bez wprowadzania dodatkowych zajęć nauczania języka mniejszości, a jedynie przez realizację programu wychowania przedszkolnego w sposób dwujęzyczny. Proporcje między czasem zajęć prowadzonych w języku mniejszości lub regionalnym i zajęć prowadzonych w języku polskim zależą od wyboru sposobu nauczania języka. Możliwe jest:

- prowadzenie zajęć przedszkolnych w języku mniejszości lub regionalnym
- prowadzenie zajęć w sposób dwujęzyczny – w języku polskim i mniejszości lub języku regionalnym (w równych proporcjach czasowych)
- prowadzenie zajęć w języku polskim, przy czym część tych zajęć w wymiarze 4 godzin (zegarowych) tygodniowo prowadzona jest w języku mniejszości lub regionalnym.

(...) Nauczanie języka mniejszości, języka regionalnego, własnej historii i kultury oraz geografii państwa, z którego obszarami kulturowymi utożsamia się mniejszość narodowa odbywa się na podstawie programów nauczania dopuszczonych do użytku w szkole przez dyrektora szkoły” (Grażyna Płoszajska, *Śląski Kongres Oświaty – materiały szkoleniowe*, Katowice 2014).

DIAGNOZA PRZEDSZKOLNA, CZYLI JAK BADAĆ, ABY WYNIKI BYŁY PRAWDZIWE

Prowadząc diagnozę przedszkolną, w szczególności diagnozę gotowości dziecka do podjęcia nauki w szkole, najlepiej wykorzystać wyniki obserwacji prowadzonej w naturalnych przedszkolnych warunkach, podczas swobodnej działalności, zabawy dziecka oraz w czasie zorganizowanych zajęć. Obserwacja bowiem jest znakomitą metodą poznawania dzieci. Jej wyniki można notować w **zeszycie obserwacji, arkuszu obserwacji**. Doskonałym narzędziem badawczym są wszelkie **wytwory dziecięce** (rysunki, prace, konstrukcje itd.).

Diagnoza w dużej mierze zależy od obserwatora, którego powinna cechować rzetelność, spostrzegawczość i obiektywizm. Ważne, aby obserwowane dziecko nie wiedziało, że jego zachowanie jest przedmiotem badań, gdyż mogłoby zachowywać się nienaturalnie. Dobrze jest przygotować kilka scenariuszy zajęć sprawdzających umiejętności dziecka. Powinny one wzbudzić zainteresowanie dzieci, ale nie mogą zakłócać rytmu dnia codziennego, w którym przedszkolaki czują się swobodnie i bezpiecznie.

Do diagnozy najlepiej wykorzystać naturalne, ulubione i bliskie dziecku przedmioty, np. zabawki, liczmany, układanki, gry, książeczki, różnorodne przybory gimnastyczne.

Prowadząc diagnozę, należy pamiętać o paru prostych zasadach. Należy:

- stworzyć serdeczną, naturalną atmosferę, taką jak podczas zwyczajnych, codziennych zajęć z dziećmi w przedszkolu,
- kierować się zasadą stopniowania trudności i zawsze zaczynać od najłatwiejszej odmiany zadania (forma rozgrzewki),
- prowadzić zadania w formie dobrej zabawy, tak aby dziecko nie odczuwało stresu, takiego jak np. przy zdawaniu egzaminu,
- przygotować interesujące dla dzieci zajęcia, motywując je w ten sposób do podejmowania zadań,
- formułować krótkie, proste polecenia, tak aby dziecko mogło wywiązać się z jego wykonania.

Dziecko nie powinno odczuwać ciężaru prowadzonego „sprawdzianu”. Wtedy jest szansa na to, że wyniki będą prawdziwe.

Niezwykle ważne jest diagnozowanie dziecka pięcioletniego, sześciolatniego, czyli tego, które niebawem podejmie naukę w szkole. Jak to można zrobić?

Na początek należy zdefiniować pojęcie gotowości i dojrzałości dziecka do rozpoczęcia nauki w szkole. **Gotowość szkolna** to osiągnięcie takiego poziomu rozwoju psychofizycznego, który umożliwi dziecku przystosowanie się do nauki w szkole. **Dojrzałość szkolna** to osiągnięcie poziomu rozwoju, umożliwiającego dziecku naukę czytania, pisania, liczenia, zgodne współżycie i współdziałanie w grupie rówieśniczej oraz dostosowanie się do wymagań szkolnych.

Wymagania stawiane dziecku mającemu podjąć naukę szkolną dotyczą przede wszystkim rozwoju: fizyczno-ruchowego, mowy, poznawczego, emocjonalnego, społecznego oraz przygotowania do nauki czytania, liczenia, pisania.

Proponowane **arkusze diagnostyczne: *Od pięcioletka do sześciolatka, Od sześciolatka do siedmiolatka*** oraz propozycja **sposobu realizacji zadań** są opracowane zgodnie z niniejszym programem. **Co więcej, już w trakcie codziennych zajęć prowadzonych zgodnie z programem oraz swobodnej działalności dziecka można zaobserwować i badać, w jakim stopniu wychowankowie osiągają umiejętności ujęte w arkuszach diagnostycznych.**

Dodatkową propozycją jest ***Okresowy arkusz ewaluacyjny umiejętności dzieci*** (s. 140–141), który także pełni rolę arkusza obserwacji działań dziecka w danym okresie, np. w ciągu miesiąca (zgodnie z okresowym, np. miesięcznym, planem pracy nauczyciela). Stanowi on **systematyczne źródło wiedzy o postępach i rozwoju każdego dziecka.**

Przykładowy arkusz diagnostyczny

„Od pięciolatka do sześciolatka”

Imię i nazwisko dziecka .....

Wiek dziecka .....

Data urodzenia .....

Data przeprowadzenia diagnozy .....

Istotne dane o stanie zdrowia dziecka .....

Frekwencja dziecka w przedszkolu .....

	Badana umiejętność Dziecko:	Stopień opanowania umiejętności				Uwagi
		A	B	C	D	
I. Rozwój fizyczno-ruchowy						
1	Chętnie uczestniczy w ćwiczeniach gimnastycznych i zabawach ruchowych kształtujących postawę.					
2	Biega w różnych kierunkach bez potrącania, omijając przeszkody.					
3	Wykonuje podskoki na jednej nodze i obunóż.					
4	Wykonuje „pajacyka”.					
5	Chwyta i odrzuca piłkę.					
6	Rzuca piłką do celu.					
7	Toczy piłkę przed sobą jedną ręką i dwiema rękami.					
8	Wchodzi na ławeczkę, przechodzi po niej i zeskakuje z niej na ugięte nogi.					
9	Porusza się prawidłowo na czworakach w grupie, omijając inne dzieci.					
II. Rozwój mowy						
1	Wymawia poprawnie głoski, w tym <i>sz, ż, dż, cz, r</i> .					
2	Poprawnie formułuje zdanie, dokonuje autokorekty.					
3	Wypowiada się na temat obrazka, formułując kilka zdań.					
4	Zachowuje kolejność zdarzeń podczas wypowiedzi.					
5	Wyjaśnia znaczenie wybranych słów.					

AUTORKA: Iwona Broda

	Badana umiejętność Dziecko:	Stopień opanowania umiejętności				Uwagi
		A	B	C	D	
III. Rozwój poznawczy						
1	Spostrzega różnice w dwóch pozornie identycznych obrazkach.					
2	Rozumie podstawowe pojęcia abstrakcyjne, np. <i>kształt</i> , <i>kierunek</i> .					
3	Rozumie znaczenie prostych symboli, znaków.					
4	Rozumie pytania i polecenia.					
5	Formułuje wnioski dotyczące obserwowanych zdarzeń, zjawisk.					
6	Recytuje krótkie wiersze, wyliczanki.					
7	Wykazuje się ogólną wiedzą, w tym podaje swój adres zamieszkania.					
8	Jest aktywne poznawczo: zadaje pytania, oczekuje odpowiedzi.					
9	Podejmuje próbę wyjaśniania obserwowanych zjawisk.					
10	Chętnie uczestniczy w grach i zabawach, szczególnie liczbowych.					
IV. Rozwój emocjonalno-społeczny						
1	Wyraża swoje emocje werbalnie i niewerbalnie.					
2	Nazywa emocje, w szczególności: radość, smutek, złość, zadowolenie, zdziwienie.					
3	Stara się panować nad swoimi emocjami.					
4	Potrafi przedstawić się na forum grupy.					
5	Określa swoje upodobania, zainteresowania, życzenia, marzenia.					
6	Przedstawia swoje pomysły i słucha pomysłów innych osób.					
7	Przestrzega zasad zgodnego współdziałania i reguł przyjętych w grupie i zawartych w kodeksie przedszkolaka.					
8	Wyraża swoje zdanie, np. <i>nie podoba mi się...</i> , <i>nie lubię</i> , <i>kiedy...</i>					
9	Współdziała z innymi dziećmi.					
10	Potrafi zwrócić się o pomoc do innego pracownika przedszkola.					

	Badana umiejętność Dziecko:	Stopień opanowania umiejętności				Uwagi
		A	B	C	D	
V. Przygotowanie do nauki czytania						
1	Dostrzega zmiany w układzie przedmiotów.					
2	Dobiera przedmioty i obrazki do pary.					
3	Odszukuje wskazane przedmioty na obrazku.					
4	Układa zabawki według wzoru.					
5	Wyodrębnia głoski w słowach.					
6	Dzieli wyrazy na sylaby, wypowiadając i klaszcząc rytmicznie.					
7	Dzieli zdanie na wyrazy.					
8	Rytmizuje krótkie zdania, naśladując nauczyciela.					
9	Wyszukuje określone litery w tekście.					
10	Czyta globalnie wyrazy.					
VI. Przygotowanie do nauki pisania						
1	Wykonuje ruchy naprzemienne.					
2	Lepi ludzika z plasteliny.					
3	Prawidłowo trzyma ołówek.					
4	Rysuje po śladach.					
5	Łączy linią punkty.					
6	Rysuje na kartce według poleceń nauczyciela.					
7	Odwzorowuje w liniach znaki literopodobne.					
VII. Przygotowanie do nauki liczenia						
1	Układa przedmioty w szeregi lub rzędy, liczy w możliwie szerokim zakresie, nazywając liczebniki.					
2	Rozróżnia błędne liczenie od poprawnego.					
3	Próbuje nazywać liczbę, np. <i>jest pięć lalek</i> .					
4	Wskazuje na palcach liczbę policzonych przedmiotów.					

AUTORKA: Iwona Broda

	Badana umiejętność Dziecko:	Stopień opanowania umiejętności				Uwagi
		A	B	C	D	
5	Z pomocą nauczyciela ustala wynik dodawania i odejmowania, licząc przedmioty w sytuacjach zabawowych.					
6	Ustala równoliczność zbiorów, choć oceniając „na oko”; może wydawać się, że zbiory nie są równoliczne.					
7	Tworzy zbiory przedmiotów.					
8	Posługuje się liczebnikami porządkowymi.					

Działania podjęte przez nauczyciela

LEGENDA:

- A** – dziecko opanowało umiejętność powyżej poziomu wieku
B – dziecko opanowało umiejętność na poziomie wieku
C – dziecko opanowało umiejętność poniżej poziomu wieku
D – dziecko nie opanowało umiejętności

Podsumowanie arkusza diagnostycznego

Stopień opanowania przez dziecko umiejętności wpisujemy do odpowiedniej rubryki, oznaczając np. „X”. Jeśli dziecko opanowało 70% umiejętności oznaczonych: **A, B** – osiągnęło gotowość szkolną w stopniu doskonałym i bardzo dobrym. Jeśli zaś dziecko opanowało 70% umiejętności oznaczonych: **B, C** oraz **C, D** osiągnęło gotowość szkolną w stopniu średnim i niskim. Z dziećmi, które osiągnęły gotowość szkolną szczególnie w stopniu niskim, należy nasilić pracę według programu indywidualnego (opracowanego przez nauczyciela). Należałoby się też za zgodą rodziców skonsultować z poradnią psychologiczno-pedagogiczną.

AUTORKA: Iwona Broda

Przykładowe zadania i sytuacje edukacyjne, czyli jak bezstresowo diagnozować

	Badana umiejętność Dziecko:	Stopień opanowania umiejętności			
		A	B	C	D
I. Rozwój fizyczno-ruchowy					
1	Chętnie uczestniczy w ćwiczeniach gimnastycznych i zabawach ruchowych.				
2	Biega w różnych kierunkach bez potrażeń, omijając przeszkody.				
3	Wykonuje podskoki na jednej nodze i obunóż.				
4	Wykonuje „pajacyka”.				
5	Chwyta i odrzuca piłkę.				
6	Toczy piłkę przed sobą jedną i dwiema rękami.				
7	Rzuca piłką do celu.				
8	Wchodzi na ławeczkę, przechodzi po niej i zeskakuje z niej na ugięte nogi.				
9	Porusza się prawidłowo na czworakach w grupie, omijając inne dzieci.				

Sytuacja edukacyjna „Sen pajacyka Jasia”

Pomocze: piłki, kosze lub pojemniki, trzy ławeczki, maskotka pajacyk, czarodziejska różdżka.

Ad. 1–2

Dzieci zgromadzone przed nauczycielem. Nauczyciel zaczyna zajęcia, wskazując na śpiącego pajacyka:

Pajacyk Jasio śpi i o czymś pięknym śni. Ciekawe o czym? Ja wiem, a ty chcesz wiedzieć też? To stań w szeregu, przygotuj się do biegu.

Dzieci stają w szeregu, następnie nauczyciel tłumaczy:

Jasio śni o tym, że wszystkie dzieci na chwilę zamieniają się w superdoskonale, kolorowe samochody, które szybko jeżdżą w różnych kierunkach po kolorowych drogach. To doskonałe samochody, bo nigdy się nie zderzają, lecz zawsze omijają.

Czary-mary, nie do wiary. Abrakadabra, plim, plam, plum, już samochodów cały tłum. Już jadą, już się mijają i nigdy się nie zderzają.

Dzieci, naśladując samochody, poruszają się w różnych kierunkach, bez potracania, a nauczyciel prowadzi obserwację. Zabawa w samochody to jedna z najbardziej ulubionych zabaw chłopców i dziewczynek.

Ad. 3

Na hasło *Stop!* samochody zatrzymują się. Nauczyciel kontynuuje:

Pajacyk Jasio śpi i o czymś pięknym śni. Śni mu się pajacykowa kraina, która się nie kończy i nie zaczyna. A w tej krainie pajacyków tysiące skaczących jak wesołe zające.

Nauczyciel wydaje polecenia, a dzieci przy wesołej muzyce skaczą na jednej nodze i obunóż.

AUTORKA: Iwona Broda

Ad. 4

Na hasło *Stop!* zatrzymują się. Nauczyciel kontynuuje. Pokazuje ćwiczenie i mówi:
Fiki-miki, fiki-miki, teraz skaczą wesole pajacyki.

Ad. 5–7

Na hasło *Stop!* dzieci zatrzymują się i siadają wokół dywanu.

Odpocznijcie chwilkę, bo Pajacyk Jasio wyśnił sobie piłkę.

Nauczyciel demonstruje ćwiczenie z dzieckiem, a potem po kolei rzuca piłkę do każdego dziecka:

Rzucę ją do ciebie, chwyć ją mocno w dłonie, teraz odrzuć do mnie, porzucamy sobie.

Po zakończeniu tego ćwiczenia nauczyciel zwraca się do dzieci:

Piłka wszystkich już poznała, teraz toczyć by się chciała.

Nauczyciel mówi i jednocześnie wskazuje dzieciom drogę, którą pokonają z piłką:

Toczę sobie piłkę, o tak, przed siebie stąd – dotąd i stop. A teraz jedną ręką, którą chcę, toczę piłkę, aż zmęczy się. Stop.

Po zakończeniu ćwiczenia nauczyciel pokazuje duży zamknięty kosz i zwraca się do dzieci:

Pajacyk Jasio śpi i o czymś pięknym śni. Oto zaczarowany kosz, a co w nim jest? Zgadnie ktoś?

Dzieci podają pomysły, a nauczyciel po wysłuchaniu propozycji mówi:

Fiku-miku, o czym śniesz, mój pajacyku?

Otwiera kosz i wysypuje mniejsze piłki.

Łapcie piłki, chwytajcie i ustawcie się w koło. Pajacykowe piłki wskoczą do kosza wesolo.

Dzieci tworzą krąg, a następnie wrzucają po kolei piłki do kosza ustawionego w środku kręgu. Można wykonać np. trzy próby.

Ad. 8

Nauczyciel podnosi czarodziejską różdżkę i mówi:

Pajacyk Jasio śpi i o czymś pięknym śni. Raz, dwa, trzy, na ławeczce siadaj żwawo. Dziewczynki na lewo, a chłopcy na prawo.

Dzieci siadają na przeciwległych ławeczkach ustawionych pod ścianami. Na środku dywanu stoi ławeczka. Nauczyciel tłumaczy zadanie, śpiewając fragment znanej piosenki „Pieski małe dwa”.

Nauczyciel demonstruje ćwiczenie. Prosi naprzemiennie chłopca i dziewczynkę do przejścia po ławeczce. Dzieci przechodzą z asekuracją i wracają na swoje miejsca. Nauczyciel, nawiązując do ostatniego ćwiczenia, czaruje różdżką:

Czary-mary, nie do wiary. Abrakadabra, plim, plam, plum i już piesków cały tłum. Zaraz wyjdą na spacerek, na słońeczko, na wiaterek. A to pieski wyszkolone chodzą sobie w różne strony, omijają się wspaniale, bo to pieski doskonałe.

Przy piosence „Pieski małe dwa” dzieci poruszają się na czworakach. Kiedy piosenka ucichnie, wracają na swoje miejsca. A nauczyciel kończy opowieść:

Ciii, ciii, jeszcze Jasio śpi? Nie – śmieje się do dzieci wkóło, chce pobawić się wesolo.

Na zakończenie dzieci witają zaspanego pajacyka:

Fiku-miku, fiku-miku, baw się z nami pajacyku.

	Badana umiejętność Dziecko:	Stopień opanowania umiejętności			
		A	B	C	D
II. Rozwój mowy					
1	Wymawia poprawnie głoski, w tym: sz, ż, dz, cz, r.				
2	Poprawnie formułuje zdanie, dokonuje autokorekty.				
3	Wypowiada się na temat obrazka, formułując kilka zdań.				
4	Wyjaśnia znaczenie wybranych słów.				
5	Zachowuje kolejność zdarzeń podczas wypowiedzi.				

AUTORKA: Iwona Broda

Tę serię umiejętności można sprawdzać stopniowo podczas zajęć codziennych lub w zabawie indywidualnej, zapraszając kolejno dzieci w formie nagrody do „obrazkowej zabawy”.

Sytuacja edukacyjna „Obrazkowe zabawy z żabką Człapką”

Pomoce: dwie identyczne maskotki żabki, różnorodne sylwety wycięte z kartonu (chmurki, słońce, drzewa itd.) i małe zabawki, klocki, różnorodne obrazki, książka z obrazkami o żabce Człapce.

Ad. 1

Nauczyciel zaprasza dziecko do zabawy z żabką Człapką do kącika przyrody. I dziecko, i nauczyciel mają swoją żabkę – maskotkę, z pomocą której będą pokazywać wierszyk. Dziecko, naśladując nauczyciela, powtarza i inscenizuje wiersz. Najpierw wyraźnie mówi kolejne wersy nauczyciel, a następnie dziecko je powtarza.

Żabka Człapka drogą człapie,

Człap, człap, człap.

Gdzie ten staw?

Szszszkoda,

że taka dłuuuuga droga.

Jak dż, dż, dż.

Aha! Dżdżownica lub stonoga!

Ad. 2

Nauczyciel zwraca się do dziecka, aby opowiedziało o żabce Człapce, o jej wyglądzie, zachowaniu. Nauczyciel dowolnie może poprowadzić rozmowę (ważne, by zadawał pytania otwarte, aby dziecko mogło wypowiadać się zdaniami, a nie jednym słowem).

Ad. 3

Nauczyciel zaciekawia dziecko, opowiadając, że w pewnym przedszkolu bajkowym dzieci dały w prezencie żabce Człapce książkę z obrazkami, w której na każdej ilustracji była żabka Człapka. Nauczyciel wspólnie z dzieckiem przegląda książkę. Wybiera jeden obrazek i opowiada o nim, a następnie pyta dziecko:

Który obrazek ci się podoba? Ja opowiadałam ci, teraz ty opowiedz o tym obrazku, który wybierzesz, a ja postucham, jak pięknie opowiadasz.

Uwaga! Do tego zadania można wykorzystać książeczkę o żabce Człapce wykonaną wcześniej przez dzieci w trakcie codziennych zajęć programowych.

Ad. 4

Nauczyciel przykłada żabkę do ucha, udając, że żabka coś mu mówi. Informuje dziecko, że ma ona zmartwienie, bo wczoraj była w odwiedzinach u bardzo mądrej koleżanki Kumki i nie rozumiała kilku słów. Teraz prosi o ich wyjaśnienie, bo też chce być taka mądra. Żabka pięknie prosi dziecko o pomoc w ich wyjaśnieniu.

Nauczyciel, naśladując żabkę, wypowiada wyrazy, np. ulewa, deszcz, słońce, kosmos, mądry, wesoły. Na koniec żabka dziękuje dziecku za wyjaśnienia i podaje łapkę-człapkę.

Ad. 5

Nauczyciel prosi dziecko, aby opowiedziało o zabawie z żabką Człapką. Na zakończenie żabka dziękuje dziecku za spotkanie i zaprasza kolejne dziecko.

	Badana umiejętność Dziecko:	Stopień opanowania umiejętności			
		A	B	C	D
III. Rozwój poznawczy					
1	Spostrzega różnice w dwóch pozornie identycznych obrazkach.				
2	Rozumie podstawowe pojęcia abstrakcyjne, np. kształt, kierunek.				

AUTORKA: Iwona Broda

	Badana umiejętność Dziecko:	Stopień opanowania umiejętności			
		A	B	C	D
3	Rozumie znaczenie prostych symboli, znaków.				
4	Rozumie pytania i polecenia.				
5	Formułuje wnioski dotyczące obserwowanych zdarzeń, zjawisk.				
6	Recytuje krótkie wiersze, wylizanki.				
7	Wykazuje się ogólną wiedzą, w tym podaje swój adres zamieszkania.				
8	Jest aktywne poznawczo: zadaje pytania, oczekuje odpowiedzi.				
9	Podjmuje próbę wyjaśniania obserwowanych zjawisk.				
10	Chętnie uczestniczy w grach i zabawach szczególnie liczbowych.				

Sytuacja edukacyjna „Zabaw z żabką Człapką ciąg dalszy” (dalszy ciąg zadań poprzednich, tym razem z udziałem wszystkich dzieci)

Pomocze: po dwa pozornie identyczne obrazki z żabką Człapką dla każdego dziecka, z tym że każde ma inną parę ilustracji, maskotki – różne zwierzęta, przedmioty o różnych kształtach, ołówki.

Ad. 1

Nauczyciel ogłasza, że żabka Człapka przyniosła podarunki z zagadką dla dzieci. Rozdaje kolorowe koperty z dwoma pozornie identycznymi obrazkami o żabce Człapce. Dzieci oglądają je. Nauczyciel zwraca się do dzieci:

Pewnie zapytacie, gdzie zagadka? Powiem wam w sekrecie, że te obrazki wcale nie są takie same. Trochę się różnią. Zaznaczcie krzyżykiem te miejsca, które nie są takie same.

Po zakończeniu nauczyciel i żabka chwalą dzieci.

Ad. 2–4

Żabka Człapka zaprasza do dalszej zabawy. Pokazuje na kartonikach symbole nawiązujące do kolejnych zadań, np. piktogram symbolizujący sposób ustawienia się dzieci, określający zabawę ruchową, znak mówiący o tym, że dzieci teraz muszą uważnie słuchać polecenia itd.

Uwaga! Można wykorzystać różne znaki umowne, wprowadzane w trakcie wcześniejszych codziennych działań programowych.

Nauczyciel rozkłada w różnych miejscach sali maskotki, klocki z mozaiki geometrycznej, inne klocki, różne przedmioty i prosi, aby kolejne grupy dzieci, np. maszerowały w kierunku misia, biegły w kierunku żabki itd. Następnie żeby poszukały i przyniosły przedmiot w kształcie koła, trójkąta.

Ad. 6–10

Do oceny rozwoju poznawczego według kolejnych punktów najlepiej wykorzystać wyniki z obserwacji zachowania dzieci w trakcie uroczystości i przedsięwzięć przedszkolnych oraz codziennych zajęć programowych.

	Badana umiejętność Dziecko:	Stopień opanowania umiejętności			
		A	B	C	D
IV. Rozwój emocjonalno-społeczny					
1	Potrafi przedstawić się na forum grupy.				
2	Nazywa emocje, w szczególności: radość, smutek, złość, zadowolenie, zdziwienie.				
3	Wyraża swoje emocje werbalnie i niewerbalnie.				
4	Stara się panować nad swoimi emocjami.				
5	Określa swoje upodobania, zainteresowania, życzenia, marzenia.				
6	Przedstawia swoje pomysły i słucha pomysłów innych osób.				
7	Przestrzega zasad zgodnego współdziałania i reguł przyjętych w grupie, zawartych w kodeksie przedszkolaka.				
8	Wyraża swoje zdanie, np. <i>Nie podoba mi się..., Nie lubię, kiedy...</i>				
9	Współdziała z innymi dziećmi.				
10	Potrafi zwrócić się o pomoc do innego pracownika przedszkola.				

Sytuacja edukacyjna „Zabawa w teatr – W domu smutku i radości, uśmiechu i złości”

Pomoce: scenografia – płaski model domu z kartonu z oknami i drzwiami. Okna i drzwi można otwierać, w oknach umieszczone są zdjęcia lub ilustracje ludzi w różnych stanach emocjonalnych: uśmiechnięci, smutni, zdziwieni, zdenerwowani, weseli.

Ad. 1–3

Nauczyciel inicjuje zabawę w teatr. Wchodzi na podest – miniscenę, kłania się i przedstawia, podając imię i nazwisko. Następnie zaprasza wszystkich do zabawy w teatr, wyjaśniając:

Oto scena, a wy i ja będziemy aktorami na tej scenie oraz widzami na widowni. Oto niezwykły dom smutku i radości, uśmiechu i złości, a dlaczego – zaraz się przekonacie.

Nauczyciel zaprasza kolejno dzieci – aktorów na scenę, aby tak jak on przedstawiły się (na początek zaprasza chętne dzieci, aby ośmielić inne). Następnie zaprasza po dwoje dzieci – aktorów. Dzieci losowo otwierają wybrane okno, określają stan emocjonalny osoby w oknie, np. jest uśmiechnięta, złości się. Dzieci na scenie, stojąc naprzeciwko siebie, pokazują stan emocjonalny osoby ze zdjęcia za pomocą mimiki, ruchów, gestów. Prowadzą dialog z drugim dzieckiem – aktorem, z pomocą nauczyciela pytając np. *Kiedy się uśmiechasz?, Kiedy jesteś zły?* itp. Na koniec kłaniają się i schodzą ze sceny. Widzowie biją brawo. Na zakończenie zabawy wszystkie dzieci razem na zmianę śmieją się głośno i uśmiechają.

Uwaga! To zajęcie należałoby powtarzać kilka razy w różnych sytuacjach w trakcie zajęć programowych, aby uzyskać obiektywne wyniki.

AUTORKA: Iwona Broda

Ad. 4–10

Uwaga! Aby ocenić stopień uzyskania odpowiedniej umiejętności, najlepiej wykorzystać wyniki z obserwacji zachowania dzieci w trakcie uroczystości i przedsięwzięć przedszkolnych, codziennych zajęć programowych, wspólnych zajęć z rodzicami, wycieczek i spacerów. Trudno bowiem ocenić po jednym zajęciu ukierunkowanym na dane umiejętności, czy dziecko osiągnęło zamierzone cele czy też ich nie osiągnęło.

	Badana umiejętność Dziecko:	Stopień opanowania umiejętności			
		A	B	C	D
V. Przygotowanie do nauki czytania					
1	Dostrzega zmiany w układzie przedmiotów.				
2	Dobiera przedmioty i obrazki do pary.				
3	Odszukuje wskazane przedmioty na obrazku.				
4	Układa zabawki według wzoru.				
5	Wyodrębnia głoski w słowach.				
6	Dzieli wyrazy na sylaby, wypowiadając i klaszcząc rytmicznie.				
7	Dzieli zdanie na wyrazy.				
8	Rytmizuje krótkie zdania, naśladując nauczyciela.				
9	Wyszukuje określone litery w tekście.				
10	Czyta globalnie wyrazy.				

Sytuacja edukacyjna „Wielkie zgadywanie”

Pomoce: kilka pudełek oznaczonych literami: a, b, c, d, e (wielkimi i małymi, drukowanymi i pisanymi).

Nauczyciel ustawia je jedno na drugim w piramidę z zagadkami (można je postawić na miniscenie). Ogłasza dzieciom:

Oto, panowie i panie, ogłaszam wielkie zgadywanie. Oczywiście z nagrodami, zobaczycie sami!

Wyjaśnia dzieciom, że będą zdejmować i otwierać pudełka, zaczynając od tego, które jest na górze (tu dodatkowo można zadać pytanie: *Dlaczego będziemy zdejmować pudełka w taki sposób?*). W pudełkach ukryte są zagadki dla dzielnych przedszkolaków. Nauczyciel z pomocą dziecka otwiera pudełka, pokazując zawartość, i wyjaśnia kolejne zadania.

Ad. 1

To zadanie na rozgrzewkę. W pudełku „A” (jest ono podłużne) znajdują się minimum cztery przedmioty ułożone w szereg. Nauczyciel pokazuje przedmioty, dzieci je nazywają. Następnie prosi chętne dziecko, aby zajrzało do pudełka i zapamiętało położenie przedmiotów. Następnie dziecko odwraca się w stronę widowni, a nauczyciel zmienia miejsce jednego przedmiotu w szeregu. Ponownie prosi, aby dziecko zajrzało do pudełka. Przedszkolak określa zmianę. Kłania się. Widownia nagradza go brawami.

AUTORKA: Iwona Broda

Ad. 2

W drugim pudełku „B” znajdują się koperty, a w nich po kilka obrazków (parzysta liczba). Dzieci podchodzą kolejno i losują jedną kopertę. Pasujące ilustracje dobierają w pary. Następnie każde dziecko wyszukuje w sali po dwa przedmioty, które do siebie pasują – wyjaśnia dlaczego.

Ad. 3–4

W pudełku „C” znajduje się duża ilustracja zwinięta w rulon, kilka zabawek oraz paski papieru z narysowanymi zabawkami z pudełka. Nauczyciel rozwiesza ilustrację na tablicy i prosi chętne dzieci, aby wskazały na rysunku wymieniony przez niego przedmiot. Następnie dzieci losują paski z narysowanymi zabawkami. Nauczyciel prosi kolejno chętne dzieci, aby ułożyły zabawki z pudełka tak samo jak na obrazkach – paskach. Na zakończenie wszystkie dzieci wraz z nauczycielem śpiewają:

Brawo, brawo, bravissimo. Brawo, bravissimo. Brawo, bravissimo. Braawo, braawo, bravissimo!

Ad. 5–10

W pudełku „D” dzieci znajdują kartkę z symbolem:

Odczytują znaczenie symbolu: *Będziemy dużo mówić*. Następnie losują kartki z tekstem, wyszukują i obrysowują podaną literę. Nauczyciel z kolei zaprasza po dwoje dzieci do kąpka z książkami na „zabawy ze słowami”. Wspólnie wykonują zadania według badanych umiejętności ujętych w tabeli: 5, 6, 7, 8, 10. W zadaniu 10 można wykorzystać „wyrazową książkę” złożoną z samych napisów do globalnego czytania. Dziecko wybiera strony i czyta globalnie wyraz. Na zakończenie wszystkich zadań nagroda: pyszny poczęstunek, np. kolorowe galaretki z owocami, owocowe lizaki.

Uwaga! W organizacji tej zabawy przyda się pomoc drugiego nauczyciela lub rodzica.

	Badana umiejętność Dziecko:	Stopień opanowania umiejętności			
		A	B	C	D
VI. Przygotowanie do nauki pisania					
1	Wykonuje ruchy naprzemienne.				
2	Lepi ludzika z plasteliny.				
3	Prawidłowo trzyma ołówek.				
4	Rysuje po śladach.				
5	Łączy linią punkty.				
6	Rysuje na kartce według poleceń nauczyciela.				
7	Odwzorowuje w liniach znaki literopodobne.				

Sytuacja edukacyjna „Urodziny ludzika z plasteliny”

Pomoce: plastelina, podkładki plastikowe, kartki, kredki ołówkowe, małe kolorowe pudełka przygotowane wcześniej przez dzieci.

Ad. 1

Nauczyciel pokazuje dzieciom książkę pt. „Plastusiowy pamiętnik” M. Konopnickiej oraz dziwne pudełko (stary piórnik). Jednak nie otwiera go. Ogłasza, że dzieci wszystkiego się zaraz dowiedzą, ale konieczna jest do tego rozgrzewka.

AUTORKA: Iwona Broda

Demonstruje ćwiczenia, inicjując ruchy naprzemienne (w tle odpowiednia muzyka): naprzemienne ćwiczenia ramion, nóg, skłony z dotykiem prawą ręką lewej stopy.

Uwaga! Gdy grupa jest liczna, rozgrzewkę można prowadzić kolejno w mniejszych zespołach. Pozostałe dzieci biją brawo dzieciom ćwiczącym.

Ad. 2

Nauczyciel zaprasza wszystkie dzieci do siebie. Siadają wygodnie w gromadce. Nauczyciel wzbudza ich zainteresowanie, mówiąc, że o tym, co jest w dziwnym pudełku, dowiedzą się z tej książki. Następnie czyta fragment „Plastusowego pamiętnika” dotyczący tego, jak pojawił się Plastuś i gdzie zamieszkał. Pokazuje dzieciom, jak wyglądały kiedyś piórniki. Dzieci porównują je z dzisiejszymi. Następnie nauczyciel otwiera piórnik i okazuje się, że jest pusty. Wyjaśnia, że zaraz ulepi własnego Plastusia, który zamieszka w tym piórniku, a dzieci zrobią z plasteliny własnego. A potem mówi: *Urządzimy urodziny dla Plastusiów z plasteliny i przygotujemy wiele niespodzianek.*

Nauczyciel pokazuje, jak lepi się ludzika z plasteliny. Następnie dzieci robią swoje postacie i wkładają je do własnych kolorowych pudełeczek. Ustawiają je na podkładkach ułożonych wzdłuż brzegu dywanu. Będą przynosić Plastusiom różne urodzinowe niespodzianki.

Ad. 3–7

Dzieci otrzymują kolorowe kredki ołówkowe i dwie kartki z ramkami zdobionymi znakami literopodobnymi na górze i na dole kartki. Na jednej kartce jest prosty obrazek – czarno-biały szkic. Dzieci rysują po śladzie – po liniach kredkami. Na drugiej kartce znajdują się punkty ułożone w kształt Plastusia. Dzieci łączą punkty ołówkiem. Potem kolorują Plastusia. W dalszej kolejności odwzorowują szlaczek znaków literopodobnych na dole i górze kartki (rysują w liniach). Ostatnia niespodzianka dla Plastusia to „zaczarowany obrazek”. Dzieci otrzymują kartki w kratkę. Rysują według poleceń nauczyciela:

Na górze kartki narysuj chmurki, a pod nimi słońce. Na dole kartki narysuj kwadraty i prostokąty. To będą prezenty. Wykorzystaj linie na kartce, możesz rysować po nich. W prawym dolnym rogu narysuj kwiatek. Na koniec na samym środku kartki, nad prezentami spróbuj narysować swojego Plastusia. Jeśli chcesz, możesz pokolorować obrazek. Jest piękny!

Trzy powstałe w ten sposób obrazki dzieci dają w prezencie swojemu Plastusiu.

	Badana umiejętność Dziecko:	Stopień opanowania umiejętności			
		A	B	C	D
VII. Przygotowanie do nauki liczenia					
1	Układa przedmioty w szeregi lub rzędy, liczy w możliwie szerokim zakresie, nazywając liczebniki.				
2	Rozróżnia błędne liczenie od poprawnego.				
3	Próbuje nazwać liczbę, np. <i>jest pięć lalek.</i>				
4	Wskazuje na palcach liczbę policzonych przedmiotów.				
5	Z pomocą nauczyciela ustala wynik dodawania i odejmowania, licząc przedmioty w sytuacjach zabawowych.				
6	Ustala równoliczność zbiorów, choć oceniając „na oko”, może wydawać się, że zbiory nie są równoliczne.				
7	Tworzy zbiory przedmiotów.				

AUTORKA: Iwona Broda

	Badana umiejętność Dziecko:	Stopień opanowania umiejętności			
		A	B	C	D
VII. Przygotowanie do nauki liczenia					
8	Posługuje się liczebnikami porządkowymi.				

Sytuacja edukacyjna „W liczenie zabawa to świetna sprawa”

Pomoce: różnorodne przedmioty do liczenia, np. korki, kasztany, kamyki, guziki, cukierki, talerzyki papierowe, paski z papieru lub wstążki, pojemniki.

Ad. 1–8

Nauczyciel zakłada z dziećmi klub „Liczydełko”. Urządzają kącik klubowy. Gromadzą w pojemnikach różne przedmioty potrzebne do liczenia. Segregują zbiory do odpowiednich pojemników. Każde dziecko dostaje woreczek pomieszanych przedmiotów, które następnie rozdziela: korki tu, guziki tu. Tworzą różne zbiory. Nauczyciel zaprasza po dwoje, troje dzieci do kącika klubowego „Liczydełko” i wykonuje z nimi różne zadania.

Proponuje dzieciom, aby rozłożyły przed sobą wstążkę lub pasek papieru, a na nim kilka korków (guzików itp.). To będzie pociąg, korki to wagoniki. Dzieci liczą wagoniki, wskazując na każdy (dotykają), i określają, ile ich jest. A potem pokazują na palcach. Następnie nauczyciel liczy swoje wagoniki, celowo myli się (albo zbyt szybko pokazuje, przeskakując wagoniki, albo np. myli liczebniki). Dzieci poprawiają błędne liczenie.

Następnie dzieci robią pociągi, ale tak, aby każdy wagonik był inny. Według poleceń nauczyciela wskazują wagoniki, określając: ten jest drugi, ten piąty. Odpowiadają na pytanie: *A który jest szósty?* Wskazują go.

Nauczyciel kładzie przed dziećmi po jednym talerzyku, a na nim trzy cukierki. Dzieci liczą i określają liczbę cukierków. Nauczyciel mówi: *Masz trzy cukierki, daję ci jeszcze dwa. Ile masz teraz? Pokaż na palcach.* Analogicznie dzieci liczą w trakcie odejmowania przedmiotów.

Nauczyciel daje dzieciom po dwa talerzyki. Na jednym kładzie pięć małych guzików, a na drugim pięć większych klocków. Pyta, na którym talerzyku jest więcej przedmiotów. Dzieci ustalają równoliczność, przeliczając elementy lub ustawiając (łącząc po jednym elemencie z każdego zbioru) w pary.

Uwaga! Tę serię umiejętności można sprawdzić stopniowo podczas zajęć codziennych z dziećmi.

Powyższe propozycje zadań i sytuacji edukacyjnych można wykorzystać do diagnozy z użyciem arkusza *Od sześciolatka do siedmiolatka*, wzbogacając o zabawy i zadania, według własnego pomysłu, sprawdzające dodatkowe umiejętności ujęte w poniższym arkuszu.

Przykładowy arkusz diagnostyczny

„Od sześciolatka do siedmiolatka”

Imię i nazwisko dziecka .....

Wiek dziecka .....

Data urodzenia .....

Data przeprowadzenia diagnozy .....

Istotne dane o stanie zdrowia dziecka .....

Frekwencja dziecka w przedszkolu .....

	Badana umiejętność Dziecko:	Stopień opanowania umiejętności				Uwagi
		A	B	C	D	
I. Rozwój fizyczno-ruchowy						
1	Chętnie uczestniczy w ćwiczeniach gimnastycznych i zabawach ruchowych.					
2	Biega w różnych kierunkach bez potrażeń, omijając przeszkody.					
3	Wykonuje podskoki obunóż i na jednej nodze.					
4	Wykonuje „pajacyka”.					
5	Chwyta i odrzuca piłkę.					
6	Rzuca piłką do celu.					
7	Toczy piłkę przed sobą jedną i dwoma rękami.					
8	Wchodzi na ławeczkę, przechodzi po niej i zeskakuje z niej na ugięte nogi.					
9	Porusza się prawidłowo na czworakach w grupie, omijając inne dzieci.					
10	Umie jeździć na rowerze.					
11	Wspina się na drabinki.					
12	Buduje z drobnych klocków.					
II. Rozwój mowy						
1	Wymawia poprawnie głoski, w tym głoski sz, ż, dż, cz, r.					
2	Poprawnie formułuje zdanie, dokonuje autokorekty.					
3	Wypowiada się na temat obrazka, formułując kilka zdań.					

AUTORKA: Iwona Broda

	Badana umiejętność Dziecko:	Stopień opanowania umiejętności				Uwagi
		A	B	C	D	
4	Zachowuje kolejność zdarzeń podczas wypowiedzi.					
5	Wyjaśnia znaczenie wybranych słów.					
6	Potrafi opowiedzieć historyjkę obrazkową.					
III. Rozwój poznawczy						
1	Spostrzega różnice w dwóch pozornie identycznych obrazkach.					
2	Rozumie podstawowe pojęcia abstrakcyjne, np. kształt, kierunek.					
3	Rozumie znaczenie prostych symboli, znaków.					
4	Rozumie pytania i polecenia.					
5	Formułuje wnioski dotyczące obserwowanych zdarzeń, zjawisk.					
6	Recytuje krótkie wiersze, wyliczanki.					
7	Wykazuje się ogólną wiedzą, w tym podaje swój adres zamieszkania.					
8	Jest aktywne poznawczo: zadaje pytania, oczekuje odpowiedzi.					
9	Podjmuje próbę wyjaśniania obserwowanych zjawisk.					
10	Chętnie uczestniczy w grach i zabawach, szczególnie liczbowych.					
11	Podaje – ile ma lat, gdzie mieszka, czym w pracy zajmują się jego rodzice.					
12	Rozróżnia pory roku i związane z nimi zjawiska.					
13	Potrafi powiedzieć, jaki jest dzień tygodnia i jaki jest następny.					
14	Odróżnia kierunki lewo – prawo.					
15	Orientuje się w przestrzeni, używa pojęć związanych z przestrzenią, np. nad, pod, za, obok.					
16	Rozpoznaje figury geometryczne, w szczególności prostokąt, trójkąt, koło, kwadrat.					
17	Rozróżnia kolory podstawowe.					
18	Potrafi trafnie powiedzieć, co wie i umie.					

	Badana umiejętność Dziecko:	Stopień opanowania umiejętności				Uwagi
		A	B	C	D	
IV. Rozwój emocjonalno-społeczny						
1	Wyraża swoje emocje werbalnie i niewerbalnie.					
2	Nazywa emocje, w szczególności: radość, smutek, złość, zadowolenie, zdziwienie.					
3	Stara się panować nad swoimi emocjami.					
4	Współodczuwa (rozpoznaje, nazywa) przeżycia innych dzieci.					
5	Staje w obronie innych dzieci.					
6	Potrafi pocieszyć kolegę (koleżankę).					
7	Potrafi przedstawić się na forum grupy.					
8	Określa swoje upodobania, zainteresowania, życzenia, marzenia.					
9	Przedstawia swoje pomysły i słucha pomysłów innych osób.					
10	Przestrzega zasad zgodnego współdziałania i reguł przyjętych w grupie ujętych w kodeksie przedszkolaka.					
11	Wyraża swoje zdanie, np. <i>Nie podoba mi się...</i> , <i>Nie lubię, kiedy...</i>					
12	Współdziała z innymi dziećmi.					
13	Potrafi zwrócić się o pomoc do innego pracownika przedszkola.					
14	Sprawnie się ubiera (wiąże sznurowadła, zapina guziki, suwaki).					
15	Samo podejmuje próby poradzenia sobie z trudnością.					
16	Wytrwale podejmuje próby, nie zrażając się niepowodzeniami.					
17	Lubi dobrze wykonać swoje prace, poprawia je.					
18	Potrafi zapamiętać i wykonać polecenie.					
19	Prosi o dodatkowe wyjaśnienia i informacje.					
20	Sprząta zabawki i pomoce.					
21	Pamięta o zasadach bezpiecznego zachowania w grupie.					

AUTORKA: Iwona Broda

	Badana umiejętność Dziecko:	Stopień opanowania umiejętności				Uwagi
		A	B	C	D	
V. Przygotowanie do nauki czytania. Czytanie						
1	Dostrzega zmiany w układzie przedmiotów, układa zabawki według wzoru.					
2	Dobiera przedmioty i obrazki do pary.					
3	Odszukuje wskazane przedmioty na obrazku.					
4	Układa zabawki według wzoru.					
5	Rytmizuje krótkie zdania, naśladując nauczyciela.					
6	Dzieli zdanie na wyrazy.					
7	Słucha ze zrozumieniem tekstu czytanego przez nauczyciela.					
8	Wyróżnia głoski w nagłosie, śródgłosie, wygłosie.					
9	Dokonuje analizy sylabowej (zgłoskowej).					
10	Dokonuje syntezy sylabowej (zgłoskowej).					
11	Dokonuje analizy głoskowej.					
12	Dokonuje syntezy głoskowej.					
13	Rozpoznaje i nazywa litery alfabetu:	drukowane.				
		pisane.				
14	Wyszukuje określone litery w tekście.					
15	Dobiera podpisy (wyrazy) do obrazków.					
16	Dobiera podpisy (zdania) do obrazków.					
17	Czyta wyrazy.					
18	Czyta krótkie zdania.					
VI. Przygotowanie do nauki pisania. Próba pisania						
1	Wykonuje ruchy naprzemienne.					
2	Orientuje się na kartce papieru, wskazując np. kierunki, np. góra, dół, lewo, prawo, lewy górny róg.					

	Badana umiejętność Dziecko:	Stopień opanowania umiejętności				Uwagi
		A	B	C	D	
3	Lepi ludzika z plasteliny.					
4	Prawidłowo trzyma ołówek.					
5	Rysuje po śladach.					
6	Łączy linią punkty.					
7	Rysuje na kartce według poleceń nauczyciela.					
8	Przerysowuje szlaczki i proste kształty.					
9	Kreśli znaki literopodobne po śladzie.					
10	Odwzorowuje w liniach znaki literopodobne.					
11	Pisze litery po śladzie.					
12	Pisze litery według wzoru.					

VII. Przygotowanie do nauki liczenia. Liczenie

1	Układa przedmioty w szeregi lub rzędy, liczy w możliwie szerokim zakresie, nazywając liczebniki.					
2	Rozróżnia błędne liczenie od poprawnego.					
3	Przelicza zbiory w zakresie 10 i łączy je z odpowiednią liczbą, podaje liczbę, np. <i>jest pięć lalek</i> .					
4	Wskazuje na palcach liczbę policzonych przedmiotów.					
5	Ustala wynik dodawania i odejmowania, licząc przedmioty w sytuacjach zabawowych.					
6	Ustala równoliczność zbiorów, choć oceniając „na oko”; może wydawać się, że zbiory nie są równoliczne.					
7	Tworzy zbiory przedmiotów.					
8	Posługuje się liczebnikami porządkowymi.					
9	Potrafi umieścić nowy obiekt w już ułożonym szeregu.					
10	Dodaje „konkretne” przedmioty, liczmany.					

	Badana umiejętność Dziecko:	Stopień opanowania umiejętności				Uwagi
		A	B	C	D	
11	Odejmuje „konkretne” przedmioty, liczmany.					
12	Próbuje dodawać i odejmować w pamięci.					

Działania podjęte przez nauczyciela

LEGENDA:

- A** – dziecko opanowało umiejętność powyżej poziomu wieku
- B** – dziecko opanowało umiejętność na poziomie wieku
- C** – dziecko opanowało umiejętność poniżej poziomu wieku
- D** – dziecko nie opanowało umiejętności

Podsumowanie arkusza diagnostycznego

Stopień opanowania przez dziecko umiejętności wpisujemy do odpowiedniej rubryki, oznaczając np. „X”. Jeśli dziecko opanowało 70% umiejętności oznaczonych: **A, B** – osiągnęło dojrzałość szkolną w stopniu doskonałym i bardzo dobrym. Jeśli zaś dziecko opanowało 70% umiejętności oznaczonych: **B, C** oraz **C, D** osiągnęło dojrzałość szkolną w stopniu średnim i niskim. Z dziećmi, które osiągnęły dojrzałość szkolną szczególnie w stopniu niskim, należy nasilić pracę według programu indywidualnego (opracowanego przez nauczyciela). Należałoby się też za zgodą rodziców skonsultować z poradnią psychologiczno-pedagogiczną.

AUTORKA: Iwona Broda

CO JESZCZE MOŻNA ZROBIĆ, ABY LEPIEJ POZNAĆ SWOJEGO WYCHOWANKA?

Nauczyciel zgodnie z programem planuje swoją pracę, tworząc okresowe plany pracy wychowawczo-dydaktyczno-opiekuńczej (np. miesięczne plany pracy). Układ treści w planie jest spójny z programem i zawiera cele ogólne, cele operacyjne i tematykę, tak jak w programie „Od przedszkolaka do pierwszaka”. Taki układ treści ułatwia diagnozowanie dzieci – ich zachowanie i osiągnięcie umiejętności.

Diagnoza powinna być przeprowadzana najlepiej trzy razy: „na wejściu, w trakcie, na wyjściu”, czyli dostosowując do roku szkolnego: wstępna – w październiku, śródroczna – w styczniu, końcowa – w maju, czerwcu. Minimalnie powinna ona być przeprowadzona dwa razy w ciągu roku, np. w listopadzie i w kwietniu–maju. Nauczyciel, prowadząc codzienną obserwację dziecka – czy to spontaniczną, czy planowaną, nieustannie monitoruje rozwój swoich wychowanków. W trakcie codziennych zajęć programowych, podczas zabawy, uroczystości i różnorodnych przedsięwzięć, poprzez analizę wytworów dziecięcych, ma możliwość dostrzegania postępów wychowanków, ich potrzeb, zainteresowań lub trudności.

Wyniki swoich obserwacji nauczyciel odnotowuje np. w zeszycie obserwacji, arkuszu obserwacji czy nawet bezpośrednio w okresowym planie pracy w rubryce: „Uwagi” (patrz: Schemat okresowego planu pracy), a po zakończeniu np. miesiąca odnotowuje – zestawia wyniki obserwacji w arkuszu ewaluacyjnym (patrz: Arkusz ewaluacyjny). Spełnia on funkcję arkusza obserwacyjnego na planowany okres i służy do monitorowania osiągnięć wychowanków. Jego zaletą jest to, że obserwacja prowadzona jest stopniowo i systematycznie. Co więcej, podsumowuje on zaplanowany przez nauczyciela okres pracy z dzieckiem i ukierunkowuje nauczyciela w dalszym planowaniu pracy, która ma służyć wszechstronnemu rozwojowi wszystkich wychowanków z uwzględnieniem ich indywidualnych potrzeb.

Nauczyciel ma czytelny obraz rozwoju grupy. Na tej podstawie, biorąc pod uwagę potrzeby wychowanków, planuje swoją pracę na przyszły miesiąc (okres). Uwzględnia w planie, oprócz nowych umiejętności, także te, z opanowaniem których dzieci mają trudności. Taki sposób sprawdzania rozwoju dziecka jest systematyczny, precyzyjniejszy, ponieważ opiera się na ciągłej obserwacji (w różnych formach), prowadzonej w krótkich odstępach czasowych. Ma jeszcze jedną zaletę – jest bezstresowy dla dziecka.

Schemat okresowego planu pracy

Plan pracy wychowawczo-dydaktyczno-opiekuńczej (fragment)

Grupa 3–4-latki

Miesiąc październik

Temat kompleksowy: Jestem dzielnym przedszkolakiem

Lp	Blok tematyczny	Cele ogólne	Cele operacyjne	Kategoria celu	Poziom	Uwagi
1	Blok 2. Jestem samodzielny, dbam o higienę, ład i porządek	Wyrabianie dbałości o ład i porządek	Dziecko: <ul style="list-style-type: none"> rozpoznaje swój znaczek, odkłada do swojej półki rzeczy osobiste, wiesza własny ręcznik na swój wieszak, odkłada zabawki i rzeczy na swoje miejsce po zakończeniu zabawy. 	B C C C	P P P P	
2	Blok 6. Dbam o bezpieczeństwo swoje i innych	Rozwijanie umiejętności zapewniających bezpieczeństwo sobie i innym	Dziecko: <ul style="list-style-type: none"> przestrzega zasad bezpieczeństwa obowiązujących w przedszkolu i w jego otoczeniu. 	C	P	
3	Blok 8. Lubię śpiewać, lubię tańczyć	Rozwijanie zainteresowań tanecznych	Dziecko: <ul style="list-style-type: none"> chętnie uczestniczy w płąsach i tańcach zbiorowych, porusza się dowolnie do słuchanej muzyki, porusza się przy muzyce, naśladując nauczyciela. 	C C C	P P P	

Arkusz ewaluacyjny

Arkusz ewaluacyjny: „Okresowy arkusz ewaluacyjny umiejętności dzieci”

Zestawienie wyników ewaluacji umiejętności osiągniętych przez dzieci (zgodnie z okresowym planem pracy wychowawczo-dydaktyczno-opiekuńczej)

Grupa .....

Miesiąc .....

Lp.	Umiejętności																	Razem liczba opanowanych umiejętności
	Imię i nazwisko																	
1	2	3															4	
1																		
2																		
3																		
4																		
5																		
6																		
7																		
8																		
9																		
10																		
11																		
12																		
13																		
14																		
15																		
16																		
17																		

W okresowym planie pracy (Schemat okresowego planu pracy) wpisujemy:

- W kolumnie 2 – prosto z programu: dany blok tematyczny.
- W kolumnie 3 – cele ogólne – prosto z programu. Cele ogólne określają strategię działań nauczyciela – to, co będzie przedmiotem jego działań z dzieckiem.
- W kolumnie 4 – oczekiwane rezultaty (umiejętności) – cele operacyjne, czyli to, co dziecko ma osiągnąć, zdobyć, czego się nauczyć. Wpisujemy je również prosto z programu. Jednak w niektórych wypadkach można, a nawet trzeba, je uszczegółwić, np. gdy chcemy nauczyć dzieci piosenki. Wówczas należy podać konkretną piosenkę: tytuł, autora muzyki i słów.
- W kolumnie 5 – kategorię celu, np. A, B (gdy określamy umiejętności dotyczące zdobywania określonej wiedzy), C lub ewentualnie D, gdy określamy umiejętności praktyczne i postawy. To daje nam możliwość oceny, czy nie koncentrujemy się wyłącznie na teorii, scholastycznym podejściu i czy wprowadzamy umiejętności przydatne w życiu, te, które powinny dominować w pracy z dziećmi. Oznacza to, że tych z kategorii C powinno być najwięcej (ta rubryka nie jest konieczna w okresowym planie pracy).
- W kolumnie 6 – poziom wprowadzanych umiejętności, oceniając, czy jest to umiejętność podstawowa (P) czy też ponadpodstawowa (PP).
- W kolumnie 7 – np. ciekawe formy pracy, zaznaczamy, z osiągnięciem której umiejętności dzieci miały problemy, czy też inne ważne uwagi związane z realizacją planu.

Uwagi dotyczące trudności w osiągnięciu danej umiejętności są przydatne do planowania pracy na kolejny miesiąc.

W kolejnym planie jeszcze raz uwzględniamy nieosiągnięte umiejętności.

W arkuszu ewaluacyjnym („Okresowy arkusz ewaluacyjny umiejętności dzieci”) wpisujemy:

- W kolumnie 2 – imiona i nazwiska wszystkich dzieci z grupy.
- W kolumnie 3 – wszystkie umiejętności (można oznaczyć je cyframi i tak wpisać do arkusza), które zaplanowaliśmy na dany okres, np. miesiąc.
- W kolumnie 4 – liczbę opanowanych przez dane dziecko umiejętności (wynik można zapisać w procentach).
- W ostatnim wierszu, w kolejnych kolumnach – liczbę dzieci (z całej grupy), które opanowały daną umiejętność (można ująć to w procentach).

W ten sposób powstaje obraz stopnia realizacji planu pracy, w tym stopień realizacji umiejętności przez każde dziecko oraz ogólnie przez grupę.

„MŁODSZAKI I STARSZAKI”, CZYLI JAK PROWADZIĆ ZAJĘCIA W GRUPIE RÓŻNOWIEKOWEJ

Niniejszy program ułatwia organizowanie zajęć w grupach różnowiekowych. Pomocny jest bowiem układ treści z podziałem na trzy przedziały wiekowe i dodatkowo treści rozszerzające, a w nich cele (przewidywane umiejętności dzieci) ułożone zgodnie z zasadą stopniowania trudności. Nauczyciel może elastycznie poruszać się między przedziałami, uwzględniając nie tylko wiek dziecka, ale przede wszystkim jego możliwości i dotychczas osiągnięte umiejętności. To priorytet w celowym planowaniu zajęć z wychowankami w grupach zarówno jednowiekowych, jak i różnowiekowych. Nauczyciel bowiem, uwzględniając możliwości swoich podopiecznych, może tak dobierać cele do realizacji, aby wszystkie dzieci – i starsze, i młodsze, mogły optymalnie wykorzystać swój potencjał.

Prowadząc zajęcia w grupach mieszanych, należy pamiętać o istotnej zasadzie, że **nieważny jest wiek dziecka, lecz poziom jego rozwoju**. Należy więc dostosować metody pracy i stawiać zadania dzieciom zgodnie z ich wiekiem oraz możliwościami. Wspólne zajęcia dzieci młodszych i starszych przynoszą niewątpliwie dużo korzyści. Uczą zaradności, życzliwości, opiekuńczości. Pozwalają dzieciom lepiej się poznać. Stymulują ich rozwój. Wymagają jednak świetnego przygotowania od nauczyciela, który musi posiadać fachową wiedzę teoretyczną i praktyczną. Musi umieć planować swoją pracę pedagogiczną zgodnie z programem wychowania przedszkolnego. Nauczyciela powinna także cechować wrażliwość i empatia oraz umiejętność łatwego przechodzenia w dziecięcy świat.

Poniżej przedstawiam przykład wielokrotnie przeprowadzanych zajęć z grupami różnowiekowymi – dziećmi pięcioletnimi i sześciolletnimi, a także trzy-, cztero- i pięcioletnimi. Są to zajęcia wprowadzające przedszkolaków w świat poezji. Stanowią również propozycję zastosowania metody przekładu intersemiotycznego.

W trakcie opisu zajęć używam zwrotów: *Dzieci starsze wykonują...*, *Dzieci młodsze robią...* Jednak należy pamiętać o możliwościach, potrzebach i umiejętnościach wychowanków. Równie dobrze dzieci młodsze mogą wykonywać to, co starsze, i odwrotnie.

Dziecko w wieku przedszkolnym dysponuje ogromnym potencjałem, umożliwiającym mu pełne działanie i odkrywanie świata. Uaktywniając wszystkie zmysły, potrafi z niezwykłą łatwością przenosić się ze świata rzeczywistego w świat fantazji i wracać do niego. Przy tym wykazuje ogromną pomysłowość. Dziecko obdarzone otwartością, spontanicznością, naturalnością, niezwykłą ekspresją jest zawsze chętne do zabawy. Jest ona przecież najbardziej naturalną i najważniejszą formą działania kilkulatek. Wspaniale można ją więc wykorzystać do wprowadzenia dziecka w świat poezji i sprawić, by ją pokochało i aby oddziaływała ona na nie dobroczynnie. W zabawie z utworem literackim doskonale sprawdza się metoda przekładu intersemiotycznego, która polega na przekładaniu jednych znaków na drugie i preferuje aktywność dziecka.

W spotkaniach najmłodszych odbiorców z poezją należy uwzględnić kilka wskazówek:

- dostosować formy pracy z tekstem do poziomu recepcji małego dziecka,
- każde spotkanie z poezją powinna rozpocząć sytuacja przedrecepcyjna, która wycisza organizm, skupia uwagę, zanim jeszcze zostanie wygłoszony wiersz,
- organizować atrakcyjne, angażujące wiele zmysłów spotkania dziecka z poezją, by umożliwić mu przekład intersemiotyczny na najbardziej ulubione formy ekspresji,
- spotkanie musi nieść ze sobą pozytywne emocje, umożliwiające dziecku uwolnienie się od napięć,
- nie należy poprzedzać działań dziecka analizą i omówieniem tekstu, ponieważ opracowanie utworu literackiego przebiega tu według modelu:
wiersz → emocja → ekspresja → wytwór lub konstrukt (ruchowy, plastyczny, dramowy, logorytmiczny).

Dopiero zamknięta forma ekspresji powinna być podstawą do omawiania, bo tylko wówczas przedstawiona formuła zajęć spełniać będzie równocześnie zadania diagnozujące i terapeutyczne (K. Krasoń, 2001).

Uwaga! Opisana forma pracy z tekstem jest jedną z wielu równoprawnych form. Nie należy jej nadużywać i traktować jako wyłącznego modelu opracowania utworu.

Przebieg zajęć

Temat: Lubię słuchać wierszy, czyli jak poznaję świat poezji.

1. Wstęp. Powitanie. Dzieci siedzą w kręgu w parach, naprzeciwko siebie lub w trójkach w małych kółeczkach – dzieci młodsze ze starszymi. Trzymają się za ręce. Witają się różnymi częściami ciała, np. noskiem do noska, podanie ręki, czoło do czoła. Dziecko starsze pomaga młodszemu.
2. Sytuacja przedreceptyjna. Dzieci siedzą w kręgu:
  - pokazują mimiką i gestem różne stany, np. jesteś niewyspany, jesteś radosny, jesteś zamyślony,
  - „budzimy się i zasypiamy, jedziemy i zatrzymujemy się” – przedstawiają kolejne stany i czynności ruchem przy dźwiękach różnych instrumentów muzycznych.
 Dzieci młodsze naśladują dzieci starsze. Dzieci starsze pomagają młodszemu, udzielają wskazówek.
3. Wyrazista recytacja utworu Ewy Szelburg-Zarembiny *Królowna* przez nauczyciela. W tle muzyka.
4. Improwizacja ruchowa – przełożenie słowa na gest, zgodnie z indywidualnym przeżyciem ćwiczącego. Nauczyciel ponownie czyta utwór (w tle ta sama muzyka, wyrazista, dostosowana do utworu), dzieci słuchają i jednocześnie obrazują treść gestem, ruchem według własnego pomysłu. Dzieci młodsze naśladują swoich starszych kolegów.
5. Proponowanie ruchów pojedynczych, fragmentarycznych. Nauczyciel czyta tekst krótkimi, komponującymi się w całość fragmentami, np. *Obudziła się królowna smutna...* Dzieci podają propozycje gestów, ruchów przedstawiających dany fragment. Grupa wybiera jedną. Pozostali ćwiczący, w tym dzieci młodsze, uczą się zgłaszanych i prezentowanych gestów. W miarę potrzeby nauczyciel powtarza niektóre części tekstu.
6. Kompozycja całości obrazu ruchowego i rozmieszczenie ćwiczących w przestrzeni. Nauczyciel recytuje utwór (w tle ten sam utwór muzyczny), a dzieci przedstawiają go ustalonymi i zaakceptowanymi wcześniej ruchami, gestem, scenkami ruchowymi. (Warto wykorzystać piktogramy – schematyczne rysunki, które na pewno pomogą dzieciom, zwłaszcza wzrokowcom, zapamiętać tekst).
Dzieci młodsze znajdują się pod opieką dzieci starszych. Naśladują swoich starszych kolegów, którzy czują się bardzo potrzebni i ważni, gdyż pomagają swoim młodszym kolegom i uczą ich. Młodszym zaś wszystko się udaje i są dumne, że potrafią zrobić to, co starsi.
7. Przedstawienie utworu opracowanym układem przestrzenno-ruchowym wzmocnionym muzyką. Wyłączenie słowa, które zostało w pełni przełożone na ruch i dźwięk, na swoisty taniec – minispektakl. Dzieci stają się aktorami, tancerzami znajdującymi się w centrum akcji utworu poetyckiego.
Wykonanie finalne. Dzieci młodsze prowadzone są i wspomagane przez dzieci starsze i nauczyciela.
8. Rozmowa z dziećmi na temat utworu. Dzielenie się wrażeniami, spostrzeżeniami. Wykonanie rysunku związanego z treścią utworu (wykorzystanie np. farb, kredek, kredy). Dzieci starsze rysują samodzielnie, a młodsze wybierają spośród prostych ilustracji związanych z wierszem, zaproponowanych przez nauczyciela tę, która im się najbardziej podoba, i kolorują ją grubymi kredkami świecowymi według własnego pomysłu (w tle już znana dzieciom muzyka).
9. Ekspozycja prac. Dzieci starsze opowiadają o swoich dziełach, prezentując je młodszemu kolegom. Następnie układają prace kolejno na dywanie według wskazówek nauczyciela. Dzieci młodsze, naśladując swoich starszych kolegów, układają swoje prace na dywanie. Dzieci starsze pomagają. Wszyscy podziwiają dzieła, spacerując pomiędzy nimi przy muzyce. Następnie dzieci starsze z pomocą nauczyciela przypinają obrazki do tablicy ekspozycyjnej. Dzieci młodsze je podają.
10. Zaproszenie dzieci z innych grup lub innego przedszkola, rodziców na pokaz tańca i do galerii pt. „Wiersz ukryty w naszych obrazkach”.

JESTEŚMY CZĘŚCIĄ PRZYRODY – NAJCENNIJSZE ZAJĘCIA PRZEDSZKOLNE

PROPOZYCJE METODYCZNE

Często tracimy poczucie, szczególnie gdy mieszkamy w mieście, że jesteśmy częścią przyrody. Przyroda to nasze naturalne środowisko i najcenniejsze do działań edukacyjnych. Dzieci w środowisku przyrodniczym czują się doskonale, naturalnie i swobodnie. Dodatkowo w bezpośrednim kontakcie z przyrodą mają możliwość zbierania optymalnych, prawdziwych doświadczeń, które służą wspaniałej zabawie i bezstresowej wielozmysłowej nauce.

Propozycje metodyczne obejmują działania terenowe pozwalające ich uczestnikom na bezpośredni kontakt ze skarbami przyrody, jak również stacjonarne wynikające z uprzednich działań w terenie.

Pamiętać należy, że przygotowanie zajęć w terenie wymaga dokładnego zaplanowania. Teren działań powinien być sprawdzony pod względem bezpieczeństwa. Powinno się wcześniej przygotować potrzebne do zajęć pomoce. Nie wolno też przerywać zajęć, które powinny być zabawą, w najciekawszym momencie, bo nie będzie się już dało odwzorować identycznych przeżyć, emocji, ciekawości. Czas zajęć powinien oprócz działania przewidywać relaks, odpoczynek i swobodne obcowanie z przyrodą.

Propozycje scenariuszy zajęć

I. Las Pani Jesieni barwami się mieni. Scenariusz zajęć w terenie (las) i sali

- Cele ogólne:
Rozwijanie wrażliwości na piękno przyrody jesiennego lasu.
- Cele operacyjne:
Dziecko :
prowadzi obserwację, dokumentując kolorystykę jesiennego lasu, dostrzega piękno jesiennego lasu, podając przykłady.
Pomoce:
dla każdego dziecka: plecak, a w nim: koszulki foliowe, lupa, klej magiczny, kartka z brystolu (najlepiej, gdyby była wycięta w kształcie palety malarskiej), kredki, flamastry, twarda podkładka do zamocowania kartki. Dodatkowo nauczyciel zabiera atlasy roślin, aparat fotograficzny, lornetkę.
- Przebieg zajęć
  1. Zaproszenie na kolorową wycieczkę. Nauczyciel zaprasza dzieci na wycieczkę do kolorowego lasu Pani Jesieni. Podaje cel wycieczki do lasu – szukanie kolorów, obserwacja piękna jesiennego lasu Przypom na zasady zachowania się w lesie na podstawie wspólnie opracowanego „Planu pobytu w lesie”.

PLAN POBYTU W LESIE

<p>1. Oglądamy i podziwiamy przyrodę, bo jest piękna</p>	
<p>2. Możemy fotografować przyrodę</p>	
<p>3. Możemy zbierać drobne okazy przyrody np. leżące pod drzewami suche patyczki, kamyczki, igliwie, kawałki kory, liście...</p>	
<p>4. Zachowujemy się cicho. W lesie są też inni mieszkańcy i nie wolno im przeszkadzać</p>	
<p>5. Nie rozpalamy ognia. Możemy spowodować pożar. Las płonie szybko, ale rośnie wolno</p>	
<p>6. Nie śmiecimy w lesie. Chcemy zachować jego piękno</p>	
<p>7. Nie łamiemy gałęzi, drzew i krzewów</p>	

2. W kolorowym lesie Pani Jesieni. Nauczyciel zwraca dzieciom uwagę na różnorodność barw jesiennego lasu. Następnie proponuje wyprawę po kolory. Zadaniem dzieci jest znalezienie i nazwanie jak największej liczby kolorów oraz określenie, jakich kolorów jest najwięcej jesienią. Dzieci w parach szukają kolorów, tj. różnorodnych elementów przyrody, np. liści, owoców leżących na ziemi lub ich fragmentów, kawałeczków kory, patyczków itd. Znalezione „kolory” nakleją na swoją paletę wykonaną wcześniej z kartki brystolowej. Kolorują też małe fragmenty „palety” kredkami lub flamastrami, barwami, które znalazły np. czerwono-brązowe itd. W czasie tej zabawy dzieci oglądają też liście przez lupę i lornetkę. Najciekawsze, o różnych kształtach i kolorach, podnoszą z ziemi i gromadzą w foliowej koszulce. Posłużą w przedszkolu do jesiennych prac plastycznych. Dzieci mogą szukać w atlasie znalezionych liści i innych zaobserwowanych elementów przyrody. Dzieci z pomocą nauczyciela wykonują fotografię wybranego fragmentu jesiennego lasu np. drzewa, gałęzi z kolorowymi liśćmi, liścia, kory itd. Na koniec spaceru nauczyciel wraz z dziećmi robią sobie pamiątkową fotografię przy wybranym drzewie. Dzieci opowiadają o wyglądzie i kolorystyce drzewa.
3. Paleta barw. Po zakończeniu zadania dzieci wraz z nauczycielem zatrzymują się na leśnej polanie. Tutaj dzieci podają liczbę odkrytych kolorów i ich nazwy. Dzielią się spostrzeżeniami z obserwacji. Wypowiadają się z pomocą nauczyciela na temat piękna jesiennego lasu, używając sformułowań: np. deszcz kolorowych liści; barwne liście, tańczące kolory.
4. W przedszkolu jesienią – kolorowo. Po powrocie z wycieczki dzieci swoje „palety barw” umieszczają na przedszkolnej wystawie pt. „Las Pani jesieni barwami się mieni”. Wykonują pracę plastyczną pt. „Coś pięknego w jesiennym lesie”, inspirowaną odbytą leśną wycieczką i wykonanymi fotografiami prezentowanymi w formie elektronicznej.
5. Zakończenie. Prace plastyczne wykonane dowolną techniką, lecz z wykorzystaniem przyniesionych liści i innych elementów przyrody znalezionych w lesie oraz fotografie (w formie papierowej) leśnej przyrody dzieci również eksponują na przedszkolnej wystawie pt. „Las Pani jesieni barwami się mieni”. Na wystawę dzieci mogą zaprosić np. swoich rodziców i dzieci z innych grup i przedszkoli.

II. Jesteśmy odkrywcami leśnych niespodzianek. Scenariusz zajęć w terenie

- Cel ogólny:
Zapoznanie z przyrodą lasu w toku bezpośredniej i pośredniej obserwacji.
- Cele operacyjne:
Dziecko:
aktywnie uczestniczy w zabawach badawczych, rozpoznaje minimum dwa leśne drzewa.
Pomoce:
plecaki (każde dziecko ma swój) klej, kartki dla każdego dziecka, kredki świecowe, długie sznurki, ilustracje (fotografie) gałązek drzew iglastych, mrówki wraz z tekstem – list od mrówki Pracusi, kocyki.
- Przebieg zajęć
  1. Powitanie z dziećmi. Poinformowanie o celu wycieczki. Krótka rozmowa o zachowaniu w lesie. Zaproszenie na wędrowną wierszem (własny):
*Wyruszamy na wędrowną. Czeka na nas piękny las.
Już kłaniają nam się drzewa. Skorzystajmy z zaproszenia.
Co nam przygotował las? Zobaczmy, odkryjemy.
Lecz pamiętaj przedszkolaku – jesteś gościem w leśnym domu.
Nie dokuczaj więc nikomu i uszanuj leśne dróżki.
Cieszyć będzie się przyroda i małe leśne duszki.*
  2. Pierwszy przystanek „Piękne drzewa” Nauczyciel zwraca się do dzieci: *Podnieście głowy do góry. I co widzicie? Oczywiście drzewa. Może niektóre znacie? Staje przy brzozie i mówi:
Jestem brzoza. Często mówią o mnie drzewo – lekarz.
Jeśli boli cię głowa, przytul się do mojego biało-czarnego pnia.
Poczujesz się lepiej.*

Następnie nauczyciel staje przy buku:

Jestem buk. Dotknijcie moich liści. Są miłutkie jak aksamit.

Jesteśmy drzewami liściastymi. Wiosną i latem nasze liście są zielone,

Jesienią kolorowe, a zimą nie mamy liści.

Są tu jeszcze drzewa iglaste: sosny, świerki, jodły. Dalej w lesie będzie ich więcej.

A teraz zadanie dla was. Spacerujcie wokół drzew i krzewów, rozglądajcie się uważnie, obserwujcie przyrodę. Może uda się wam odnaleźć nory, czyli domki lisa i borsuka. Potem weźcie kartki i spróbujcie narysować, co was najbardziej zachwycało.

Gotowe rysunki dzieci układają na polance i opowiadają o nich. Potem chowają je do swoich plecaków – to pierwsza pamiątka z wędrowki.

3. Drugi przystanek „Kto to taki – to my iglaki”. Nauczyciel zwraca się do dzieci: Popatrzcie na te drzewa. Czy wiecie, co do was mówią? Posłuchajcie:

Jesteśmy drzewami iglastymi, ponieważ nasze liście mają kształt igieł. Rośnie nas tu bardzo wiele, rozejrzyjcie się dokoła. Wy dzieci często nazywacie nas choinkami – to ładna nazwa. My jednak mamy różne imiona: sosna, świerk, jodła. Oto gałązki sosny, świerku, jodły.

Nauczyciel pokazuje gałązki na wcześniej przygotowanej ilustracji (fotografii):

Przyjrzyjcie się im i spróbujcie odszukać drzewa: sosnę, świerk i jodłę.

UWAGA! Jodły są pod ochroną to znaczy, że nie można zrywać jodłowych gałązek, a przede wszystkim nie można ścinać tych drzew. Zresztą wszystkie drzewa najlepiej rosną i czują się w lesie.

Dzieci próbują rozróżnić drzewa, obserwując ich gałązki. Następnie wyjmują kartki, przykładają, do wybranego drzewa iglastego, pocierają dokładnie kredką świecową i „kalkują” korę. To następna niespodzianka i pamiątka z leśnej wędrowki.

4. Trzeci przystanek „Mrowisko”. Nauczyciel przedstawia dzieciom mrówkę Pracusię, pokazuje ją na ilustracji (fotografii) Czyta dzieciom list od Pracusi.

Witajcie! jestem mrówka Pracusia.

Mieszkam tu niedaleko w domu mrówek, czyli w mrowisku. Ludzie często mówią, że ktoś jest pracowity jak mrówka. Jest to prawda. My mrówki zawsze się spieszymy, dlatego że mamy bardzo dużo pracy. Same budujemy mrowiska, opiekujemy się larwami – mrówczymi dziećmi. Same gromadzimy żywność. Choć jesteśmy bardzo malutkie potrafimy przenosić ciężary pięćdziesięciokrotnie przewyższające naszą wagę. Wszystkie czynności wykonujemy pieszo. Chodzimy ściśle wyznaczonymi drogami, a kierujemy się zapachem. Gdy do naszego mrowiska przyjdzie ktoś słabszy od nas i głodny, zawsze mu pomagamy. Znaczący przyrody mówią, że jesteśmy leśnymi sanitariuszami. Nie mylą się. Chronimy las przed różnymi szkodnikami kornikami, owadami roślinożernymi. Do jednego mrowiska znosimy prawie 25 tysięcy szkodników i to w ciągu jednego dnia. Pan leśniczy powiedział, że im więcej mrówek, tym las jest zdrowszy i czystszy. Kochane przedszkolaki teraz rozejrzyjcie się i odszukajcie nas i nasze domy.

Uszanujcie naszą pracę, nie niszczone mrowisk.

Nauczyciel proponuje dzieciom zabawę „Wędrujące mrówki”. Dzieci obserwują mrówki: sposób poruszania się, wędrowanie wyznaczonymi drogami. Naśladują mrówki i poruszają się tak, jak one wyznaczonymi drogami. Imitacją dróg mogą być rozciągnięte na ziemi sznurki lub wstążki. Następnie dzieci próbują narysować mrówkę. Rysunek chowają do plecaka.

5. Czwarty przystanek „Odpoczywanie na polanie”. Dzieci wraz z nauczycielem zatrzymują się na polanie. Dzieci przypominają zasady zachowania się w lesie. Układają swoje rysunki i pamiątki z leśnej wędrowki. Dzielą się spostrzeżeniami. Potem odpoczywają, spożywają posiłek, słuchają „muzyki lasu”.
6. W przedszkolu. Dzieci mogą dokończyć swoje prace z wykorzystaniem leśnych pamiątek. Następnie wraz z nauczycielem organizują leśną galerię w sali do której mogą zapraszać gości. Galeria doskonale przyda się do przyszłych zajęć.

III. Taniec kwiatów na barwnej łące. Scenariusz zajęć w sali lub terenie

- Cel ogólny:
Rozbudzanie wrażliwości na piękno przyrody poprzez działania muzyczno-plastyczne – łąka.
- Cele operacyjne:
Dziecko:
obrazuje ruchem, gestem, mimiką kwiaty na łące,
wykonuje prace plastyczne inspirowane muzyką i tańcem pt. „Wielobarwna łąka”.
Pomoce:
nadmuchane kolorowe balony; kwiaty wykonane z baloników i delikatnej bibuły lub folii (takie kwiatki można wykonać w trakcie tej zabawy lub przygotować je wcześniej); balony lekko nadmuchane do malowania; farby akrylowe;
utwór tematyczny: suita z baletu „Dziadek do orzechów” po.71a, cz. „Walc kwiatów” Piotra Czajkowskiego
- Przebieg zajęć
  1. Nauczyciel proponuje zabawę balonikami. Każde dziecko wybiera sobie nadmuchany balon i porusza się z nim – podrzuca, wiruje, unosi – przy muzyce (np. „Walc kwiatów” P. Czajkowskiego).
  2. Rozmowa z dziećmi na temat zabawy z balonikami i ich odczuć. Stosowanie określeń np. lekkie, delikatnie opadały, unosiły się, kolorowe, wesoły taniec, miękkie.
  3. Nauczyciel zaprasza na łąkę dzieci wierszem pt. „Wielobarwna łąka zaprasza” (I. Broda)

*Na kwitnącą łąkę zaprosić was chciałam / -łam
Jak wygląda łąka? Wiem! – nie zapomniałam / -łam!
Tyle tam kolorów i muzyki tyle
Tańczą z wiatrem kwiaty i lekkie motyle
Żaby, pszczoły, świerszcze koncert piękny dają
A dzieci z radością muzyki słuchają.
Grą, zapachem, tańcem łąka woła nas
Wyruszajmy zatem. Żwawo. Bo już czas.*
  4. „Zaczarowane kwiaty”. Z lekko nadmuchanych baloników (środek kwiatka) dzieci wykonują kwiat, formując wołko lekko nadmuchanego balonika płatki z pasków bibuły. Ściągają gumką recepturką lub obwiązują sznurkiem.
  5. Ponowny taniec z balonikami – kwiatami” do muzyki P. Czajkowskiego. Budzenie się kwiatów, kołysanie, kieli-chami w dół, w górę, unoszenie. Obserwowanie kwiatów w tańcu. Tworzenie układu przestrzennego: łąka (kompozycja na podłodze lub ziemi). Na koniec kwiaty zasypiają
  6. Obserwowanie śpiących kwiatów (kompozycja – śpiąca łąka). Wypowiedzi dzieci.
  7. Samodzielne „wyczarowanie” kwiatów po raz drugi. Pokaz techniki malarskiej. Odciskanie na kartce zmoczonych w farbie lekko nadmuchanych baloników (wizualizacja plastyczna) oraz odciskanie mniejszych kółeczek, np. patyczkami lub pałeczkami kosmetycznymi. W tle leci znajoma już muzyka. Nauczyciel proponuje, aby dzieci do odcisków baloników (np. środki kwiatów) dorysowały płatki i wyczarowały kwiaty łąki, a także inne zwierzęta żyjące na łące np. motyle, biedronki, ptaki, pszczoły.
  8. Z pojedynczych prac można zaprojektować całą (wspólną) łąkę.

IV. „Przyroda pięknej rzeki”. Zabawa muzyczno – ruchowa, którą najlepiej przeprowadzić po wycieczce nad rzekę

- Cele operacyjne:
Odkrywanie piękna przyrody w środowisku wodnym.
Pomoce:
folia malarska lub długie wstążki w odcieniach niebieskiego, emblematy roślin rzecznych, ryb, ptaków. Mogą być przyklejone do opasek na głowie. Dzieci mogą też dla wzmocnienia efektu wykorzystać paski bibuły np. dla roślin i ptaków lub też wykonać z pomocą nauczyciela kwiaty na głowę np. z bibuły. Nagranie spokojnej muzyki pasującej do płynącej rzeki.

- Przebieg zajęć

Część dzieci (ustawionych naprzeciwko siebie w dwóch szeregach) trzyma folię (lub w obu rękach końce wspólnych wstążek) obrazującą nurt rzeki. Poruszają nią delikatnie w górę i dół, w rytm muzyki. Pozostałe dzieci naśladują ruchem rybki i przechodzą na palcach pod folią wzdłuż szeregów. Inne dzieci to rośliny wodne i z otoczenia rzeki – stojąc, poruszają się, kołyszą, jakby wiał lekki wiatr. Niektóre dzieci mogą naśladować ptaki – poruszają rękami jak skrzydłami. Ta muzyczna inscenizacja obrazująca piękno rzeki i przyrody nad rzeką trwa do końca lub przez część utworu. Potem zmiana ról.

V. „Wielobarwna łąka zaprasza”. Zabawa z chusta animacyjną

- Cele ogólne:

Stwarzanie sytuacji umożliwiających poznanie fauny i flory łąki.
Uwrażliwianie na piękno przyrody.

- Pomoce:

okrągła chusta animacyjna, kolorowe emblematy (obrazki) do przypięcia lub powieszenia na szyi, przedstawiające faunę i florę łąki np. biedronka, ślimak, pszczoła, mak.

- Przebieg zajęć

UWAGA! Zabawa powinna być poprzedzona wycieczką na łąkę. Podczas wycieczki dzieci powinny prowadzić obserwację przyrody oraz wykonywać jej dokumentację, np. fotografować, rysować z natury, zbierać (to co dozwolone)

1. Nauczyciel zaprasza dzieci do zabawy na łące. Dzieci wybierają dla siebie emblematy, np. wykonane ze zdjęć zrobionych podczas wycieczki na łąkę lub przygotowane podczas wcześniejszych zajęć z tego zakresu. Podają nazwy wybranych zwierząt i roślin.

2. Nauczyciel zaprasza dzieci na łąkę, pokazując obrazki przedstawiające biedronkę, konika polnego, motyla, żabę, bociana, dżdżownicę, kreta, stokrotkę itp. Dzieci siadają wokół chusty animacyjnej obrazującej łąkę i chwytają ją dookoła. Chusta leży na podłodze.

3. Nauczyciel wywołuje w różny sposób dzieci, które następnie przebiegają po chuście lub pod chustą, kołyszą się, poruszają na niej, naśladując np. kwiaty kołyszące się na wietrze:

Zapraszam na łąkę tylko te zwierzęta, które mają kolor czerwony (tu np. przebiegają biedronki, motyle, bociany).

Zapraszam na łąkę tylko te zwierzęta, które mają zielony kolor (koniki polne, żaby itp.).

Zapraszam na łąkę tylko te zwierzęta, które fruują (bocian, motyl, skowronek itp.).

Zapraszam na łąkę tylko te zwierzęta, które nie mają skrzydeł: (żaba, ślimak, kret itp.).

Zapraszam na łąkę tylko te zwierzęta, które poruszają się wolno.

*Zapraszam na łąkę tylko te zwierzęta, które potrafią poruszać się pod ziemią (dżdżownica, kret) **Tu wywołane dzieci (zwierzęta) przebiegają pod chustą. Pozostałe podnoszą chustę do góry.***

Zapraszam na łąkę wielobarwne kwiaty

4. Nauczyciel kontynuuje zabawę, mówiąc: Nad łąką zaczął wiać wiatr o zmiennej sile. Dzieci pokazują siłę wiatru ruchem chusty (wietrzyk, wiatr, wicher), próbując naśladować jego dźwięki. Zabawa trwa dotąd, aż nauczyciel da sygnał do zakończenia

VI. Leśne pudełko od Dobrej Leśnej Wróżki. Zabawa edukacyjna

- Cel ogólny:

Rozwijanie umiejętności rozpoznawania elementów przyrody leśnej za pomocą dotyku.

- Pomoce:

pudełko, materiał naturalny, np. mech, patyczki, kawałki kory, igliwie, liście, kamyki, grzyby, żołądź, szyszki itd. klej „magik”.

- Przebieg zajęć

Nauczyciel pokazuje dzieciom pudełko – prezent od Dobrej Leśnej Wróżki i mówi:

*Mam pudełko zaczarowane,
a w nim przyrody skarby schowane
Jeśli jesteś przyrody miłośnikiem
Rozpoznasz te skarby samym dotykaniem
Więc przygotuj swe paluszki
I dotknij prezentu Dobrej Leśnej Wróżki*

Nauczyciel jako pierwszy wkłada rękę do lekko uchylonego pudełka (to jest ważne aby zaczął nauczyciel, bo niektóre dzieci na pewno będą się obawiały tego czego nie widzą i będą się bały włożyć rękę do pudełka) i rozpoznaje ukryty w nim „skarby”. Mówi, np. *To jest szyszka*. Następnie wyjmuję i pokazuje dzieciom. Wspólnie z dziećmi opisuje słowami wygląd szyszki. Dzieci mają możliwość dotknięcia, obejrzenia, powąchania szyszki. Wypowiadają się.

Po rozpoznaniu i wyjęciu wszystkich skarbów, dzieci z pomocą nauczyciela wykonują tzw. „Dotykowe, leśne pudełko”. Naklejają na wieko i boki pudełka wszystkie rozpoznane skarby. Dotykowe, leśne pudełko stawiają np. w kącie przyrody zorganizowanym w przedszkolu i mogą w ciągu kolejnych dni przypominać sobie nazwy „skarbów”, dotykać je, wąchać, obserwować.

PODSTAWA PROGRAMOWA WYCHOWANIA PRZEDSZKOLNEGO DLA PRZEDSZKOLI, ODDZIAŁÓW PRZEDSZKOLNYCH W SZKOŁACH PODSTAWOWYCH ORAZ INNYCH FORM WYCHOWANIA PRZEDSZKOLNEGO*

Podstawa programowa wychowania przedszkolnego wskazuje cel wychowania przedszkolnego, zadania profilaktyczno-wychowawcze przedszkola, oddziału przedszkolnego zorganizowanego w szkole podstawowej i innej formie wychowania przedszkolnego, zwanych dalej „przedszkolami”, oraz efekty realizacji zadań w postaci celów osiągniętych przez dzieci na zakończenie wychowania przedszkolnego. Celem wychowania przedszkolnego jest wsparcie całościowego rozwoju dziecka. Wsparcie to realizowane jest przez proces opieki, wychowania i nauczania – uczenia się, co umożliwi dziecku odkrywanie własnych możliwości, sensu działania oraz gromadzenie doświadczeń na drodze prowadzącej do prawdy, dobra i piękna. W efekcie takiego wsparcia dziecko osiąga dojrzałość do podjęcia nauki na pierwszym etapie edukacji.

Zadania przedszkola

1. Wspieranie wielokierunkowej aktywności dziecka poprzez organizację warunków sprzyjających nabywaniu doświadczeń w fizycznym, emocjonalnym, społecznym i poznawczym obszarze jego rozwoju.
2. Tworzenie warunków umożliwiających dzieciom swobodny rozwój, zabawę i odpoczynek w poczuciu bezpieczeństwa.
3. Wspieranie aktywności dziecka podnoszącej poziom integracji sensorycznej i umiejętności korzystania z rozwijających się procesów poznawczych.
4. Zapewnienie prawidłowej organizacji warunków sprzyjających nabywaniu przez dzieci doświadczeń, które umożliwią im ciągłość procesów adaptacji oraz pomoc dzieciom rozwijającym się w sposób nieharmonijny, wolniejszy lub przyspieszony.
5. Wspieranie samodzielnej dziecięcej eksploracji świata, dobór treści adekwatnych do poziomu rozwoju dziecka, jego możliwości percepcyjnych, wyobrażeń i rozumowania, z poszanowaniem indywidualnych potrzeb i zainteresowań.
6. Wzmacnianie poczucia wartości, indywidualność, oryginalność dziecka oraz potrzeby tworzenia relacji osobowych i uczestnictwa w grupie.
7. Tworzenie sytuacji sprzyjających rozwojowi nawyków i zachowań prowadzących do samodzielności, dbania o zdrowie, sprawność ruchową i bezpieczeństwo, w tym bezpieczeństwo w ruchu drogowym.
8. Przygotowywanie do rozumienia emocji, uczuć własnych i innych ludzi oraz dbanie o zdrowie psychiczne, realizowane m.in. z wykorzystaniem naturalnych sytuacji, pojawiających się w przedszkolu oraz sytuacji zadaniowych, uwzględniających treści adekwatne do intelektualnych możliwości i oczekiwań rozwojowych dzieci.
9. Tworzenie sytuacji edukacyjnych budujących wrażliwość dziecka, w tym wrażliwość estetyczną, w odniesieniu do wielu sfer aktywności człowieka: mowy, zachowania, ruchu, środowiska, ubioru, muzyki, tańca, śpiewu, teatru, plastyki.
10. Tworzenie warunków pozwalających na bezpieczną, samodzielną eksplorację otaczającej dziecko przyrody, stymulujących rozwój wrażliwości i umożliwiających poznanie wartości oraz norm odnoszących się do środowiska przyrodniczego, adekwatnych do etapu rozwoju dziecka.

* Załącznik nr 1 do Rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 14 lutego 2017 r. w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz podstawy programowej kształcenia ogólnego dla szkoły podstawowej, w tym dla uczniów z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu umiarkowanym lub znacznym, kształcenia ogólnego dla branżowej szkoły I stopnia, kształcenia ogólnego dla szkoły specjalnej przysposabiającej do pracy oraz kształcenia ogólnego dla szkoły policealnej

11. Tworzenie warunków umożliwiających bezpieczną, samodzielną eksplorację elementów techniki w otoczeniu, konstruowania, majsterkowania, planowania i podejmowania intencjonalnego działania, prezentowania wytworów swojej pracy.
12. Współdziałanie z rodzicami, różnymi środowiskami, organizacjami i instytucjami, uznanymi przez rodziców za źródło istotnych wartości, na rzecz tworzenia warunków umożliwiających rozwój tożsamości dziecka.
13. Kreowanie, wspólne z wymienionymi podmiotami, sytuacji prowadzących do poznania przez dziecko wartości i norm społecznych, których źródłem jest rodzina, grupa w przedszkolu, inne dorosłe osoby, w tym osoby starsze, oraz rozwijania zachowań wynikających z wartości możliwych do zrozumienia na tym etapie rozwoju.
14. Systematyczne uzupełnianie, za zgodą rodziców, realizowanych treści wychowawczych o nowe zagadnienia, wynikające z pojawienia się w otoczeniu dziecka zmian i zjawisk istotnych dla jego bezpieczeństwa i harmonijnego rozwoju.
15. Systematyczne wspieranie rozwoju mechanizmów uczenia się dziecka, prowadzące do osiągnięcia przez nie poziomu umożliwiającego podjęcie nauki w szkole.
16. Organizowanie zajęć – zgodnie z potrzebami – umożliwiających dziecku poznawanie kultury i języka mniejszości narodowej lub etnicznej lub języka regionalnego – kaszubskiego.
17. Tworzenie sytuacji edukacyjnych sprzyjających budowaniu zainteresowania dziecka językiem obcym nowożytnym, chęci poznawania innych kultur.

Przygotowanie dzieci do posługiwania się językiem obcym nowożytnym nie dotyczy:

- 1) dzieci posiadających orzeczenie o potrzebie kształcenia specjalnego wydane ze względu na niepełnosprawność intelektualną w stopniu umiarkowanym lub znacznym oraz dzieci posiadających orzeczenie o potrzebie kształcenia specjalnego wydane ze względu na niepełnosprawności sprzężone, jeżeli jedną z niepełnosprawności jest niepełnosprawność intelektualna w stopniu umiarkowanym lub znacznym;
- 2) dzieci posiadających orzeczenie o potrzebie kształcenia specjalnego wydane ze względu na inne niż wymienione w pkt 1 rodzaje niepełnosprawności, o których mowa w przepisach wydanych na podstawie art. 127 ust. 19 pkt 2 ustawy z dnia 14 grudnia 2016 r. – Prawo oświatowe (Dz. U. z 2017 r. poz. 59), oraz jeżeli z indywidualnego programu edukacyjno-terapeutycznego wynika brak możliwości realizacji przygotowania do posługiwania się językiem obcym nowożytnym ze względu na indywidualne potrzeby rozwojowe i edukacyjne oraz możliwości psychofizyczne dziecka.

Osiągnięcia dziecka na koniec wychowania przedszkolnego

I. Fizyczny obszar rozwoju dziecka. Dziecko przygotowane do podjęcia nauki w szkole:

- 1) zgłasza potrzeby fizjologiczne, samodzielnie wykonuje podstawowe czynności higieniczne;
- 2) wykonuje czynności samoobsługowe: ubieranie się i rozbieranie, w tym czynności precyzyjne, np. zapinanie guzików, wiązanie sznurowadeł;
- 3) spożywa posiłki z użyciem sztućców, nakrywa do stołu i sprząta po posiłku;
- 4) komunikuje potrzebę ruchu, odpoczynku itp.;
- 5) uczestniczy w zabawach ruchowych, w tym rytmicznych, muzycznych, naśladowczych, z przyborami lub bez nich; wykonuje różne formy ruchu: bieżne, skoczne, z czworakowaniem, rzutne;
- 6) inicjuje zabawy konstrukcyjne, majsterkuje, buduje, wykorzystując zabawki, materiały użytkowe, w tym materiał naturalny;
- 7) wykonuje czynności, takie jak: sprzątanie, pakowanie, trzymanie przedmiotów jedną ręką i oburącz, małych przedmiotów z wykorzystaniem odpowiednio ukształtowanych chwytów dłoni, używa chwytu pisarskiego podczas rysowania, kreślenia i pierwszych prób pisania;

- 8) wykonuje podstawowe ćwiczenia kształtujące nawyk utrzymania prawidłowej postawy ciała;
- 9) wykazuje sprawność ciała i koordynację w stopniu pozwalającym na rozpoczęcie systematycznej nauki czynności złożonych, takich jak czytanie i pisanie.

II. Emocjonalny obszar rozwoju dziecka. Dziecko przygotowane do podjęcia nauki w szkole:

- 1) rozpoznaje i nazywa podstawowe emocje, próbuje radzić sobie z ich przeżywaniem;
- 2) szanuje emocje swoje i innych osób;
- 3) przeżywa emocje w sposób umożliwiający mu adaptację w nowym otoczeniu, np. w nowej grupie dzieci, nowej grupie starszych dzieci, a także w nowej grupie dzieci i osób dorosłych;
- 4) przedstawia swoje emocje i uczucia, używając charakterystycznych dla dziecka form wyrazu;
- 5) rozstaje się z rodzicami bez lęku, ma świadomość, że rozstanie takie bywa dłuższe lub krótsze;
- 6) rozróżnia emocje i uczucia przyjemne i nieprzyjemne, ma świadomość, że odczuwają i przeżywają je wszyscy ludzie;
- 7) szuka wsparcia w sytuacjach trudnych dla niego emocjonalnie; wdraża swoje własne strategie, wspierane przez osoby dorosłe lub rówieśników;
- 8) zauważa, że nie wszystkie przeżywane emocje i uczucia mogą być podstawą do podejmowania natychmiastowego działania, panuje nad nieprzyjemną emocją, np. podczas czekania na własną kolej w zabawie lub innej sytuacji;
- 9) wczuwa się w emocje i uczucia osób z najbliższego otoczenia;
- 10) dostrzega, że zwierzęta posiadają zdolność odczuwania, przejawia w stosunku do nich życzliwość i troskę;
- 11) dostrzega emocjonalną wartość otoczenia przyrodniczego jako źródła satysfakcji estetycznej.

III. Społeczny obszar rozwoju dziecka. Dziecko przygotowane do podjęcia nauki w szkole:

- 1) przejawia poczucie własnej wartości jako osoby, wyraża szacunek wobec innych osób i przestrzegając tych wartości, nawiązuje relacje rówieśnicze;
- 2) odczuwa i wyjaśnia swoją przynależność do rodziny, narodu, grupy przedszkolnej, grupy chłopców, grupy dziewczynek oraz innych grup, np. grupy teatralnej, grupy sportowej;
- 3) posługuje się swoim imieniem, nazwiskiem, adresem;
- 4) używa zwrotów grzecznościowych podczas powitania, pożegnania, sytuacji wymagającej przeproszenia i przyjęcia konsekwencji swojego zachowania;
- 5) ocenia swoje zachowanie w kontekście podjętych czynności i zadań oraz przyjętych norm grupowych; przyjmuje, respektuje i tworzy zasady zabawy w grupie, współdziała z dziećmi w zabawie, pracach użytecznych, podczas odpoczynku;
- 6) nazywa i rozpoznaje wartości związane z umiejętnościami i zachowaniami społecznymi, np. szacunek do dzieci i dorosłych, szacunek do ojczyzny, życzliwość okazywana dzieciom i dorosłym – obowiązkowość, przyjaźń, radość;
- 7) respektuje prawa i obowiązki swoje oraz innych osób, zwracając uwagę na ich indywidualne potrzeby;
- 8) obdarza uwagę inne dzieci i osoby dorosłe;
- 9) komunikuje się z dziećmi i osobami dorosłymi, wykorzystując komunikaty werbalne i pozawerbalne; wyraża swoje oczekiwania społeczne wobec innego dziecka, grupy.

IV. Poznawczy obszar rozwoju dziecka. Dziecko przygotowane do podjęcia nauki w szkole:

- 1) wyraża swoje rozumienie świata, zjawisk i rzeczy znajdujących się w bliskim otoczeniu za pomocą komunikatów pozawerbalnych: tańca, intencjonalnego ruchu, gestów, impresji plastycznych, technicznych, teatralnych, mimicznych, konstrukcji i modeli z tworzyw i materiału naturalnego;
- 2) wyraża swoje rozumienie świata, zjawisk i rzeczy znajdujących się w bliskim otoczeniu za pomocą języka mówionego, posługuje się językiem polskim w mowie zrozumiałej dla dzieci i osób dorosłych, mówi płynnie, wyraźnie, rytmicznie, poprawnie wypowiada ciche i głośne dźwięki mowy, rozróżnia głoski na początku i końcu w wybranych prostych fonetycznie słowach;

- 3) odróżnia elementy świata fikcji od realnej rzeczywistości; byty rzeczywiste od medialnych, byty realistyczne od fikcyjnych;
- 4) rozpoznaje litery, którymi jest zainteresowane na skutek zabawy i spontanicznych odkryć, odczytuje krótkie wyrazy utworzone z poznanych liter w formie napisów drukowanych dotyczące treści znajdujących zastosowanie w codziennej aktywności;
- 5) odpowiada na pytania, opowiada o zdarzeniach z przedszkola, objaśnia kolejność zdarzeń w prostych historyjkach obrazkowych, układa historyjki obrazkowe, recytuje wierszyki, układa i rozwiązuje zagadki;
- 6) wykonuje własne eksperymenty językowe, nadaje znaczenie czynnościom, nazywa je, tworzy żarty językowe i sytuacyjne, uważnie słucha i nadaje znaczenie swym doświadczeniom;
- 7) eksperymentuje rytmem, głosem, dźwiękami i ruchem, rozwijając swoją wyobraźnię muzyczną; słucha, odtwarza i tworzy muzykę, śpiewa piosenki, porusza się przy muzyce i do muzyki, dostrzega zmiany charakteru muzyki, np. dynamiki, tempa i wysokości dźwięku oraz wyraża ją ruchem, reaguje na sygnały, muzykuje z użyciem instrumentów oraz innych źródeł dźwięku; śpiewa piosenki z dziecięcego repertuaru oraz łatwe piosenki ludowe; chętnie uczestniczy w zbiorowym muzykowaniu; wyraża emocje i zjawiska pozamuzyczne różnymi środkami aktywności muzycznej; aktywnie słucha muzyki; wykonuje lub rozpoznaje melodie, piosenki i pieśni, np. ważne dla wszystkich dzieci w przedszkolu, np. hymn przedszkola, charakterystyczne dla uroczystości narodowych (hymn narodowy), potrzebne do organizacji uroczystości np. Dnia Babci i Dziadka, święta przedszkolaka (piosenki okazjonalne) i inne; w skupieniu słucha muzyki;
- 8) wykonuje własne eksperymenty graficzne farbą, kredką, ołówkiem, mazakiem itp., tworzy proste i złożone znaki, nadając im znaczenie, odkrywa w nich fragmenty wybranych liter, cyfr, kreśli wybrane litery i cyfry na gładkiej kartce papieru, wyjaśnia sposób powstania wykreślonych, narysowanych lub zapisanych kształtów, przetwarza obraz ruchowy na graficzny i odwrotnie, samodzielnie planuje ruch przed zapisaniem, np. znaku graficznego, litery i innych w przestrzeni sieci kwadratowej lub liniatury, określa kierunki i miejsca na kartce papieru;
- 9) czyta obrazy, wyodrębnia i nazywa ich elementy, nazywa symbole i znaki znajdujące się w otoczeniu, wyjaśnia ich znaczenie;
- 10) wymienia nazwę swojego kraju i jego stolicy, rozpoznaje symbole narodowe (godło, flaga, hymn), nazywa wybrane symbole związane z regionami Polski ukryte w podaniach, przysłowia, legendach, bajkach, np. o smoku wawelskim, orientuje się, że Polska jest jednym z krajów Unii Europejskiej;
- 11) wyraża ekspresję twórczą podczas czynności konstrukcyjnych i zabawy, zagospodarowuje przestrzeń, nadając znaczenie umieszczonym w niej przedmiotom, określa ich położenie, liczbę, kształt, wielkość, ciężar, porównuje przedmioty w swoim otoczeniu z uwagi na wybraną cechę;
- 12) klasyfikuje przedmioty według: wielkości, kształtu, koloru, przeznaczenia, układa przedmioty w grupy, szeregi, rytmy, odtwarza układy przedmiotów i tworzy własne, nadając im znaczenie, rozróżnia podstawowe figury geometryczne (koło, kwadrat, trójkąt, prostokąt);
- 13) eksperymentuje, szacuje, przewiduje, dokonuje pomiaru długości przedmiotów, wykorzystując np. dłoń, stopę, but;
- 14) określa kierunki i ustala położenie przedmiotów w stosunku do własnej osoby, a także w stosunku do innych przedmiotów, rozróżnia stronę lewą i prawą;
- 15) przelicza elementy zbiorów w czasie zabawy, prac porządkowych, ćwiczeń i wykonywania innych czynności, posługuje się liczebnikami głównymi i porządkowymi, rozpoznaje cyfry oznaczające liczby od 0 do 10, eksperymentuje z tworzeniem kolejnych liczb, wykonuje dodawanie i odejmowanie w sytuacji użytkowej, liczy obiekty, odróżnia liczenie błędne od poprawnego;
- 16) posługuje się w zabawie i w trakcie wykonywania innych czynności pojęciami dotyczącymi następstwa czasu np. wczoraj, dzisiaj, jutro, rano, wieczorem, w tym nazwami pór roku, nazwami dni tygodnia i miesięcy;
- 17) rozpoznaje modele monet i banknotów o niskich nominałach, porządkuje je, rozumie, do czego służą pieniądze w gospodarstwie domowym;
- 18) posługuje się pojęciami dotyczącymi zjawisk przyrodniczych, np. tęcza, deszcz, burza, opadanie liści z drzew, sezonowa wędrówka ptaków, kwitnienie drzew, zamarzanie wody, dotyczącymi życia zwierząt, roślin, ludzi w środowisku przyrodniczym, korzystania z dóbr przyrody, np. grzybów, owoców, ziół;

- 19) podejmuje samodzielną aktywność poznawczą np. oglądanie książek, zagospodarowywanie przestrzeni własnymi pomysłami konstrukcyjnymi, korzystanie z nowoczesnej technologii itd.;
- 20) wskazuje zawody wykonywane przez rodziców i osoby z najbliższego otoczenia, wyjaśnia, czym zajmuje się osoba wykonująca dany zawód;
- 21) rozumie bardzo proste polecenia w języku obcym nowożytnym i reaguje na nie; uczestniczy w zabawach, np. muzycznych, ruchowych, plastycznych, konstrukcyjnych, teatralnych; używa wyrazów i zwrotów mających znaczenie dla danej zabawy lub innych podejmowanych czynności; powtarza rymowanki i proste wierszyki, śpiewa piosenki w grupie; rozumie ogólny sens krótkich historyjek opowiadanych lub czytanych, gdy są wspierane np. obrazkami, rekwizytami, ruchem, mimiką, gestami;
- 22) reaguje na proste polecenie w języku mniejszości narodowej lub etnicznej, używa wyrazów i zwrotów mających znaczenie w zabawie i innych podejmowanych czynnościach: powtarza rymowanki i proste wierszyki, śpiewa piosenki; rozumie ogólny sens krótkich historyjek opowiadanych lub czytanych wspieranych np. obrazkiem, rekwizytem, gestem; zna godło (symbol) swojej wspólnoty narodowej lub etnicznej;
- 23) reaguje na proste polecenie w języku regionalnym – kaszubskim, używa wyrazów i zwrotów mających znaczenie w zabawie i innych podejmowanych czynnościach: powtarza rymowanki i proste wierszyki, śpiewa piosenki; rozumie ogólny sens krótkich historyjek opowiadanych lub czytanych wspieranych np. obrazkiem, rekwizytem, gestem, zna godło (symbol) swojej wspólnoty regionalnej – kaszubskiej.

Warunki i sposób realizacji

1. Zgodnie z zapisami dotyczącymi zadań przedszkola nauczyciele organizują zajęcia wspierające rozwój dziecka. Wykorzystują do tego każdą sytuację i moment pobytu dziecka w przedszkolu, czyli tzw. zajęcia kierowane i niekierowane. Wszystkie doświadczenia dzieci płynące z organizacji pracy przedszkola są efektem realizacji programu wychowania przedszkolnego. Ważne są zatem zajęcia kierowane, jak i czas spożywania posiłków, czas przeznaczony na odpoczynek i charakter tego odpoczynku, uroczystości przedszkolne, wycieczki, ale i ubieranie, rozbieranie. Bardzo ważna jest samodzielna zabawa.
2. Przedstawione w podstawie programowej naturalne obszary rozwoju dziecka wskazują na konieczność uszanowania typowych dla tego okresu potrzeb rozwojowych, których spełnieniem powinna stać się dobrze zorganizowana zabawa, zarówno w budynku przedszkola, jak i na świeżym powietrzu. Naturalna zabawa dziecka wiąże się z doskonaleniem motoryki i zaspokojeniem potrzeby ruchu, dlatego organizacja zajęć na świeżym powietrzu powinna być elementem codziennej pracy z dzieckiem w każdej grupie wiekowej.
3. Nauczyciele, organizując zajęcia kierowane, biorą pod uwagę możliwości dzieci, ich oczekiwania poznawcze i potrzeby wyrażania swoich stanów emocjonalnych, komunikacji oraz chęci zabawy. Wykorzystują każdą naturalnie pojawiającą się sytuację edukacyjną prowadzącą do osiągnięcia dojrzałości szkolnej. Sytuacje edukacyjne wywołane np. oczekiwaniem poznania liter skutkują zabawami w ich rozpoznawaniu. Jeżeli dzieci w sposób naturalny są zainteresowane zabawami prowadzącymi do ćwiczeń czynności złożonych, takich jak liczenie, czytanie, a nawet pisanie, nauczyciel przygotowuje dzieci do wykonywania tychże czynności zgodnie z fizjologią i naturą pojawiania się tychże procesów.
4. Przedszkole jest miejscem, w którym poprzez zabawę dziecko poznaje alfabet liter drukowanych. Zabawa rozwija w dziecku oczekiwania poznawcze w tym zakresie i jest najlepszym rozwiązaniem metodycznym, które sprzyja jego rozwojowi. Zabawy przygotowujące do nauki pisania liter prowadzić powinny jedynie do optymalizacji napięcia mięśniowego, ćwiczeń planowania ruchu przy kreśleniu znaków o charakterze, literopodobnym, ćwiczeń czytania liniatury, wodzenia po śladzie i zapisu wybranego znaku graficznego. W trakcie wychowania przedszkolnego dziecko nie uczy się czynności złożonych z udziałem całej grupy, lecz przygotowuje się do nauki czytania i pisania oraz uczestniczy w procesie alfabetyzacji.
5. Nauczyciele diagnozują, obserwują dzieci i twórczo organizują przestrzeń ich rozwoju, włączając do zabaw i doświadczeń przedszkolnych potencjał tkwiący w dzieciach oraz ich zaciekawienie elementami otoczenia.
6. Współczesny przedszkolak funkcjonuje w dynamicznym, szybko zmieniającym się otoczeniu, stąd przedszkole powinno stać się miejscem, w którym dziecko otrzyma pomoc w jego rozumieniu.
7. Organizacja zabawy, nauki i wypoczynku w przedszkolu oparta jest na rytmie dnia, czyli powtarzających się systematycznie fazach, które pozwalają dziecku na stopniowe zrozumienie pojęcia czasu i organizacji

- oraz dają poczucie bezpieczeństwa i spokoju, zapewniając mu zdrowy rozwój.
8. Pobyt w przedszkolu jest czasem wypełnionym zabawą, która pod okiem specjalistów tworzy pole doświadczeń rozwojowych budujących dojrzałość szkolną. Nauczyciele zwracają uwagę na konieczność tworzenia stosownych nawyków ruchowych u dzieci, które będą niezbędne, aby rozpocząć naukę w szkole, a także na rolę poznawania wielozmysłowego. Szczególne znaczenie dla budowy dojrzałości szkolnej mają zajęcia rytmiki, które powinny być prowadzone w każdej grupie wiekowej oraz gimnastyki, ze szczególnym uwzględnieniem ćwiczeń zapobiegających wadom postawy.
  9. Nauczyciele systematycznie informują rodziców o postępach w rozwoju ich dziecka, zachęcają do współpracy w realizacji programu wychowania przedszkolnego oraz opracowują diagnozę dojrzałości szkolnej dla tych dzieci, które w danym roku mają rozpocząć naukę w szkole.
  10. Przygotowanie dzieci do posługiwania się językiem obcym nowożytnym powinno być włączone w różne działania realizowane w ramach programu wychowania przedszkolnego i powinno odbywać się przede wszystkim w formie zabawy. Należy stworzyć warunki umożliwiające dzieciom osłuchanie się z językiem obcym w różnych sytuacjach życia codziennego. Może to zostać zrealizowane m.in. poprzez kierowanie do dzieci bardzo prostych poleceń w języku obcym w toku różnych zajęć i zabaw, wspólną lekturę książeczek dla dzieci w języku obcym, włączanie do zajęć rymowanek, prostych wierszyków, piosenek oraz materiałów audiowizualnych w języku obcym. Nauczyciel prowadzący zajęcia z dziećmi powinien wykorzystać naturalne sytuacje wynikające ze swobodnej zabawy dzieci, aby powtórzyć lub zastosować w dalszej zabawie poznane przez dzieci słowa lub zwroty. Dokonując wyboru języka obcego nowożytnego, do posługiwania się którym będą przygotowywane dzieci uczęszczające do przedszkola lub innej formy wychowania przedszkolnego, należy brać pod uwagę, jaki język obcy nowożytny jest nauczany w szkołach podstawowych na terenie danej gminy.
  11. Aranżacja przestrzeni wpływa na aktywność wychowanków, dlatego proponuje się takie jej zagospodarowanie, które pozwoli dzieciom na podejmowanie różnorodnych form działania. Wskazane jest zorganizowanie stałych i czasowych kątek zainteresowań. Jako stałe proponuje się kątki: czytelniczy, konstrukcyjny, artystyczny, przyrodniczy. Jako czasowe proponuje się kątki związane z realizowaną tematyką, świętami okolicznościowymi, specyfiką pracy przedszkola.
  12. Elementem przestrzeni są także zabawki i pomoce dydaktyczne wykorzystywane w motywowaniu dzieci do podejmowania samodzielnego działania, odkrywania zjawisk oraz zachodzących procesów, utrwalania zdobytej wiedzy i umiejętności, inspirowania do prowadzenia własnych eksperymentów. Istotne jest, aby każde dziecko miało możliwość korzystania z nich bez nieuzasadnionych ograniczeń czasowych.
  13. Elementem przestrzeni w przedszkolu są odpowiednio wyposażone miejsca przeznaczone na odpoczynek dzieci (leżak, materac, mata, poduszka), jak również elementy wyposażenia odpowiednie dla dzieci o specjalnych potrzebach edukacyjnych.
  14. Estetyczna aranżacja wnętrza umożliwia celebrowanie posiłków (kulturalne, spokojne ich spożywanie połączone z nauką posługiwania się sztuczkami), a także możliwość wybierania potraw przez dzieci (walory odżywcze i zdrowotne produktów), a nawet ich komponowania.
  15. Aranżacja wnętrza umożliwia dzieciom podejmowanie prac porządkowych np. po i przed posiłkami, po zakończonej zabawie, przed wyjściem na spacer.

ZAKOŃCZENIE

Gdyby na wielkim świecie zabrakło uśmiechu dziecka, byłoby ciemno i mroczno, ciemniej i mroczniej niż podczas nocy bezgwiazdnej i bezksiężycowej – mimo wszelkich słońc, gwiazd i sztucznych reflektorów. Ten jeden mały uśmiech rozwidnia życie.

Julian Ejsmond

Treści programu należy interpretować i wprowadzać adekwatnie do możliwości i potrzeb dzieci. Najważniejsze bowiem jest to, aby dziecko czuło się w przedszkolu szczęśliwe i z radością zdobywało coraz to nowe umiejętności, nie odczuwając trudu uczenia się.

Dziecko kończące naukę w przedszkolu będzie:

- rozumieć świat i nagromadzone w nim wartości,
- opiekuńcze, tolerancyjne, otwarte wobec innych,
- radzić sobie i aktywnie uczestniczyć w życiu rodziny i grupy rówieśników,
- radzić sobie z trudnościami i problemami,
- przygotowane do roli ucznia,
- aktywne, kreatywne, ambitne, konsekwentne, komunikatywne,
- postrzegać siebie pozytywnie,
- wyrażać własne opinie,
- dbać o własne bezpieczeństwo i zdrowie,
- mieć świadomość własnej tożsamości.

PODSTAWY PRAWNE

- Ustawa z dnia 29 grudnia 2015 r. o zmianie ustawy o systemie oświaty oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. 2016 poz. 35)
- Rozporządzenie Ministerstwa Edukacji Narodowej z dnia 21 czerwca 2012 r. w sprawie dopuszczania do użytku w szkole programów wychowania przedszkolnego i programów nauczania oraz dopuszczania do użytku szkolnego podręczników z (Dz.U. z dnia 3 lipca 2012 r. poz. 752)
- Rozporządzenie Ministerstwa Edukacji Narodowej z dnia 17 czerwca 2016 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz kształcenia ogólnego w poszczególnych typach szkół (Dz.U. z dnia 23 czerwca 2016 r. poz. 895)

BIBLIOGRAFIA

- Andrzejewska E., *Kształcenie nauczycieli języków obcych na potrzeby edukacji wczesnoszkolnej*, Języki Obce w Szkole, 2008, 3.
- Andrzejewska E., *Kompetencje nauczyciela języków obcych w edukacji wczesnoszkolnej*, Języki Obce w Szkole, 2008, 4.
- Bogdanowicz M., *Metoda dobrego startu*, Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne, Warszawa 1989.
- Bogdanowicz M., Kisiel B., Przasnyska M., *Metoda Weroniki Sherborne w terapii i wspomaganiu rozwoju dziecka*, Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne, Warszawa 1994.
- Broda I. (red.), *Przedszkolny świat*, Wyd. Regionalny Ośrodek Doskonalenia Nauczycieli „WOM”, Katowice 2007.
- Dennison P. G., *Kinezylogia edukacyjna. Podstawowy Podręcznik Kinezylogii Edukacyjnej dla rodziców i nauczycieli*, Międzynarodowy Instytut Neurokinezylogii Rozwoju Ruchowego i Integracji Odruchów, Warszawa 2003.
- Dorance S., *Zajęcia twórcze w przedszkolu*, Wydawnictwo „Cyklady”, Warszawa 1997.
- Dudzińska I., Lipina S., Mystkowska H., Roszczak R., *Metodyka wychowania w przedszkolu*, Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne, Warszawa 1976.
- Dudzińska I. (red.), *Wychowanie i nauczanie w przedszkolu*, Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne, Warszawa 1983.
- Dunin-Wąsowicz M., *Jak się bawić – to się bawić*, „Wychowanie w Przedszkolu” nr 10 1991.
- Dyner W. J., *Zabawy tematyczne w domu i przedszkolu*, Zakład Narodowy im. Ossolińskich, Wrocław 1989.
- Frycie S., Kaniowska-Lewańska I., *Kultura literacka w przedszkolu. Antologia*, Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne, Warszawa 1984.
- Frostig M., Horne D., *Wzory i obrazki – Program Rozwijający Percepcję Wzrokową*, PTP, Warszawa 1989.
- Gruszczyk-Kolczyńska E., *Dzieci ze specyficznymi trudnościami w uczeniu się matematyki*, Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne, Warszawa 1994.
- Gruszczyk-Kolczyńska E., Zielińska E., *Dziecięca matematyka. Książka dla rodziców i nauczycieli*, Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne, Warszawa 1997.
- Gruszczyk-Kolczyńska E., Zielińska E., *Dziecięca matematyka. Metodyka i scenariusze zajęć z sześciolatkami w przedszkolu, w szkole i w placówkach integracyjnych*, Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne, Warszawa 2000.
- Gruszczyk-Kolczyńska E., Zielińska E., *Dziecięca matematyka. Program dla przedszkoli, klas zerowych i placówek integracyjnych*, Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne, Warszawa 1999.
- Hurlock E. B., *Rozwój dziecka*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 1985.
- Jachimka M. (red.), *Grupa bawi się i pracuje*, Oficyna Wydawnicza UNUS, Wałbrzych 1994.
- Jarosz E., Wysocka E., *Diagnoza psychopedagogiczna. Podstawowe problemy i rozwiązania*.
- Jaworowska A., *Rozwijanie sprawności receptywnych w przedszkolnym nauczaniu języka obcego*, Języki Obce w Szkole, 2008, 4.
- Kaja B., *Metoda symboli dźwiękowych w pracy z dziećmi ryzyka dysleksji*, „Scholasticus” nr 2 1994.
- Kaja B., *Zarys terapii dziecka*, Wydawnictwo Uczelniane WSP, Bydgoszcz 1995.
- Komorowska H., *Metodyka nauczania języków obcych*, Wydawnictwo Fraszka Edukacyjna, Warszawa 2005.
- Korczak J., *Jak kochać dziecko. Prawo dziecka do szacunku*, Wydawnictwo Akademickie „Żak”, Warszawa 2002.
- Kotarba-Kańczugowska M., *Sześciolatek na zajęciach z języka obcego. Poradnik dla nauczycieli*, Ośrodek Rozwoju Edukacji, Warszawa 2014
- Kozik M., *Dzieci niepełnosprawne czekają*, Wydawnictwo Raabe, Warszawa 1998.
- Krasoń K., *Malowniczy most do poezji*, Wydawnictwo Edukacyjne, Kraków 2001.
- Kruk H., *Wybór literatury do zajęć w przedszkolu*, Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne, Warszawa 1985.
- Kwiatowska M. (red.), *Podstawy pedagogiki przedszkolnej*, Warszawa 1985.
- Lorek M., Rostańska E., Krasoń K., *Apli-Papli. Książka dla nauczyciela*, Wyd. Maria Lorek, Katowice 1997.
- Lee C., *Wzrastanie i rozwój dziecka*, Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne, Warszawa 1997.
- Melosik Z., *Reforma edukacji i (re)konstruowanie tożsamości*, w E. Putkiewicz, Zahorska M. (red) *Monitorowanie reformy edukacji*, Instytut Spraw Publicznych, Warszawa 1999

- Niemierko B., *Pomiar wyników kształcenia*, Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne, Warszawa 1999.
- Ochęduszek J., *Planowanie pracy dydaktycznej nauczyciela*, WOM, Bydgoszcz 1997.
- Okoń W., *Wprowadzenie do dydaktyki ogólnej*, Wydawnictwo Akademickie „Żak”, Warszawa 1998.
- Pankowska K., *Edukacja przez dramę*, Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne, Warszawa 1997.
- Partyka M. (red.), *Modele opieki nad dzieckiem zdolnym*, Centrum Metodyczne Pomocy Psychologiczno-Pedagogicznej Ministerstwa Edukacji Narodowej, Warszawa 2000.
- Partyka M., *Dziecko zdolne*, Centrum Metodyczne Pomocy Psychologiczno-Pedagogicznej Ministerstwa Edukacji Narodowej, Warszawa 2000.
- Pfeiffer W., *Nauka języków obcych. Od praktyki do praktyki*, Wągros, Poznań 2001.
- Płoszajska G., *Śląski Kongres Oświaty – materiały szkoleniowe*, Katowice 2014.
- Przetacznik-Gierowska M., Tyszkowa M., *Psychologia rozwoju człowieka*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 1997.
- Rocławski B., *Nauka czytania i pisania*, „GLOTTISPOL”, Gdańsk 1993.
- Sawicka A., *Wybór tekstów do ćwiczeń z pedagogiki przedszkolnej*, Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne, Warszawa 1985.
- Sękowski A., *Osiągnięcia uczniów zdolnych*, Towarzystwo Naukowe KUL, Lublin 2001.
- Soida D., *Bądź mistrzem i przyjacielem, czyli edukacja ekologiczna na wesoło*, Regionalny Ośrodek Edukacji Ekologicznej, Kraków 1996.
- Stadnicka J., *Terapia dzieci muzyką, ruchem i mową* (książka i kasety), Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne, Warszawa 1998.
- Szuman S., *Studia nad rozwojem psychicznym dziecka*, WSiP, Warszawa, 1986.
- Szuman S., *O dojrzałości dzieci siedmioletnich*, „Nowa Szkoła” nr 6, 9, 10, 11. Warszawa 2006,
- Wysocki L., *Wybrane prace psychologiczne*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 1971.
- Zakrzewska B., *Każdy przedszkolak dobrym uczniem w szkole*, WSiP, Warszawa 2003.
- Zaorska Z., *Pedagogika zabawy – metodyka pracy z grupą*, [w:] Kędzior-Niczyporuk E. (red.), *Wprowadzenie do pedagogiki zabawy*, Wydawnictwo KLANZA, Lublin 1998.
- Żebrowska M. (red.), *Psychologia rozwojowa dzieci i młodzieży*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 1977.
- Żyłka K., *Praktyczne wykorzystanie metody aktywnego słuchania muzyki klasycznej w szkole podstawowej. Metoda Batii Strauss*, „Forum Nauczycieli” Nr 1 2002.
- Materiały PSPiA KLANZA. Materiały szkoleniowe i informacyjne ze strony www.cmppp.edu.pl oraz materiały własne.
- Wybrane bloki programu dotyczące głównie działań matematycznych opracowano na podstawie fragmentów programu E. Gruszczyk-Kolczyńskiej, E. Zielińskiej, *Dziecięca matematyka. Program dla przedszkoli, klas zerowych i placówek integracyjnych*, Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne, Warszawa 1999.

